

**Ovidiu-Constantin BUNGET, Alin-Constantin DUMITRESCU, Oana BEZERGHEANU,
Oana BOGDAN, Valentin BURCĂ**

Auditul rapoartelor de sustenabilitate
– provocări și perspective / 427

*Auditing the Sustainability Reports
– Challenges and Perspectives / 540*

Iulia-Diana COSTEA, Camelia-Daniela HAȚEGAN

Evoluția cadrelor de raportare
a sustenabilității / 442

*Evolution of Sustainability Reporting
Frameworks / 555*

Radu MARIAN

Considerații privind reglementările
asupra raportării de mediu / 464

*Considerations Regarding Environmental
Reporting Regulations / 576*

**Maria-Roxana BALEA-STANCIU, Georgiana-Iulia LAZEA (TRIFA),
Ovidiu-Constantin BUNGET, Meda MOȘIU, Mădălina-Ioana VLAD**

Tendențe în impozitarea progresivă
în Uniunea Europeană: o privire de ansamblu
asupra stadiului cercetării / 479

*Trends in Progressive Taxation
within the European Union:
A Research Overview / 590*

Renata FULOP

Conformare fiscală și sancțiuni în domeniul
prețurilor de transfer. Poziția României
în context european / 498

*Tax Compliance and Sanctions in the Field
of Transfer Pricing. Romania's Position
in the European Context / 608*

Andrada-Mihaela STOICA

Abordări conceptuale multidimensionale
privind riscurile în auditul statutar / 507

*Multidimensional Conceptual Approaches
to Risk in Statutory Audit / 617*

Oana V. ȚÎRDEA (PREDOAIA), Alexandru Ioan MÂCĂ

Metamorfoza riscurilor de denaturare
semnificativă în auditul statutar, de la identificare
la canon, în contextul globalizării / 527

*Metamorphosis of Risks of Material Misstatement
in Statutory Audit, from Identification to Canon,
in the Context of Globalization / 636*

Colegiul Editorial Științific

Dinu Airinei – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Veronel Avram – Universitatea din Craiova

Daniel Botez – Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău

Ovidiu Bunget – Universitatea de Vest din Timișoara

Alain Burlaud – Conservatorul Național de Arte și Meserii, Paris

Tatiana Dănescu – Universitatea de medicină, farmacie, științe și tehnologie din Târgu Mureș

Nicoleta Farcane – Universitatea de Vest din Timișoara

Liliana Ionescu-Feleagă – Academia de Studii Economice, București

Lilia Grigori – Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău

Allan Hodgson – University of Queensland, Australia

Bogdan Ștefan Ionescu – Academia de Studii Economice, București

Costel Istrate – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Maria Manolescu – Academia de Studii Economice, București

Svetlana Mihaila – Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău

Ion Mihăilescu – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești

Vasile Răileanu – Academia de Studii Economice, București

Ioan Bogdan Robu – Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Donna Street – Universitatea Dayton, SUA

Aurelia Ștefănescu – Academia de Studii Economice, București

Adriana Tiron Tudor – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Important pentru autori!

Articolele se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, scrise în program MS Word.

Autorii sunt rugați să respecte următoarele cerințe:

- limba de redactare a articolului: română și engleză pentru autorii români și engleză pentru autorii străini;
- textul în limba română se redactează cu caractere diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române;
- articolul trebuie să cuprindă: titlul; autorii și apartenența lor profesională și/sau științifică, precum și adresele lor de e-mail; rezumat; 4-5 cuvinte cheie; clasificări JEL; introducere; metodologia de cercetare; rezultate și discuții; concluzii; referințe bibliografice;
- rezumatul se redactează la persoana a III-a și prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor.

Tabelele și graficele/figurile se elaborează în format editabil/vizibil și trebuie să fie însoțite de precizarea sursei.

Evaluarea articolelor se realizează de către membri din Consiliul Științific de Evaluare al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criteriile de evaluare a articolelor sunt: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific de Evaluare al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere.

Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific de Evaluare.

Detalii suplimentare găsiți pe site-ul revistei: auditfinanciar.cafr.ro, la secțiunea „Pentru autori”.

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financieri
din România**
Str. Sirenelor nr. 67-69, sector 5,
București, OP 5, CP 83

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial:
dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS

Secretar de redacție:
Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

*Colegiul editorial științific și colectivul
redacțional nu își asumă
responsabilitatea pentru conținutul
articolelor publicate în revistă.*

Indexare în B.D.I.:

Cabell's;
Deutsche Zentralbibliothek für
Wirtschaftswissenschaften;
DOAJ;
Ebsco;
ERIH PLUS;
Global Impact Factor;
Google Scholar;
Index Copernicus;
ProQuest;
Research Papers in Economics
(RePEc);
Ulrich's

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

ISSN on-line:
1844-8801

E-mail: revista@cafr.ro

Site revistă: auditfinanciar.cafr.ro

Site arhivă: revista.cafr.ro

Facebook:
facebook.com/revistaauditfinanciar

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Camerei Auditorilor Financieri din România (CAFR).
Preluarea sau reproducerea integrală ori parțială a textelor din această revistă se poate face doar cu citarea sursei.

Auditul rapoartelor de sustenabilitate – provocări și perspective

Prof. univ.dr. habil. Ovidiu-Constantin
BUNGET,

Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: ovidiu.bunget@e-uvt.ro

Conf. univ. dr. Alin-Constantin
DUMITRESCU,

Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: alin.dumitrescu@e-uvt.ro

Drd. Oana BEZERGHEANU,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: oana.bezergheanu97@e-uvt.ro

Lector univ. dr. Oana BOGDAN,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: oana.bogdan@e-uvt.ro

Cercetător dr. Valentin BURCĂ,
Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: valentin.burca@e-uvt.ro

Rezumat

Această lucrare analizează cele mai recente rapoarte de sustenabilitate ale celor mai mari companii din România listate la Bursa de Valori București (BVB), folosind NVivo pentru a examina cuvintele cheie legate de ESG în diferite sectoare. Rezultatele evidențiază un accent pronunțat pe guvernanta și aspecte de mediu, în special în industriile bancară, tehnologică, energetică și a materialelor. Prin contrast, sectoarele de sănătate, alimente și băuturi prezintă un angajament mai redus față de raportarea de sustenabilitate. Deși majoritatea companiilor sunt aliniate la cadrele de raportare recunoscute, nivelul de detaliu și coerența dezvoltărilor variază semnificativ. În ciuda rolului tot mai important al auditului și asigurării în contextul CSRD, mențiunile explicite privind aceste aspecte sunt în continuare limitate. Studiul oferă o imagine de ansamblu actualizată asupra practicilor de raportare de sustenabilitate din România, servind drept punct de plecare pentru analize comparative în anii următori.

Cuvinte cheie: ESG; raportare de sustenabilitate; România; BVB; NVivo; CSRD; Taxonomia UE; analiza de conținut;

Clasificare JEL: M14, Q56, M41, G38

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bunget, O.-C., Dumitrescu, A. C., Bezergheanu, O., Bogdan, O., Burcă, V. (2025), Auditing the Sustainability Reports – Challenges and Perspectives, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.540-554, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/015

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/015>
Data primirii articolului: 3.06.2025
Data revizuirii: 21.06.2025
Data acceptării: 1.07.2025

1. Introducere

Raportarea de sustenabilitate a devenit un domeniu cheie de interes pentru companii și părțile interesate din mediul de afaceri. În acest context, este esențial să fie definite clar reglementările aplicabile și să fie identificate standardele relevante, regulile de implementare, părțile implicate, precum și procesele de verificare și certificare a rapoartelor de sustenabilitate întocmite de companii. Așa cum sunt conturate în prezent, rapoartele de sustenabilitate includ în primul rând informații despre companie, mediul său operațional, activitățile sociale și aspecte ale guvernanței corporative - încadrându-se astfel sub umbrela ESG (din engleză: mediu, social și guvernanță). Acest cadru reflectă cele trei dimensiuni cheie utilizate pentru a evalua impactul mai larg al unei companii: mediu, social și guvernanță.

Pe măsură ce acest articol examinează auditul rapoartelor de sustenabilitate la Bursa de Valori București, se observă un interes tot mai mare pentru publicarea unor astfel de rapoarte în România. Creșterea raportării de sustenabilitate în România poate fi atribuită recunoașterii excelenței prin premii, precum și cererii tot mai mari a părților interesate pentru dezvăluiri transparente și directe, așa cum se vede în literatura existentă și în progresul practicilor ESG în Europa de Est.

De asemenea, România urmărește tendința globală în evoluția raportării de sustenabilitate, un fenomen tot mai răspândit la nivel global. În același timp, deși această creștere a dus la apariția a numeroase reglementări, există controverse în curs de desfășurare cu privire la implementarea acestor cadre și, ulterior, la utilitatea și transparența rapoartelor – mai ales având în vedere nivelul de *know-how* dezvoltat. Unii critici susțin că multe rapoarte nu reușesc să abordeze punctele cheie de interes pentru actorii din piață economică.

Pentru a depăși această deficiență, asigurarea independentă efectuată de auditori profesioniști este considerată din ce în ce mai mult esențială. Rapoartele de sustenabilitate auditate diminuează asimetria informațiilor și fac ca dezvăluirile ESG să fie mai credibile. După cum au subliniat Auliani, Pramesti și Yunita (2023), auditul extern efectuat de agenții guvernamentale, agenții neguvernamentale sau firme profesionale sporesc încrederea publicului și asigură aderența companiilor la sustenabilitate.

Auditul acestor tipuri de rapoarte garantează validitatea informațiilor financiare și nefinanciare, deoarece auditorii

folosesc tehnici stricte de verificare. Funcția lor se schimbă, mergând dincolo de controlul financiar clasic pentru a cuprinde examinarea datelor de mediu și sociale. Lucrarea de față discută modul în care auditorii fac posibilă promovarea calității și integrității rapoartelor de sustenabilitate, oferind o imagine de ansamblu a practicilor actuale și a direcțiilor pentru cercetări și activități ulterioare pentru responsabilitatea corporativă.

2. Revizuirea literaturii de specialitate

2.1. Raportarea de sustenabilitate – scop și beneficii

Raportarea corporativă a fost menționată încă din 1997 de John Elkington, care a introdus conceptul de Triple Bottom Line (TBL). Acest concept se referă la ideea că performanța unei companii sau a unei organizații ar trebui să depășească rezultatele financiare și să prezinte, alături de criterii de performanță, detalii privind impactul său social și de mediu.

În anii următori, cadrele globale au recunoscut o dezvoltare considerabilă, pe baza stabilită de Triple Bottom Line (TBL). Cele mai cunoscute cadre de raportare în prezent sunt Global Reporting Initiative (GRI) și Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Cadru GRI oferă una dintre cele mai adoptate structuri pentru raportarea sustenabilității, ajutând organizațiile să-și prezinte impactul ESG în mod clar și comparabil. Standardele cheie includ GRI 302 (Energie), GRI 305 (Emisii), GRI 403 (Sănătate și securitate ocupațională), GRI 404 (Formare și educație) și GRI 205 (Anticorupție). Aceste linii directoare susțin transparența în probleme precum impactul climatic, practicile de muncă și guvernanța, aliniind raportarea corporativă cu așteptările părților interesate și normele globale.

Directiva privind raportarea corporativă privind sustenabilitatea (CSRD) a fost adoptată de Uniunea Europeană în 2022 ca o actualizare majoră a Directivei privind raportarea nefinanciară (NFRD). A intrat în vigoare la 5 ianuarie 2023, iar obligațiile de raportare încep treptat având ca punct de pornire exercițiul financiar 2024. CSRD extinde pe scară largă universul raportării de sustenabilitate, solicitând mai multor companii – mari, listate și unele IMM-uri – să raporteze informații ESG într-

un format electronic standardizat, auditat și ușor accesibil. Acesta integrează sustenabilitatea în strategia de afaceri și în guvernarea corporativă într-un efort de a îmbunătăți calitatea, consecvența și credibilitatea informațiilor non-financiare pentru părțile interesate și investitori.

Nu este nevoie să subliniem beneficiile generale ale raportării de sustenabilitate, în special în contextul actual de afaceri, în care acțiunile unei companii sunt examinate îndeaproape și din ce în ce mai corelate atât cu rezultatele financiare, cât și cu impactul mai larg al unor evenimente de mediu, sociale sau de guvernare (ESG) specifice. Analiza ESG joacă un rol vital în oferirea unei viziuni multidimensionale a performanței organizaționale dincolo de valorile financiare tradiționale.

O astfel de analiză contribuie la creșterea transparenței, ajută la identificarea riscurilor potențiale într-un stadiu incipient, sprijină alinierea la cadrele juridice și de reglementare, consolidează reputația corporativă, atrage investitori orientați pe termen lung și axați pe sustenabilitate și îmbunătățește coerența strategică și operațională.

În acest sens, cercetătorii Raimo et al. (2025), folosind analiza manuală a conținutului, au evaluat rapoartele integrate a 166 de companii din UE din 2023, codificând sistematic prezența sau absența informațiilor necesare. A fost aplicat un model de regresie liniară pentru a evalua influența dimensiunii firmei și a sensibilității la mediu.

Constatările indică o conformitate medie relativ scăzută cu ESRS – *set standarde obligatorii dezvoltate de EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group), dezvoltate la cererea Comisiei Europene în cadrul Directivei CSRD* – dar arată că firmele mai mari și cele din industriile sensibile din punct de vedere ecologic sunt mai susceptibile de a se alinia la cerințele ESRS. Acest studiu contribuie cu dovezi empirice privind decalajele de conformitate dintre cadrul existent și ESRS nou introdus, încadrând conformitatea ca un răspuns strategic la reglementările în evoluție.

În acest mediu de afaceri în evoluție, în care raportarea financiară nu mai este suficientă, raportarea de sustenabilitate apare ca un instrument esențial pentru asigurarea relevanței și competitivității corporative. Așteptările părților interesate au devenit mai complexe, necesitând informații integrate care să reflecte nu numai profitabilitatea, ci și responsabilitatea etică și impactul asupra mediului.

2.2. Implementarea raportării de sustenabilitate în România

În conformitate cu evoluțiile globale, România și-a aliniat progresiv practicile de raportare de sustenabilitate corporativă la cadrele internaționale și europene.

La nivel european, România a fost supusă Directivei privind raportarea nefinanciară (NFRD) și, mai recent, Directivei privind raportarea corporativă de sustenabilitate (CSRD). Aceste directive urmăresc să armonizeze dezvăluirile ESG în statele membre ale UE și să asigure calitatea și comparabilitatea consecventă a datelor de sustenabilitate.

Transpunerea la nivel național a acestor standarde a fost formalizată prin Ordonanța ministrului finanțelor nr. 85/2024, care reprezintă o etapă de hotărâre în peisajul reglementărilor de sustenabilitate din România. Această ordonanță stabilește obligații detaliate pentru raportarea ESG aplicabile companiilor mari – inclusiv celor listate la Bursa de Valori București, instituțiilor financiare și altor entități de interes public. Acesta impune dezvăluirea transparentă a impactului pozitiv și negativ al sustenabilității și necesită integrarea factorilor ESG în strategia de afaceri.

Ordonanța menționată introduce o implementare etapizată, începând cu exercițiul financiar 2024 pentru entitățile mari cu peste 500 de angajați și extinzându-se treptat până în 2028 la entitățile mai mici și filialele companiilor străine. O clarificare deosebit de importantă a venit la sfârșitul anului 2024, când Ministerul Finanțelor din România a confirmat că entitățile din Valul 2 – despre care inițial se credea că sunt obligate să raporteze conform standardelor NFRD – vor începe obligațiile de raportare aliniate la CSRD abia din 2025.

Conform Ordonanței ministrului finanțelor nr. 85, companiile care îndeplinesc criteriile de raportare au două opțiuni: fie pot pregăti un raport local de sustenabilitate, fie pot fi incluse în raportul de sustenabilitate la nivel de grup al companiei-mamă. Cu toate acestea, dacă se alege a doua opțiune, raportul trebuie să prezinte în mod clar și separat informații concise legate de ESG specifice filialei românești. Acest lucru asigură transparența și relevanța pentru părțile interesate locale, chiar și în cadrul unei structuri de raportare consolidate.

În general, implementarea acestui cadru legal îmbunătățește semnificativ infrastructura de raportare a sustenabilității în România, aliniind-o la ambițiile UE, consolidând în același timp transparența corporativă în

ceea ce privește raportarea, responsabilitatea rapoartelor emise și implicarea părților interesate.

Folosind rapoartele de sustenabilitate de la 668 de companii românești din perioada 2019-2021, studiul realizat examinează relația dintre performanța de mediu, o măsură non-financiară, și performanța financiară. Astfel, sunt utilizate două metode analitice: metoda grilei pentru a evalua performanța de mediu și un model de regresie liniară pentru a testa corelația acesteia cu performanța financiară. Tehnicile statistice, cum ar fi analiza toleranței și testul Durbin-Watson, ajută la rafinarea rezultatelor. Rezultatele dezvăluie o corelație pozitivă – companiile cu

o cifră de afaceri mare și un istoric operațional mai lung tind să aibă performanțe de mediu mai puternice. Acest lucru subliniază legătura dintre eforturile de sustenabilitate și succesul financiar (Dobre et al., 2025).

2.3. Familiarizarea contextuală și alinierea reglementărilor

Tabelul nr. 1 indică o direcție clară a reglementărilor pentru raportarea și asigurarea sustenabilității în Uniunea Europeană, făcând referire și la măsurile locale de implementare adoptate în România.

Tabelul nr. 1. Cadre aplicabile pentru raportarea privind durabilitatea		
Cadru	Tip	Scop
CSRD (Directiva privind raportarea corporativă privind sustenabilitatea)	Directiva juridică (UE)	Impune raportarea durabilității pentru companiile mari și cotate la bursă din UE.
ESRS (Standarde europene de raportare privind sustenabilitatea)	Standarde de raportare	Definește conținutul, structura și indicatorii pentru rapoartele de sustenabilitate în cadrul CSRD.
ISAE 3000 (revizuit)	Standard de asigurare	Prezintă procedurile de asigurare pentru informațiile nefinanciare, inclusiv datele privind durabilitatea.
OMF nr. 85/2024 (România)	Legislația națională	Implementează CSRD în România, stabilind cerința națională de asigurare a raportului de sustenabilitate.

Sursa: proiecția autorilor

Fundația de reglementare – CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). Aceasta servește drept cadru juridic general care impune raportarea privind durabilitatea pentru companiile mari și cotate la bursă din întreaga UE. Acesta extinde semnificativ domeniul de aplicare și detaliile cerințelor anterioare (anterior în cadrul NFRD), cu scopul de a îmbunătăți transparența și comparabilitatea informațiilor privind sustenabilitatea.

Cadrul de raportare – ESRS (European Sustainability Reporting Standards). Pentru a operaționaliza CSRD, ESRS oferă conținutul și structura standardizată pentru ceea ce companiile trebuie să raporteze. Aceste standarde definesc valorile specifice de mediu, sociale și de guvernare (ESG), asigurând consecvența în dezvăluirile de sustenabilitate în toate sectoarele și zonele geografice.

Cadrul de asigurare – ISAE 3000 (revizuit). Pentru verificarea informațiilor nefinanciare raportate, ISAE 3000 (revizuit) este standardul internațional utilizat de auditori. Acesta sprijină atât angajamentele de asigurare limitate, cât și cele rezonabile și prezintă procedurile de colectare

și evaluare a dovezilor privind dezvăluirile de sustenabilitate.

Implementare Națională – OMF nr. 85/2024 (România). România a transpus CSRD în legislația națională prin OMF nr. 85/2024. Această ordonanță impune aplicarea standardelor ESRS și formalizează cerința de asigurare limitată a rapoartelor de sustenabilitate de către auditorii independenți, începând cu exercițiul financiar 2024.

Primul pachet Omnibus al UE, lansat pe 26 februarie 2025, propune modificări ale mai multor reglementări privind sustenabilitatea, inclusiv Directiva privind raportarea sustenabilității corporative (CSRD) și Directiva privind diligența necesară în materie de sustenabilitate corporativă (CSDDD). Directiva „stop the clock”, o parte esențială a pachetului, a fost adoptată de Parlamentul European pe 3 aprilie 2025 și de Consiliul UE pe 14 aprilie 2025. Această directivă amână aplicarea anumitor cerințe CSRD și CSDDD. În plus, pachetul Omnibus include propuneri de simplificare a taxonomiei UE și a mecanismului de ajustare la frontieră a emisiilor de carbon (CBAM).

2.4. Evaluarea procesului de determinare a dublei semnificații

După faza inițială de familiarizare contextuală și aliniere la cadrele de reglementare, următorul pas critic în procesul de asigurare se concentrează pe evaluarea modului în care entitatea raportoare își determină subiectele semnificative de sustenabilitate. Aceasta începe cu o evaluare aprofundată a procesului de determinare a dublei materialități (DMA - *Disclosure on Materiality Assessment*).

Auditorul evaluează modul în care organizația identifică impacturile reale și anticipate în toate etapele activității sale comerciale, precum și modul în care riscurile financiare sunt evaluate pe orizonturi de timp: scurt, mediu și lung. O atenție deosebită este acordată proceselor de implicare a părților interesate, care sunt esențiale pentru fundamentarea deciziilor de semnificație în așteptările externe.

2.4.1 Validarea declarațiilor prin documente și informații verificabile

Procesul de asigurare continuă cu a verifica dacă toate aspectele semnificative de sustenabilitate identificate prin DMA sunt dezvăluite în mod corespunzător în raport. Auditorii examinează trasabilitatea și fiabilitatea datelor și dacă:

- informațiile cantitative și calitative sunt susținute de documentația primară;
- domeniul de aplicare, limitele și ipotezele care stau la baza informațiilor sunt clar articulate și în concordanță cu cadrul de evaluare.

2.4.2. Tipuri de asigurare

Tabelul nr. 2 prezintă cele două tipuri recunoscute de angajamente de asigurare aplicabile raportării de sustenabilitate în cadrul CSRD și ISAE 3000: asigurare limitată și asigurare rezonabilă.

Tabelul nr. 2. Tipuri de asigurare			
Tipul de asigurare	Proceduri efectuate	Formularea opiniei	Exemplu de expresie
Asigurare limitată	Auditorul efectuează proceduri limitate pentru a identifica inexactitățile semnificative.	Asigurare negativă	„Pe baza procedurilor efectuate, nu am constatat elemente care să sugereze că... este denaturat.”
Asigurarea rezonabilă	Auditorul efectuează teste extinse, similare cu standardele de audit financiar.	Asigurare pozitivă	„În opinia noastră, informațiile se prezintă corect...”

Sursa: proiecția autorilor

Asigurarea limitată este cerința actuală a CSRD și implică proceduri mai puțin extinse, în principal anchete și analize analitice. Concluzia auditorului este exprimată ca o asigurare negativă, indicând faptul că nu a ajuns la cunoștința lor nimic care să sugereze denaturări semnificative. Această abordare este mai eficientă din punctul de vedere al costurilor și este potrivită pentru etapele incipiente ale implementării asigurării durabilității.

În schimb, asigurarea rezonabilă seamănă cu un audit financiar tradițional în profunzimea și rigoarea sa. Acesta oferă un nivel mai ridicat de încredere și este exprimat ca o opinie pozitivă, afirmând că dezvăluirile privind sustenabilitatea sunt, în opinia auditorului, lipsite de denaturări semnificative. Deși nu este încă obligatorie, trecerea la o asigurare rezonabilă este așteptată în următorii ani, pe măsură ce practicile de asigurare se maturizează.

3. Metodologie și resurse utilizate

Scopul cercetării a fost de a evalua în ce măsură marile companii românești tranzacționate la Bursa de Valori București (BVB) raportează informații non-financiare legate de sustenabilitate în cele mai recente documente publicate pentru companiile analizate (**Anexa 1**). Pentru a construi eșantionul am urmat o procedură în trei etape. Mai întâi, am identificat principalele domenii economice relevante atât pentru economia României, cât și pentru raportarea de sustenabilitate, grupându-le în șase categorii: Energie și Utilități, Industria Materialelor, Servicii Financiare, Industria Farmaceutică și a Serviciilor Medicale, Tehnologie și Tehnologia Informației și Industria Alimentară și a Băuturilor. În etapa a doua am selectat, din fiecare categorie, companiile reprezentative listate la BVB pe baza dimensiunii financiare, vizibilității pe piață și

importanței sectoriale. În etapa finală, am inclus doar entitățile care publicaseră un raport recent de sustenabilitate (NFRD/CSRD/GRI, raport integrat sau ESG stand-alone) accesibil pentru descărcare pe platforma BVB sau pe site-ul propriu. Rezultatul este un eșantion de 35 de firme, considerate unele dintre cele mai mari din România deoarece îndeplinesc cumulativ criteriile

de relevanță sectorială, listare bursieră și transparență ESG (**Tabelul nr. 3**). Pe baza acestor rapoarte (în limba română) – obținute din baza de date oficială a BVB și de pe site-urile companiilor – am desfășurat o analiză calitativă a conținutului pentru a determina gradul de dezvoltare a informațiilor privind sustenabilitatea.

Tabelul nr. 3. Companii analizate	
Sector	Companii
Energie și Utilități	Electrica S.A., Romgaz S.A., OMV Petrom S.A., Hidroelectrica S.A., Nuclearelectrica S.A., Transelectrica S.A., ENGIE România S.A., E.ON Energie România S.A., GreenGroup
Industria Materialelor	Alro S.A., Chimcomplex S.A., Romcarbon S.A., Holcim România S.A., ROCA Industry, TeraPlast S.A.
Servicii Financiare	Banca Transilvania S.A., BRD - Groupe Société Générale, UniCredit Bank S.A.
Industria Farmaceutică și Medicală	Antibiotice S.A., Biofarm S.A., MedLife S.A., Farmaceutica REMEDIA S.A., Zentiva S.A., Rețeaua de Sănătate Ropharma SA
Tehnologie și IT	UiPath, AROBS Transilvania Software S.A., Digi Communications N.V., Autonom Services
Industria Alimentară și a Băuturilor	Coca-Cola HBC România, Ursus Breweries, Heineken România, Danone România, Aquila Part Prod Com S.A., Purcari Wineries Public Company Limited

Sursa: proiecția autorilor

În plus, scopul acestei cercetări este de a determina subiectele cheie abordate în rapoartele de sustenabilitate printr-un studiu calitativ facilitat de software-ul NVivo. NVivo este un instrument utilizat pe scară largă în cercetarea științelor sociale și a politicilor care sprijină codificarea sistematică, interogarea și vizualizarea datelor textuale. Potrivit lui Bazeley și Jackson (2013), NVivo le permite cercetătorilor „să lucreze mai eficient; pentru a gestiona, modela și înțelege informațiile nestructurate” și facilitează informații mai profunde prin explorarea tematică și analiza frecvenței. Întreaga bază de date a rapoartelor a fost încărcată în software și instrumentul de analiză a frecvenței cuvintelor a fost utilizat pentru a extrage și reprezenta cele mai utilizate cuvinte. Acest lucru ne permite să identificăm cele mai importante teme evidențiate de agențiile de raportare.

Am realizat și o comparație a rapoartelor care conțin cele mai mari cantități din aceste cuvinte esențiale pentru a

încerca să determinăm dacă există modele generale în industrii sau companii sau dacă diferite organizații scriu despre subiecte similare în mod diferit, chiar și cu prezența standardelor de raportare a sustenabilității acceptate la nivel global. Pe lângă aceasta, am analizat și distribuția companiilor din diferite industrii și dacă rapoartele lor de sustenabilitate au făcut obiectul unui angajament de asigurare.

Pornind de la această conceptualizare, prezentul studiu este informat de următoarele întrebări de cercetare:

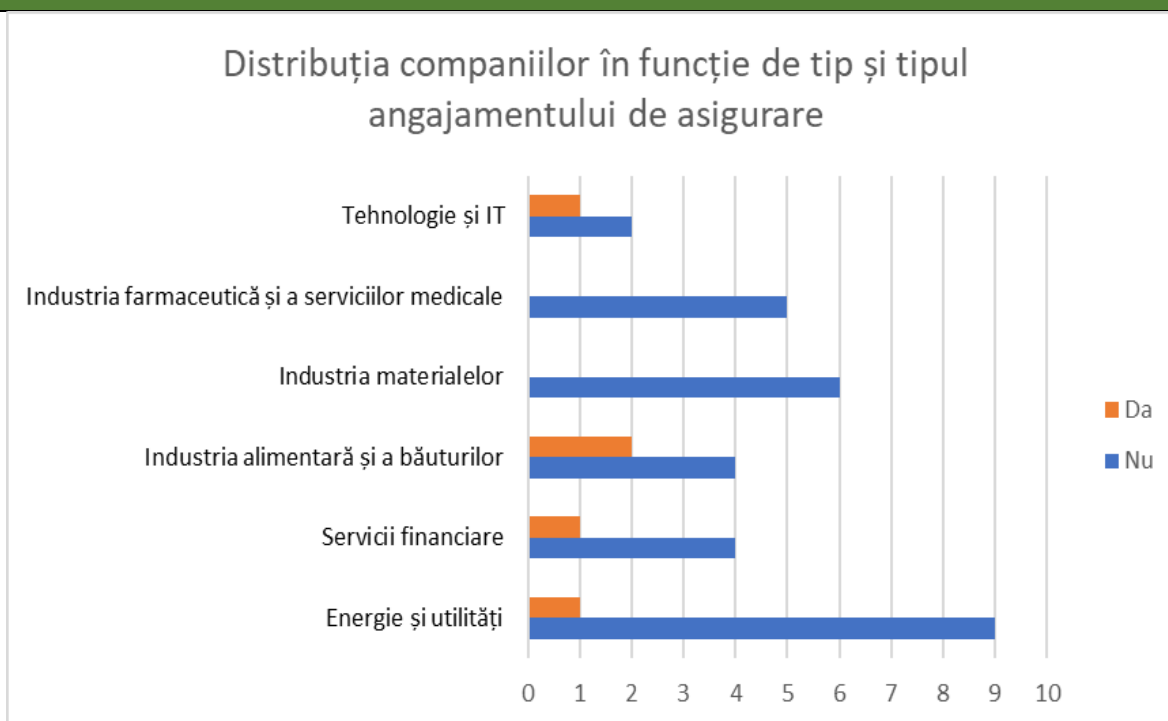
- Î1: Ce tipuri de informații non-financiare sunt cel mai frecvent evidențiate în rapoartele de sustenabilitate ale companiilor românești selectate?
- Î2: Putem identifica modele, deficiențe sau inconsecvențe în modul în care companiile aplică în practică standardele actuale de raportare a sustenabilității?

4. Rezultate

Ca parte a acestei cercetări, fiecare raport de sustenabilitate a fost revizuit individual pentru a identifica referințe la proceduri externe de asigurare sau audit.

Analiza a presupus o căutare ținută a termenilor cheie, precum „audit”, „asigurare” și „raportare”. Acest lucru a permis o evaluare sistematică a faptului dacă informațiile au făcut obiectul unei forme de verificare externă sau a unei misiuni de asigurare limitate.

Figura nr. 1. Angajamente de asigurare pe tip de companie

Sursa: proiecția autorilor

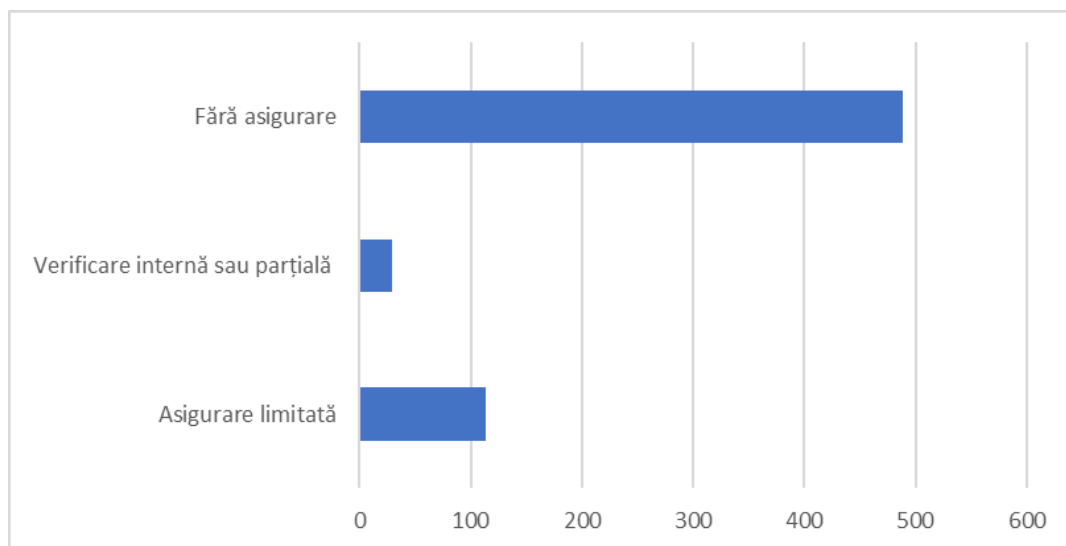
Figura nr. 1 ilustrează distribuția angajamentelor de asigurare între diferite tipuri de companii listate la Bursa de Valori București (BVB), pe baza unei analize aprofundate a rapoartelor de sustenabilitate. Potrivit datelor, doar un număr limitat de companii – în special din sectoarele alimentelor și băuturilor, serviciilor financiare și energiei și utilităților – au raportat în mod explicit că au fost supuse unei asigurări limitate de către terți.

Companii precum OMV Petrom, Banca Transilvania, Coca-Cola HBC România și Heineken România au dezvăluit că au implementat angajamente de asigurare în conformitate cu ISAE 3000 (revizuit), acoperind de obicei indicatori de performanță selectați. Aceste cazuri contrastează cu tendința mai largă observată în industria farmaceutică, medicală și părți ale industriei materialelor, unde rapoartele fie menționează doar verificări interne, aprobări ale consiliului de administrație, fie nicio asigurare.

Din cele 35 de rapoarte de sustenabilitate analizate, 34 au fost întocmite și publicate la nivel local. Un singur raport – Danone România – a fost inclus ca parte a unui raport mai amplu la nivel de grup. Totuși, în acest caz, entitatea românească este menționată doar pe scurt, cu informații minime furnizate, evidențiind lipsa de vizibilitate a performanței specifice fiecărei țări în cadrul informațiilor de grup.

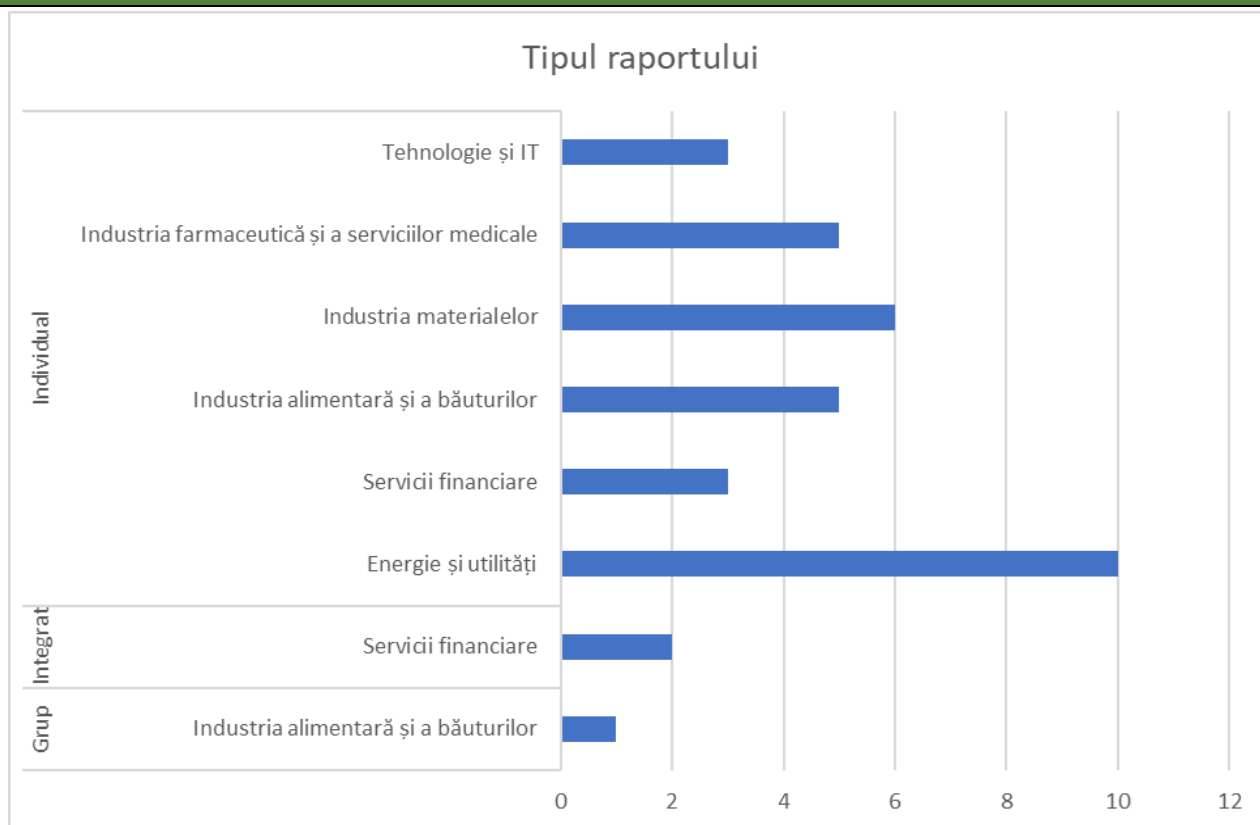
Constatările dezvăluie un peisaj de asigurare fragmentat, cu verificarea de către terți încă neobișnuită. În timp ce unele sectoare încep să se alinieze așteptărilor CSRD, majoritatea rapoartelor analizate sunt din 2023 - înainte ca asigurarea să devină obligatorie. Deoarece rapoartele din 2024 nu erau încă disponibile la momentul examinării, absorbția scăzută reflectă absența unei cerințe legale. Pe măsură ce aplicarea CSRD progresează, pot fi necesare orientări mai clare și o supraveghere mai puternică pentru a asigura consecvența și credibilitatea.

Figura nr. 2. Distribuția asigurării în rapoartele de sustenabilitate

Sursa: proiecția autorilor

Figura nr. 3. Tipuri de rapoarte pe domeniu

Sursa: proiecția autorilor

Figura nr. 2 arată un dezechilibru clar în modul în care companiile abordează asigurarea rapoartelor lor de durabilitate. Din totalul analizat, o majoritate semnificativă – 28 de companii – nu a beneficiat de nicio asigurare din partea unei terțe părți, indicând că dezvăluirile lor nu au fost verificate independent. Doar 5 companii au raportat că au misiuni formale de asigurare, de obicei implicând o asigurare limitată bazată pe standardul ISAE 3000. În plus, doar 2 companii s-au referit la forme interne sau parțiale de verificare, cum ar fi audituri interne sau evaluări la nivel de consiliu. Aceste constatări sugerează că asigurarea externă rămâne mai degrabă o excepție decât o normă în practicile actuale de raportare a sustenabilității.

Figura nr. 3 ilustrează distribuția tipurilor de rapoarte de sustenabilitate între industrii. Sectorul *energiei și utilităților* conduce cu cel mai mare număr de rapoarte de sine stătătoare, indicând o preferință puternică pentru dezvăluiri ESG separate. Alte sectoare, cum ar fi *materialele, asistența medicală și alimentele și băuturile*, prezintă, de asemenea, o tendință similară. Rapoartele integrate sunt mai puțin frecvente și apar doar în *Servicii financiare*, în timp ce rapoartele la nivel de grup sunt rareori utilizate, mai ales în *Alimente și băuturi*.

Tabelul nr. 4. Numărul mediu de pagini per raport/domeniu

Industrie	Numărul mediu de pagini per raport
Energie și utilități	67
Servicii financiare	69
Industria alimentară și a băuturilor	70
Industria materialelor	59
Industria farmaceutică și medicală	56
Tehnologie și IT	71
Media generală	65

Sursa: proiectia autorilor

Tabelul nr. 4 arată că lungimea medie a rapoartelor de sustenabilitate variază ușor de la un sector la altul. Rapoartele tehnologice și IT sunt cele mai extinse, cu o medie de 71 de pagini, urmate îndeaproape de Alimentație și băuturi și Servicii financiare. În schimb, rapoartele din sectorul farmaceutic și de sănătate tind să fie mai scurte, cu o medie de 56 de pagini.

Mai departe, aplicând funcția Word Frequency Query (Analiză a frecvenței cuvintelor) în NVivo, am extras cele mai frecvent utilizate cuvinte din întregul set de date. Suportul pentru cloud de cuvinte este o reprezentare vizuală a rezultatelor, fiecare dimensiune a fontului indicând frecvența relativă a fiecărui cuvânt. Am folosit criteriile: „lungimea minimă 9”, „număr cuvinte: 100” și „cuvintele cu rădăcină”. După cum s-a prezis, cel mai dominant cuvânt este „sustenabilitate”, reprezentând tema cheie prezentă printre documentele analizate. Alte cuvinte frecvente includ „activități”, „resurselor”, „siguranță”, „reducerea”, „raportare” și „performanță”.

Figura nr. 4. Rapoarte de sustenabilitate

Sursa: proiecția autorilor

Constatările evidențiază principalele domenii de preocupare pe care companiile românești le prezintă în rapoartele lor de sustenabilitate. Prezența constantă a termenilor referitori la utilizarea resurselor, siguranța ocupațională, managementul riscurilor și conformitatea cu reglementările reflectă o aderare substanțială la principiile ESG dominante. În plus, menționarea recurentă a termenilor precum „taxonomie”, „implementarea” și „standardele” indică o recunoaștere și o familiarizare tot mai mare cu standardele oficiale de raportare, care ar putea cuprinde Regulamentul UE privind taxonomia și standardele GRI.

Utilizarea acestei diagrame lexicografice (**Figura nr. 4**) contribuie la evidențierea elementelor recurente între companii, precum și a posibilelor curențe în abordarea anumitor aspecte ale sustenabilității. În secțiunile care urmează, vom examina diferitele priorități pentru aceste

probleme în funcție de industrie și vom evalua standardizarea terminologiei, precum și domeniul de aplicare al prezentării în cadrul standardelor de sustenabilitate existente.

Tabelul nr. 5. Cele mai utilizate cuvinte și frecvență			
Top 10 cuvinte folosite în rapoartele de sustenabilitate de la BVB			
Cuvinte	Lungime	Număr	Procent ponderat
financiar	10	4.105	0,25%
sustenabilitate	15	3.998	0,24%
gestiune	10	2.133	0,13%
companiei	9	1.999	0,12%
angajaților	11	1.990	0,12%
riscurilor	10	1.951	0,12%
conformitate	12	1.895	0,12%
Climatice	9	1.750	0,11%
materiale	9	1.680	0,10%
decembrie	9	1.640	0,10%
TOTAL	104	23.141	1,39%

Sursa: proiecția autorilor

Potrivit **Tabelului nr. 5**, cei mai comuni doi termeni – „financiar” și „sustenabilitate” – reprezintă un discurs în care sustenabilitatea este descrisă în mod regulat în legătură cu performanța financiară și respectarea reglementărilor.

Termenii repetați, de exemplu, „management”, „angajați”, „riscuri” și „conformitate”, demonstrează accentul pe controlul intern, respectarea reglementărilor și responsabilitatea socială. Apariția cuvintelor legate de mediu – de exemplu, „climatic”, „materiale” și „taxonomie” – demonstrează integrarea tot mai mare a jargonului de reglementare al Uniunii Europene și a problemelor legate de riscurile de mediu în comunicarea corporativă. De obicei, menționarea iterativă a termenului „decembrie” implică o tendință modelată în practica de raportare, și anume că un număr semnificativ de organizații își programează rapoartele de sustenabilitate spre sfârșitul exercițiului financiar. Observația subliniază legătura puternică dintre calendarul raportării non-financiare și financiare și identifică rolul central al lunii decembrie ca un

indicator de timp în discursul privind sustenabilitatea corporativă.

Tabelul nr. 5 prezintă cei mai comuni termeni utilizați în rapoartele de sustenabilitate ale companiilor listate la Bursa de Valori București, încadrate în cadrul ESG (Environmental, Social, Governance). Încadrarea aduce în prim-plan prioritățile tematice ale rapoartelor analizate și oferă o perspectivă asupra priorităților și practicilor de divulgare ale afacerilor românești.

Tabelul nr. 6 ilustrează principalele cuvinte cheie recurente în funcție de dimensiunea ESG identificate în rapoartele de sustenabilitate 2023 ale companiilor listate la BVB. În categoria Mediu (E), termeni precum „climatic”, „materiale”, „emisii”, „resurse” și „taxonomie” semnalează o preocupare sporită cu privire la impactul asupra mediului și alinierea la prioritățile UE, cum ar fi Pactul verde și Regulamentul privind taxonomia (Comisia Europeană, 2020; Tăger, 2021). Dimensiunea socială (S) este reprezentată de cuvinte precum „angajați”, „sănătate”, „comunități” și „siguranță”, reflectând concentrarea companiilor asupra părților interesate interne și a

responsabilității sociale, relevante în special în contextele de piață emergente (Hąbek și Wolniak, 2016; KPMG, 2020). Pentru guvernanta (G) termeni frecvenți, precum „management”, „conformitate”, „raportare” și „consiliu”

subliniază influența structurilor de reglementare și aderarea tot mai mare la cadre precum CSRD (Eccles et al., 2012).

Tabelul nr. 6. Principalele cuvinte cheie în funcție de dimensiunea ESG identificate în rapoartele de sustenabilitate din 2023 ale companiilor listate la BVB			
Mediu(E)	Social(S)	Guvernanta(G)	
Climatice	angajați	gestiune	
Materiale	Sănătate	conformitate	
Emisiilor	Comunităților	scândură	
taxonomie	siguranță	Raportare	
Resurse	responsabil	guvernare	
Climatice	angajați	gestiune	
TOTAL	104	23.141	1,39%

Sursa: proiecția autorilor

Pe baza setului de date analizat, rapoartele de sustenabilitate analizate acoperă șase sectoare majore din economia românească: **energie și utilități, industria materialelor, servicii financiare, farmaceutică și sănătate, tehnologie și IT și industria alimentară și a băuturilor**. Aceste sectoare au fost selectate datorită importanței lor economice și prezenței companiilor cu practici de raportare stabilite.

Printre cei mai vizibili raportori din sectorul energetic se numără OMV Petrom, Electrica și Romgaz, companii care publică constant rapoarte non-financiare sau de sustenabilitate, aliniate la cerințele și orientările Uniunii Europene. În **sectorul serviciilor financiare**, instituții precum **Banca Transilvania, BRD - Groupe Société Générale, UniCredit Bank și BCR sunt cunoscute pentru comunicarea transparentă ESG și sunt frecvent citate în mass-media românească de CSR pentru maturitatea lor de raportare**.

În **industria farmaceutică și medicală**, companii precum **Antibiotice S.A., Biofarm și MedLife** au adoptat din ce în ce mai mult prezentări ESG, în special în ceea ce privește responsabilitatea socială și guvernanta. Sectorul **tehnologic** include reporteri emergenți, dar activi, cum ar fi **Bittnet Systems, AROBS și Digi Communications**, în timp ce **Autonom Services** se remarcă ca un pionier local în raportarea integrată și subiectele economiei circulare.

Industria **alimentară și a băuturilor** este reprezentată de actori globali cu filiale locale, cum ar fi **Coca-Cola HBC**

România și Heineken România, care urmează de obicei standarde înalte de raportare dictate la nivel de grup.

Ulterior, am căutat implicarea auditorului financiar extern în rapoartele de sustenabilitate (**Tabelele nr. 7 și 8**).

Tabelul nr. 7. Rapoarte de sustenabilitate, inclusiv referințe externe de asigurare sau audit		
Denumirea companiei	Număr de referințe	Acoperire
DIGI Communications	4	0.01%
ANTIBIOTICE	2	0.01%
BRD	1	0.01%

Sursa: proiecția autorilor

Prezența terminologiei legate de audit („raport de audit”, „raportul de audit”, „raport audit”) a fost detectată într-un număr limitat de rapoarte de sustenabilitate. Rezultatele arată că doar trei companii – DIGI Communications, Antibiotice și BRD – au făcut referire explicită la audit sau asigurare externă în dezvăluirile lor de sustenabilitate. Numărul de referințe rămâne extrem de scăzut (maxim 4 mențiuni, cu o acoperire 0,01%) și sugerează că asigurarea externă nu este încă un raport de sustenabilitate comun pentru a fi integrat în rândul companiilor listate la BVB analizate.

Tabelul nr. 8. Rapoarte de sustenabilitate care conțin trimiteri generale la termeni de audit sau de audit

Denumirea companiei	Număr de referințe	Acoperire
DIGI Communications	266	0,06
UNICREDIT	72	0,03
BRD	70	0,03
GRUPUL ALRO	69	0,03
MEDLIFE	37	0,02

Sursa: proiecția autorilor

Pentru a identifica în continuare prezența conținutului legat de asigurare, am ajustat criteriile de căutare a textului NVivo folosind criterii mai generale: „audit” sau „auditor”. Acest lucru ne-a permis să surprindem referințe generale la procesul de audit, dincolo de formularea strictă a termenului „raport de audit”. Rezultatele au arătat că mențiunile acestor termeni rămân limitate în rapoartele de sustenabilitate. Cu toate acestea, mai multe rapoarte au demonstrat o utilizare mai consecventă a limbajului legat de audit. Mai exact, rapoartele DIGI Communications, UNICREDIT Bank, Antibiotice S.A., ALRO Group și MedLife au înregistrat cel mai mare număr de apariții. Aceste rezultate sugerează că, deși includerea formală a unui raport de audit în dezvoltările de sustenabilitate este rară, unele companii integrează sau fac referire din ce în ce mai mult la procedurile de audit în narațiunile lor ESG. Acest lucru poate reflecta o fază de tranziție, pe măsură ce firmele încep să se alinieze la obligațiile de asigurare impuse de reglementări

Tabelul nr. 9. Principalele cuvinte cheie în funcție de dimensiunea ESG identificate în rapoartele de sustenabilitate selectate ale companiilor listate la BVB

Denumirea companiei	Referințe	Acoperire
UNICREDIT	2.792	1.92%
DIGI Communications	2.692	1.20%
ROMPETROL	1.691	0.91%
ROMCARBON	839	1.17%
HOLDINGURI ROCAINDUSTRY	397	1.28%
TERAPLAST	370	1.11%
TOTAL	8.781	7.59%

Sursa: proiecția autorilor

În **Tabelul nr. 9** am folosit funcția *Text search criteria* (căutare cuvinte) în NVivo, aplicând operatorul „AND” pentru a identifica co-apariția primelor zece cele mai frecvente cuvinte cheie din rapoartele de sustenabilitate selectate. Cuvintele cheie au inclus: „financiare”, „sustenabilitate”, „management”, „companiei”, „angajaților”, „riscurilor”, „conformitate”, „clima”, „materiale” și „decembrie”.

Rezultatele arată diferite grade de acoperire a cuvintelor cheie ESG în rapoarte. UNICREDIT conduce cu 1,92%, urmată de Roca Industry (1,28%) și DIGI (1,20%). Deși România are mai mulți jucători puternici pe piață, niciun sector nu domină raportarea ESG. Acoperirea ridicată apare în diverse industrii, cum ar fi bancar, tehnologie, materiale și energie, indicând un angajament dispersat cu subiecte de sustenabilitate. În schimb, companiile din domeniul sănătății și al alimentelor și băuturilor prezintă o prezență mai scăzută a cuvintelor cheie ESG, sugerând fie un accent diferit pe raportare, fie o mai puțină aliniere la cadrele ESG standard.

Concluzii

Analiza rapoartelor de sustenabilitate ale marilor companii românești listate la Bursa de Valori București (BVB) relevă o orientare clară către subiecte precum „sustenabilitate”, „financiare”, „management” și „riscurilor”. Acești termeni reflectă o concentrare organizațională tot mai mare pe guvernanta, conformitate cu reglementările și integrarea sustenabilității în managementul riscului și strategic. Prezența frecventă a „climatică”, „emisii” (emisii) și „materiale” (materiale) indică în continuare o atenție sporită pentru impactul asupra mediului și alinierea la inițiativele UE, cum ar fi Pactul verde și Regulamentul privind taxonomia.

În ceea ce privește guvernanta, utilizarea repetată a termenilor „conformitate” și „raportare” evidențiază o schimbare către dezvoltări mai formale, bazate pe reglementări. Această tendință este cea mai evidentă în sectoare precum bancar, tehnologie, energie și materiale, unde companii precum UNICREDIT, DIGI și Roca Industry demonstrează o utilizare mai mare a limbajului ESG. În schimb, sectoarele de sănătate și alimente și băuturi prezintă un angajament mai scăzut față de terminologia ESG, sugerând fie un accent strategic diferit, fie o întârziere în aplicarea standardelor de raportare cuprinzătoare.

Pe parcursul analizei au fost observate mai multe inconsecvențe în modul în care companiile aplică cadrele de raportare de sustenabilitate. Deși multe rapoarte fac referire la alinierea la principiile GRI sau CSRD, profunzimea, terminologia și structura dezvoltărilor variază considerabil, chiar și între companiile din același sector. Unele rapoarte prezintă narațiuni detaliate, bazate pe indicatori, în timp ce altele rămân generale și descriptive, lipsite de indicatori clari sau de clasificare ESG structurată. Aceste disparități indică un nivel inegal de maturitate și ridică îngrijorări cu privire la comparabilitatea și fiabilitatea informațiilor dezvoltate, în ciuda aderării formale la standardele recunoscute.

Acest studiu abordează, de asemenea, o lacună notabilă în literatură, deoarece majoritatea cercetărilor academice se concentrează pe marile corporații multinaționale sau pe piețele din Europa de Vest. România, ca stat membru UE emergent, rămâne subreprezentată în studiile empirice privind dezvoltarea sustenabilității. Prin efectuarea unei analize sistematice bazate pe cuvinte cheie folosind criteriile de căutare a textului NVivo (cu operatorul „AND”), această cercetare oferă o nouă perspectivă asupra modului în care principiile ESG sunt reflectate în practică în diferite industrii la nivel național.

Deși constatările actuale arată o includere limitată a conținutului legat de audit în dezvoltările ESG, analiza mai amplă a cuvintelor cheie indică faptul că unele companii încep să facă referire mai frecvent la procesele de audit – acest lucru este generat în mare parte de faptul că în 2024 (cu raportarea din 2023) implicația a fost limitată, deoarece nu a existat nicio presiune de reglementare pe

piață. În același timp, identificarea unor cuvinte precum „audit” sau „auditor” sugerează o conștientizare tot mai mare a necesității unei raportări credibile, validate extern, ținând cont de cerințele CSRD. Pe măsură ce așteptările de reglementare evoluează, implicarea auditorului va fi esențială - nu numai pentru asigurarea formală, ci și pentru creșterea transparenței, comparabilității și încrederii părților interesate în informațiile de sustenabilitate.

Această lucrare arată că, în timp ce câteva companii au început să adopte practici de asigurare limitate aliniate la standardele internaționale precum ISAE 3000, majoritatea fie nu au verificarea de către terți, fie oferă informații insuficiente despre asigurare. Acest peisaj inegal subliniază importanța aplicării și armonizării viitoare odată ce CSRD va deveni pe deplin aplicabilă.

Cu toate acestea, trebuie recunoscute mai multe limitări. Toate rapoartele analizate au fost scrise în limba română, ceea ce poate limita comparabilitatea cu alte studii efectuate privind dezvoltările în limba engleză. În plus, studiul reflectă în primul rând activitatea de raportare pentru exercițiul financiar 2023, deoarece termenul oficial pentru rapoartele din 2024 nu a trecut încă la momentul redactării acestui articol. Prin urmare, constatările reprezintă mai degrabă un studiu preliminar decât o imagine completă a implementării post-CSRD.

Un studiu de urmărire, odată ce toate rapoartele din 2024 vor fi disponibile, va fi esențial pentru a identifica amploarea impactului reglementărilor și pentru a evalua integrarea ESG realizată în mod consecvent în contextul raportării aflat în proces de standardizare.

Anexa 1 – Companii de referință și sursele rapoartelor de sustenabilitate

1. Electrica S.A. - Societatea Energetica Electrica SA. ,
https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2024/06/ELSA_RO_Raport_de_Sustenabilitate_Electrica_2023.pdf 2. S.N.G.N. Romgaz S.A.,
https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2024-06/Raport%20sustenabilitate%20Romgaz%202023.pdf 3. OMV Petrom S.A.,
https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/o | <ol style="list-style-type: none"> 4. Hidroelectrica S.A. ,
https://cdn.hidroelectrica.ro/cdn/raport_sustenabilitate/Raport_de_sustenabilitate_2023.pdf 5. Rompetrol Rafinare S.A., https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2024-09-19-kmgi-sr-2023-ro-spread-14mb-3602.pdf 6. ENGIE Romania S.A.,
https://www.engie.ro/doc/engie-raport-sustenabilitate-2023.pdf |
|--|---|

7. E.ON Energie România S.A., <https://www.eon-romania.ro/content/dam/eon/eon-romania-ro/documents/Raport-Sustenabilitate-EON-Romania-2023-RO.pdf>
8. Transelectrica S.A., https://www.transelectrica.ro/documents/10179/16919692/01_Raport+sustenabilitate+al+Transelectrica+2023+final.pdf/f4696cbe-8396-4da6-bcaf-dd86837ee3a8
9. Nuclearelectrica S.A., https://nuclearelectrica.ro/ir/wp-content/uploads/sites/9/2024/04/SNN-Raport-sustenabilitate_RO_150mic_20240426-1.pdf
10. GreenGroup (GREEN TECH INTERNATIONAL S.A.), <https://www.green-group-europe.com/storage/files/docs/Green%20Group%20Raport%20sustenabilitate%202023%20digital%20RO-1.pdf>
11. Alro S.A., <https://www.alro.ro/sustenabilitate/rapoarte-sustenabilitate>
12. Chimcomplex S.A., <https://chimcomplex.com/wp-content/uploads/Chimcomplex-SA-Raport-de-Sustenabilitate-2023-RO.pdf>
13. Romcarbon S.A., <https://www.romcarbon.com/wp-content/uploads/2024/06/ROCE-Raport-de-sustenabilitate-2023-RO.pdf>
14. Banca Transilvania S.A., <https://www.bancatransilvania.ro/files/app/media/relatii-investitori/prezentari-roadshows-ri/Prezentari%20generale/Raport-Sustenabilitate-2023.pdf>
15. BRD - Groupe Société Générale, https://www.brd.ro/sites/default/files/2024-12/Raport_Sustenabilitate_%20BRD_2023_RO.pdf
16. Antibiotice S.A., https://www.antibiotice.ro/wp-content/uploads/2024/06/RAI2023_Antibiotice.pdf
17. Biofarm S.A., https://www.biofarm.ro/assets/pdf/2022_ESG_Report_final.pdf?r=604
18. MedLife S.A., https://www.medlife.ro/sites/default/files/2024-08/MEDLIFE_RAPORT%20DE%20SUSTENABILITATE_ROMANA_FINAL.pdf
19. AROBS Transilvania Software S.A., <https://arobs.com/wp-content/uploads/2024/06/AROBESG-report-2023-Final.pdf>
20. Purcari Wineries Public Company Limited, https://purcariwineries.com/wp-content/uploads/2024/06/Purcari-Wineries_Raport-Sustenabilitate-2023.pdf
21. Aquila Part Prod Com S.A., https://static1.squarespace.com/static/5f9280e565985529d8bbf8a5/t/66cc5b0c3d670b2996eccc57/1724668693345/Raport+de+Sustenabilitate_Aquila_2023.pdf
22. Holcim România S.A., <https://www.holcim.ro/sites/romania/files/2024-04/raport-anual-de-medi-2023-holcim-romania-sa-ciment-alesd.pdf>
23. ROCA Industry, <https://rocaindustry.ro/wp-content/uploads/2025/04/HCMaCYq06GWMOlgbayAWq4jRnYHgEzS2Somg.pdf>
24. TeraPlast S.A., https://investors.teraplast.ro/wp-content/uploads/2024/06/RO_Raport-de-sustenabilitate-2023.pdf
25. UniCredit Bank S.A., <https://www.unicredit.ro/content/dam/cee2020-pws-ro/DocumentePDF/Institutional-Rezultate-financiare/RAPORT-ANUAL-31-12-2023-IN-CONFORMITATE-CU-REGULAMENTUL-5-2018.pdf>
26. Farmaceutica REMEDIA S.A., https://corporate.remedia.ro/wp-content/uploads/2024/05/Remedia-Raport-de-sustenabilitate-2023_final_RO.pdf
27. Zentiva S.A., <https://www.zentiva.ro/-/media/files/zentivacom/sustainability/2024/2024-sustainability-report.pdf?la=ro-ro&hash=5D7C9D1C073C2DCDE06A9546A5E14A636CFE90D7>
28. Autonom Services, https://www.autonom.ro/assets/uploads/sustainability/Raport_Sustenabilitate_Autonom_2023.pdf#page=1
29. Digi Communications N.V., https://www.digi-communications.ro/ro/see-file/DIGI_20240507083713_Raport-Anual-2023.pdf

30. UiPath, <https://uipathfoundation.com/wp-content/uploads/2025/05/Annual-Report-2023.pdf>
31. Coca-Cola HBC România, <https://ro.coca-colahellenic.com/content/dam/cch/ro/documents/raport-2023-Coca-Cola-RO.pdf.downloadasset.pdf>
32. Ursus Breweries, <https://ursus-breweries.ro/dezvoltare-durabila/#rapoartele-de-dezvoltare-durabila-pdf>
33. Heineken România, <https://heinekenromania.ro/wp-content/uploads/2024/11/Raport-de-sustenabilitate-HEINEKEN-Romania.pdf>
34. Danone România, <https://danone.ro/rapoarte-anuale/>
35. ROPHARMA SA, https://ropharma.ro/pdf/rapoarte/rapoarte_anuale/CGC_RA2024.pdf

Referințe bibliografice

1. Auliani, A., Pramesti, D., & Yunita, L. (2023). The role of auditor in sustainability reporting. *SINOMICS Journal*, 1(6), 826-841. <https://doi.org/10.54443/sj.v1i6.9>
2. de Villiers, C., & Sharma, U. (2020). A critical review of the sustainability reporting research literature. *Journal of Cleaner Production*, 276, 124064. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124064>
3. Dewi, R., Fitriana, R., & Setiawan, D. (2018). The importance of sustainability reporting in Indonesia: Trends and challenges. *International Journal of Economics and Management*, 12(S2), 355-364.
4. Dobre, C., Baba, C. M., Anton, C. E., Zamfirache, A., & Aldea, D. (2025). Sustainability Reporting and Environmental Responsibility: The Case of Romania. *Administrative Sciences*, 15(3), 103.
5. Popescu, I., & Mihai, L. (2022). The evolution of ESG practices in Eastern Europe. *Journal of Sustainability Reporting*, 2(3), 45-60.
6. European Commission. (2020). EU Taxonomy Regulation. Brussels: European Commission.
7. Raimo, N., L'Abate, V., Sica, D. and Vitolla, F. (2025), Integrated reporting and the Corporate Sustainability Reporting Directive: bridging the gap or growing apart?, *Management Decision*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print, <https://doi.org/10.1108/MD-10-2024-2408>
8. Täger, M. (2021). EU sustainable finance: The role of the taxonomy. London: Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment.
9. KPMG. (2020). The time has come: The KPMG survey of sustainability reporting 2020. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/11/the-time-has-come-survey-of-sustainability-reporting.html>
10. Hąbek, P., & Wolniak, R. (2016). Factors influencing the development of CSR reporting in Poland. *Sustainability*, 8(7), 718. <https://doi.org/10.3390/su8070718>
11. Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2012). The impact of a corporate culture of sustainability on corporate behavior and performance. Harvard Business School Working Paper, 12–035

Evoluția cadrelor de raportare a sustenabilității

Drd. Iulia-Diana COSTEA,

Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: iulia.costea00@e-uvt.ro

**Prof. univ. dr. Habil. Camelia-Daniela
HAȚEGAN,**

Centrul Est-European pentru Cercetare în Economie
și Afaceri, Universitatea de Vest din Timișoara,
e-mail: camelia.hategan@e-uvt.ro

Rezumat

În ultimii ani a avut loc o evoluție a practicilor de raportare în ceea ce privește sustenabilitatea, pornind de la mai multe cadre de raportare aplicate de companiile din Uniunea Europeană, până la tranziția spre un singur cadru legislativ: Standardele europene de raportare privind sustenabilitatea (ESRS). Obiectivul cercetării este de a identifica tendințele și abordările de cercetare referitoare la evoluția cadrelor de raportare de sustenabilitate. Pentru atingerea obiectivului a fost realizată analiză bibliometrică asupra unui eșantion de peste 1.000 de articole din Web of Science, pe o perioadă de cinci ani, utilizând software-ul VOSviewer. Cuvintele cheie selectate ca fiind relevante pentru această cercetare au inclus expresii precum „raportare privind sustenabilitatea”, „raportare ESG”, „raportare privind responsabilitatea socială a întreprinderilor” și „Standarde europene de raportare privind sustenabilitatea”. Rezultatele cercetării sugerează un interes clar pentru informațiile privind durabilitatea cu privire la toate cele trei componente, „E”, „S” și „G”, dar un număr insuficient de articole privind tranziția la ESRS, cerințele stipulate de acest cadru legal sau misiunile de asigurare asupra corectitudinii rapoartelor de durabilitate. În pofida abundenței cercetărilor în domeniul sustenabilității, această lucrare contribuie la o înțelegere mai bună a cerințelor de prezentare stipulate în ESRS, precum și a informațiilor care trebuie incluse de companiile care intră sub incidența Directivei europene privind raportarea corporativă în materie de sustenabilitate (CSRD).

Cuvinte cheie: raportare; sustenabilitate; ESG; raportarea responsabilității sociale corporative; standardele europene de raportare privind sustenabilitatea;

Clasificare JEL: M14, Q01, Q56

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Costea, I.-D., Hațegan, C.-D. (2025), Evolution of Sustainability Reporting Frameworks, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.555-575, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/016

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/016>

Data primirii articolului: 5.05.2025

Data revizuirii: 8.05.2025

Data acceptării: 4.07.2025

Introducere

În contextul unei economii emergente, fiecare companie încearcă să rămână competitivă prin furnizarea de produse și servicii de calitate, precum și prin adaptarea la noile tendințe privind sustenabilitatea. Prin raportarea de durabilitate întreprinderile pot demonstra că sunt responsabile din punct de vedere ecologic și social, dar își pot îmbunătăți, totodată, și relația cu diverse părți interesate (Manes-Rossi et al., 2018). Printre caracteristicile importante pe care orice declarație de sustenabilitate trebuie să le aibă în vedere se află transparența, crearea de valoare adăugată, creșterea performanței, reputației și responsabilității, dar și implicarea părților interesate. O viziune de ansamblu asupra impactului, riscurilor și oportunităților cu care se confruntă companiile poate fi conturată prin intermediul a trei componente principale: de mediu, social și de guvernanță (ESG). Componenta de mediu se referă la utilizarea energiei, eliberarea în atmosferă a emisiilor de gaze cu efect de seră (GES), gestionarea deșeurilor, problematici de biodiversitate, consumul de apă sau poluarea. Componentele sociale care se regăsesc în raportarea ESG se referă la relația dintre companie și forța de muncă proprie, comunitățile din jurul întreprinderii, politicile de sănătate și siguranță, aspectele legate de diversitate și incluziune. Termenul de guvernanță include practici organizaționale, politici de etică și gestionarea riscurilor (Filho et al., 2025).

De-a lungul ultimilor ani, mai multe cadre de raportare au fost implementate cu scopul de a sprijini companiile în tranziția lor către practici sustenabile. Astfel de exemple de standarde includ „Global Reporting Initiative” (GRI), „Sustainability Accounting Standards Board” (SASB), „Taskforce on climate-related Financial Disclosure” (TCFD), „International Integrated Reporting Council” (IIRC) și „Sustainable Development Goal Disclosure Recommendations” (SDGD).

Cu toate acestea, pentru asigurarea unor informații comparabile și fiabile, tranziția către un singur cadru de raportare a fost imperios necesară. Astfel, în 2023, Comisia Europeană a pus bazele unui nou set de reglementări: Standardele europene de durabilitate (ESRS), care au intrat în vigoare la 1 ianuarie 2024. Primele declarații de sustenabilitate sunt publicate în 2025, pentru anul financiar încheiat – 2024, ca parte integrată a raportului de management. După cum afirmă Parrondo (2024), reglementările ESRS se aliniază la

obiectivele de durabilitate ale Organizației Națiunilor Unite și sunt aplicabile pentru sectoarele de mediu, sociale și de guvernanță. Prin intermediul prezentei reglementări, se cere o prezentare detaliată asupra impacturilor, riscurilor și oportunităților, creând, de asemenea, valoare adăugată pe termen lung pentru întreprinderi. Impactul acestei schimbări este vizibil și pe piața bursieră a UE, printr-o proporție de 25% din totalul prețurilor formate din componente non-fundamentale. Accentul investitorilor se focusează încetul cu încetul către obiective durabile care pot fi măsurate prin scoruri ESG (Alessi et al., 2022).

Această lucrare își propune să examineze etapele raportării privind durabilitatea în ultimii cinci ani, punând accent pe reglementările ESRS. Pentru a sublinia rigurozitatea standardului cu privire la fiecare aspect ESG, o descriere detaliată a cerințelor de prezentare este furnizată în capitolul de analiză a literaturii de specialitate. În plus, lucrarea prezintă evoluția raportării nefinanciare până la implementarea Directivei europene privind raportarea corporativă în materie de sustenabilitate (CSRD). O cercetare mai aprofundată a fost realizată cu ajutorul unei analize bibliometrice, care a inclus numărul de apariții a cuvintelor cheie, coautoratul în funcție de țări și corelarea bibliografică a articolelor. Studiul de caz efectuat urmărește să evidențieze un interes crescut pentru raportarea privind durabilitatea în general, dar identifică și o lacună în literatura de specialitate în ceea ce privește tranziția la ESRS.

Rezultatele acestei lucrări de cercetare sunt relevante pentru orice utilizator care dorește să înțeleagă evoluția raportării privind sustenabilitatea în ultimii cinci ani, precum și care sunt noile incertitudini cu care se confruntă companiile. În plus, studiul de caz contribuie la cercetarea academică în domeniul dezvoltării durabile, oferind un punct de vedere mai clar asupra cerințelor de prezentare a informațiilor conform ESRS.

Lucrarea este împărțită în patru secțiuni: introducere, analiza literaturii de specialitate, în care este descrisă pas cu pas evoluția raportării de sustenabilitate și este evidențiată tranziția către ESRS, metodologia cercetării, care prezintă premisele folosite în cadrul analizei bibliometrice, rezultate și discuții, capitol în care sunt prezentate mai multe hărți sugestive pentru studiul de caz, iar, în final, concluzii pe baza întregii cercetări.

1. Analiza literaturii de specialitate

1.1 Dezvoltarea și evoluția raportării privind durabilitatea

În ultimii ani, raportarea privind durabilitatea a jucat un rol important în influențarea modului în care companiile comunică cu părțile interesate și în care acestea operează în cadrul industriilor din care fac parte. Această tendință este vizibil mai semnificativă în Europa, deoarece firmele europene au început să raporteze anual informații privind durabilitatea. Pornind de la mai puțin de 10% din întreprinderi în 2006, în Europa a avut loc o creștere impresionantă, de peste 80%, în ceea ce privește prezentarea informațiilor cu caracter nefinanciar. Creșterea semnificativă s-a datorat intrării în vigoare a cadrului de raportare „Global Reporting Initiative” (GRI) în 2007 (Stolowy & Paugam, 2018). Tsang et al. (2023) afirmă că principalele obiective ale companiilor sunt de a maximiza avantajele acționarilor și de a oferi beneficii societății în care activează. Alte aspecte pozitive ale raportării privind sustenabilitatea, care au fost identificate de același autor menționat anterior, sunt scăderea costului de capital, creșterea satisfacției clienților și angajaților, accesul la finanțare mai bună și un brand mai consolidat.

Cu toate acestea, încă există multe definiții destul de diferite privind durabilitatea. Majoritatea acestora conțin noțiuni privind responsabilitatea socială a întreprinderilor, raportarea integrată, raportarea nefinanciară și, desigur, aspecte de mediu, sociale și de guvernare (Stolowy & Paugam, 2023). Pentru a ilustra diversitatea definițiilor, Durand et al. (2022) au analizat un eșantion de 5.411 rapoarte corporative care fac referire la subiecte legate de sustenabilitate. Rezultatele cercetării au arătat faptul că raportările privind durabilitatea au denumiri diferite, dar conțin informații similare. Lista cuprinde mai multe titluri, precum: „raport de responsabilitate globală”, „raport de mediu”, „declarație nefinanciară”, „raport de sustenabilitate” și așa mai departe.

În plus, când vine vorba de sustenabilitate, diversitatea formulărilor este demonstrată și de Fometescu și Hategan (2023), care au efectuat o analiză bibliometrică asupra rapoartelor ce conțin informații nefinanciare în perioada 2002-2022. Rezultatele arată o relație puternică între cuvintele cheie legate de sustenabilitate, acestea putând fi clasificate în patru clustere. Printre cele mai relevante putem identifica: „CSR”, „informații nefinanciare”,

„preperformanță nefinanciară”, „raportare de durabilitate”, „cost”, „performanță”, „indicatori”, „prezentarea informațiilor de mediu” și așa mai departe.

Raportarea nefinanciară și problematicile de sustenabilitate au fost centrul atenției pentru mai multe organizații care au propus standarde în vederea facilitării prezentării de informații de mediu, sociale și de guvernare. Înaintea Standardelor europene de raportare privind durabilitatea (ESRS), cele mai relevante cadre aplicate de companiile din întreaga lume au fost: „Global Reporting Initiative” (GRI), „Task Force on Climate-related Financial Disclosure” (TCFD), „International Integrated Reporting Council” (IIRC), „Sustainability Accounting Standards Board” (SASB) și „Sustainable Development Goal Disclosure Recommendations” (SDGD).

GRI a fost primul standard la nivel global care a furnizat orientări legislative în ceea ce privește raportarea de durabilitate, fiind aplicat de 96% dintre cele mai mari companii din lume. Standardul conține trei categorii: standarde universale, care stabilesc principiile generale, standarde sectoriale, care includ cerințe specifice domeniilor de activitate și standarde tematice, care se concentrează pe emisiile de gaze cu efect de seră sau pe probleme energetice. Pe de altă parte, obiectivul TCFD este de a facilita înțelegerea activității și evidențierea riscurilor și oportunitățile legate de mediu pentru o varietate mare de stakeholderi. Acest standard este împărțit în patru categorii de raportare: guvernare, strategie, gestionarea riscurilor, indicatori și ținte. Conceptul de raportare integrată a fost stabilit de IIRC și presupune ca un document să conțină atât informații financiare, cât și informații privind durabilitatea. Cadrul de reglementare s-a bazat pe modelul celor șase capitaluri, prezentate într-o manieră holistică: natural, financiar, de producție, intelectual, uman și social. Un alt cadru de raportare, SASB, a furnizat standarde specifice industriei, axate în principal pe impactul financiar pe care aspectele legate de durabilitate l-ar putea avea asupra companiilor. În prezent, IIRC și SASB sunt consolidate în cadrul „International Financial Reporting Standards Foundation” (IFRS). Nu în ultimul rând, SDGD se bazează pe trei concepte fundamentale: „crearea de valoare adăugată pe termen lung pentru entități și societate”, „contextul și relevanța dezvoltării durabile” și „materialitate”. Aceste concepte creează baza pentru cele 17 obiective de dezvoltare durabilă care abordează aspecte legate de mediu, sociale și de guvernare (Cooper & Michelon, 2022).

În contextul unor standarde de raportare a sustenabilității care nu puteau fi comparate, Uniunea Europeană a publicat Directiva europeană privind raportarea corporativă în materie de sustenabilitate (CSRD). Aceasta a fost adoptată în 14 decembrie 2022 și a intrat în vigoare în 5 ianuarie 2023, înlocuind vechea Directivă privind raportarea nonfinanciară (NFRD). Stolowy & Paugam (2018) au sintetizat aspectele cheie pe care le evidențiază această nouă directivă:

- raportarea privind durabilitatea devine obligatorie pentru întreprinderile mari și pentru întreprinderile cotate pe piețele bursiere reglementate;
- rapoartele vor necesita o asigurare limitată din partea unor organisme externe;
- pregătirea informațiilor în format digital pentru o mai bună comparabilitate și transparență;
- elaborarea declarației în conformitate cu cerințele Standardelor europene de raportare privind durabilitatea (ESRS).

În conformitate cu CSRD, articolul 5, punctul 2 (a)-(c), calendarul de implementare se prezintă astfel:

- În 2024 (pentru anul financiar 2023): întreprinderi mari care au căzut deja sub incidența NFRD;
- În 2025 (pentru anul financiar 2024): întreprinderi mari care îndeplinesc două din cele trei criterii (cifra de afaceri de 50 mil. EUR, active de 25 mil. EUR sau peste 250 de angajați)
- În 2026 (pentru anul financiar 2025): întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) care sunt cotate la bursă;
- În 2028 (pentru anul financiar 2027): întreprinderile non-europene care au sedii în UE, cu o cifră de afaceri de 150 mil. EUR.

De asemenea, alături de CSRD există noi reglementări privind raportarea ESG, care impun companiilor să publice informații nefinanciare semnificative: Regulamentul UE 2020/852 al Parlamentului European și al Consiliului (Taxonomia UE), „Corporate Sustainability Due Diligence Directive” (CSDDD), „Sustainable Finance Disclosure Regulation” (SFDR), „EU Regulation on Deforestation-Free Products” (PwC, 2021). În plus, există atât beneficii interne, cât și externe pe care CSRD le aduce întreprinderilor și stakeholderilor (**Tabelul nr. 1**).

Tabelul nr. 1. Beneficii	
Beneficii interne	Beneficii externe
O imagine mai bună asupra impactului, riscurilor și oportunităților legate de durabilitate	Ajută utilizatorii externi să înțeleagă mai bine valoare de piață a companiei
Impact pozitiv asupra strategiei și politicii de gestionare a companiei	Factorii ESG încorporați în ratingurile externe
Corelația dintre performanța financiară și activitățile sustenabile	Indicatorii de durabilitate oferă stakeholderilor o imagine mai clară asupra performanței întreprinderii într-un orizont de timp mai îndelungat
Monitorizarea prosperității companiei în comparație cu concurenții de același nivel	Demonstrarea modul în care practicile de durabilitate ale unei întreprinderi pot avea un impact pozitiv asupra mediului
Evitarea conflictelor ESG care ar putea afecta reputația companiei	Îmbunătățirea reputației companiei, a puterii brand-ului și creșterea încrederii părților interesate

Sursa: <https://www.pwc.com/sk/en/environmental-social-and-corporate-governance-esg/esg-reporting.html>, 2021

Conform studiului efectuat de KPMG (2024), raportarea privind durabilitatea a fost integrată ca parte din practicile obișnuite ale întreprinderilor. Cercetarea a inclus 5.800 de companii, dintre care 250 – cele mai mari din lume. Rezultatele sondajului sunt prezentate în **Tabelul nr. 2**.

Cu toate acestea, țările cu cele mai puternice patru economii din Europa (Germania, Franța, Italia, Spania) au păreri diferite cu privire la punerea în aplicare a cadrului de reglementare CSRD. Germania și Franța au solicitat o amânare de doi ani pentru implementarea CSRD, fapt ce ar putea afecta peste 13.000 de societăți. Totodată,

Franța a insistat asupra amânării pe termen nedeterminat a normelor privind procesul de diligență. Pe de altă parte, Italia a solicitat Uniunii Europene să nu amâne punerea în aplicare a CSRD, deoarece există mii de societăți italiene care vor raporta în temeiul legislației și care au demarat procesele necesare raportării. De asemenea, Spania

solicită ca CSRD să aibă un conținut detaliat doar atunci când se adresează companiilor mici, dar după o perioadă să fie obligatorie tuturor în același format, punând presiune asupra Bruxelles-ului să nu se conformeze solicitărilor Germaniei sau Franței (Abnett, 2025).

Tabelul nr. 2. Studiu KPMG privind raportarea de sustenabilitate

Principalele rezultate	Topul celor 250 de companii din lume ca mărime	Toate cele 5.800 de companii incluse în sondaj
Raportare privind durabilitatea	96%	79%
Publicarea unor obiective privind emisiile de carbon	95%	80%
Existența unui director de sustenabilitate	56%	46%
Luarea în considerare a țintelor de sustenabilitate în salarizarea personalului de conducere	41%	30%

Sursa: <https://kpmg.com/dk/en/home/insights/2024/11/survey-of-sustainability-reporting-2024.html>, 2024

1.2 Prezentarea generală a standardelor europene de raportare privind durabilitatea

Directiva europeană privind raportarea corporativă în materie de sustenabilitate (CSRD) a fost creată de Uniunea Europeană cu scopul de a înlocui Directiva privind raportarea non-financiară (NFRD). Obiectivele noii directive sunt de a extinde și a consolida cerințele privind raportarea durabilității, îmbunătățind de asemenea caracteristicile cheie care trebuie să se regăsească în orice document referitor la activitățile sustenabile: transparență, comparabilitate, coerență și responsabilitate. În plus, CSRD se aplică multor companii, inclusiv întreprinderilor mici și mijlocii cotate la bursă, precum și întreprinderilor din afara Europei care au operațiuni semnificative pe continent. Conceptul de dublă materialitate este un alt aspect cheie al CSRD, care impune societăților să își evalueze impactul din două puncte de vedere: materialitatea financiară și materialitatea de impact. Nu în ultimul rând, atunci când raportează cu privire la aspectele nefinanciare societățile trebuie să aplice Standardele europene de raportare privind durabilitatea - ESRS (Faqih & Kramer, 2024).

Tabelul nr. 3. Lista transpunerii CSRD pe țări și numărul de societăți afectate

Belgia	4,880
Bulgaria	800
Croația	520
Cehia	2,000
Denemarca	2,472
Finlanda	1,270
Franța	4,600
Ungaria	429
Irlanda	1,500
Italia	4,000
Lituania	300
Norvegia	1,250
România	nespecificat
Slovacia	nespecificat
Slovenia	170
Suedia	2,240

Sursa: Accountancy Europe, <https://accountancyeurope.eu/publications/csrd-transposition-tracker/>, 2025

Începând cu 1 ianuarie 2023, raportarea privind sustenabilitatea a fost supusă la un nivel de control asemănător cu raportarea financiară, datorită instituirii (CSRD). Numărul societăților afectate este alcătuit din diferite industrii din Uniunea Europeană și se ridică la peste 42.500 de companii. Statele membre din Europa au

avut termen să transpună directiva în legislația lor națională până la data de 6 iulie 2024. Cu toate acestea, mai multe țări nu au respectat termenele impuse de Uniunea Europeană, finalizând procesul de transpunere a reglementărilor CSRD până la sfârșitul anului 2024. La data de 28 ianuarie 2025, 6 state membre au depus un proiect de lege pentru transpunere, 3 state membre se află încă în consultări, iar 20 de state și-au îndeplinit obiectivul de transpunere a reglementărilor (Accountancy Europe, 2025). **Tabelul nr. 3** prezintă țările care au adoptat CSRD și numărul de societăți care se află sub incidența acestei legislații în exercițiile financiare 2024 și 2025.

În conformitate cu Uniunea Europeană (2022, articolul 19a, punctele 1-2), declarația de sustenabilitate trebuie inclusă într-o secțiune specială din cadrul raportului de management, făcând-o clar identificabilă pentru orice parte interesată. Informațiile raportate ar trebui să includă, pe scurt, următoarele aspecte:

- O descriere a modelului de afaceri, inclusiv reziliența acestuia în ceea ce privește impacturile, riscurile și oportunitățile, planul și investițiile financiare pentru limitarea încălzirii globale la 1,5 grade Celsius, conform Acordului de la Paris;
- Obiective și termenele precise legate de obiectivele de durabilitate, inclusiv reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră până în anul 2030 și până în anul 2050;
- O explicație a rolurilor pe care le au organele administrative, de conducere și de supraveghere în ceea ce privește aspectele de durabilitate;
- Politicile adoptate de companie în ceea ce privește durabilitatea;
- Detalii privind sistemul de stimulente bazat pe obiective de durabilitate care se adresează organelor administrative, de conducere și de supraveghere;
- Punctele cheie ale proceselor de diligență implementate, care sunt legate de propriile operațiuni ale întreprinderilor, de lanțurile valorice din amonte sau din aval;
- Un rezumat al principalelor riscuri legate de durabilitate la care este expusă o societate, precum și modul în care gestionează aceste riscuri.

Având în vedere că CSRD impune prezentarea mai detaliată a aspectelor legate de sustenabilitate, Standardele europene de raportare privind

sustenabilitatea (ESRS) oferă cadrul legal prin care societățile pot stabili care sunt temele și subtemele ce trebuie incluse, în funcție de evaluarea importanței. ESRS a fost elaborate de Grupul consultativ european pentru raportarea financiară (EFRAG) în 2022 și adoptat în 31 iulie 2023 de către Comisia Europeană. În conformitate cu ESRS, rapoartele de sustenabilitate trebuie să includă următoarele informații, care sunt strâns legate de cele cerute în Directiva UE 2022/2464 menționată mai sus:

- a) un rezumat care cuprinde strategia și modelul de afaceri adoptate de societate;
- b) obiectivele companiei și termenele stabilite pentru îndeplinirea acestora;
- c) rolurile organismelor administrative, de conducere și de supraveghere, precum și expertiza, competențele și capacitățile acestora;
- d) indicații cu privire la existența programelor de stimulente bazate pe obiective de durabilitate;
- e) descriere a politicilor societății privind aspectele de mediu, sociale și de guvernare;
- f) riscurile legate de propriile operațiuni ale societății sau de lanțul său valoric și alte riscuri legate de durabilitate;
- g) indicatori relevanți pentru cerințele de prezentare care trebuie incluse în mod obligatoriu. (Bataleblu et al., 2024)

Așa cum se observă în **Tabelul nr. 3**, România face parte din țările care au transpus Directiva 2013/34/UE (CSRD), prin OMFP nr. 85/2024. Noul Ordin devine aplicabil odată cu începerea anului 2025 pentru exercițiul financiar 2024, așa cum a fost prezentat calendarul mai sus. De asemenea, odată cu adoptarea noilor reglementări, OMFP nr. 1802/2014 și OMFP nr. 2844/2016 preiau prevederile articolului 1 din cadrul Directivei CSRD (CECCAR Business Magazine, 2024). OMFP nr. 85/2024 menționează faptul că există trei tipuri de raportare privind durabilitatea: individuală, consolidată sau referitoare la companiile din țări terțe. Sub incidența raportării individuale privind durabilitatea se regăsesc entitățile mijlocii și mari care, la data bilanțului, exced cel puțin două din cele trei criterii stipulate: total active – 25.000.000 lei, cifra de afaceri netă – 50.000.000 lei sau număr mediu de salariați în cursul anului financiar – 50. Pe de altă parte, în cazul unui grup format din societatea mamă și filiale, pentru raportare este nevoie de îndeplinirea a două criterii din cele trei: total active –

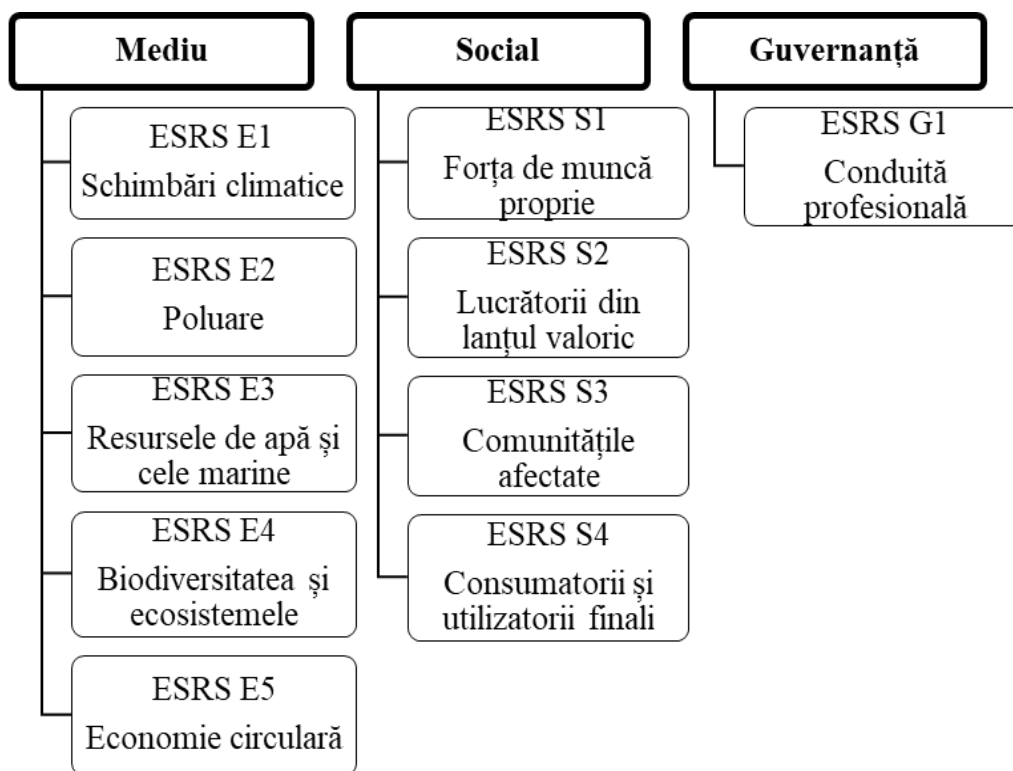
125.000.000 lei, cifra de afaceri netă – 250.000.000 lei sau numărul mediu de salariați în cursul anului – 250. Nu în ultimul rând, entitățile din țări terțe elaborează și publică declarația de durabilitate prin intermediul filialei de ordin mijlociu sau mare cu sediul în România, ori prin intermediu sucursalei de pe teritoriul României. În ambele cazuri, entitatea trebuie să fi generat o cifră de afaceri netă de peste 150 milioane euro în Uniunea Europeană pentru ultimele două exerciții financiare consecutive. De asemenea, declarația de durabilitate trebuie cuprinsă în cadrul raportului administratorilor, oferind informații relevante pentru înțelegerea modului în care practicile de sustenabilitate au impact asupra performanței, dezvoltării, funcționării sau poziției unei entități.

În continuare, ESRS este structurat în trei categorii importante: standarde transversale, standarde tematice și standarde sectoriale. Standardele transversale conțin cerințe generale de raportare explicate în secțiunea ESRS 1 și informații generale prezentate în ESRS 2. Pe de o parte, în ESRS sunt prezentate informații valoroase pentru a facilita procesul de raportare: caracteristici calitative,

procesul de dublă materialitate, procesul de diligență, alegerea lanțului valoric, orizonturi de timp, structura declarației, temeiul pentru elaborare, trimiteri la alte părți ale pachetului de raportare, dispoziții tranzitorii și o serie de anexe. Pe de altă parte, declarațiile din ESRS 2 sunt structurate după cum urmează, atât pentru standardele tematice, cât și pentru cele sectoriale: guvernanță (GOV), strategie (SBM), impacturi, riscuri și oportunități (IRO), ținte și indicatori (MT). ESRS 2 include, de asemenea, cerințe minime de informare privind politicile (MDR-P), acțiunile (MDR-A), indicatorii (MDR-M) și țintele (MDR-T) (Comisia Europeană, 2023).

Așa cum explică Hummel și Jobst (2024), standardele tematice sunt împărțite în trei categorii principale: de mediu (E1-E5), sociale (S1-S4) și de guvernanță (G1). Acestea se împart în subteme și sub-subteme. Standardele sectoriale sunt aplicate de societățile care au identificat impacturi materiale, alături de riscurile și oportunitățile care sunt inter-corelate, dar care nu sunt acoperite de standardele tematice (Figura nr. 1).

Figura nr. 1. Teme propuse în ESRS

Sursa: PwC, <https://www.pwc.be/en/challenges/esg/rep-assurance.html>, 2023

1.3 Principiile-cheie ale temelor și subtemelor ESRS

Întrucât Statele Unite s-au retras din Acordul de la Paris în ianuarie 2025, Comisia Europeană și-a anunțat intenția de a relaxa normele privind raportarea de sustenabilitate care afectează mii de companii. Principalul scop este de a face business-urile europene mai competitive față de cele din Statele Unite și China. Din februarie 2025, propunerea este încă la stadiul de proiect și este concepută pentru a cuprinde doar companiile cu mai mult de 1.000 de angajați

și o cifră de afaceri netă care depășește 50 mil. EUR (Abnett, Furness, 2025).

Cu toate acestea, Comisia Europeană a prezentat în data de 26 februarie 2025 un pachet Omnibus privind aspectele legate de durabilitate intitulat „Sustainability Reporting Simplification Proposal” și „Stop-the-clock Proposal”. În **Tabelul nr. 4** sunt prezentate principalele aspecte propuse spre simplificare din cadrul noilor pachete.

Tabelul nr. 4. Propunerea Omnibus pentru simplificarea CSRD	
CSRD	Modificări propuse
Reducerea domeniului de aplicare	
Valul 1: companii listate, +500 angajați și, fie +50mil. EUR cifra de afaceri netă, fie +25mil. EUR active Valul 2: +250 de angajați și, fie +50mil. EUR cifra de afaceri netă, fie +25mil. EUR active Valul 3: Societăți mici și mijlocii cotate Valul 4: Grupuri din afara UE	Pragul se aplică numai companiilor cu +1.000 de angajați și, fie +50mil. EUR cifra de afaceri netă, fie +25mil. EUR active.
Revizuirea ESRS	
Cerințele de prezentare conform ESRS necesare după aplicarea principiului dublei materialități	-Eliminarea a 25% din cerințele de prezentare -Prioritizarea cerințelor de prezentare a informațiilor cantitative asupra informațiilor calitative -Cerințe de prezentare mai clare
Lanțul valoric	
Informații detaliate pe care întreprinderile le-ar putea colecta de la companiile din lanțul lor valoric	Un plafon maxim de informații de colectat de la întreprinderile care nu fac obiectul raportării
Misiunile de asigurare	
Asigurarea limitată devine asigurare rezonabilă până în 2028	Asigurarea rămâne limitată, asigurarea rezonabilă fiind eliminată
Societăți mici și mijlocii cotate pe bursă	
CSRD și ESRS sunt obligatorii	Eliminat
Standarde sectoriale	
Necesare începând cu 1 iulie 2026	Eliminat

Sursa: Greenomy, <https://app.livestorm.co/greenomy/navigating-the-new-omnibus-regulation-key-updates-and-implications/live?s=49fb5313-1e04-4390-956d-5a8313a77139#/>, 2025

Declarația de durabilitate este parte integrată în pachetul de raportare anuală consolidată a întreprinderilor, creând o legătură între raportarea financiară și cea nefinanciară. Aplicarea cerințelor de prezentare privind durabilitatea trebuie să fie făcută în conformitate cu Standardele europene de raportare privind durabilitatea (ESRS),

începând cu 1 ianuarie 2024. ESRS sunt împărțite în trei categorii principale: standarde transversale (ESRS 1 și ESRS 2), standarde tematice (de mediu, sociale și de guvernare) și standarde sectoriale. În unele cazuri, este posibil ca anumite aspecte legate de activitatea unei societăți să nu fie suficient de detaliate în standard, astfel

existând necesitatea unor informații suplimentare specifice care să fie raportate. Standardele sectoriale sunt concepute pentru a oferi o analiză mai amplă asupra business-ului, minimizând lacunele care ar putea apărea din cauza prezentării unor informații insuficiente. Cu toate acestea, este extrem de important ca declarațiile privind durabilitatea să rămână comparabile între societățile care își desfășoară activitatea în același sector. Un echilibru între detaliile specifice companiei și corelarea cu cerințele generale ar facilita atât comparabilitatea, cât și relevanța acestor documente (Martinez-Torres, 2024).

În conformitate cu Comisia Europeană (2023, ESRS 1, secțiunea 6.4, alin. 77), aspectele legate de durabilitate trebuie incluse într-o secțiune dedicată a raportului de management. Informațiile din declarație sunt împărțite în trei orizonturi de timp. Primul este pe termen scurt, acesta fiind perioada de raportare din situațiile financiare. Al doilea este pe termen mediu, adică de la sfârșitul perioadei pe termen scurt și până la cinci ani. Cel de-al treilea este pe termen lung, fiind mai mult de cinci ani.

Pe lângă cele deja amintite, orice informație care este prezentată în declarația de durabilitate trebuie să îndeplinească cinci caracteristici calitative, la fel ca în cazul situațiilor financiare. În primul rând, informațiile trebuie să fie relevante pentru a putea influența deciziile și previziunile stakeholderilor. În al doilea rând, declarația trebuie să prezinte în mod fidel toate impacturile, riscurile și oportunitățile la care este expusă o întreprindere și, de asemenea, modul în care aceasta își adaptează strategia pentru atingerea obiectivelor propuse. Comparabilitatea este cea de-a treia caracteristică, ceea ce înseamnă că declarația de durabilitate trebuie să poată fi comparată cu cele din perioada anterioară sau cu cele ale altor întreprinderi din același sector sau din sectoare similare. A

patra caracteristică este verificabilitatea, care oferă utilizatorilor încrederea că informațiile sunt neutre, complete și fără erori. Nu în ultimul rând, declarațiile trebuie să fie ușor de înțeles, ceea ce înseamnă că toate datele prezentate trebuie să fie clare și concise (Comisia Europeană, 2023, ESRS 1, anexa B).

Un alt aspect important legat de orizonturile de timp menționate în ESRS este faptul că societățile trebuie să stabilească obiective pe termen scurt, mediu și lung, precum și să prezinte progresele reale înregistrate în vederea atingerii acestora. În plus, pentru a facilita procesul de raportare a informațiilor privind durabilitatea, legislația a inclus dispoziții tranzitorii pentru mai multe aspecte:

- dispoziții tranzitorii referitoare la informațiile cu caracter special: faza de tranziție este de trei ani;
- dispoziții tranzitorii referitoare la capitolul privind lanțul valoric: faza de tranziție este de trei ani;
- dispoziții tranzitorii referitoare la prezentarea informațiilor comparative: faza de tranziție este de un an;
- dispoziții tranzitorii referitoare la cerințele de publicare ce sunt introduse treptat: faza de tranziție este de unul sau trei ani, în funcție de cerințele de prezentare. (Bataleblu et al., 2024)

După cum menționează Comisia Europeană (2023, ESRS 1, secțiunea 1, alin. 8), standardele tematice sunt structurate în teme și subteme, iar dacă este necesar, societățile pot adăuga și sub-subteme. În **Tabelul nr. 5** sunt sintetizate aspectele legate de durabilitate acoperite de temele cuprinse în ESRS.

Tabelul nr. 5. Teme și sub-teme		
ESRS tematic	Temă	Sub-temă
ESRS E1	Schimbări climatice	Adaptarea la schimbările climatice Atenuarea schimbărilor climatice Energia
ESRS E2	Poluare	Poluarea aerului Poluarea apei Poluarea solului Poluarea organismelor vii și a resurselor alimentare Substanțele care prezintă motive de îngrijorare Substanțele care prezintă motive de îngrijorare deosebită
ESRS E3	Resursele de apă și marine	Resursele de apă Resursele marine

ESRS E4	Biodiversitate și ecosisteme	Factorii determinanți ai impactului direct asupra declinului biodiversității Impacturile asupra stării speciilor Impacturile asupra întinderii și stării ecosistemelor Impacturile și dependențele de serviciile ecosistemice
ESRS E5	Economie circulară	Intrările de resurse, inclusiv utilizarea resurselor Ieșirile de resurse legate de produse și servicii Deșeurile
ESRS S1	Forța de muncă proprie	Condiții de muncă Egalitatea de tratament și de șanse pentru toți Alte drepturi legate de muncă
ESRS S2	Lucrătorii din lanțul valoric	Condiții de muncă Egalitatea de tratament și de șanse pentru toți Alte drepturi legate de muncă
ESRS S3	Comunitățile afectate	Drepturile economice, sociale și culturale ale comunităților Drepturile civile și politice ale comunităților Drepturile populațiilor indigene
ESRS S4	Consumatorii și utilizatorii finali	Impacturile legate de informare pentru consumatori și/sau utilizatorii finali Siguranța personală a consumatorilor și/sau a utilizatorilor finali Incluziunea socială a consumatorilor și/sau a utilizatorilor finali
ESRS G1	Conduita profesională	Cultură corporativă Protecția avertizorilor Bunăstarea animalelor Angajamentul politic și activitățile de lobby Gestionarea relațiilor cu furnizorii, inclusiv practicile de plată Corupția și mita

Sursa: Comisia Europeană, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464#art_1, 2023

Cele nouă cerințe de publicare din cadrul ESRS E1 - Schimbări climatice (E1-1, E1-2, E1-3, E1-4, E1-5, E1-6, E1-7, E1-8, E1-9) trebuie să includă mai multe detalii legate de eforturile întreprinderii de a se alinia la cerințele stipulate în Acordul de la Paris, și anume de a contribui la obiectivul de limitare a creșterii temperaturii medii până la 1,5°C peste nivelul preindustrial. Principalele gaze cu efect de seră abordate în această secțiune sunt CO₂ - dioxid de carbon, CH₄ - metan, N₂O - oxid de azot care sunt, de obicei, cele mai des întâlnite în rapoartele întocmite. Informațiile solicitate prin aceste cerințe de prezentare sunt legate de obiectivele setate de companie cu privire la emisiile de GES, acțiunile întreprinse pentru atenuarea schimbărilor climatice, punerea în aplicare a planului de tranziție spre o activitate mai sustenabilă și, dacă este cazul, alinierea activităților economice (venituri, CapEx, OpEx) care fac obiectul reglementărilor privind Taxonomia Europeană (Comisia Europeană, 2023, ESRS E1).

În ceea ce privește poluarea, ESRS conține șase cerințe de prezentare: E2-1, E2-2, E2-3, E2-4, E2-5, E2-6.

Aspectele legate de durabilitate care intră sub incidența ESRS E2 se referă la poluarea aerului, solului sau apei și

existența substanțelor care ar putea prezenta motive de îngrijorare. De obicei, companiile trebuie să prezinte modul în care poluarea le afectează, care sunt acțiunile întreprinse pentru a preveni sau atenua impactul negativ, cum sunt abordate riscurile și oportunitățile și care sunt planurile pentru adaptarea strategiei și a modelului de afaceri pentru a face față poluării (Comisia Europeană, 2023, ESRS E2).

Resursele de apă și cele marine fac obiectul a cinci cerințe de prezentare, E3-1, E3-2, E3-3, E3-4 și E3-5, care abordează mai multe aspecte, precum apele de suprafață și subterane, consumul de apă al entităților, deversările în apă sau prelevarea de probe. Dacă acest subiect este semnificativ pentru o întreprindere, aceasta ar trebui să includă în declarația sa de durabilitate informații privind impactul pozitiv sau negativ asupra resurselor marine, planuri de reducere a consumului său de apă, protecția ecosistemelor acvatice sau refacerea habitatelor de apă dulce și sărată (Comisia Europeană, 2023, ESRS E3).

ESRS E4 cuprinde aspectele legate de biodiversitate și ecosisteme prin intermediul a șase cerințe de prezentare care se referă la relația companiei cu habitatele marine

sau terestre, precum și cu speciile de faună sau floră (E4-1, E4-2, E4-3, E4-4, E4-5, E4-6). În plus, întreprinderea trebuie să dezvăluie modul în care activitatea sa afectează în mod pozitiv sau negativ biodiversitatea și ecosistemele, dar și planurile sau acțiunile pentru prevenirea, atenuarea și conservarea acestora (Comisia Europeană, 2023, ESRS E4).

Ultima secțiune dedicată mediului se concentrează pe informații privind utilizarea resurselor și economie circulară (E5-1, E5-2, E5-3, E5-4, E5-5, E5-6). Standardul include cerințe de prezentare prin care întreprinderile stipulează intrări sau ieșiri de resurse și deșeuri rezultate de-a lungul întregului proces de producție. Reducerea cantității de deșeuri, a emisiilor de substanțe periculoase, precum și procesele de recondiționare, reciclare sunt, de asemenea, informații semnificative pe acest subiect (Comisia Europeană, 2023, ESRS E5).

În ceea ce privește secțiunea de problematice sociale a declarației de durabilitate, întreprinderile trebuie să raporteze cu privire la impacturile, riscurile și oportunitățile legate de forța de muncă proprie, astfel cum este prevăzut în ESRS S1 (S1-1 – S1-17). Este necesară o prezentare exhaustivă cu privire la forța de muncă proprie, ca de exemplu detalii privind condițiile de muncă (timpul de lucru, salarii adecvate, dialog social, echilibrul între viața profesională și cea privată), egalitatea de șanse (diferența de remunerare între femei și bărbați, orele de pregătire profesională, includerea persoanelor cu handicap, diversitatea culturală, discriminarea) sau drepturile legate de muncă (munca copiilor, munca forțată) (Comisia Europeană, 2023, ESRS S1).

În plus față de informațiile cu privire la proprii angajați, compania ar putea include în cazul în care sunt semnificative, detalii privind lucrătorii din cadrul lanțului valoric. După cum este menționat în ESRS S2 (S2-1, S2-2, S2-3, S2-4 și S2-5), obiectivul acestor cerințe este de a prezenta eventuale impacturi, riscurile sau oportunitățile legate de lucrătorii din lanțul valoric. Un bun exemplu ar fi modurile în care întreprinderea îi impactează, condițiile de muncă la care sunt supuși lucrătorii, dacă beneficiază de tratamente sau recompense egale etc. Lanțul valoric al unei întreprinderi este împărțit în două componente: în amonte - furnizorii de materii prime și materiale pentru producție, și în aval - clienții sau alte părți terțe care duc produsele sau serviciile la consumatorii finali. Informațiile privind lucrătorii din lanțul valoric sunt importante deoarece întreprinderea ar trebui să se asocieze cu

furnizori și clienți responsabili din punct de vedere sustenabil pentru a-și atinge obiectivele stabilite prin prezenta legislație (Comisia Europeană, 2023, ESRS S2).

Un alt subiect important este subliniat în ESRS S3, prin intermediul a cinci cerințe de prezentare: S3-1, S3-2, S3-3, S3-4 și S3-5. Comunitățile afectate sunt strâns legate de propriile operațiuni și de lanțul valoric al întreprinderii atât prin aspecte pozitive, cât și negative. Impacturile reale sau potențiale asupra comunităților afectate constau în drepturile economice, sociale și culturale ale persoanelor, drepturile civile și politice, drepturile distinctive ale populațiilor indigene (Comisia Europeană, 2023, ESRS S3).

Consumatorii și utilizatorii finali sunt o componentă esențială a lanțului valoric pentru orice companie. De obicei, întreprinderile care prezintă riscuri de mediu mai ridicate ar trebui să raporteze măsurile luate pentru a preveni, atenua sau remedia potențialele efecte negative cauzate de consumatorii și utilizatorii lor finali. ESRS S4 cuprinde informații privind siguranța, incluziunea, viața privată, libertatea de exprimare a consumatorilor sau a utilizatorilor finali prin intermediul cerințelor de prezentare S4-1, S4-2, S4-3, S4-4 și S4-5. Este important de menționat faptul că aceste cerințe sunt aplicabile atât propriilor operațiuni, cât și practicilor din lanțul valoric al companiei (Comisia Europeană, 2023, ESRS S4).

Nu în ultimul rând, guvernanta este pilonul principal al oricărei afaceri de succes. Prin intermediul a șase cerințe de prezentare (G1-1, G1-2, G1-3, G1-4, G1-5 și G1-6), ESRS G1 abordează informații privind strategia întreprinderii de a-și menține conduita profesională în rândul culturii organizaționale. Cele mai relevante subiecte care trebuie precizate în raport sunt legate de cultura corporativă, politicile anticorupție și anti-mită, gestionarea relațiilor cu furnizorii, activitățile de lobby, modalitățile de plată a împrumuturilor etc. (Comisia Europeană, 2023, ESRS G1).

Toate aceste cerințe tematice sunt interconectate între ele, dar și cu ESRS 2 - Informații generale. ESRS 2 cuprinde patru categorii majore care indică obiectivele de prezentare specifice standardului. În plus, pentru a îngloba subiecte diverse care să cuprindă mai multe tipuri de industrii, cele patru categorii sunt împărțite în cerințe de prezentare mai detaliate, așa cum se observă în

Tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6. ESRS 2, cerințe generale

Bazele întocmirii	BP-1 – Baza generală pentru întocmirea declarațiilor privind durabilitatea
	BP-2 – Prezentări de informații în legătură cu circumstanțe specifice
Guvernanța	GOV-1 – Rolul organelor de administrație, de conducere și de supraveghere
	GOV-2 – Informațiile furnizate organelor de administrație, de conducere și de supraveghere ale întreprinderii și aspectele de durabilitate abordate de acestea
	GOV-3 - Integrarea performanței legate de durabilitate în sistemele de stimulente
	GOV-4 - Declarație privind procesul de diligență
	GOV-5 - Gestionarea riscurilor și controalele interne referitoare la raportarea privind durabilitatea
Strategia	SBM-1 – Strategia, modelul de afaceri și lanțul valoric
	SBM-2 – Interesele și punctele de vedere ale părților interesate
	SBM-3 – Impacturile, riscurile și oportunitățile semnificative și interacțiunea acestora cu strategia și modelul de afaceri
Gestionarea impacturilor, a riscurilor și a oportunităților	• Prezentări de informații privind procesul de evaluare a semnificației
	IRO-1 - Descrierea proceselor de identificare și de evaluare a impacturilor, a riscurilor și a oportunităților semnificative
	IRO-2 – Cerințe de prezentare de informații din ESRS acoperite de declarația privind durabilitatea a întreprinderii
	• Cerința minimă de prezentare de informații privind politicile și acțiunile
	MDR-P – Politici adoptate pentru gestionarea aspectelor de durabilitate semnificative
	MDR-A – Acțiuni și resurse privind aspectele de durabilitate semnificative
	• Indicatori și ținte
	MDR-M – Indicatori privind aspectele de durabilitate semnificative
	MDR-T – Urmărirea eficacității politicilor și a acțiunilor prin intermediul țințelor

Sursa: Comisia Europeană, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464#art_1, 2023

2. Metodologia cercetării

Procesul de elaborare a unei analize bibliometrice constă în obținerea mai multor rezultate științifice care provin din diverse scrieri academice, respectiv baze de date din domenii specifice, prelucrate cu ajutorul statisticii și al analizei cantitative. Această metodă de analiză are o abordare la nivel macroeconomic, reliefând dinamica ariilor de cercetare selectate, care constă în sute sau chiar mii de lucrări. În plus, analiza bibliometrică asigură obiectivitate în cadrul eșantionului examinat (Ozturk et al., 2024).

Pentru a identifica literatura de specialitate relevantă privind raportarea ESG și implementarea CSRD și ESRS în tendințele actuale de raportare, s-a elaborat o strategie de cercetare bazată pe analiză bibliometrică utilizând versiunea 1.6.20 a programului VOSviewer. După cum afirmă Van Eck și Waltman (2010), VOSviewer poate fi utilizat pentru a construi hărți pe baza unor cuvinte cheie,

autori, a co-citațiilor etc., permițând cercetătorilor să examineze datele în detaliu. De asemenea, este un instrument util atunci când eșantionul are mai mult de 100 de elemente.

Baza de date utilizată în această cercetare este Web of Science (WoS) - Clarivate, deoarece este o platformă care oferă acces la o serie de scrieri academice de înaltă calitate, asigurând credibilitate în domeniul de studiu. Web of Science permite, de asemenea, descărcarea fișierelor în diferite formate, pentru a putea fi utilizate în funcție de software-ul ales. În cadrul acestei cercetări am selectat formatul „Tab delimited file”, care a dus la salvarea datelor ca fișiere de tip txt. Datele au fost extrase din WoS în data de 24 martie 2025.

Pentru a asigura o căutare adecvată utilizând cadrele de raportare CSRD și ESRS, a fost folosită o expresie booleană combinată cu operatori logici corespunzători: ("Sustainability reporting" OR "ESG reporting") OR ("CSRD" AND "Corporate Sustainability Reporting

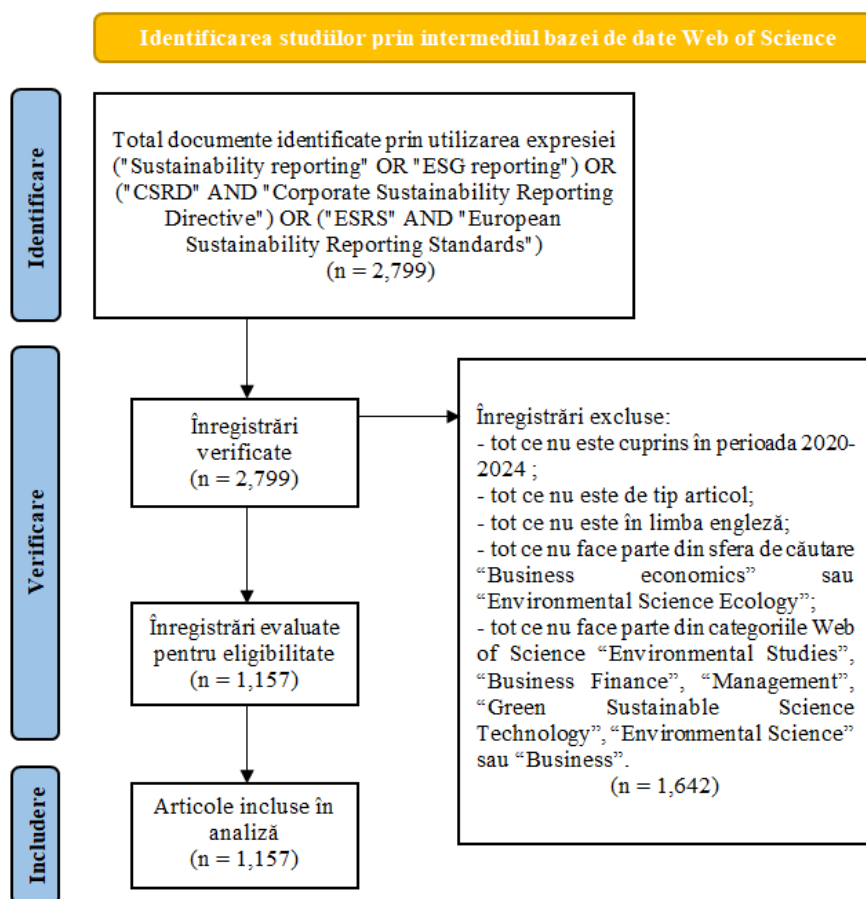
Directive") OR ("ESRS" AND "European Sustainability Reporting Standards"). Acest șir a fost utilizat în cadrul secțiunii „topic” a motorului de căutare WoS, care include titlul, rezumatul și cuvintele cheie. Inițial, au fost identificate 2.799 de lucrări de cercetare (Figura nr. 2). Intervalul de timp ales a fost cuprins între 2020 și 2024 pentru a reflecta o perioadă cât mai potrivită de evoluții, schimbări și adaptări semnificative ale legislației privind durabilitatea. Perioada de cinci ani a fost aleasă astfel, întrucât s-a dorit analizarea unei perioade de timp complete. Baza noastră de date include numai articole, deoarece acestea sunt cea mai relevantă categorie de scrieri academice care poate fi utilă și ușor de înțeles pentru utilizatorii declarațiilor de durabilitate. Pentru asigurarea coerenței, limba engleză a fost limba selectată, pentru a îngloba o varietate mai largă de articole. Rezultatele obținute în urma filtrelor aplicate au indicat o

bază de date de 1.421 de articole.

În plus, pentru a obține rezultate și mai clare în cadrul cercetării, au fost selectate categoriile „Business Economics” și „Environmental Science Ecology”. Pentru a încheia procesul de filtrare, am limitat articolele la următoarele categorii WoS: „Environmental Studies”, „Business Finance”, „Management”, „Green Sustainable Science and Technology”, „Environmental Science” și „Business”. Baza de date finală cuprinde un număr de 1.157 de articole care au fost incluse în analiza întreprinsă.

Baza de date finală a fost importată în programul VOSviewer, utilizând un fișier de tip „thesaurus” pentru înlocuirea abrevierilor cu sintagma completă, a cuvintelor la plural cu forma lor la singular și a expresiilor similare cu o singură expresie relevantă.

Figura nr. 2. Procesul de obținere a eșantionului

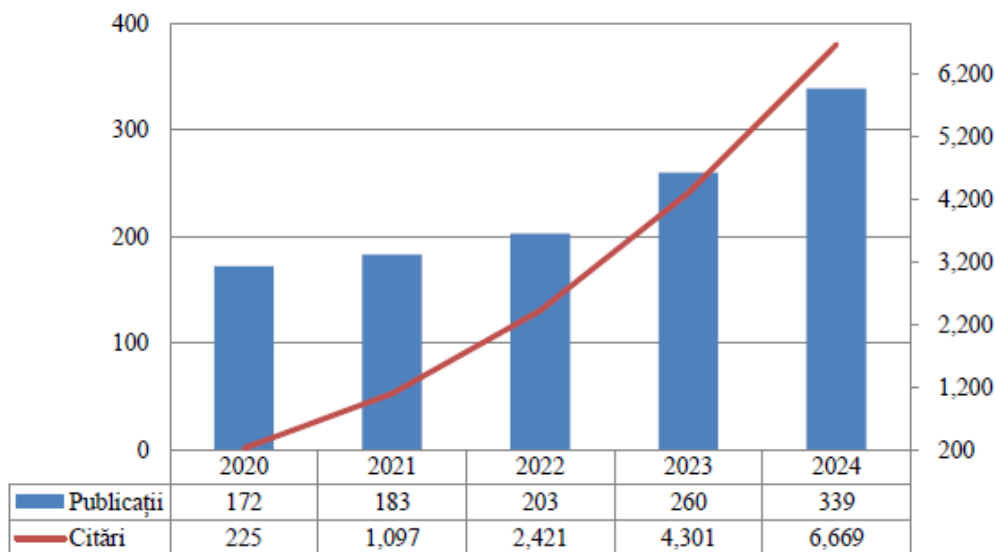
Sursa: prelucrările autorilor, 2025

3. Rezultate și discuții

Prima etapă din cadrul cercetării efectuate constă într-o analiză a evoluției publicațiilor și a citărilor, care se regăsește în **Figura nr. 3**. După cum rezultă din acel grafic, publicațiile privind raportarea ESG și cele care

amintesc de cadrul legal al CSRD au o tendință de creștere începând cu anul 2020, de la 172 de publicații la 339. În plus, citările au crescut exponențial de la 255 în anul 2020, până la 6.642 în 2024.

Figura nr. 3. Evoluția publicațiilor și a citărilor pe ani

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

Creșterea interesului acordat acestor arii de studiu se datorează faptului că în anul 2023 a intrat în vigoare noul cadru de reglementare al raportărilor de sustenabilitate, CSRD, alături de cerințele ESRS, aplicabile începând cu 1 ianuarie 2024. Cu toate acestea, în ultimii cinci ani au fost realizate mai multe lucrări de cercetare care au indicat o preocupare intensă pentru sustenabilitate și raportare ESG. Așa cum s-a demonstrat deja, informațiile financiare nu mai sunt suficiente pentru a satisface deplin nevoile părților interesate. Astfel, declarațiile de durabilitate au devenit esențiale în majoritatea pachetelor de raportare ale întreprinderilor. Desigur, așa cum reiese din grafic, cele mai multe publicații și citări au avut loc în 2024, întrucât mai multe entități au început să raporteze conform cerințelor ESRS. Nu în ultimul rând, trebuie menționat faptul că fenomenul adaptării la practicile și raportările privind durabilitatea este intens studiat în sfera academică.

În ceea ce privește sursele de publicare, **Figura nr. 4** indică topul celor mai relevante reviste în care cercetătorii pot regăsi articole despre raportarea privind durabilitatea,

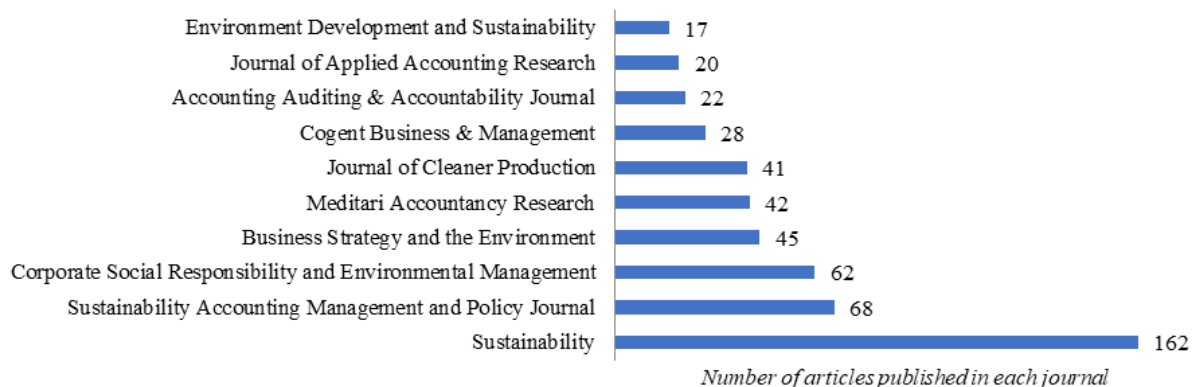
CSRD sau legislația ESRS. Axa orizontală reliefează numărul de articole regăsite în fiecare dintre reviste. După cum se poate observa, revista „Sustainability” include cele mai multe articole, deoarece acoperă un domeniu mai larg privind aspectele de durabilitate: raportare sustenabilă corporativă, știința sustenabilității, cadrele de raportare, sustenabilitatea în lanțul de aprovizionare și în mai multe industrii. În plus, informații despre declarație se pot regăsi și în revistele de contabilitate sau de afaceri, deoarece fac obiectul unei secțiuni importante din cadrul pachetului de raportare. Prin urmare, tematica ESG este un subiect de mare interes și poate fi găsită în mai multe reviste din baza de date Web of Science.

O altă analiză efectuată asupra eșantionului de articole din Web of Science înfățișează cele mai citate zece articole cuprinse între anii 2020 și 2024. După cum se poate observa în **Figura nr. 4**, anumite reviste sunt mai relevante în domeniul sustenabilității decât altele. Mai apoi, în **Tabelul nr. 7** pot fi identificate patru din cinci reviste aflate în topul celor zece, și anume: „Business Strategy and the Environment”, „Corporate Social

Responsibility and Environmental Management”, „Journal of Cleaner Production” și „Sustainability Accounting Management and Policy Journal”. De asemenea, se poate observa interesul pentru obiectivele de dezvoltare durabilă și practicile de durabilitate chiar din titlurile fiecăruia dintre articole. Aceste articole au fost publicate între anii 2020 și 2022, însă cadrele de raportare CSRD și ESRS nu sunt

amintite întrucât acestea nu existau. Lipsa unor cercetări actuale privind noile cerințe europene de raportare este indicată de numărul redus de citări ale articolelor existente, dar și de numărul inferior de publicații care tratează astfel de tematici, comparând cu cele care abordează cadrele GRI sau SDGD.

Figura nr. 4. Top 10 cele mai relevante reviste în cercetarea privind raportarea durabilității

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

Tabelul nr. 7. Top 10 cele mai citate articole

Titlu	Autor(i)	An	Nr. citări	Revistă	IF
New challenges for corporate sustainability reporting: United Nations' 2030 Agenda for sustainable development and the sustainable development goals	Tsalis, Thomas A.; Malamateniou, Kyveli E.; Koulouriotis, Dimitrios; Nikolaou, Ioannis E.	2020	315	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	8.3
The impact of board composition on the level of ESG disclosures in GCC countries	Arayssi, Mahmoud; Jizi, Mohammad; Tabaja, Hala Hussein	2020	218	Sustainability Accounting Management and Policy Journal	5.2
Corporate ESG reporting quantity, quality and performance: Where to now for environmental policy and practice?	Arvidsson, Susanne; Dumay, John	2022	216	Business Strategy and the Environment	12.5
Corporate involvement in Sustainable Development Goals: Exploring the territory	van der Waal, Johannes W. H.; Thijssens, Thomas	2020	208	Journal of Cleaner Production	9.8
Organizations' engagement with sustainable development goals: From cherry-picking to SDG-washing?	Heras-Saizarbitoria, Inaki; Urbietta, Laida; Boiral, Olivier	2022	176	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	8.3
Environmental awareness, firm sustainability exposure and green consumption behaviors	Rustam, Adeela; Wang, Ying; Zameer, Hashim	2020	161	Journal of Cleaner Production	9.8

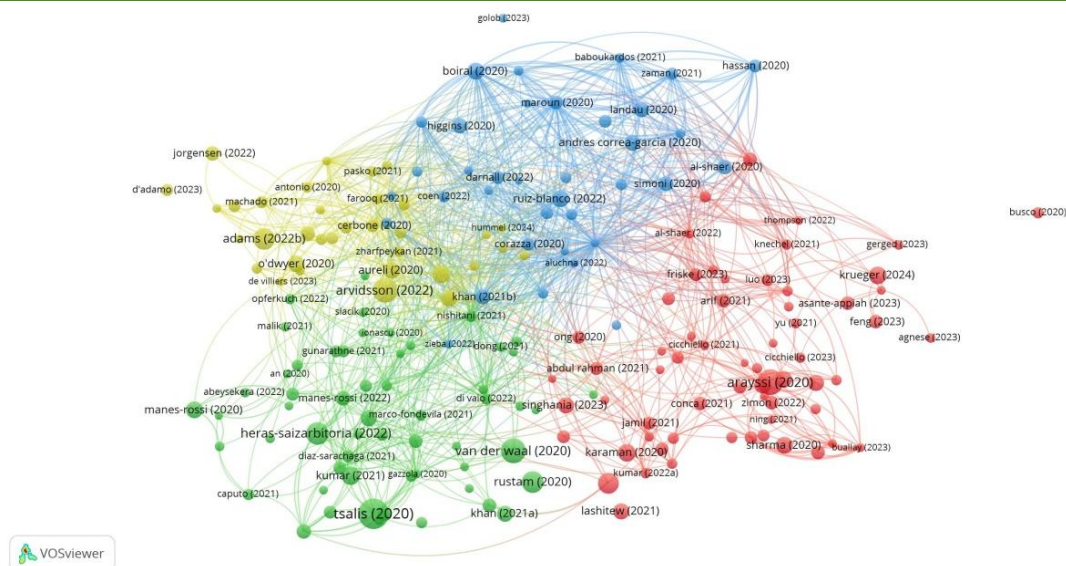
Connecting the COVID-19 pandemic, environmental, social and governance (ESG) investing and calls for 'harmonisation' of sustainability reporting	Adams, Carol A. A.; Abhayawansa, Subhash	2022	155	Critical Perspectives on Accounting	8.3
Do institutional investors drive corporate transparency regarding business contribution to the sustainable development goals?	Garcia-Sanchez, Isabel-Maria; Rodriguez-Ariza, Lazaro; Aibar-Guzman, Beatriz; Aibar-Guzman, Cristina	2020	154	Business Strategy and the Environment	12.5
What do we know about business strategy and environmental research? Insights from <i>Business Strategy and the Environment</i>	Kumar, Satish; Sureka, Riya; Lim, Weng Marc; Kumar Mangla, Sachin; Goyal, Nisha	2021	117	Business Strategy and the Environment	12.5
Green logistics performance and sustainability reporting practices of the logistics sector: The moderating effect of corporate governance	Karaman, Abdullah S.; Kilic, Merve; Uyar, Ali	2020	109	Journal of Cleaner Production	9.8

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

Pe lângă **Tabelul nr. 7, Figura nr. 5** prezintă interconexiunea dintre articolele care fac parte din eșantion. Lucrarea cea mai evidențiată în această hartă este cea a autorului Tsalis Thomas A., așa cum reiese și din **Tabelul nr. 7**. Tsalis et al. (2020) realizează o analiză empirică cu ajutorul unui eșantion de 48 de rapoarte de sustenabilitate din 20 de companii grecești pentru a evidenția strategiile prin care fiecare întreprindere din diferite industrii încearcă să se adapteze la Agenda 2030 a Organizației Națiunilor Unite prin aplicarea cerințelor

Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD). Chiar dacă articolul menționează practicile în conformitate cu „Global Reporting Initiative” (GRI), un cadru care a fost înlocuit în prezent de ESRS, acesta rămâne totuși un articol relevant pentru înțelegerea evoluției raportării privind durabilitatea în ultimul deceniu. Alte legături care se remarcă se pot regăsi și în **Tabelul nr. 7**, ca de exemplu Arayssi Mahmoud (2020) sau Arvidsson Susanne (2022), fiecare cu peste 200 de citări per articol.

Figura nr. 5. Cuplarea bibliografică a articolelor

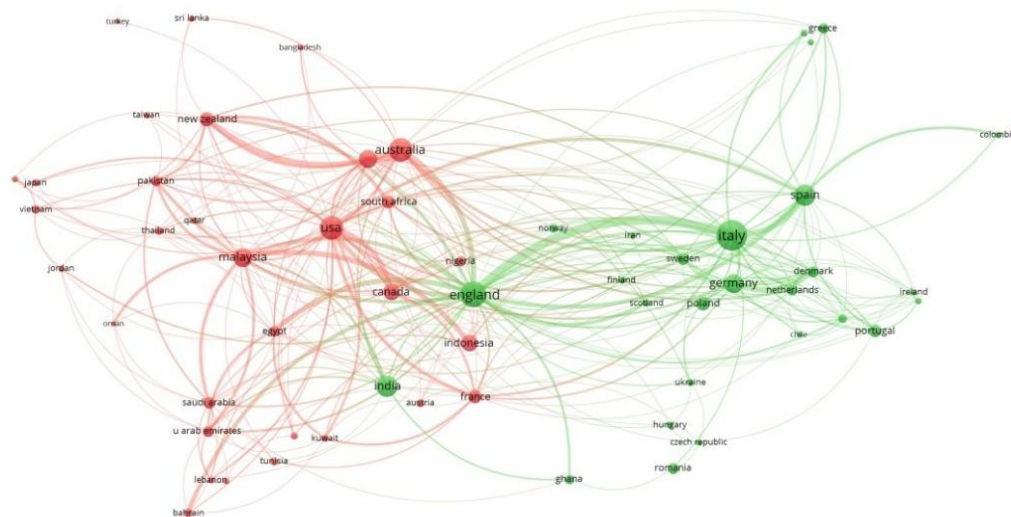

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

În ceea ce privește țările care prezintă un interes sporit față de raportarea privind durabilitatea, **Figura nr. 6** demonstrează faptul că o multitudine de națiuni efectuează cercetări privind cele mai recente tendințe în materie de ESG. În primul grup pot fi identificate țări non-europene care au economii puternice, precum Statele Unite ale Americii, Australia, Noua Zeelandă, Arabia Saudită, Canada și Malaysia. Al doilea cluster este format, în principal, din țări europene cu o economie mai dezvoltată și companii puternice pe piață în industrii precum energie, producție de bunuri, petrol și gaze naturale: Anglia, Italia, Germania, Spania, Polonia. Relațiile puternice dintre anumite țări pot fi observate pe hartă prin intermediul liniilor mai groase care leagă

punctele între ele. De exemplu, cercetătorii din Anglia colaborează cu cei din Australia, Italia, SUA și chiar India sau Pakistan. Un alt exemplu este cel al cercetătorilor italieni care colaborează cu cei din Malaysia sau Africa de Sud în studiile lor privind durabilitatea. Astfel, sustenabilitatea este o preocupare la nivel mondial într-o continuă creștere, deoarece toate industriile se pregătesc pentru adaptarea practicilor la soluții mai prietenoase cu mediul pentru a conserva resursele naturale deja existente. Harta din **Figura nr. 6** evidențiază faptul că țările cu economii puternice investesc în mai multe cercetări pe tematici ESG, colaborând fără bariere legate de naționalitate sau limbă.

Figura nr. 6. Coautorat în funcție de țară

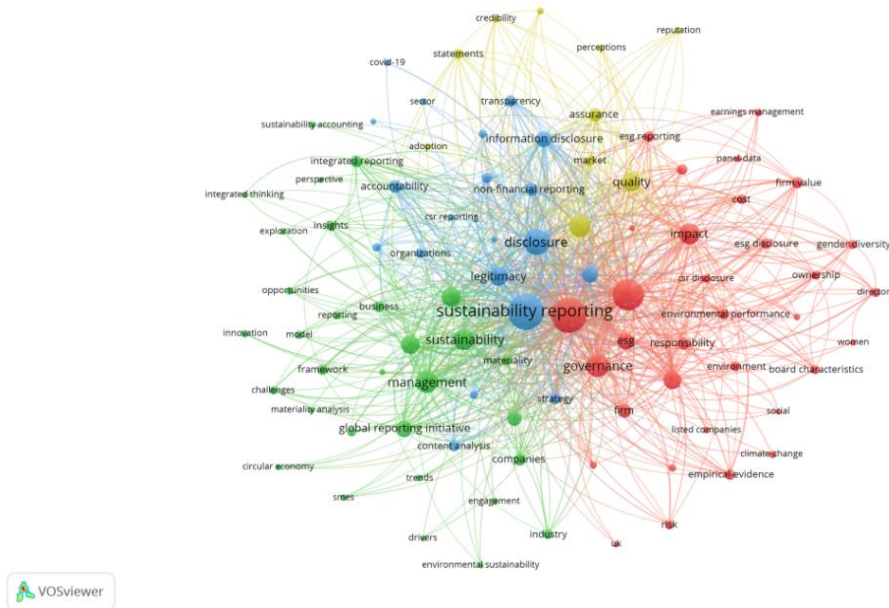

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

O altă parte importantă din cadrul analizei bibliometrice constă în identificarea cuvintelor cheie care au fost găsite utilizând expresia booleană ("Sustainability reporting" OR "ESG reporting") OR ("CSRD" AND "Corporate Sustainability Reporting Directive") OR ("ESRS" AND "European Sustainability Reporting Standards") și fișierul „thesaurus”, astfel cum este menționat în capitolul „Metodologia cercetării”. Numărul minim de apariții ale unui set de cuvinte cheie a fost setat ca fiind de 15 ori. Din cele 3.585 de cuvinte rezultate, un număr de 94 au

îndeplinit criteriile stabilite. Pragul a fost ales un număr mai mic, deoarece domeniul sustenabilității cuprinde o cantitate extinsă de cuvinte. Pentru o analiză cât mai precisă, accentul a fost pus pe practicile adoptate de companii din diferite industrii. Ca urmare, următoarele cuvinte ocupă primele poziții în cele patru cluster: „responsabilitate socială a întreprinderilor”, „management”, „raportare privind durabilitatea”, „factori determinanți” (**Figura nr. 7**).

Figura nr. 7. Grupuri de cuvinte-cheie legate de durabilitate, CSRD și ESRS

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

Tabelul nr. 8. Grupuri de cinci cuvinte-cheie principale

Cluster 1 - Roșu	Cluster 2 - Verde	Cluster 3 - Albastru	Cluster 4 - Galben
Corporate social responsibility	Management	Sustainability reporting	Determinants
Performance	Sustainability	Disclosure	Quality
Governance	Stakeholder	Legitimacy	Assurance
Impact	Sustainable development goals	Environmental disclosure	Market
ESG	Global reporting initiative	Information disclosure	Statements

Sursa: prelucrările autorilor, 2025

Tabelul nr. 8 prezintă cuvintele cheie grupate în patru clustere. Fiecare secțiune evidențiază un punct de vedere diferit cu privire la raportarea de durabilitate.

Cel mai relevant cuvânt din clusterul 1 (roșu) este „responsabilitate socială corporativă”, cu 544 de apariții, 93 de legături și o forță totală a legăturilor de 3.375. De asemenea, clusterul 1 arată modul în care guvernanta corporativă, CSR și factorii ESG se îmbină pentru ca o companie să-și dezvolte practici mai sustenabile care să conducă ulterior la creșterea performanței financiare. Clusterul 2 (verde) este strâns legat de rolul conducerii în coordonarea practicilor sustenabile, cuvântul

„management” având 195 de apariții, 91 de legături și o forță totală a legăturilor de 1.203. În plus, pentru prosperitate economică continuă întreprinderile au integrat în activitățile lor obiective de dezvoltare durabilă și consultări cu principalii stakeholderi pentru a identifica cele mai bune soluții de implementare. Al treilea cluster (albastru) se concentrează asupra caracteristicilor specifice unei declarații de durabilitate: „legitimitate”, „responsabilitate”, „transparentă”, având ca punct forte „raportarea privind durabilitatea”, cu 566 de apariții, 93 de legături și o forță totală a legăturilor de 2.964. Ultimul cluster (galben) evidențiază misiunile de asigurare asupra declarațiilor privind durabilitatea prin cuvinte precum:

„calitate”, „asigurare”, „credibilitate”. Cu toate acestea, cuvântul „determinanți” are cele mai multe apariții (92). Acesta are 2.876 de legături și o forță totală a legăturilor de 1.496 și se referă la diferiți factori care ar putea afecta procesul de raportare, modificând astfel opinia de asigurare.

Alte lucrări de cercetare care includ analize bibliometrice sugerează, de asemenea, existența unei lacune în literatura de specialitate în ceea ce privește raportarea elementelor de mediu, sociale și de guvernare (Ellili, 2024). Același studiu susține importanța adaptării constante la schimbările în materie de cerințe de raportare, practici de durabilitate și creștere economică. Totodată, Osobajo et al. (2022) menționează importanța menținerii relațiilor eficiente cu stakeholderii companiilor, tocmai pentru a atinge un echilibru între prosperitate economică, practici eficiente în materie de mediu și echitate din punct de vedere social. Cele mai implicate țări în procesul de cercetare sunt reprezentate de ariile geografice anglo-americană și europeană (Teh, 2024), așa cum se observă și din rezultatele obținute în cadrul hărții prezentate în **Figura nr. 6** a acestui articol.

Concluzii

Prin intermediul revizuirii literaturii de specialitate și analizei bibliometrice efectuate în această lucrare de cercetare, se evidențiază importanța și necesitatea imperativă a raportării privind durabilitatea. Întrucât întreprinderile interacționează constant între ele și fac parte dintr-o economie circulară, ele plasează subiectele de mediu, sociale și de guvernare în centrul atenției atât când vine vorba de propriile activități, cât și în cazul deciziilor luate de stakeholderi. Principalul scop al acestui articol este de a sublinia necesitatea raportării asupra dezvoltării durabile ca parte a raportului de management și, de asemenea, de a oferi o imagine clară a evoluției cadrelor de raportare. În plus, focusul lucrării se află și pe implementarea ESRS prin intermediul CSRD.

Fiecare dintre cele trei componente ale acronimului „ESG” joacă un rol semnificativ pentru companii, asigurând buna desfășurare a activităților acestora. Probabil că subiectul cel mai dezbătut este reprezentat de componenta de mediu în orice industrie, deoarece aceasta poate provoca daune serioase resurselor naturale indispensabile producției. Resursele marine, de sol și de aer ar trebui să fie cât mai bine protejate pentru a putea beneficia de acestea pentru o perioadă îndelungată de timp.

Componenta socială este legată atât de proprii angajați, cât și de comunitățile afectate, care joacă un rol crucial pentru companii. Cu cât un angajat se simte mai apreciat cu atât acesta aduce mai multe beneficii firmei prin activitățile sale prospere. De asemenea, în scopul sprijinirii siguranței și sănătății comunităților care sunt afectate de activitățile companiilor, au fost implementate mai multe politici pentru conservarea naturii și biodiversității. Cu toate acestea, politicile și strategiile nu ar putea fi adoptate și respectate fără o guvernare eficientă. O conduită profesională solidă este integrată în cultura corporativă a fiecărei companii și este răspândită în rândul principalelor părți interesate, cum ar fi furnizorii sau clienții.

O primă concluzie care rezultă în urma sintezei asupra literaturii efectuate în acest articol este faptul că Standardele europene de raportare privind durabilitatea sunt într-o continuă schimbare, îngreunând înțelegerea și utilizarea acestora. Din acest motiv, la începutul anului 2025 au apărut două noi seturi actualizate de reglementări care au menirea de a diminua cantitatea cerințelor de prezentare și de a facilita tranziția către CSRD. Întrucât cerințele ESRS actuale sunt riguroase și uneori ambigue, Comisia Europeană a propus o alternativă „omnibus” pentru simplificarea acestora. În prezent, documentul se află la nivel de propunere, creând și mai multă incertitudine pentru companiile care au demarat deja procedurile necesare pentru implementarea raportării privind sustenabilitatea. Cu toate că a fost creată pentru a reduce cerințele de prezentare și numărul companiilor care intră sub incidența CSRD, noua propunere de simplificare trebuie să treacă de mai multe aprobări din partea Parlamentului European și a Consiliului pentru a putea fi pusă în aplicare.

A doua concluzie este bazată pe analiza bibliometrică efectuată asupra eșantionului de 1.157 articole din baza de date Web of Science. Hărțile științifice generate indică un număr crescut de articole privind raportarea de durabilitate și subiectele ESG, dar un interes mai scăzut acordat noilor reglementări, CSRD sau ESRS. Acest lucru conduce la o lacună în literatura de specialitate, care se transpune și în incertitudini în rândul practicienilor. Având în vedere schimbările în rândul cerințelor de raportare și nevoia constantă de informații complete și transparente, literatura de specialitate ar trebui să se adapteze și să ofere mai multe orientări sau îndrumări de punere în practică pentru utilizatorii interesați. În plus, cu toate că multitudinea de colaborări între diferiți autori există la un

nivel înalt, totuși numărul țărilor în care sustenabilitatea reprezintă un subiect de interes este redus. Treptat, teritoriile cu economii mai puțin dezvoltate ar trebui să integreze în cadrul practicilor acestora conceptul de durabilitate. Acest proces este subliniat și în Obiectivele de dezvoltare durabilă: „ODD 10 - Reducerea inegalităților” și „ODD 17 - Parteneriate pentru obiective”.

Printre limitele acestui studiu se pot considera folosirea unei singure surse de baze de date, Web of Science, precum și filtrele aplicate asupra acesteia. Chiar dacă WoS este cea mai complexă și utilizată bază de date în rândul cercetătorilor, este posibil ca aceasta să nu cuprindă toate articolele scrise pe tema selectată. Pe lângă aceasta, filtrele aplicate au restrâns și mai mult analiza, în special perioada analizată sau tipul de document. Perioada selectată ar putea omite cele mai

recente cercetări privind cerințele ESRS sau opinii relevante ale stakeholderilor cu privire la conținutul declarației de durabilitate.

Viitoarele direcții de cercetare pentru acest studiu constau în extinderea analizei prin combinarea bazei de date deja utilizate cu una nouă, cum ar fi Scopus, în vederea maximizării acurateței rezultatelor. Această metodă ar putea asigura o concluzie mai precisă cu privire la practicile de raportare și abordarea generală a societăților. În plus, expresia booleană poate fi îmbunătățită prin adăugarea de cuvinte cheie legate de misiunile de asigurare care, începând din acest an, sunt obligatorii pentru mai multe companii. Cuvintele relevante ar putea include expresii precum „sustainability assurance”, „sustainability audit”, „limited assurance” sau „ISAE 3000”.

Bibliografie

1. Abnett, K. (2025). EU countries split over whether to delay green reporting rules, Disponibil online: https://www.reuters.com/sustainability/eu-countries-split-over-whether-delay-green-reporting-rules-2025-02-19/?utm_source [Accesat 10 martie 2025]
2. Abnett, K., Furness V. (2025). EU to pare back sustainability rules for companies, draft shows, Disponibil online: <https://www.reuters.com/sustainability/eu-pare-back-sustainability-rules-companies-draft-shows-2025-02-22/> [Accesat 10 martie 2025]
3. Accountancy Europe (2025), CSRD transposition overview, Disponibil online: <https://accountancyeurope.eu/publications/csrd-transposition-tracker/> [Accesat 12 martie 2025]
4. Alessi, L., Hirschebühl, D., & Rossi, A. (2022). A sustainability transition on the move? Evidence based on the disconnect from market fundamentals. *JRC Working Papers in Economics and Finance*. No. 2022/10.
5. Bataleblu, A. A., Rauch, E., Cochran, D. S., & Matt, D. T. (2024). Impact of european sustainability reporting standards guidelines on the design of sustainable factories and manufacturing systems. In *International Scientific-Technical Conference MANUFACTURING* (pp. 237-253). Cham: Springer Nature Switzerland, DOI: 10.1007/978-3-031-56474-1_18
6. CECCAR Business Magazine (2024), Noi reglementări referitoare la raportarea privind durabilitatea, Disponibil online: <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/noi-reglementari-referitoare-la-raportarea-privind-durabilitatea/a/2jeqY5XM6frlweSW1Qsk> [Accesat 12 mai 2025]
7. Cooper, S., & Michelon, G. (2022). Conceptions of materiality in sustainability reporting frameworks: Commonalities, differences and possibilities. In *Handbook of accounting and sustainability* (pp. 44-66). Edward Elgar Publishing.
8. Durand, R., Madelaine, A., Paugam, L., & Stolowy, H. (2022). ESG visualization and ESG performance evaluation: Evidence from rankings by the Dow Jones sustainability world index, *Working paper*.
9. Ellili, N. O. D. (2024). Bibliometric analysis of sustainability papers: Evidence from Environment, Development and sustainability. *Environment, development and sustainability*, 26(4), 8183-8209, <https://doi.org/10.1007/s10668-023-03067-6>
10. European Commission. (2023). *Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards (European Sustainability Reporting Standards, ESRS)*,

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R2772>
11. European Union. (2022). Directive (EU) 2022/2464 of the European parliament and of the council of 14 December 2022 amending directive 2013/34/EU, directive 2004/109/EC, directive 2006/43/EC and regulation (EU) no 537/2014, as regards corporate sustainability reporting, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464#enc_1
 12. Faqih, A., & Kramer, R. (2024). The Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD): An Effective Approach to Implementation. *Diponegoro Journal of Accounting*, 13(4).
 13. Fometescu, A., & Hațegan, C. D. (2023). Non-financial information reporting: literature review in a bibliometric examination. *The Journal of Financial Studies*, 8, 67-80, DOI: 10.55654/JFS.2023.SP.18
 14. Greenomy (2025), Navigating the New Omnibus Proposal: Key Updates & Implications, <https://app.livestorm.co/greenomy/navigating-the-new-omnibus-regulation-key-updates-and-implications/live?s=49fb5313-1e04-4390-956d-5a8313a77139#/>
 15. Hummel, K., & Jobst, D. (2024). An overview of corporate sustainability reporting legislation in the European Union. *Accounting in Europe*, 21(3), 320-355, <https://doi.org/10.1080/17449480.2024.2312145>
 16. KPMG (2024). Survey of Sustainability Reporting 2024: The move to mandatory reporting, Disponibil online: <https://kpmg.com/dk/en/home/insights/2024/11/survey-of-sustainability-reporting-2024.html> [Accesat 31 martie 2025]
 17. Leal Filho, W., Wall, T., Williams, K., Dinis, M. A. P., Martin, R. M. F., Mazhar, M., & Gatto, A. (2025). European sustainability reporting standards: An assessment of requirements and preparedness of EU companies. *Journal of Environmental Management*, 380, 125008, <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2025.125008>
 18. Manes-Rossi, F., Tiron-Tudor, A., Nicolò, G., & Zanellato, G. (2018). Ensuring more sustainable reporting in Europe using non-financial disclosure - De facto and de jure evidence. *Sustainability*, 10(4), 1162.
 19. Martínez-Torres, V. (2024). Regulatory Developments on Sustainability Issues in Light of Delegated Regulation (EU) 2023/2772. *Review of European & Comparative Law*, Vol. 58, nr. 3, pp. 223-239, <https://doi.org/10.31743/recl.17459>
 20. Ministry of Finance. (2024) Order no. 85/2024 on the amendment and completion of certain accounting regulation, <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/278502>
 21. Osobajo, O. A., Oke, A., Lawani, A., Omotayo, T. S., Ndubuka-McCallum, N., & Obi, L. (2022). Providing a roadmap for future research agenda: A bibliometric literature review of sustainability performance reporting (SPR). *Sustainability*, 14(14), 8523
 22. Öztürk, O., Kocaman, R., & Kanbach, D. K. (2024). How to design bibliometric research: an overview and a framework proposal. *Review of managerial science*, 18(11), 3333-3361, <https://doi.org/10.1007/s11846-024-00738-0>
 23. Parrondo, L. (2024). EFRAG roadmap for new developments in ERS reporting. In *Research Handbook on Financial Accounting*, pp. 138-155, Edward Elgar Publishing, <https://doi.org/10.4337/9781803920597.00016>
 24. PwC (2021). ESG reporting and preparation of a Sustainability Report, Disponibil online: <https://www.pwc.com/sk/en/environmental-social-and-corporate-governance-esg/esg-reporting.html> [Accesat 31 martie 2025]
 25. Stolowy, H., & Paugam, L. (2018). The expansion of non-financial reporting: an exploratory study. *Accounting and Business Research*, 48(5), 525-548, <https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1470141>
 26. Stolowy, H., & Paugam, L. (2023). Sustainability reporting: Is convergence possible?. *Accounting in Europe*, 20(2), 139-165, <https://doi.org/10.1080/17449480.2023.2189016>
 27. Teh, D., & Khan, T. (2024). Sustainability-Focused Accounting, Management, and Governance Research: A Bibliometric Analysis. *Sustainability*, 16(23), 10435, <https://doi.org/10.3390/su162310435>
 28. Tsalis, T. A., Malamateniou, K. E., Koulouriotis, D., & Nikolaou, I. E. (2020). New challenges for corporate sustainability reporting: United Nations' 2030 Agenda for sustainable development and the sustainable development goals. *Corporate Social Responsibility*

<p>and <i>Environmental Management</i>, 27(4), 1617-1629.
DOI: 10.1002/csr.1910</p> <p>29. Tsang, A., Frost, T., & Cao, H. (2023). Environmental, social, and governance (ESG) disclosure: A literature review. <i>The British</i></p> | <p><i>Accounting Review</i>, 55(1), 101149,
https://doi.org/10.1016/j.bar.2022.101149</p> <p>30. Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. <i>Scientometrics</i>, 84(2), 523-538, DOI 10.1007/s11192-009-0146-3</p> |
|--|---|

Considerații privind reglementările asupra raportării de mediu

Cadru didactic asociat dr. Radu MARIAN,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca,
e-mail: radu.marian@econ.ubbcluj.ro

Rezumat

Acest studiu investighează reglementările care au fost luate în considerare cu privire la disciplina raportării de mediu. Astfel, lucrarea își propune să analizeze și să discute principalele reglementări care au existat pentru raportarea de mediu, cele care sunt în vigoare în prezent și cum vor evolua ele în viitor. În acest scop, au fost puse în evidență opiniile unor cercetători relevante pentru literatura de specialitate împreună cu propriile analize în domeniu ale autorului. Cu deosebire sunt analizate reglementările în domeniul raportării de mediu pe plan internațional și național asupra raportării financiar-contabile, precum și a activităților de audit financiar. În lucrare se formulează aprecieri cu privire la pregătirea auditorilor pentru a furniza servicii de asigurare în cazul raportării de mediu și de sustenabilitate, în strânsă legătură cu acțiunile și activitățile care ar trebui întreprinse pentru perfecționarea în continuare și aprofundarea reglementărilor în domeniu.

Cuvinte cheie: raportare de mediu; CSRD; GRI; NFRD; reglementări;

Clasificare JEL: M41, Q56

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Marian, R. (2025), Considerations Regarding Environmental Reporting Regulations, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.576-589, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/017

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/017>
Data primirii articolului: 21.04.2025
Data revizuirii: 7.05.2025
Data acceptării: 7.07.2025

1. Introducere

Dezvoltarea sustenabilă reprezintă un deziderat în cadrul elaborării și standardizării raportării nefinanciare și pentru managementul companiilor.

Un număr tot mai mare de companii consideră ca fiind relevantă dezvoltarea activităților sociale și de mediu prin adoptarea de practici de raportare non-financiară (de Villiers și Alexander, 2014). Această tendință a fost influențată de apariția obligațiilor legislative de dezvoltare a informațiilor nefinanciare (Michelon, Pilonato și Ricceri, 2015).

Raportarea de mediu a devenit de-a lungul anilor un concept important privind modul în care companiile comunică cu părțile interesate. În combinație cu alte concepte de raportare non-financiară (de exemplu, social, guvernantă) a stabilit o tendință specială în Europa, unde companiile raportează frecvent informații nefinanciare (Stolowy și Paugam, 2018).

În literatura de specialitate există diverse opinii cu privire la actorii cheie în contabilizarea sustenabilității; cu toate acestea, există și preocupări cu privire la reglementarea care trebuie stabilită drept ghid în elaborarea rapoartelor de sustenabilitate sau a rapoartelor de mediu (Cho și colab., 2015; Stolowy și Paugam, 2023). Principalele preocupări ridicate sunt legate de companiile care menționează unul sau mai multe standarde de reglementare în momentul raportării precum și continua modificare a reglementărilor în domeniu.

Raportarea de mediu a început în anul 2021 să treacă printr-un proces de inovare în ceea ce privește standardele. Unele organizații au luat în considerare fuziunea pentru a elabora standarde convergente. Anumite reglementări existau anterior și au stat la baza raportării voluntare și a celei obligatorii. Literatura de specialitate a oferit opinii diferite cu privire la reglementările trecute, prezente și viitoare (Ienciu, 2009; Laine, Tregidga și Unerman, 2021; Tregidga și Laine, 2021; Rimmel, 2021a; Rimmel și colab., 2021; Giner și Luque-Vilchez, 2022; Stolowy, și Paugam, 2023). Pe baza literaturii de specialitate am identificat diverse reglementări care au făcut obiectul analizei; existând și alte reglementări pe care nu le-am luat în considerare deoarece nu s-au putut identifica studii care să completeze informațiile găsite.

Astfel, luând în considerare abundența de reglementări ce există în domeniu și provocările cu care raportarea de

mediu se confruntă în prezent, cercetarea noastră vizează două obiective importante:

OB1: Evaluarea principalelor reglementări și directive ce au stat la baza raportărilor de mediu

OB2: Implicarea auditorilor în cadrul acestor reglementări ce au implicat raportarea de mediu

Studiul propus este structurat în cinci secțiuni. În prima secțiune, cea de față, s-au evidențiat aspecte preliminare pentru demersul științific întreprins. Cea de-a doua secțiune analizează principalele reglementări și directive din domeniu, respectiv implicarea auditorilor. Ultimele două secțiuni cuprind discuții și concluzii ale cercetării întreprinse.

2. Analiza principalelor reglementări în domeniu, cu referințe din literatura de specialitate

În cadrul studiului întreprins, considerăm relevante pentru analiză standardele GRI (strategia multi-stakeholder pentru raportarea de sustenabilitate), Raportarea Triple Bottom Line, Externalități contabile de mediu, Fundația de raportare a valorii (VRF), reglementarea IFRS privind contabilitatea de mediu (perspectiva contabilității financiare privind contabilitatea de mediu și certificările de mediu specifice (de exemplu, ISO și EMAS – cele mai recunoscute în acest domeniu). În final, ne vom îndrepta atenția asupra Directivei UE 95/2014 – primul standard convergent pentru raportarea non-financiară – și CSRD (2021) (Directiva UE 2464/2022) – standard care se referă mai mult la raportarea de sustenabilitate. Nu în cele din urmă, vom discuta și implicarea auditorilor în asigurarea auditului în cadrul acestor raportări, în special în cadrul celor două directive.

2.1 Standardele GRI

Există o caracteristică obligatorie pentru rapoartele anuale de dezvoltare a informațiilor voluntare privind aspectele sociale și de mediu prin părți narative. Cea mai reprezentativă inițiativă este Global Reporting Initiative (GRI), considerată principalul reper pentru întocmirea rapoartelor de sustenabilitate (Moneva, Archel și Correa, 2006). Chiar

dacă alte inițiative se referă la standarde cum ar fi Accountability 1000 și Social Accountability 8000, GRI este considerat a avea cele mai structurate și detaliate ghiduri pentru companii spre a elabora raportarea de mediu (Tregidga și Laine, 2021), deoarece au ghiduri de dezvoltare pentru fiecare subiect de mediu (de exemplu, climă, apă, energie, utilizarea materialelor) pe care companiile ar trebui să le raporteze.

Dezvoltarea liniilor directe GRI a început în anii 1990 ca o necesitate a responsabilității și a îmbunătățirii performanței de mediu în rândul companiilor americane (Rimmel, 2021b). Această cerere a fost solicitată de o organizație non-profit CERES (Coaliția pentru Economii Responsabile cu Mediul), care este compusă din investitori, fundații, ONG-uri, manageri de pensii publice, organizații și sindicate.

În ceea ce privește dezvoltarea de noi standarde sectoriale, GSSB a aprobat în 2019 „Programul sectorial GRI” pentru 40 de sectoare cu impact ridicat pentru îmbunătățirea consecvenței și clarității în raportarea de sustenabilitate. Aceste 40 de sectoare au fost clasificate în patru grupuri de prioritate, în funcție de impactul lor asupra durabilității.

2.2 Raportarea Triple Bottom Line (TBL)

Raportarea Triple Bottom Line (TBL) reprezintă o abordare de sustenabilitate cu trei rezultate care integrează dimensiunile economice, de mediu și sociale la același nivel (Elkington, 1997). Aceasta este o abordare mai generală și nu oferă un cadru precum ghidurile GRI, dar permite companiilor să aleagă cum să stabilească echilibrul între cele trei dimensiuni. Autorul sugerează că, dacă acest concept este utilizat corespunzător, poate ajuta utilizatorii să evalueze cât de sustenabilă este o afacere. Principalele tendințe care fac organizațiile să ia în considerare sustenabilitatea sunt: piețele, valoarea societală, transparența, tehnologia ciclului de viață, timpul, parteneriatele și guvernanta corporativă (Elkington, 2004).

TBL a apărut în jurul anului 2000, când companiile au început să elaboreze rapoarte care conțineau aspecte economice, de mediu și sociale ale performanței lor corporative (Buhr, Gray și Milne, 2014). Ulterior, companiile au dorit să ofere o înțelegere a sistemelor sociale și ecologice pe care le oferă și legarea aspectelor economice, de mediu și sociale ale performanței corporative nu ar putea fi realizată în condiții de durabilitate (Milne și Gray, 2013); prin urmare, legătura

dintre aceste aspecte a fost denumită raportare TBL (Elkington, 1997).

2.3. Externalități contabile de mediu

Externalitățile sunt considerate a integra „impacturile economice, sociale și/sau de mediu care decurg din activitățile unei entități care sunt suportate de alții, cel puțin pe termen scurt” (Unerman, Bebbington și O'Dwyer, 2018). Aceste impacturi ar putea avea consecințe pe termen lung pentru entitatea inițiată, dar nu au consecințe directe sau în timp util pe termen scurt și nu se încadrează în raportarea financiară (Antheaume și Bebbington, 2021). Prin urmare, acestea sunt costuri de mediu impuse de un agent economic unui terț.

lenciu (2009) consideră că orientările GRI oferă un cadru și diverși indicatori ai performanței economice, sociale și de mediu, dar externalitățile cauzate de o entitate nu sunt raportate, înregistrate sau cuantificate.

Pentru abordarea externalităților, Bebbington și Gray (2001) au sugerat că entitățile ar trebui să implice un cost sustenabil. Acest cost ar trebui să includă toate intrările unei entități care nu au un impact negativ asupra mediului. În plus, costul durabil ar trebui să includă și costul necesar pentru a preveni un impact asupra mediului, chiar dacă contribuțiile de impact asupra mediului nu apar în cadrul unei entități. Din punct de vedere economic, externalitățile sunt împărțite în externalități negative și externalități pozitive.

Externalitățile negative sunt considerate că „apar atunci când o persoană sau o organizație terță suferă costuri financiare care decurg dintr-o tranzacție între alte părți și pentru care nu există nicio resursă pentru ca terțul să recupereze costurile financiare de la părțile care fac tranzacție” (Unerman, Bebbington și O'Dwyer, 2018). Prin urmare, o externalitate negativă reprezintă impactul pe care o entitate îl poate avea asupra terților săi și pentru care terțul nu se poate recupera.

Externalitățile pozitive sunt considerate a „rezulta în beneficii financiare pentru terți. În cazul în care informațiile de raportare financiară sunt agregate din înregistrările tranzacțiilor subiacente care utilizează prețuri sau valori derivate de piață, aceste informații pentru părțile care fac tranzacții ignoră aceste externalități economice” (Unerman, Bebbington și O'Dwyer, 2018, p. 500). Prin urmare, o externalitate pozitivă este impactul pe care o entitate îl poate avea asupra terților săi și pentru care o terță parte poate obține beneficii financiare.

Din punct de vedere critic, externalitățile contabile de mediu au opțiunea de a monetiza impactul, dar nu iau în considerare această opțiune (Antheaume și Bebbington, 2021). Autorii sugerează că doar un subset de impacturi este monetizat și nu tot timpul este luat în considerare. Deoarece contabilitatea este considerată un exercițiu de evaluare, monetizarea ar fi necesară întrucât luarea deciziilor organizaționale se bazează pe factori exprimați în termeni financiari.

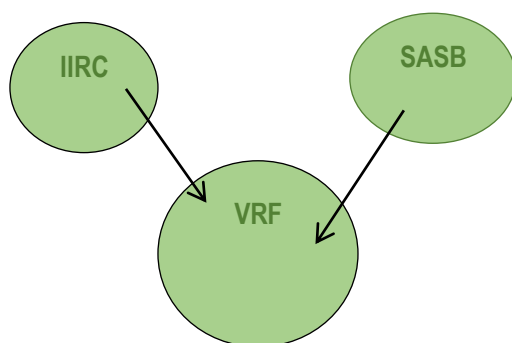
Din punct de vedere financiar-contabil, externalitățile nu sunt recunoscute în situațiile financiare (Ienciu, 2009), totuși companiile pot implementa conturi de mediu în care să înregistreze o valoare estimată a costurilor de mediu generate de activitățile lor. Mai mult, organizațiile pot fi, de asemenea, subiectul costurilor și riscurilor angajate de externalitățile altor organizații (de exemplu, riscurile legate de schimbările climatice) (Unerman, Bebbington și O'Dwyer, 2018).

2.4. Fundația de raportare a valorii (VRF)

Fundația de raportare a valorii (VRF) este o organizație constituită ca o fuziune între International Integrated Reporting Council (IIRC) și Sustainability Accounting Standard Board (SASB) în 2021, reflectată în

Figura nr. 1.

Figura nr. 1. Consolidarea Fundației de raportare a valorii (VRF)

Sursă: proiecția autorului

Organizația a fost înființată cu scopul de a consolida personalul și resursele pentru a dezvolta un cadru de dezvăluire a durabilității pentru piețele de capital (IFRS, 2022). Pentru a dezvolta standarde de dezvăluire a durabilității, VRF utilizează standardele SASB și IIRC în

vederea stabilirii conectivității între situațiile financiare și dezvăluirile financiare legate de sustenabilitate.

Pe durata scurtei sale existențe până la consolidarea în Fundația IFRS, scopul VRF a fost de a ajuta companiile să elaboreze dezvăluiri consistente și transparente privind sustenabilitatea (de exemplu, de mediu), permițând investitorilor și părților interesate să compare și să evalueze valoarea unei companii (SASB, 2020).

Pe lângă standardele GRI, Tregidga și Laine (2021) au considerat IIRC și SASB drept cadre conceptuale pentru raportarea de mediu. În opinia lor există și alte inițiative (de exemplu, Corporate Disclosure Project - CDP și Task-Force on Climate Disclosure - TCFD), dar acestea nu sunt suficient de influente și recunoscute pe scară largă și se concentrează pe aspecte specifice de mediu (de exemplu, informații despre climă, apă și carbon).

2.4.1. Raportarea integrată

Raportarea integrată (IR) a început să se dezvolte începând cu anul 2010, deoarece raportarea de sustenabilitate era considerată o abordare obișnuită la acel moment. Inițiativa a fost definită și promovată de IIRC. Scopul principal al IR a fost ca organizațiile să producă un singur raport integrat despre modul în care organizațiile creează valoare în timp (IIRC, 2021; Laine, Tregidga și Unerman, 2021). Acest nou raport a fost elaborat pe baza orientărilor GRI și a raportării Triple Bottom Line (Rimmel, 2021c).

Brown și Dillard (2014) susțin că raportarea integrată oferă o abordare mai holistică a afacerii prin interconectarea aspectelor sociale, de mediu și financiare ale performanței corporative și, prin urmare, trecând dincolo de rapoartele financiare convenționale.

Potrivit Rimmel (2021c), obiectivele principale ale cadrului IR sunt următoarele:

- Performanța financiară se concentrează pe reechilibrarea ratelor cheie și trecerea dintr-o perspectivă pe termen scurt la o perspectivă pe termen lung
- Instrument sistematic de raportare socială și de mediu pentru organizații
- Legătură clară între valoarea economică și durabilitate prin interconectarea factorilor economici, de mediu, sociali și de guvernare în procesul de luare a deciziilor

- Sprijinirea cererilor investitorilor pe termen lung prin prezentarea consecințelor mai ample și pe termen lung.

Principalele concepte cheie utilizate de Cadrul IR sunt crearea de valoare, gândirea integrată și cele șase capitaluri (IIRC, 2021).

Componenta cu șase capitaluri este definită conform IIRC (2021) prin:

- Capital financiar – fonduri generate din investiții sau afaceri ori obținute prin finanțare
- Capital fabricat – obiecte fizice (de exemplu, clădiri, echipamente) utilizate pentru producerea de bunuri sau servicii
- Capital intelectual – active necorporale: organizatorice (de exemplu, sisteme și proceduri) și drepturi (de exemplu, brevete, licențe)
- Capitalul uman – abilitățile, experiența și competențele oamenilor; capacitatea și motivația pentru inovare
- Capital social și relațional – oportunitate de schimb de informații pentru îmbunătățirea bunăstării individuale și colective între instituții și comunități
- Capital natural – resurse și procese de mediu (de exemplu, aer, pământ, păduri, apă, minerale, biodiversitate și sănătatea mediului) care sprijină prosperitatea orelor suplimentare a unei organizații.

IR a fost prezent în multe domenii, dar scopul principal al IR rămâne neclar (Brown și Dillard, 2014; Tregidga și Laine, 2021). Unele organizații au publicat IR în anumite contexte de reglementare națională, cum ar fi Africa de Sud (Atkins și Maroun, 2015; Ahmed Haji și Anifowose, 2016; Wachira, Berndt, și Romero, 2020), deși altele au dorit să vadă un model (Gibassier, Rodrigue și Arjaliès, 2018). IR implică includerea capitalului necesar pentru succesul companiilor (Tregidga și Laine, 2021) și, în același timp, rămâne incertă reacția diferitelor tipuri de părți interesate la acest tip de raportare (Flower, 2015; Rinaldi, Unerman și de Villiers, 2018).

2.4.2. Consiliul pentru standardele de contabilitate pentru durabilitate (SASB)

Consiliul pentru standardele de contabilitate pentru durabilitate (SASB) este o organizație independentă cu sediul în SUA, înființată în 2011, care creează standarde de raportare a durabilității pentru organizațiile ce elaborează informații materiale pentru investitori (Tregidga

și Laine, 2021). Scopul SASB este de a limita raportarea de mediu la un număr mai mic de aspecte de mediu; prin urmare, investitorii vor avea informații comparabile și concise care să îi ajute în procesul de luare a deciziilor (Laine, Tregidga și Unerman, 2021).

Cadrul de raportare de mediu dezvoltat de SASB este considerat a fi mai apropiat de abordarea Raportării Integrate, deoarece investitorii sunt principalii utilizatori ai informațiilor. Prin comparație, orientările GRI acoperă o gamă largă de părți interesate. SASB a publicat până în 2018 un cadru de raportare pentru 77 de industrii (SASB, 2018), ca rezultat al cererii de informații de mediu concise și comparabile din partea investitorilor. Michelin, Rodrigue și Trevisan (2020) au arătat că există deschidere din partea comunității investiționale de a recunoaște importanța aspectelor de mediu pentru industrii și firme.

Standardele de raportare de sustenabilitate elaborate de SASB sunt concepute mai mult pentru comunitatea investițională decât pentru o gamă largă de părți interesate, așa cum sunt ghidurile GRI. Un aspect important pe care SASB l-a avut asupra cadrului de raportare a fost reglementarea specifică industriilor care ar putea contribui la elaborarea actuală a standardelor Global Sustainability Standards Board (GSSB) și Fundația IFRS.

2.5. Reglementări IFRS în cadrul raportării de mediu

Contabilitatea în UE este controlată în prezent de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB). Aceasta este o organizație non-profit, care aprobă Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) menite a asigura cadrul normativ pentru a atinge obiectivul de comparabilitate în schema contabilă. Potrivit acestor standarde, există o cale de convergență a legilor naționale la cele internaționale.

În prezent există o organizație, Fundația IFRS, formată ca o fuziune în 2021 între trei entități care elaborează standarde de raportare de mediu într-un mod mai convergent. Până la apariția acestor standarde, vom recunoaște mai întâi principalele standarde internaționale de contabilitate (IAS), standarde internaționale de raportare financiară (IFRS) și comitetul internațional de interpretare a raportării financiare (IFRIC) care se referă la contabilitatea de mediu.

Standarde IAS/IFRS dedicate raportării financiare care includ sfaturi privind prezentarea, măsurarea și recunoașterea activelor, datoriilor și cheltuielilor de mediu sunt următoarele: IAS 1, IAS 2, IAS 8, IAS 12, IAS 16, IAS 36, IAS 37, IAS 38, IAS 39, IAS 41, IFRIC 1, IFRIC 3, IFRS 6, IFRS 8.

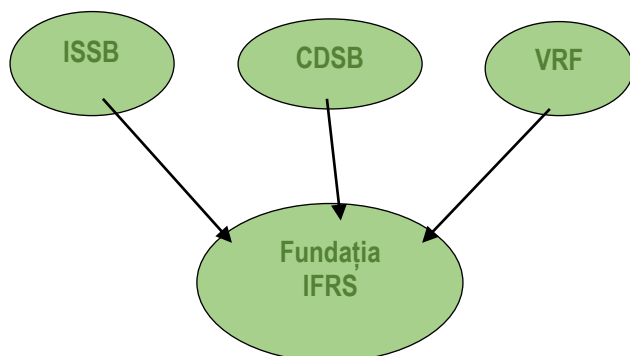
Pe baza analizei acestor standarde, putem evidenția prezența diverselor elemente relaționate cu raportarea de mediu, dar în același timp, lipsa unui standard dedicat raportării de mediu.

Ca răspuns la această provocare, IFRS a implementat în anul 2021 International Sustainability Standard Board (ISSB) pentru elaborarea standardelor IFRS de durabilitate (IFRS, 2021). Scopul a fost de a crea pentru investitori și participanții la piața de capital un cadru de standarde de dezvăluire legate de sustenabilitate, care să îi ajute să ia decizii în cunoștință de cauză (Stolowy și Paugam, 2023). În **Tabelul nr. 1** ne-am concentrat asupra standardelor pe care ISSB le-a elaborat până acum:

Tabelul nr. 1. Standarde ISSB		
Standard IFRS/IAS	Titlu și/sau descriere	Promulgare
IFRS S1	Cerințe generale pentru dezvăluirea informațiilor financiare legate de durabilitate	2024
IFRS S2	Dezvăluiri legate de climă	2024

Sursa: IFRS (2021)

Figura nr. 2. Consolidarea Fundației IFRS

Sursă: proiecție proprie

Mai mult, ISSB, CDSB și VRF au fuzionat la sfârșitul anului 2021 pentru a forma Fundația IFRS (**Figura nr. 2**), cu scopul de a sprijini ISSB și a crea conectivitate între situațiile financiare și dezvăluirea de sustenabilitate (VRF, 2023).

Chiar dacă această fuziune a venit ca o inițiativă de a sprijini companiile să implementeze standardele ISSB în viitor (IFRS, 2021), există unele diferențe de abordări între UE și IASB în ceea ce privește domeniul de aplicare, limitele de raportare, materialitatea și publicul țintă (Giner și Luque-Vilchez, 2022).

O altă observație este aceea că Fundația IFRS are o orientare concentrată pe investitori și creditorii, în timp ce standardele GRI se concentrează pe toate tipurile de părți interesate.

În concluzie, reglementările naționale pot avea un impact puternic asupra raportării IFRS (Barbu și colab., 2014); prin urmare, dezvăluirile de mediu pot crește odată cu dimensiunea firmei. Cu toate acestea, autorii au subliniat că aplicarea IFRS este afectată de practicile de raportare înainte de adoptarea standardelor IFRS. Această conformitate cu IAS/IFRS cu privire la dezvăluirile de mediu poate diferi de la o companie la alta din cauza practicilor diferite privind dezvăluirea voluntară a informațiilor de mediu și de la o țară la alta din cauza lipsei de convergență între reglementările naționale.

O altă concluzie care se poate trage este că în standardele IAS/IFRS dedicate raportării financiare, diverse standarde și interpretări ale standardelor menționează aspecte de mediu. Principalele aspecte analizate sunt legate de activele, pasivele și cheltuielile de mediu și tratează dezvăluirea, măsurarea și recunoașterea. Cu toate acestea, cadrul conceptual IASB se confruntă cu constrângeri în ceea ce privește dezvăluirea informațiilor de mediu din cauza nepotrivirii dintre preocupările de mediu naturale și normele și regulile contabile (de Aguiar și Bebbington, 2021).

2.6. Sisteme de management de mediu

Pentru raportarea voluntară, unele reglementări pot oferi îndrumări companiilor în prezentarea informațiilor nefinanciare la nivel național. Aceste standarde pot identifica și controla impactul companiilor asupra mediului și pot îmbunătăți performanța de mediu.

Sistemul de management de mediu reprezintă un sistem care monitorizează performanța de mediu a unei companii, precum sistemul de management financiar

monitorizează performanța financiară a unei companii prin controlul cheltuielilor și veniturilor (Ienciu, 2009). Motivațiile pentru ca organizațiile să adopte acest tip de certificare sunt economice și instituționale (Castka și Corbett, 2014). Primul document care a evidențiat necesitatea internalizării costurilor de mediu a fost Raportul Brundtland (Watson și Emery, 2004).

Principalele certificări cu mai multă vizibilitate în literatura de specialitate sunt ISO și EMAS.

Organizația Internațională pentru Standardizare (ISO) este organismul competent în reglementarea cu privire la impactul asupra mediului și al societății la nivel global. Această organizație este independentă și neguvernamentală și are 162 de organisme naționale de standardizare. Organismul național din România care reprezintă ISO este Asociația de Standardizare din România (ASRO).

Astfel, ISO încearcă să realizeze o standardizare pe tema durabilității, care este considerată a fi discutată, controversată și complexă (Rimmel, 2021b). ISO a dezvoltat în domeniul sustenabilității trei standarde: Sisteme de management de mediu (ISO 14000), Sisteme de management al durabilității (ISO 26000) și Sisteme de management al calității (ISO 9000) (Tuczek, Castka și Wakolbinger, 2018; Rimmel, 2021b).

Dintre standardele promovate de ISO, cea mai populară este certificarea ISO 14001. Studiul elaborat de Turk (2009) clasifică România pe poziția a șaptea la nivel global cu 702 certificări ISO 14001 emise până în 2006. Primele țări după numărul de certificări ISO 14001 sunt: China (6159), Italia (2745), Spania (2505), Germania (975), Coreea de Sud (975) și Coreea de Sud (938).

Schema de management și audit ecologic al Comunității Europene (EMAS) este o schemă de certificare voluntară solicitată și acceptată pe scară largă, bazată pe EC 1221/2009. EMAS determină organizațiile să elaboreze o declarație publică de mediu cu privire la performanța lor de mediu în fiecare an și să reînnoiască anual înregistrarea lor pentru a-și păstra locul în registrul public EMAS (Albelda, 2011). Deoarece EMAS este o certificare voluntară, se adresează companiilor care intenționează să-și îmbunătățească performanța generală de mediu.

Începând cu anii 1990, companiile europene au început să utilizeze scheme de certificare voluntară, până la apariția unor reglementări (de ex. ISO 14001 sau schema EU EMAS) pentru a-și arăta angajamentul față de dezvoltarea durabilă și, mai precis, față de problemele de mediu (Albelda, 2011). Ca argument, autorii au sugerat că

companiile intenționau să raporteze, să evalueze și să-și îmbunătățească performanța de mediu printr-un sistem de management de mediu pentru a controla impactul asupra mediului și a-și extinde îmbunătățirile de mediu.

În comparație cu ISO 14001, certificarea EMAS nu este atât de populară în rândul companiilor. Companiile românești au început să adere la această certificare din 2007, dar există încă o diferență importantă în numărul de companii care aderă la acest tip de certificare față de ISO 14001. Explicația este că, deși ambele certificări sunt voluntare, alegerea de a adopta certificările ISO 14001 este influențată de părțile interesate externe, în timp ce EMAS – de motivații interne (Neugebauer, 2012; Testa și colab., 2014).

2.7. Un progres calitativ – de la Directiva UE 95/2014 (NFRD) la Directiva UE 2464/2022 (CSRD)

Directiva de raportare non-financiară (NFRD) (UE, 2021) a venit ca o propunere a Comisiei Europene privind dezvoltarea informațiilor nefinanciare și privind diversitatea pentru anumite companii și grupuri mari la sfârșitul anului 2014 (UE, 2014). Organizațiile mai mari din UE au fost obligate să dezvăluie politicile de mediu și sociale și diversitatea în consiliul de administrație, în conformitate cu principiul „respectați sau explicați” (Krasodomska, Michalak și Swietla, 2020).

În 2021, Uniunea Europeană a luat o inițiativă în domeniul raportării de sustenabilitate. Comisia Europeană a emis o propunere pentru o directivă de raportare a durabilității corporative (CSRD), care modifică cerințele de raportare existente ale NFRD. Noua directivă:

- „Extinde domeniul de aplicare la toate companiile mari și la toate companiile listate pe piețele reglementate (cu excepția microîntreprinderilor listate)
- Necesită auditul (asigurarea) informațiilor raportate
- Introduce cerințe de raportare mai detaliate și o cerință de raportare în conformitate cu standardele UE obligatorii de raportare a durabilității
- Solicită companiilor să „eticheteze” digital informațiile raportate, astfel încât acestea să poată fi citite automat și să fie introduse în punctul unic de acces european prevăzut în planul de acțiune al uniunii piețelor de capital”¹.

¹ Vedeti: https://finance.ec.europa.eu/publications/sustainable-finance-package_en (Ultima accesare: 30 ianuarie 2025)

Primele companii trebuie să aplice noile reguli pentru exercițiul financiar 2024, pentru rapoartele publicate în 2025. Directiva UE 2464/2022 include adoptarea Standardelor Europene de Raportare a Durabilității (ESRS). Activitatea de elaborare a acestor standarde a fost întreprinsă de Grupul Consultativ European de Raportare Financiară (EFRAG).

Standardele Europene de Raportare a Durabilității (ESRS) au o perspectivă de „dublă materialitate” pentru companiile aflate sub incidența CSRD pentru a raporta informații sociale și de mediu. Prin aceasta, companiile trebuie să raporteze impactul lor asupra oamenilor și asupra mediului, precum și problemele sociale și de mediu care creează riscuri financiare și oportunități pentru companie. Activitatea EFRAG este binevenită deoarece au întreprins eforturi susținute pe parcursul a doi ani de zile pentru redactarea unor serii de standarde de raportare sustenabilă. Prin elaborarea acestor standarde pe specificul dimensiunilor de sustenabilitate s-a dorit o viziune comună privind raportarea sustenabilă:

- Mediu: (ESRS E1 Schimbările climatice, ESRS E2 Poluarea, ESRS E3 Resursele de apă și cele marine, ESRS E4 Biodiversitate și ecosisteme, ESRS E5 Resursele utilizate și economia circulară)
- Social: (ESRS S1 Forța de muncă, ESRS S2 Angajați în lanțul valorii, ESRS S3 Comunități afectate, ESRS S4 Consumatori și utilizatori)
- Guvernanta: (ESRS G1 Conduită în afaceri).

De asemenea, s-a elaborat și un cadru conceptual (ESRS 1 Cerințe generale și ESRS 2 Rapoarte generale) contribuind și la o mai bună monitorizare a implementării obiectivelor de dezvoltare durabilă (SDG).

În următorii pași, ESRS va elabora standarde specifice sectorului pentru petrol și gaze, minerit, exploatare și exploatare a cărbunelui, transport rutier, textile, accesorii, încălțăminte și bijuterii. De asemenea, există proiecte de cercetare timpurii pentru agricultură, agricultură și pescuit, autovehicule, producția de energie și utilități și alimente și băuturi. În cele din urmă, ESRS va dezvolta standarde pentru instituțiile financiare începând cu anul 2026.

Tabelul nr. 2. Comparatie între Directiva UE 95/2014 și Directiva UE 2464/2022		
Categorie	Directiva UE 95/2014 (NFRD)	Directiva UE 2464/2022 (CSRD)
Punere în aplicare	2017	2024: pentru companii care au raportat deja conform Directivei UE 95/2014 2025: companii mari raportoare care nu fac obiectul Directivei UE 95/2014 până în prezent 2026: IMM-uri cotate, instituții de credit mici și non-complexe și companii de asigurări captive
Aplicabilitate	Companii listate, bănci și companii de asigurări cu peste 500 de angajați	Toate companiile listate sau necotate (care îndeplinesc 2 din 3 criterii): • > 250 angajați și/sau • > 40 milioane de euro Cifra de afaceri și/sau • > 20 milioane de euro Total Active Companiile mici și mijlocii cotate primesc 3 ani în plus pentru conformitate.
Numărul de companii care fac obiectul directivei	UE: 11.600	UE: 49.000
Sfera de aplicare a cerințelor de raportare	Protecția mediului Responsabilitatea socială și tratamentul angajaților Respect pentru drepturile omului Anticorupție și mită Diversitate în consiliile companiei (vârstă, sex, pregătire și pregătire profesională)	Cerințe generale: • Includerea în Raportul Anual • Asigurare externă • Principii de raportare • Format și sincronizare Dezvăluiri generale: • Model de afaceri, strategie și politici • KPI-uri și ținte • Guvernarea companiei și sustenabilitate

		- Evaluarea dublă a semnificației și verificarea antecedentelor - Managementul riscurilor și oportunități Dezvăluiri de conținut specific: - Mediu (incluzând Taxonomia UE) - Social - Guvernanță - Standarde specifice sectorului
Asigurarea auditului	Nu este obligatorie	Obligatorie și nivelul de asigurare trebuie să includă: - Integrarea în Raportul Auditorului - Implicarea partenerului cheie de audit - Informații și procese privind taxonomia UE pentru a identifica informațiile relevante cheie
Raportare	În Raportul Anual	În Raportul Administratorilor
Format	Versiune online sau PDF	Trimitere în format electronic

Sursă: adaptat după KPMG (2022)

Pe baza acestui studiu, se estimează că prin noua directivă va rezulta o creștere de patru ori a numărului de companii care trebuie să respecte acest nou regulament. Aplicabilitatea va fi extinsă de la companii listate, bănci și companii de asigurări cu peste 500 de angajați la toate companiile listate și necotate cu peste 250 de angajați și după un prag fie pe cifra de afaceri netă, fie pe activele totale. Sfera de aplicare a cerințelor de raportare este, de asemenea, extinsă de la subiecte generale (protecția mediului, responsabilitatea socială și tratamentul angajaților, respectarea drepturilor omului, anticorupție și mită și diversitate în consiliile companiei) la subiecte mai puțin generale (cerințe generale, dezvăluiri generale, dezvăluiri specifice unui subiect) și subiecte specifice (de exemplu, standarde de mediu, sociale, guvernanță, specifice sectorului). Mai mult, un element de noutate este asigurarea de audit, care anterior era un instrument voluntar și acum trebuie inclusă (integrare în raportul auditorului, implicarea partenerului cheie de audit și informațiile și procesele taxonomiei UE pentru identificarea informațiilor relevante).

Începând cu anul 2024 a fost implementată o asigurare obligatorie de audit a rapoartelor de mediu în baza noii Directive Corporate Sustainability Reporting (CSRD). Noua directivă include următoarele aspecte pentru asigurarea obligatorie de audit:

- Integrare în Raportul Auditorului
- Implicarea partenerului cheie de audit
- Informații și procese privind taxonomia UE pentru a identifica informațiile cheie relevante

În cele ce urmează vom discuta provocările pe care le întâmpină auditorii în baza apariției noii Directive UE 2464/2022 (CSRD).

2.8 Provocări pentru auditori în contextul apariției Directivei UE 2464/2022

Credibilitatea informațiilor furnizate de o companie trebuie să fie asigurată printr-un audit de mediu pentru a reduce asimetria informațională (O'Dwyer și Owen, 2005). Prin acest tip de audit informațiile de mediu dezvăluite oferă mai multă credibilitate utilizatorilor informațiilor și au certitudinea că pot fi replicate (Deegan și Rankin, 1996). Pe de altă parte, un studiu realizat de către de Villiers și van Staden (2012) a evidențiat că utilizatorii ar putea fi reticenti în a face audituri independente pentru raportările de mediu din cauza conflictului dintre costul și beneficiile auditurilor. Alte lucrări par să nu țină cont de aceste conflicte, întrucât consideră mai importantă asigurarea rapoartelor de mediu și sustenabilitate (O'Dwyer și Owen, 2005; Simnett, Vanstraelen și Chua, 2009; Kolk și Perego, 2010). Studii mai recente consideră că asigurarea de audit este necesară, dar se întreabă dacă aceasta ar trebui efectuată de companiile de audit BIG4 sau non-BIG4 (Caputo și colab., 2020).

Ordinul ministrului finanțelor publice numărul 1938/2016, care a transpus Directiva UE 95/2014, nu prevede ca o condiție necesară asigurarea auditului asupra informațiilor nefinanciare (de mediu, în cazul nostru). Prin urmare, companiile românești au solicitat asigurarea de audit (de la companiile BIG4) pentru mai multă fiabilitate asupra raportării de mediu în mod voluntar, fără a avea o

reglementare obligatorie. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că organizațiile cu mai multe resurse doresc să investească mai mult în imaginea lor publică (Qiu, Shaukat și Tharyan, 2016), prin urmare solicită asigurarea de audit de la companiile de audit de top. Cu toate acestea, după intrarea în vigoare a Directivei UE 2464/2022, asigurarea auditului este un aspect obligatoriu al reglementării și în legislația națională.

Pentru a aprofunda la nivel de România pregătirea auditorilor în perspectiva asigurării de audit al acestor rapoarte, au fost identificate două studii care evidențiază implicarea auditorilor în cadrul rapoartelor de mediu și sustenabilitate elaborate după Directiva 2464/2022.

Studiul elaborat de Bunget și colab. (2024) evidențiază faptul că auditorii încă nu sunt pregătiți pentru furnizarea analizei de asigurare asupra rapoartelor de mediu și sustenabilitate. Autorii subliniază un grad scăzut de adecvare a sistemelor de audit, dar și curențe din punct de vedere al cunoștințelor și competențelor ale factorului eman ca și cauze. De asemenea, activitățile de protecția mediului sunt corelate cu posibile manipulări ale rezultatelor, astfel diminuându-se calitatea informației financiare dezvăluite. Pe de altă parte, Afrăsinei, Carp și Georgescu (2024) consideră implicarea companiilor în acțiuni cu caracter sustenabil ca fiind un mijloc de potențare a performanței financiare. Autorii evidențiază în cazul raportării sustenabile pentru date generale o creștere de exprimare a unei opinii de audit fără modificări, dar în cazul unor rapoarte mai complexe ce includ și elemente sociale și de mediu pe date cantitative și cifrice există o probabilitate mai mare de exprimare a unei opinii de audit cu modificări.

Prin urmare, deși a fost promulgată Directiva 2464/2022, auditorii încă nu sunt întru totul pregătiți pentru a furniza servicii de asigurare în cazul rapoartelor de mediu și sustenabilitate. Cauzele sunt determinate de gradul scăzut de adecvare al sistemelor de audit sau de curențele privind competențele și cunoștințele auditorilor. În acest sens, elaborarea de ghiduri profesionale și activități de formare profesională pentru auditori de către companii de tip Big4 ar fi un punct de pornire spre a ajuta la dezvoltarea asigurării obligatorii de audit cerută de Directiva 2464/2022.

3. Discuții

Diverse reglementări au încercat să elaboreze un cadru conceptual pentru raportarea de mediu. Literatura de

specialitate evidențiază anumite preocupări în ceea ce privește abundența de reglementări pe rapoarte de mediu (Cho și colab., 2015; Stollowy și Paugam, 2023). Întrucât există diverse standarde internaționale, linii directoare și certificări, o companie poate adera voluntar sau obligatoriu la oricare dintre acestea fără o legislație adecvată. Mai mult, aceste reglementări se află într-un proces continuu de schimbare, ceea ce generează mai multă incertitudine în privința raportărilor de mediu prezentate de companii.

Standardele GRI sunt cele mai reprezentative pentru dezvoltarea raportărilor de mediu, deoarece sunt considerate cele mai structurate și detaliate ghiduri (Tregidga și Laine, 2021) și oferă îndrumări cu privire la fiecare subiect de mediu (de exemplu: climă, apă, energie, utilizarea materialelor) cu privire la modul în care companiile ar trebui să raporteze. Unele studii pun la îndoială comparabilitatea informațiilor de mediu dezvoltate pe baza standardelor GRI în rapoarte (Moneva, Archel și Correa, 2006; Michelin, Pilonato și Ricceri, 2015) sau calitatea și fiabilitatea informațiilor furnizate (Milne și Gray, 2013; Diouf și Boiral, 2017). Cu toate acestea, standardele GRI sunt considerate a fi mai reprezentative decât IR și SASB (pentru tipul de părți interesate pe care le abordează) și față de Externalitățile contabile de mediu și TBL (pentru cadrul furnizat).

Mai mult, liniile directoare GRI sunt în continuă dezvoltare, deoarece au creat un organism independent de standardizare, GSSB, pentru elaborarea standardelor pe sectorul industrial, pe baza căruia companiile pot dezvălui informații de mediu mai specifice pe temele care le privesc. Până în prezent au fost elaborate astfel de standarde pentru sectoare precum petrol și gaze (promulgate în 2023), cărbune și agricultură, acvacultură și pescuit (promulgate în 2024).

Alte mecanisme precum Triple Bottom Line Reporting și Externalitățile contabile de mediu au fost utilizate de-a lungul timpului pentru a integra dimensiunile economice, de mediu și sociale la același nivel (Elkington, 1997), respectiv pentru a „cuprinde impacturi economice, sociale și/sau de mediu care decurg din activitățile unei entități care sunt suportate de alții, cel puțin pe termen scurt” (Unerman, Bebbington și O'Dwyer, 2018). Niciunul dintre ele nu oferă un cadru general pentru dezvoltare; dar conțin în schimb diferite tipuri de costuri. În acest fel, companiile își recunosc impactul asupra societății și dacă aceste instrumente sunt utilizate corespunzător ar putea

ajuta utilizatorii să evalueze cât de sustenabilă este o afacere.

Mai departe, ne-am concentrat pe raportarea integrată, un nou instrument care a apărut în 2010, deoarece raportarea de sustenabilitate a început să fie o abordare obișnuită. Raportarea integrată (IR) include într-un singur raport aspectele economice, sociale și de mediu, luând în considerare informațiile atât financiare, cât și nefinanciare dezvăluite de o companie. Pentru componenta capitalului natural, mai precis aspectele de mediu, IR se concentrează pe dezvăluirea „tuturor resurselor de mediu regenerabile și neregenerabile care furnizează bunuri sau servicii care susțin prosperitatea trecută, actuală sau viitoare a unei organizații” (IIRC, 2021). Cu toate acestea, deoarece ne concentrăm doar pe dezvăluirea mediului, orientările GRI au fost mai potrivite pentru studiul nostru.

Analiza reglementării IAS/IFRS privind contabilitatea de mediu a evidențiat standardele care se referă la contabilitatea de mediu și procesul de consolidare în desfășurare a Fundației IFRS (formată din VRF, ISSB și CDSB). Există un proces de elaborare a unui cadru de standarde de dezvăluire legate de sustenabilitate pentru a ajuta investitorii și participanții la piața de capital în procesul decizional (primele standarde au fost adoptate în 2024).

În cele din urmă, am analizat reglementările specifice voluntare (ISO și EMAS) și am ajuns la concluzia că sunt folosite de companii pentru mai multă credibilitate și transparență în fața părților interesate. Cu toate acestea, motivațiile pentru alegerea tipului de certificare la care să adere pot proveni din diferite influențe și scopuri.

Ulterior, am analizat Directiva UE 95/2014, care a fost considerată a reprezenta o tranziție de la divulgarea voluntară la cea obligatorie a informațiilor nefinanciare pentru companii (Cordazzo, Bini și Marzo, 2020). Directiva cere companiilor cu peste 500 de angajați să dezvăluie informații non-financiare (inclusiv aspecte de mediu) pentru a înțelege modul în care companiile și-au dezvoltat afacerea. Limitele acestei directive sunt concentrarea asupra aspectelor generale de mediu care au fost necesare companiilor, fără a menționa aspectele specifice de mediu pe care companiile trebuie să le dezvăluie și faptul că doar un anumit număr de companii au fost mandatate să dezvăluie acest tip de informații.

Apoi, am analizat noua directivă CSRD (2021) - Directiva UE 2464/2022, elaborată de Comisia UE cu scopul de a spori raportarea de sustenabilitate dezvăluită de companii.

Prin această nouă directivă numărul companiilor ar crește de patru ori, se va oferi o asigurare de audit asupra informațiilor dezvăluite și se creează cadrul pentru mai multe detalii privind cerințele de raportare, iar toate informațiile furnizate vor fi accesibile pe piețele de capital. Din punctul nostru de vedere, vor crește aspectele generale care vor fi dezvăluite, numărul de companii care vor dezvălui acest tip de informații și accesibilitatea acestora. Întrucât studiul nostru se concentrează pe dezvăluirea de mediu, putem evidenția faptul că s-a extins dezvăluirea informațiilor de mediu, dar aceasta nu este o îmbunătățire suficientă, deoarece nu este menționat ce tip de informații de mediu vor fi dezvăluite, ce sectoare industriale trebuie să dezvăluie, ce tip de certificare trebuie să obțină companiile.

Concluzii

După analiza principalelor reglementări la nivel internațional pentru divulgarea obligatorie și voluntară, ne-am pus întrebări legate de implicarea auditorilor în cadrul acestor reglementări ce au în atenție raportarea de mediu.

Am luat în considerare, de asemenea, preocuparea lui Stolowy și Paugam (2023) cu privire la standardul de urmat, deoarece există diverse standarde, cu diverse focalizări. Autorii au sugerat, de asemenea, că este dificil să se stabilească o convergență între ele, deoarece există o diversitate de cerințe de raportare între institutorii internaționali de standarde, cei mai influenți fiind EFRAG, ISSB și SEC. Mai mult decât atât, există o abundență de reglementări de stat și inițiative voluntare, ceea ce face dificil ca o anumită inițiativă să fie atribuită actorilor statali (legislativi și executivi) sau nestatali (comunități epistemice, antreprenori instituționali, transportatori, autorități de reglementare și reporteri) și să se conformeze caracteristicilor legislative (Larrinaga și Senn, 2021). Autorii sugerează că diverse țări europene au făcut reglementări privind raportarea non-financiară bazându-se pe mecanisme (orientări GRI și asigurare a durabilității) produse de actori nestatali după transpunerea Directivei UE 95/2014 în reglementarea națională.

Pentru a răspunde preocupării lui Stolowy și Paugam (2023) a fost elaborată o platformă „Sustainability Reporting Navigator”, care se concentrează pe principalele reglementări actuale (CSRD, IFRS Sustainability Disclosure Standards și standardele GRI) și oferă standarde și interpretare a standardelor pentru ca utilizatorii să înțeleagă care standard se potrivește mai

bine dezvoltării lor. Totuși, acest navigator mai are nevoie de unele actualizări, deoarece nu toate standardele și autoritățile de reglementare sunt incluse în această bază de date. În curând, pe baza includerii tuturor reglementărilor și certificărilor specifice, poate ajuta utilizatorii și părțile interesate să aibă o raportare mai completă asupra aspectelor de mediu.

Standardele GRI rămân cel mai complet cadru de raportare pentru informațiile de mediu. În majoritatea cazurilor nu este nevoie să fie implementat integral, ci să se selecteze cei mai reprezentativi indicatori pentru activitatea pe care o angajează o companie. Cu toate acestea, pentru a crește relevanța și credibilitatea informațiilor dezvăluite, companiile ar putea să adere la sisteme de management de mediu și la audit (de exemplu, ISO 14001 sau EMAS). Prin organismul său independent de standardizare, GSSB, care elaborează standarde pentru sectorul industrial, orientările GRI oferă îndrumări companiilor din fiecare sector pentru a recunoaște aspectele de mediu care trebuie să dezvăluie mai multe informații. În plus, orientările GRI servesc și ca o reducere de la informațiile generale privind reglementările internaționale la informațiile specifice pe care companiile trebuie să le dezvăluie. Cu toate acestea, liniile directoare GRI rămân o reglementare voluntară și pentru companii să dezvăluie informații de mediu mai complete, precise și specifice. În opinia noastră, ar fi necesară colaborarea între toți actorii statali și nestatali și convergența între

reglementări. În caz contrar, vor continua să existe forme hibride de reglementare a raportării de mediu și va continua să fie o zonă gri în care reglementările nu pot fi atribuite actorilor statali sau nestatali sau reglementărilor obligatorii sau voluntare (Larrinaga și Senn, 2021).

Raportarea și asigurarea sustenabilității în cadrul noii directive CSRD reprezintă o provocare pentru profesia de audit. Auditorii încă nu sunt pregătiți pentru a furniza servicii de asigurare în cazul rapoartelor de mediu și sustenabilitate. Cauzele sunt determinate de gradul scăzut de adecvare al sistemelor de audit sau de carențele privind competențele și cunoștințele auditorilor. În acest sens, elaborarea de ghiduri profesionale și activități de formare profesională pentru auditori de către companii de tip Big4 ar fi un punct de pornire ce pot ajuta la dezvoltarea asigurării obligatorii de audit cerută de Directiva 2464/2022.

Ca limite ale cercetării, studiul investighează principalele legislații în domeniul raportării de mediu, dar din cauza fluxului continuu de schimbări în acest domeniu este dificil de urmat sau de identificat un anumit standard pe care companiile să îl folosească. Ca direcții viitoare de cercetare, odată cu intrarea în vigoare a CSRD în 2024, studii pe tema aplicării acesteia pot analiza și prin comparație asigurarea de audit pentru companii din diverse sectoare de activitate.

Referințe bibliografice

1. Afrăsinei, M.-B., Carp, M. și Georgescu, I.E. (2024), "The Influence of Sustainability Reporting on Audit Quality. Empirical Analysis on Companies Listed on The Bucharest Stock Exchange", *Audit Financiar*, XXII, 1(173)/2024, 127-138, DOI: 10.20869/AUDITF/2024/173/003
2. Ahmed Haji, A. și Anifowose, M. (2016), "The trend of integrated reporting practice in South Africa: ceremonial or substantive?", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 7(2), 190-224.
3. Albelda, E. (2011), "The role of management accounting practices as facilitators of the environmental management: evidence from EMAS organisations", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 2(1), 76-100.
4. Antheaume, N. și Bebbington, J. (2021), "Externalities and decision-making", in: Bebbington, J., Larrinaga, C., O'Dwyer, B. and Thomson, I. (Eds.) "Routledge Handbook of Environmental Accounting", *Routledge: Taylor and Francis Group*, London and New York, 224-235.
5. Atkins, J. și Maroun, W. (2015), "Integrated reporting in South Africa in 2012, perspectives from South African institutional investors", *Meditari Accountancy Research*, 23(2), 197-221.
6. Barbu, E.M., Dumontier, P., Feleagă, N. și Feleagă, L. (2014), "Mandatory Environmental Disclosures by Companies Complying with IASs/IFRSs: The Cases of France, Germany and the UK", *International Journal of Accounting*, 49(2), 231-247.

7. Bebbington, J. și Gray, R. (2001), "An Account of Sustainability: Failure, Success and a Reconceptualization", *Critical Perspectives on Accounting*, 12(5), 557-587.
8. Brown, J. și Dillard, J. (2014), "Integrated reporting: On the need for broadening out and opening out", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 27(7), 1120-1156.
9. Buhr, N., Gray, R. și Milne, M.J. (2014), "Histories, rationales, voluntary standards and future prospects for sustainability reporting: CSR, GRI, IIRC and beyond" in Bebbington, J., Unerman, J. and O'Dwyer, B. (Eds.) "Sustainability Accounting and Accountability", 2nd edition *Routledge*, New York, NY, 51-71.
10. Bunget, O. C., Dumitrescu, A.-C., Bogdan, O. și Burcă, V. (2024), "Challenges and Opportunities in the Implementation of the EU Directive on Corporate Sustainability Reporting", *Audit Financiar*, XXII, 1(173)/2024, 116-126, DOI: 10.20869/AUDITF/2024/173/002
11. Caputo, F., Leopizzi, R., Pizzi, S. și Milone, V. (2020), "The Non-Financial Reporting Harmonization in Europe: Evolutionary Pathways Related to the Transposition of the Directive 95/2014/EU within the Italian context", *Sustainability*, 12(92), 1-13.
12. Castka, P. și Corbett, C.J. (2014), "Governance of Eco-Labels: Expert Opinion and Media Coverage", *Journal of Business Ethics*, 135(2), 309-326.
13. Cho, C.H., Michelon, G., Patten, D.M. și Roberts, R.W. (2015), "CSR disclosure: The more things change...?", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 28(1), 14-35.
14. Cordazzo, M., Bini, L. și Marzo, G. (2020), "Does the EU directive on non-financial information influence the value relevance of ESG disclosure? Italian evidence", *Business Strategy and the Environment*, 29(8), 3470-3483.
15. de Aguiar, T.R.S. și Bebbington, J. (2021), "Financial Accounting and the Natural Environment", in Bebbington, J., Larrinaga, C., O'Dwyer, B. and Thomson, I. (Eds.) "Routledge Handbook of Environmental Accounting", *Routledge: Taylor and Francis Group*, London and York, 95-107.
16. de Villiers, C. și Alexander, D. (2014), "The institutionalisation of corporate social responsibility reporting", *British Accounting Review*, 46(2), 198-212.
17. de Villiers, C. și van Staden, C.J. (2012), "New Zealand shareholder attitudes towards corporate environmental disclosure", *Pacific Accounting Review*, 24(2), 186-210.
18. Deegan, C.M. și Rankin, M. (1996), "Do Australian companies report environmental news objectively? An analysis of environmental disclosures by firms prosecuted successfully by the Environmental Protection Authority", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 9(2), 50-67.
19. Diouf, D. și Boiral, O. (2017), "The quality of sustainability reports and impression management: a stakeholder perspective", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 30(3), 643-667.
20. Elkington, J. (1997), "Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business", London, Capstone Publishing Limited.
21. Elkington, J. (2004), "Enter the triple bottom line", in Henriques, A. and Richardson, J. (Eds.) "The triple bottom line: Does it all add up?", London: Earthscan, 1-16.
22. Eugénio, T., Gomes, S., Branco, M.C. și Morais, A.I. (2022), "Non-financial reporting and assurance: a new opportunity for auditors? Evidence from Portugal", *Sustainability*, 14(20), 13469 <https://doi.org/10.3390/su142013469>
23. Flower, J. (2015), "The International Integrated Reporting Council: A story of failure", *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 1-17.
24. Gibassier, D., Rodrigue, M. și Arjaliès, D.L. (2018), "Integrated reporting is like God: no one has met Him, but everybody talks about Him": the power of myths in the adoption of management innovations, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 31(5), 1349-1380.
25. Giner, B. și Luque-Vilchez, M. (2022), "A commentary on the "new" institutional actors in sustainability reporting standard-setting: a European perspective", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 13(6), 1284-1309.
26. Ienciu, I.A. (2009), "Implicațiile Problemelor de Mediu în Contabilitatea și Auditul Situațiilor Financiare", *Risoprint*, Cluj-Napoca.
27. IFRS (2021), <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/sustainability-reporting/ed-2021-5-proposed-constitution-amendments-to-accommodate-sustainability-board.pdf>

28. IFRS (2022), <https://www.ifrs.org/news-and-events/news/2022/08/ifrs-foundation-completes-consolidation-with-value-reporting-foundation/>
29. IIRC (2021), <https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework.pdf>
30. Kolk, A. și Perego, P. (2010). "Determinants of the adoption of sustainability assurance statements: an international investigation", *Business Strategy and the Environment*, 19(3), 182-198.
31. KPMG (2022), <https://home.kpmg/nl/en/home/topics/environmental-social-governance/corporate-sustainability-reporting-directive.html>
32. Krasodomska, J., Michalak, J. și Swietla, K. (2020), "Directive 2014/95/EU: Accountants' understanding and attitudes towards mandatory non-financial disclosures in corporate reporting", *Meditary Accountancy Research*, 28(5), 751-779.
33. Laine, M., Tregidga, H. și Unerman, J. (2021), "Accounting for sustainability", in: Laine, M., Tregidga, H. and Unerman, J. (Eds.) "Sustainability Accounting and Accountability 3rd Edition", *Routledge: Taylor and Francis Group*, London and New York, 55-163.
34. Michelin, G., Pilonato, S. și Ricceri, F. (2015), "CSR reporting practices and the quality of disclosure: an empirical analysis", *Critical Perspectives on Accounting*, 33, 59-78.
35. Michelin, G., Rodrigue, M. and Trevisan, E. (2020), "The marketization of a social movement: activists, shareholders and CSR disclosure", *Accounting, Organizations and Society*, 80, 1-18.
36. Milne, M.J. și Gray, R. (2013), "W(h)ither ecology? The triple bottom line, the global reporting initiative and corporate sustainability reporting", *Journal of Business Ethics*, 118(1), 13-29.
37. Moneva, J., Archel, P. și Correa, C. (2006), "GRI and the camouflaging of corporate unsustainability", *Accounting Forum*, 30(2), 121-137.
38. Neugebauer, F. (2012), "EMAS and ISO 14001 in the German industry – complements or substitutes?", *Journal of Cleaner Production*, 37, 249-256.
39. O'Dwyer, B. și Owen, D.L. (2005), "Assurance statement practice in environmental, social and sustainability reporting: a critical evaluation", *British Accounting Review*, 37(2), 205-229.
40. Qiu, Y., Shaukat, A. și Tharyan, R. (2016), "Environmental and social disclosures: Link with corporate financial performance", *The British Accounting Review*, 48(1), 102-116.
41. Rimmel, G. (2021a), "Sustainability management systems and processes", in: Rimmel, G. (Eds.) "Accounting for Sustainability", *London and New York: Routledge Taylor and Francis Group*, 87-98.
42. Rimmel, G. (2021b), "Global reporting initiative", in: Rimmel, G. (Eds.) "Accounting for Sustainability", *London and New York: Routledge Taylor and Francis Group*, 111-125.
43. Rimmel, G. (2021c), "Integrated reporting", in: Rimmel, G. (Eds.) "Accounting for Sustainability", *London and New York: Routledge Taylor and Francis Group*, 126-139.
44. Rimmel, G., Arvidsson, S., Beusch, P., Hartmann, B., Jonall, K., Sabelfeld, S. și Skoog, M. (2021), "Critical reflections and future developments", in: Rimmel, G. (Eds.) "Accounting for Sustainability", *London and New York: Routledge Taylor and Francis Group*, 193-203.
45. Rinaldi, L., Unerman, J. și de Villiers, C. (2018), "Evaluating the integrated reporting journey: insights, gaps and agendas for future research", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 31(5), 1294-1315.
46. SASB (2018), <https://www.sasb.org/wp-content/uploads/2018/11/SICS-Industry-List.pdf>
47. Simnett, R., Vanstraelen, A. și Chua, W.F. (2009), "Assurance on Sustainability Reports: An International Comparison", *The Accounting Review*, 84(3), 937-967.
48. Stolowy, H. și Paugam, L. (2018), "The expansion of non-financial reporting: An exploratory study", *Accounting and Business Research*, 48(5), 525-548.
49. Stolowy, H. și Paugam, L. (2023), "Sustainability reporting: Is convergence possible?", *Accounting in Europe*, 20(2), 139-165.
50. Testa, F., Rizzi, F., Daddi, T., Gusmerotti, N.M., Frey, M. și Iraldo, F. (2014), "EMAS and ISO 14001: the differences in effectively improving environmental performance", *Journal of Cleaner Production*, 68, 165-173.
51. Tregidga, H. și Laine, M. (2021), "Stand-alone and integrated reporting", in: Bebbington, J., Larrinaga, C., O'Dwyer, B. and Thomson, I. (Eds.) "Routledge Handbook of Environmental Accounting", *Routledge: Taylor and Francis Group*, London and New York, 108-124.

52. Tuczek, F., Castka, P. și Wakolbinger, T. (2018), "A review of management theories in the context of quality, environmental and social responsibility voluntary standards", *Journal of Cleaner Production*, 176, 399-416.
53. Turk, A.M. (2009), "The benefits associated with ISO14001 certification for construction firms: Turkish case", *Journal of Cleaner Production*, 17(5), 559-569.
54. UE (2014), "Directiva 2014/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2014 de modificare a Directivei 2013/34/UE în ceea ce privește divulgarea informațiilor nefinanciare și privind diversitatea de către anumite întreprinderi și grupuri mari" [online], disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0095#>
55. Unerman, J., Bebbington, J. și O'Dwyer, B. (2018), "Corporate reporting and accounting for externalities", *Accounting and Business Research*, 48(5), 497-522.
56. Uniunea Europeană. (2021). "Propunere de directivă a parlamentului european și a consiliului de modificare a directivei 2013/34/UE, a directivei 2004/109/CE, a directivei 2006/43/CE și a regulamentului (UE) nr. 537/2014, în ceea ce privește raportarea de sustenabilitate corporativă", 21 aprilie 2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0189>.
57. VRF (2023), <https://www.valuereportingfoundation.org/>
58. Wachira, M.M., Berndt, T., și Romero, C.M. (2020), "The adoption of international sustainability and integrated reporting guidelines within a mandatory reporting framework: lessons from South Africa", *Social Responsibility Journal*, 16(5), 613-629.
59. Watson, M. and Emery, A. (2004), "Environmental management and auditing systems the reality of environmental self-regulation", *Managerial Auditing Journal*, 19(7), 916-928

Tendințe în impozitarea progresivă în Uniunea Europeană: o privire de ansamblu asupra stadiului cercetării

Drd. Maria-Roxana BALEA-STANCIU,
e-mail: maria.balea95@e-uvr.ro

Drd. Georgiana-Iulia LAZEA (TRIFA),
e-mail: georgiana.lazea87@e-uvr.ro

Prof. univ. dr. habil. Ovidiu-Constantin
BUNGET,
e-mail: ovidiu.bunget@e-uvr.ro

Cadru didactic asociat (Lector) Meda MOȘIU,
e-mail: meda.mosiu96@e-uvr.ro

Masterand Mădălina-Ioana VLAD,
e-mail: ioana.vlad01@e-uvr.ro

Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor,
Universitatea de Vest din Timișoara

Rezumat

Acest studiu analizează tendințele de cercetare privind impozitarea progresivă în Uniunea Europeană (UE) din anii 2000 până în 2024. Folosind baza de date Web of Science (WoS), abordarea metodologică integrează o analiză a cuvintelor cheie procesate prin VOSviewer 1.6.20 (VOS), permițând o ilustrare structurată a discuțiilor dominante în domeniu. Spre deosebire de studiile anterioare, care pun accentul în primul rând pe modelarea statistică sau cadrele juridice comparative, această cercetare oferă o evaluare umană aprofundată a principalelor subiecte rezultate prin prelucrarea cuvintelor cheie cu ajutorul VOS. Examinând cu atenție evoluția direcțiilor academice, studiul descoperă schimbări nuanțate în dezbaterile privind impozitarea, tendințele emergente în materie de politici și relațiile interdisciplinare care ar fi putut fi trecute cu vederea în evaluările automatizate. Constatările contribuie la o înțelegere mai cuprinzătoare a modului în care structurile fiscale au evoluat ca răspuns la crizele economice, schimbările politice și eforturile de integrare fiscală în UE în ultimele două decenii. Totuși, studiul este limitat de dependența sa față de cuvintele-cheie definite de autori în baza de date selectată, de natura interpretativă a analizei co-apariției cuvintelor-cheie și de subiectivitatea inerentă a analizei calitative a articolelor, fără o validare empirică suplimentară care să susțină concluziile formulate.

Cuvinte cheie: impozitare progresivă; Uniunea Europeană; analiză bibliometrică; tendințe academice;

Clasificare JEL: H31, O52

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Balea-Stanciu, M.-R., Lazea (Trifa), G.-I., Bunget, O.-C., Moșiu, M., Vlad, M.-I. (2025), Trends in Progressive Taxation within the European Union: A Research Overview, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.590-607, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/018

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/018>

Data primirii articolului: 8.04.2025

Data revizuirii: 9.04.2025

Data acceptării: 9.07.2025

Introducere

Studiul impozitării progresive în Uniunea Europeană (UE) se bucură de o relevanță tot mai mare în ultimii ani, în special în contextul evoluției politicilor fiscale și al integrării economice. Progresivitatea fiscală este crucială în modelarea distribuției veniturilor, asigurarea echității sociale și echilibrarea creșterii economice cu bunăstarea publică generală. Având în vedere diversele sisteme de impozitare din statele membre ale UE, o examinare cuprinzătoare a literaturii existente este esențială pentru a identifica teme cheie, tendințe politice și lacune de cercetare. Această analiză sistematică a literaturii de specialitate privind impozitarea progresivă din UE conferă o lumină nouă asupra subiectelor de cercetare dominante și a structurii intelectuale din domeniul fiscal.

Obiectivul acestui studiu este de a ilustra în mod sistematic discuțiile academice existente privind impozitarea progresivă în UE prin identificarea temelor și a tendințelor majore de cercetare. În mod specific, își propune (i) să analizeze corpul de literatură existent pe această temă, (ii) să clasifice cele mai relevante studii în baza unor clustere tematice și (iii) să evidențieze direcțiile cheie de cercetare care au modelat lucrările academice privind impozitarea progresivă. Cercetarea abordează următoarele întrebări: *Care sunt temele dominante în cercetarea privind impozitarea progresivă în UE? Care sunt domeniile cheie care necesită o explorare suplimentară?* Prin această abordare structurată studiul contribuie la îmbunătățirea stadiului cercetării, oferind o perspectivă consolidată asupra literaturii de specialitate în domeniul fiscalității și identificând lacunele de cercetare care pot orienta procedeele viitoare de explorare.

Pentru a atinge acest obiectiv studiul folosește o metodologie de revizuire sistematică a literaturii, bazată pe co-apariția cuvintelor-cheie ale autorilor, ilustrate într-o hartă bibliometrică. Căutarea manuscriselor relevante în domeniul impozitării progresive din UE a fost efectuată în Web of Science Core Collection, folosind un șir de cuvinte-cheie conceput cu atenție, expus la punctul 2.1. Formarea bazei de date.

Principalele constatări ale studiului indică faptul că în domeniul impozitării progresive în UE cercetarea este structurată în jurul a șase teme principale, fiecare reflectând perspective distincte, dar interconectate în principal asupra politicilor fiscale. Prin sintetizarea acestor constatări, cercetarea facilitează înțelegerea dinamicii impozitării progresive și oferă o bază pentru studiile

viitoare în domeniu. Pe scurt, cercetătorii caută direcții noi de gândire, uneori punând la îndoială ideile clasice despre funcționalitatea impozitelor și echitate. Acest lucru se datorează faptului că societățile devin din ce în ce mai diverse și mai sofisticate în ceea ce privește impozitarea. Acest studiu constată că nicio metodă clasică de impozitare nu poate susține singură creșterea economică. Chiar dacă se presupune că impozitele mai mari pentru cei cu venituri ridicate reduc decalajul dintre oamenii înstăriți și ceilalți mai bine decât impozitele proporționale, ambele au nevoie de măsuri adiacente pentru a aborda eficient inechitatea crescândă.

Lucrarea este structurată după cum urmează: Secțiunea 1 subliniază importanța cercetării și include o scurtă revizuire preliminară a literaturii. Secțiunea 2 detaliază metodologia de cercetare, subliniind procesul de selecție, standardizarea cuvintelor cheie și abordarea analizei cuvintelor-cheie. Secțiunea 3 discută rezultatele obținute, concentrându-se pe cele șase grupuri de cercetare identificate și analizarea tematică în detaliu. Ultima Secțiune încheie lucrarea prin rezumarea perspectivelor cheie identificate, sugerând totodată direcții pentru cercetări viitoare.

1. Importanța temei. Revizuirea literaturii de specialitate

Impozitarea progresivă ajută la echilibrarea creșterii economice și echității sociale prin impozitarea veniturilor mai mari la cote din ce în ce mai mari. Aceasta își propune să reducă inechitățile datorate nivelurilor veniturilor, să finanțeze serviciile publice și să susțină stabilitatea economică. Cu toate acestea, politicile fiscale variază foarte mult de la o țară la alta. UE este un caz unic, deoarece statele membre urmează un cadru economic comun, dar mențin politici fiscale independente, creând un mediu fiscal complex.

În ciuda importanței sale, cercetarea privind impozitarea progresivă în UE este fragmentată, concentrându-se adesea pe țări individuale sau pe mecanisme fiscale specifice, în loc să ofere o imagine de ansamblu cuprinzătoare. Unele studii analizează impactul acesteia asupra creșterii economice (Bălășoiu, Chifu și Oancea, 2023), în timp ce altele se concentrează pe funcția sa redistributivă (Cantante, 2020), investiții (Alvarez și Koskela, 2008) sau pe comparații (Vlad și Brezeanu, 2015). Majoritatea studiilor despre impozitare au o abordare economică sau juridică, folosind modele

complexe (Moyes, 2003; Silvant, 2010; Arcarons și Calonge, 2015; David, 2019) care sunt adesea inaccesibile pentru factorii de decizie care au nevoie de perspective practice.

O clasificare tematică a cercetării poate simplifica aceste constatări și poate evidenția modele care altfel ar putea fi trecute cu vederea. Acest studiu utilizează analiza co-apariției cuvintelor-cheie (ale autorului) pentru a organiza vizual literatura, facilitând observarea mai ușoară a domeniului de cercetare, tendințele emergente și lacunele sale.

Literatura privind impozitarea progresivă a evoluat de-a lungul timpului, modelată de crize economice, globalizare și schimbări politice (Ganghof, 2005). Cercetările anterioare s-au concentrat pe teoria fiscală optimă, examinând modul în care impozitarea afectează activitatea economică (Boeters, 2013). De-a lungul timpului, atenția s-a îndreptat către redistribuirea veniturilor și modul în care politicile fiscale influențează echitatea socială și creșterea economică (Journard, Pisu și Bloch, 2012). Echilibrarea suveranității naționale cu coordonarea supranațională în cadrul UE a făcut impozitarea și mai complexă (Działo, 2015).

Multe studii examinează modul în care impozitarea progresivă reduce inechitățile financiare (Vržina și Luković, 2023; Tjan, 2024). Dezbaterile se concentrează adesea pe compromisul dintre eficiență și echitate, punând la îndoială dacă progresivitatea ridicată a impozitelor încetinește creșterea economică prin descurajarea productivității și a antreprenorialului (Balioune-Lutz și Garello, 2014). În ciuda cercetărilor ample, nu există un cadru unificat care să conecteze aceste perspective.

Dincolo de mediul academic, acest studiu oferă perspective practice pentru contribuabili, factorii de decizie și instituțiile interesate de impozitare în UE. Rezumarea rezultatelor cheie ale cercetării pune bazele pentru studii viitoare și ajută persoanele interesate să înțeleagă mai bine peisajul în schimbare al impozitării progresive în UE.

2. Metodologia de cercetare

2.1 Formarea bazei de date

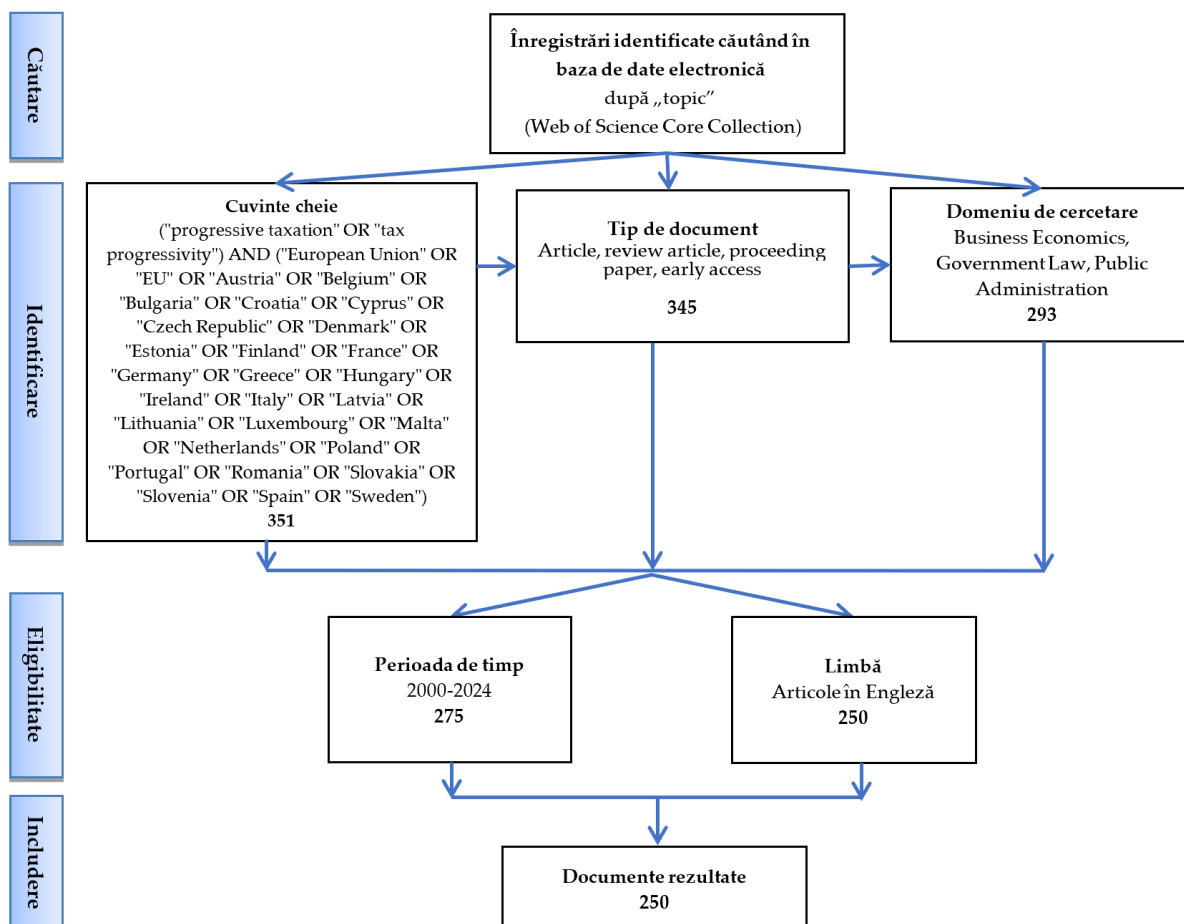
Autorii au efectuat o analiză bibliometrică și tematică a articolelor publicate în Web of Science (WoS) Core Collection. Pentru a asigura selecția literaturii relevante a fost implementată următoarea procedură: căutarea a fost

efectuată în baza de date electronică folosind o interogare bazată pe subiecte, rezultând 351 de înregistrări. Termenii cheie folosiți au fost incluși în următorul șir condițional: ("progressive taxation" OR "tax progressivity") AND ("European Union" OR "EU" OR "Austria" OR "Belgium" OR "Bulgaria" OR "Croatia" OR "Cyprus" OR "Czech Republic" OR "Denmark" OR "Estonia" OR "Finland" OR "France" OR "Germany" OR "Greece" OR "Hungary" OR "Ireland" OR "Italy" OR "Latvia" OR "Lithuania" OR "Luxembourg" OR "Malta" OR "Netherlands" OR "Poland" OR "Portugal" OR "Romania" OR "Slovakia" OR "Slovenia" OR "Spain" OR "Sweden"). Selecția a fost apoi rafinată pe baza tipului de document, care a inclus articole, articole de recenzie, lucrări ale conferințelor și lucrări cu acces anticipat, reducând numărul la 345 de înregistrări.

Filtrarea suplimentară a fost aplicată pe arii de cercetare, concentrându-se pe economia afacerilor, drept guvernamental și administrație publică, restrângând selecția la 293 de înregistrări. Articolele au fost ulterior selectate pe baza perioadei de publicare 2000-2024, ducând la 275 de înregistrări. Apoi a fost aplicat criteriul de limbă, limitând selecția la articolele scrise în limba engleză, ceea ce a rezultat în 250 de articole. După procesul de evaluare în mai multe etape bazat pe tipul de documente, perioada de timp și limbă, 101 articole au fost considerate neeligibile și ulterior excluse. Acest proces de includere și excludere a rezultat în 250 de lucrări de cercetare. Abordarea sistematică a asigurat o selecție cuprinzătoare și solidă din punct de vedere metodologic a literaturii relevante pentru obiectivul studiului (Figura nr. 1).

După descărcarea bazei de date, autorii au citit fiecare rezumat, împreună cu cuvintele-cheie corespunzătoare și manuscrisele complete. În urma acestui proces, s-a constatat că unele articole nu s-au concentrat pe țările Uniunii Europene, ci s-au concentrat pe țări non-UE. Autorii au ales să rețină în selecția lor acele articole care, în ciuda faptului că s-au adresat și altor țări, au făcut cel puțin o referire la țările UE, deoarece s-a considerat că ofereau perspective valoroase asupra contextului european. Prin acest proces aprofundat de evaluare a relevanței au fost excluse suplimentar încă 56 de manuscrise. O astfel de metodologie atentă a garantat includerea în prezentul studiu a publicațiilor academice strict legate de scopul acestuia. Corpusul final de 194 de lucrări de cercetare relevante a fost supus unui proces de analiză tematică aprofundată (Figura nr. 2).

Figura nr. 1. Diagramă a selecției sistematice de studii din WoS

Sursă: prelucrările autorilor, 2025

Figura nr. 2. Procesul de stabilire a relevanței

Sursă: ilustrat de către autori în Microsoft Word, 2025

2.2 Co-apariția cuvintelor-cheie

Primul pas în construirea hărții de co-apariție a cuvintelor-cheie (ale autorilor) a fost standardizarea cuvintelor-cheie pentru a asigura consecvența setului de date. Formele singulare au fost aplicate cuvintelor selectate, precum: *reform, impact, response, lesson, expansion, cycle,*

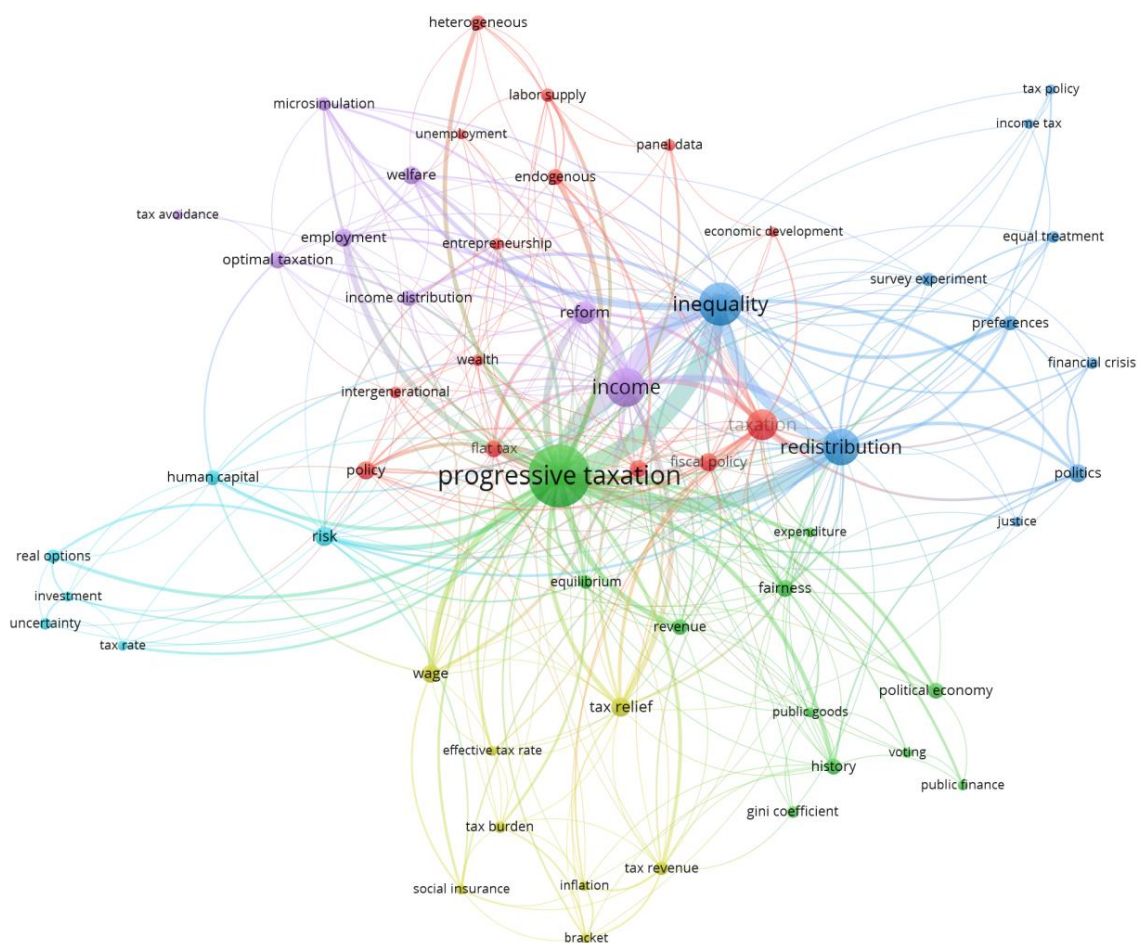
transformation, deficit, transfer, strategy, income, tax reform, single earner, elite, household, wage, and interest rate, în timp ce *preferences* și *consequences* au rămas la plural. Acest proces a eliminat inconsecvențele cauzate de variațiile de utilizare la singular și plural a cuvintelor.

În continuare, cuvintele-cheie cu sens comun au fost grupate sub un singur termen pentru a consolida concepte similare (de exemplu: *tax reliefs* include *allowances*, *benefits*, și *incentives*). Numele țărilor au fost eliminate din setul de date. În urma standardizării și perfecționării cuvintelor cheie, datele au fost procesate în VOS pentru a crea o hartă bibliometrică de co-apariție. Analiza a fost setată pe *numărare completă*, cu un prag minim de trei apariții, pentru a se asigura faptul că numai termenii recurenți și relevanți vor fi incluși în vizualizare. În plus,

din panoul de analiză algoritmul de grupare a fost rafinat astfel încât fiecare grup să conțină minimum patru cuvinte-cheie.

Ca urmare a acestei abordări metodologice, analiza a generat șase cluster distincte, fiecare reprezentând un domeniu tematic în literatura de specialitate privind impozitarea progresivă în UE (**Figura nr. 3**). Aceste grupuri servesc ca fundație pentru discuția și sinteza ulterioară a rezultatelor cercetării.

Figura nr. 3. Co-apariția cuvintelor-cheie. Cluster

(Sursă: Prelucrările autorilor în VOSviewer, 2025)

2.3 Temele principale ale clusterelor

După generarea hărții vizuale de co-apariție a cuvintelor-cheie, cele 57 de cuvinte-cheie identificate în grupuri au fost compilate într-un tabel structurat (**Tabelul nr. 1**). Tabelul a fost sortat în primul rând după *Puterea relației*,

care reflectă gradul de conexiune dintre termeni, deși au fost contorizate și aparițiile pentru a indica frecvența fiecărui cuvânt cheie. Această abordare structurată a permis o reprezentare ierarhică clară a temelor dominante în setul de date.

Tabelul nr. 1. Clustere și teme principale

Cluster	Cuvinte cheie	Apariții	Puterea relației	Tematica principală
Cluster 1 (Roșu)	taxation	25	65	Politici fiscale și dinamica pieței
	policy	9	27	
	flat tax	9	27	
	growth	8	23	
	fiscal policy	9	18	
	endogenous	7	18	
	labor supply	5	13	
	heterogeneous	6	12	
	intergenerational	4	11	
	entrepreneurship	4	11	
	wealth	4	7	
	panel data	4	7	
	economic development	3	7	
	unemployment	3	6	
Cluster 2 (Verde)	progressive taxation	96	215	Impozitare progresivă și comportamente publice
	fairness	8	26	
	revenue	7	24	
	history	7	20	
	equilibrium	5	19	
	expenditure	3	12	
	political economy	7	10	
	public goods	3	10	
	public finance	3	6	
	voting	3	6	
	gini coefficient	4	5	
Cluster 3 (Albastru)	inequality	47	118	Disparități sociale și politică
	redistribution	35	95	
	politics	9	21	
	preferences	6	22	
	survey experiment	5	12	
	equal treatment	4	8	
	financial crisis	4	9	
	justice	3	7	
	tax policy	3	6	
	income tax	3	4	
Cluster 4 (Galben)	tax relief	10	36	Facilități fiscale și povara fiscală
	wage	9	30	
	tax revenue	5	21	
	tax burden	4	14	
	bracket	3	13	
	inflation	3	13	
	social insurance	3	13	
	effective tax rate	3	11	
Cluster 5 (Violet)	income	39	112	Bunăstare și securitatea veniturilor
	reform	14	50	
	welfare	9	23	
	employment	9	21	
	microsimulation	5	19	

Cluster	Cuvinte cheie	Apariții	Puterea relației	Tematica principală
Cluster 6 (Albastru deschis)	optimal taxation	8	16	Provocări fiscale
	income distribution	7	14	
	tax avoidance	3	2	
	risk	10	30	
	human capital	6	18	
	investment	3	10	
	real options	5	11	
	tax rate	3	9	
	uncertainty	4	6	

Sursă: prelucrările autorilor în Microsoft Excel, 2025

Prin analiza cuvintelor cheie și a articolelor corespunzătoare au fost identificate șase grupuri tematice: Clusterul 1 (Roșu) se concentrează pe analiza politicilor fiscale în general și dinamica pieței. Clusterul 2 (Verde) oferă o analiză aprofundată a impozitării progresive și a elementelor de comportament public legate de respectarea și percepția fiscală. Clusterul 3 (Albastru) explorează disparitățile economice și influențele politice. Clusterul 4 (Galben) se axează pe facilități fiscale și povara fiscală. Clusterul 5 (Violet) abordează politicile de bunăstare publică și securitatea veniturilor. Clusterul 6 (Albastru deschis) evidențiază provocările fiscale. Aceste grupuri oferă un cadru tematic structurat, permițând o sinteză cuprinzătoare a cercetării privind impozitarea progresivă în UE. Constatările ilustrează nu numai domeniile cheie de interes din literatura de specialitate, ci și lacunele emergente din cercetare, ce vor fi explorate în secțiunea următoare.

3. Rezultate și discuții

3.1 Cluster 1 – Politici fiscale și dinamica pieței

Primul grup din vizualizare ilustrează articolele care subliniază efectele politicilor fiscale în UE. Alves și Coelho (2024) notează că, chiar dacă impozitarea progresivă reduce inechitatea, aceasta are efecte mixte asupra creșterii economice în Europa. Concentrându-ne pe dezvoltarea și creșterea economică, se constată că lucrările discută efectele politicilor de impozitare în cotă unică (ICU), în contrast cu cele progresive. În țările cu corupție ridicată și sisteme juridice slabe, cetățenii susțin impozitarea progresivă ca măsură coercitivă. În schimb, statele post-socialiste mai înstărite o favorizează mai mult decât cele mai sărace, unde ICU rămâne populară. Vlad și

Brezeanu (2015), pe de altă parte, afirmă că ICU nu a reușit să îmbunătățească veniturile statului sau stabilitatea sistemelor în țările post-comuniste din UE, determinând în unele cazuri chiar abandonarea acestora. Studiile afirmă că în Polonia ICU nu a reușit să reducă persistența veniturilor intergeneraționale, în timp ce în Italia progresivitatea a slăbit transmiterea veniturilor în vârf.

Cu toate acestea, impozitarea proporțională stabilizează economiile prin eliminarea ciclurilor endogene la cote de impozitare ridicate, în timp ce impactul impozitării progresive depinde de nivelurile de scutire de taxe, creând instabilitate (Koskela și Puhakka, 2006). Spre deosebire de ICU, impozitarea progresivă poate fi justificată ca un mijloc de distribuire a poverii fiscale în baza pierderii uniforme a utilității, echilibrând echitatea și eficiența (Chambers și Moreno-Terner, 2015). S-a constatat, de asemenea, că dacă impozitele sunt foarte progresive, ele pot încetini dezvoltarea prin descurajarea muncii și a educației (Widmalm, 2001).

Studiile din acest cluster au demonstrat că economia Bulgariei ar beneficia mai mult de pe urma impozitării progresive, contrazicând ipoteza că ICU stimulează dezvoltarea. În Elveția, trecerea la ICU a redus formarea de afaceri și locuri de muncă, în special pentru firmele mici, sugerând că o anumită progresivitate susține stabilitatea economică. Dezavantajul ICU este că, chiar dacă simplifică impozitarea, sporește inechitatea prin transferarea poverii fiscale către contribuabilii cu venituri mai mici, fără dovezi clare că stimulează veniturile statului sau creșterea economică (Vörös, Kodenko și Komáromi, 2010). În Europa post-comunistă inechitatea ridicată (înainte de impozitare) nu a dus la o cerere mai mare de redistribuire, slăbind presiunea politică în favoarea impozitării progresive.

Astfel, chiar dacă niciuna dintre cele două politici fiscale nu ajută implicit la dezvoltarea economică și nu

stimulează creșterea economică *per se*, impozitarea progresivă este preferată deoarece s-a demonstrat că îmbunătățește într-o oarecare măsură echitatea. Brumm ș.a. (2022) adaugă, de asemenea, că impozitarea progresivă poate fi o alternativă mai bună la cheltuielile pe deficit. Unele manuscrise care se concentrează pe mediu au demonstrat că, deși dacă politicile de inovare susțin creșterea și reducerea inechității, acestea necesită o impozitare progresivă adiacentă pentru a aborda eficient schimbările climatice.

În cadrul acestui cluster, cercetarea a identificat dezbateri recente despre teoriile fiscalității. Orain (2010) arată că impozitarea progresivă a fost mult timp legată de stabilitatea economică, corectitudine și redistribuire, dar teoreticienii timpurii precum Forbonnais și Graslin au susținut că impozitarea bunurilor de lux și a elitelor urbane ar putea reduce inechitatea, susține agricultura și stabilize economia. În mod similar, Turgot, Condorcet și Morellet au văzut impozitarea progresivă ca pe o modalitate de a alinia sarcinile fiscale cu nevoile de cheltuieli publice, asigurând echitatea. Dintr-o perspectivă mai largă, Corado și Solari (2010) au arătat că Wagner vedea statul ca pe o entitate organică, responsabilă de redistribuirea bogăției pentru a menține coeziunea și creșterea socială, influențând politicile fiscale europene moderne. De altfel, teoria keynesiană susține impozitarea progresivă ca instrument de stabilizare, asigurându-se că nivelul veniturilor rămâne constant în timpul recesiunilor, în special în economiile UE axate pe echitate socială (Husman și Brezeanu, 2021). Unele manuscrise susțin că o schimbare de la abordările strict pozitiviste în economie este necesară, deoarece deciziile fiscale implică în mod inerent considerații etice și comparații de utilitate interpersonală (utilitarism).

În aceeași zonă cu cea a utilitarismului, cercetarea referitoare la impozitarea progresivă se concentrează pe piața muncii, șomaj și probleme antreprenoriale. Astfel, diverși autori demonstrează că impozitarea progresivă afectează stimulentele pentru muncă în mod diferit în funcție de grupurile de venituri. Astfel, se arată că o progresivitate mai mare reduce oferta generală de muncă, în special în rândul celor cu venituri mari și a femeilor căsătorite care sunt impozitate în comun, în timp ce lucrătorii cu venituri mici pot lucra mai mult din cauza ratelor marginale mai scăzute din partea de jos a schemei de impozitare. Un risc suplimentar poate influența oferta de muncă, pe lângă impozitarea progresivă: unii autori au demonstrat că, chiar dacă robotizarea stimulează

creșterea economică, ea mărește inechitatea salarială, în special între lucrătorii calificați și necalificați. Impozitarea progresivă și politica monetară pot reduce cu totul disparitățile, dar investițiile publice în capitalul social și programele de sprijinire a lucrătorilor sunt necesare. Totodată, se arată și faptul că stimulentele fiscale nu determină întotdeauna comportamentul scontat. În medii competitive lucrătorii sunt mai puțin influențați de stimulente fiscale, deoarece „bucuria de a câștiga” este mai importantă în deciziile privind oferta de muncă.

Oferta de muncă pe termen lung variază, de asemenea, și într-un cadru temporal, deoarece Bengtsson, Holmlund și Waldenström (2016) demonstrează că progresivitatea este mai mică pe parcursul unei vieți decât se simte aceasta anual. „O viață” implică multe decizii individuale, dar dincolo de acestea, impozitarea progresivă are un impact asupra stabilității macroeconomice. Crește salariile „în mână”, dar reduce ocuparea forței de muncă și producția, necesitând ajustări economice pe termen lung.

În consecință, discutând despre șomaj, s-a constatat că progresivitatea fiscală mai mare îl reduce în Germania (Boeters, 2013), dar efectele sale variază în funcție de regiuni. În țările europene OCDE, unde sarcinile fiscale sunt cele mai mari, impozitele mai mari pe muncă cresc șomajul (Zimčík, 2020). Impactul depinde, de asemenea, de structura fiscală.

Din punct de vedere antreprenorial, impozitarea progresivă reduce această activitate la nivelurile mai ridicate de venit prin descurajarea asumării riscurilor, deși efectele acesteia variază în funcție de țară (Balioune-Lutz și Garelo, 2013). În timp ce unele politici măresc riscul veniturilor după impozitare, afectând investitorii bogați care domină antreprenorialul, impozitarea progresivă poate, de asemenea, încuraja munca pe cont propriu prin împărțirea riscurilor legate de venit, asemenea unei plase de siguranță ce se pierde în urma ICU. O schemă de impozitare nu foarte abruptă încurajează angajarea pe cont propriu, în timp ce impozitarea progresivă crește riscul, dar oferă și o asigurare parțială.

„Să muncești o viață” poate contribui într-o măsură la acumularea de avere. Cu toate acestea, inechitatea cauzată de averi este mult mai extremă decât inechitatea cauzată de venituri curente, activele financiare fiind concentrate în rândul elitei. Măsurile tradiționale referitoare la inechități nu reușesc să surprindă tendințele de polarizare, necesitând impozitare progresivă, reglementare financiară și politici de consolidare a activelor dincolo de simpla redistribuire (Fabiani, 2024).

Studiile arată cum în Germania, sprijinul pentru impozitele pe avere depinde mai mult de echitatea percepută decât de nivelul veniturilor, averea bazată pe merit bucurându-se de legitimitate. Între timp, acumularea de avere a clasei mijlocii prin locuințe și pensii a jucat un rol mai important în reducerea inechității decât războiul sau impozitarea în sine, contestând opiniile tradiționale privind distribuția bogăției. În Italia, impozitarea progresivă slăbește persistența veniturilor intergeneraționale prin reducerea inechității câștigurilor, în special în partea de sus, în timp ce ICU din Polonia nu are un astfel de efect. Simulările confirmă că reducerea progresivității în Italia ar crește inechitatea dintre generații.

Între timp, autoritățile locale trebuie să aleagă între reducerea inechității (politici maximin) sau prevenirea concentrării bogăției (politici utilitare), deoarece abordarea ambelor teorii concomitent este imposibilă (Oddou, 2023). Impozitarea locală progresivă modelează segregarea veniturilor, deoarece gospodăriile bogate se deplasează în mod activ în zonele cu impozite scăzute, în timp ce factorii sociali și apropierea de centrele orașelor influențează și mai mult modelele rezidențiale. Descentralizarea fiscală slăbește progresivitatea, pe măsură ce gospodăriile mai bogate se mută în zone cu impozite scăzute, reducând funcția de redistribuire generală. Astfel, se poate concluziona că impozitarea progresivă *per se* este insuficientă pentru a asigura echitatea intergenerațională, necesitând măsuri suplimentare de politică fiscală.

3.2 Cluster 2 – Impozitare progresivă și comportamente publice

Clusterul 2 (verde) prezintă o imagine mai detaliată a impozitării progresive, ilustrând-o ca pe un concept modern însoțit de riscuri. Andersen și Dogonowski (2002) subliniază rolul de stabilizator automat al impozitării progresive, care reduce volatilitatea macroeconomică chiar și atunci când există distorsiuni fiscale. Cu toate acestea, rolul său în stabilizarea economică este limitat, deoarece impozitul pe venit se stabilizează în primul rând prin sensibilitatea ocupării forței de muncă la produsul intern brut (PIB), nu prin progresia ratei de impozitare. În economiile cu progresivitate fiscală abruptă, politica monetară trebuie să răspundă mai agresiv pentru menținerea stabilității. Astfel, deși impozitarea progresivă atenuează instabilitatea economică, ea nu poate elimina complet fluctuațiile. Fluctuațiile sunt diferite de circumstanțele care impun măsuri de consolidare fiscală. În aceste cazuri, austeritatea sau creșterea taxelor

aggravează recesiunile în economiile cu inechități mari, evidențiind necesitatea unor politici conștiente de contracarare a inechităților.

În Grecia austeritatea a adâncit inechitățile regionale, dăunând Nordului și Vestului, în timp ce Atena și Sudul au rămas mai stabile, crescând riscul de divergență economică pe termen lung (Monastiriotis, 2011). Aceste situații conduc oamenii către regiuni sau chiar țări în care venitul lor disponibil poate fi optimizat. Acesta este doar un exemplu care arată cum globalizarea a creat un compromis între progresivitatea fiscală și funcția sa de redistribuire, ducând la un „*blestem al democrației sociale*” în care mobilitatea persoanelor cu venituri mari subminează scopul impozitării progresive. Pe măsură ce costurile migrației scad, persoanele înstărite se mută în jurisdicții cu impozite mai mici, făcând redistribuirea mai puțin eficientă și transferând povara fiscală asupra clasei de mijloc. Acest lucru explică de ce inechitatea a crescut în ciuda creșterii cheltuielilor publice în multe economii avansate, slăbind modelul social-democrat tradițional. Astfel, se mai arată și că liberalizarea comerțului exacerbează inechitatea, slăbind cheltuielile publice, cu excepția cazului în care veniturile din taxele aplicate pe comerț susțin programele guvernamentale sau lucrătorii necalificați dețin putere politică.

Istoria este, de asemenea, o preocupare centrală printre lucrările din acest Cluster. Mai precis, istoria referitoare la țările postcomuniste și postbelice. În Germania, suportul pentru redistribuire variază. Est-germanii favorizează progresivitatea mai mult decât vest-germanii din cauza inechităților percepute. Țările UE post-comuniste au văzut puține beneficii de pe urma ICU, ceea ce a determinat unele state să revină la sisteme progresive pentru un echilibru fiscal mai bun (Vlad și Brezeanu, 2015). Țările afectate de distrugerea cauzată de război au menținut o progresivitate fiscală mai scăzută pentru a stimula economiile și investițiile, așa cum s-a observat și în Germania de Vest. Inflația din timpul războiului a extins bazele de impozitare, reducând progresivitatea, sporind în același timp funcția de redistribuire.

În zilele noastre, autorii au identificat o adevărată provocare în ceea ce privește economiile politice: procesele de vot și tot ceea ce reprezintă mersul economiei pentru comunitate. Impozitarea progresivă este mai viabilă din punct de vedere politic atunci când distribuția veniturilor se concentrează în jurul mijlocului, deoarece atât cei înstăriți, cât și cei de la baza schemei se pot opune sarcinilor fiscale excesive. Alegătorii bogați de

stânga rezistă reducerilor cauzate de impozitare mai bine decât omologii lor cu venituri mici, sugerând potențialul unei coaliții progresiste între clase. Sprijinul public pentru impozitarea celor bogați depinde mai mult de corectitudinea lor percepută decât de factori meritocratici precum munca din răspuțeri.

Echilibrele cauzate de comportamentele de vot influențează și furnizarea de bunuri de interes public. Acest lucru poate duce la o creștere suboptimă în diverse societăți, făcând anumite politici nepotrivite pentru decizii democratice directe (Borissov, Hanna și Lambrecht, 2019). Sprijinul pentru reducerea impozitelor scade adesea atunci când oamenii realizează compromisurile conexe, cum ar fi reducerea cheltuielilor de interes public sau creșterea datoriei publice. Dacă cheltuielile guvernamentale beneficiază celor bogați, impozitarea progresivă eșuează ca instrument redistributiv, făcând efectul real al impozitării asupra diferitelor categorii de contribuabili un instrument de măsură incomplet a echității. În societățile cu inechități scăzute, echitatea fiscală este apreciată, încurajând o cultură fiscală progresivă. În schimb, elita din societățile extrem de inechitabile favorizează impozitarea regresivă, cu excepția cazului în care amenințările externe, cum ar fi războaiele sau revoluțiile, forțează cheltuieli publice mai mari.

În cele din urmă, acest cluster a prezentat un volum semnificativ de lucrări de cercetare axate pe aspectele statistice ale impozitării progresive și preocupările conexe. Arcarons și Calonge (2015) arată că indicii Suits este un instrument relevant pentru măsurarea progresivității impozitelor, dar forța fiscală indusă de inflație erodează progresivitatea în timp. În timp ce coeficientul Gini este utilizat pe scară largă pentru a evalua progresivitatea, limitările datelor pot distorsiona rezultatele, necesitând corecții pentru date mici sau distorsionate. Metodele de măsură alternative, cum ar fi indicii Kakwani și Suits, oferă evaluări mai fiabile (David, 2019). Impozitarea minimă a sacrificiului egal poate reduce inechitatea, dar numai în condiții specifice de elasticitate a utilității (Moyes, 2003). Modelele matematice confirmă faptul că impozitarea progresivă se aliniază atât cu principiul beneficiului, cât și cu principiul capacității de plată, contestând argumentele istorice pentru impozitarea proporțională (Silvant, 2010).

3.3 Cluster 3 – Disparități sociale și politică

Al treilea cluster prezintă o imagine de ansamblu mai elaborată asupra inechităților pieței și a rolului funcției de redistribuire. În general, impozitarea progresivă reduce

inechitatea veniturilor, dar progresivitatea generală este mai eficientă decât doar creșterea ratelor maxime de impozitare (Eydam și Qualo, 2024). Cu toate acestea, impozitarea în sine nu este întotdeauna suficientă – trebuie îndeplinite condiții suplimentare precum consistența și continuitatea veniturilor pentru ca redistribuirea să funcționeze. Acesta este motivul pentru care transferurile sociale reduc semnificativ inechitatea în comparație doar cu impozitarea. Schimbările în politica fiscală și reducerea transferurilor sociale au contribuit în mod semnificativ la creșterea inechității, chiar și în țările cu niveluri de inechitate relativ scăzute conform standardelor OCDE.

Inechitatea și creșterea sunt afectate de politica fiscală, dar nu în același mod pe tot teritoriul UE. În Europa de Est impozitarea directă și cheltuielile publice stimulează creșterea, în timp ce în Europa de Vest acestea tind să o împiedice (Alves și Coelho, 2024). Inechitatea veniturilor din Stockholm a scăzut după 1920, ca urmare a schimbărilor structurale și a impozitării progresive, venitul din muncă devenind un factor redistributiv cheie. Măsurile de austeritate agravează recesiunile în economiile cu inechități ridicate, deoarece riscul asociat veniturilor duce la mai multe economii de precauție, reducând cheltuielile generale. O altă problemă o reprezintă taxele moderne forfetare, care dăunează în mod disproporționat întreprinderilor mici și lucrătorilor independenți, crescând dificultățile financiare și încetinind redresarea economică. Se poate concluziona că impozitarea corectează eșecurile pieței, dar echilibrarea intervenției statului cu forțele pieței rămâne o provocare continuă.

Toți acești autori subliniază rolul funcției de redistribuire în gestionarea inechităților. Cu toate acestea, unii cercetători au dus acest rol și mai departe. Tocmai de aceea impozitarea progresivă este optimă chiar și fără un obiectiv redistributiv, întrucât inechitatea salarială justifică impozite mai mari asupra forței de muncă calificate, al cărei timp de muncă este mai mic. În aceeași lumină, Bucovetsky (2003) observă că impozitarea progresivă susține, de asemenea, migrația eficientă prin redistribuirea câștigurilor de productivitate către non-migranți și muncitorii slab calificați. Dincolo de rolul său de redistribuire a veniturilor, impozitarea progresivă sporește echitatea și eficiența economică, asigurând o cotă echitabilă din surplusul economic chiar și pentru lucrătorii cu productivitate scăzută.

În Slovenia și Croația, de exemplu, structurile fiscale progresive reduc inechitatea și sărăcia, modelul Sloveniei

fiind mai redistributiv, iar modelul Croației mai bun în reducerea sărăciei. Screpanti (2014) subliniază că redistribuirea este, de asemenea, o chestiune de libertate și corectitudine. Constrângerile de venit limitează oportunitățile mai mult decât constrângerile de timp, făcând impozitarea progresivă un instrument pentru asigurarea accesului echitabil la participarea economică. Cu toate acestea, nu este niciodată o redistribuire nedreaptă, ci o modalitate logică de a împărți în mod echitabil riscurile și beneficiile economice. Din contră, unele articole susțin că politicile redistributive pot provoca și instabilitate macroeconomică, necesitând o implementare atentă. În timp ce o progresivitate mai mare a impozitelor scade inechitatea veniturilor, aceasta poate crește inechitatea bogăției prin deplasarea forței de muncă către lucrători mai productivi.

În această etapă se poate afirma că multe minusuri ale progresivității rămân complexe – în timp ce reduce inechitatea și finanțează serviciile publice, poate, de asemenea, slăbi ocuparea forței de muncă și acumularea de capital atunci când oferta de muncă este elastică. De asemenea, chiar dacă oamenii susțin egalitatea salarială, ei se opun redistribuirii costisitoare, arătând că aversiunea împotriva inechității este modelată de context și de interesul propriu. În plus, expunerea la sisteme de vot neloiale reduce sprijinul pentru impozitarea progresivă, provocând teoriile convenționale ale redistribuirii. Aceste constatări sugerează că regulile de progresivitate universale sunt ineficiente, deoarece programele fiscale ar trebui să reflecte percepțiile inechității societale.

Articolele analizate continuă cu prezentarea strategiilor redistributive care variază de la modele *laissez-faire* până la modele complet egalitare, redistribuirea bazată pe praguri oferind o modalitate flexibilă și consistentă din punct de vedere matematic de a reduce inechitatea, menținând în același timp eficiența. Preferințele pentru redistribuire variază de la o țară la alta, modelate de interesul economic propriu, convingerile sociale și factorii istorici. Sprijinul pentru integrarea fiscală la nivelul UE este mai puternic în regiunile afectate de crize multiple, expunerea la COVID-19 fiind cel mai puternic predictor al atitudinilor pro-redistribuire.

În țările nordice, politica fiscală s-a mutat de la impozitarea globală pe venit – care impozitează toate veniturile în mod egal cu rate progresive – către impozitarea duală pe venit, în care veniturile din capital sunt impozitate la cote fixe, mai mici, în timp ce munca rămâne sub impozitare progresivă (Ganghof, 2005).

Această schimbare a intensificat inechitatea veniturilor, deoarece veniturile din capital sunt din ce în ce mai concentrate în rândul celor bogați, Suedia fiind o excepție parțială. Acesta este motivul pentru care, în general, dincolo de redistribuirea veniturilor, oamenii apreciază progresivitatea fiscală ca pe un principiu independent de corectitudine, provocând modelele tradiționale care acordă prioritate eficienței în detrimentul echității.

După cum s-a spus mai devreme, politica fiscală nu este doar o decizie economică, ci și o luptă politică, modelată de structura partidelor, stimulentele electorale și dinamica coaliției. În Spania și Austria, impozitele pe avere au crescut atunci când partidele de stânga au câștigat puterea, în timp ce în Germania partidul SPD (partidul social-democrat) a blocat schimbări majore de impozitare. Elsässer, Fastenrath și Rehm (2023) subliniază că, în general, crizele creează oportunități pentru politici redistributive, dar succesul acestora depinde de percepția elitei asupra viabilității electorale. Guvernele ajustează în mod strategic progresivitatea fiscală pentru a influența comportamentul alegătorilor, politicienii de stânga preferând uneori o impozitare mai plată, în timp ce cei de dreapta pot crește progresivitatea pentru a obține sprijin electoral. Dezbaterile parlamentare din Spania au catalogat progresivitatea mai degrabă ca fiind proporțională decât redistributivă, contribuind la rezistența țării la reforma fiscală.

Ideologia politică influențează preferințele fiscale, alegătorii foarte educați prioritizând valorile în detrimentul interesului financiar propriu – conducându-i uneori pe cei bogați să susțină impozitarea progresivă pentru binele general (Stiers ș.a., 2022). Impozitarea echitabilă stabilizează sistemele politice prin prevenirea excluziunii economice, prin reducerea alianțelor bazate pe dezinformare și prin consolidarea acordurilor democratice. Impozitarea se intersectează, de asemenea, cu politica de apărare, deoarece guvernele de stânga se reîntorc mai repede decât conservatorii, valorificând impozitarea progresivă și controalele economice pentru a finanța expansiunea militară. Ajustările slabe ale politicii fiscale au redus direct progresivitatea, iar o mai bună gestionare a deducerilor și a pragurilor ar fi putut contracara creșterea inechității.

Autorii au mers mai departe și au analizat modul în care crizele financiare au influențat impozitarea progresivă. Criza financiară din 2008 a sporit sprijinul public pentru impozitarea progresivă prin consolidarea preocupărilor privind echitatea, în special în țările care au cunoscut recesiuni economice severe, așa cum s-a demonstrat prin

experimentele de tip. Țibulcă (2022) concluzionează că reformele politicii fiscale sunt esențiale pentru a preveni volatilitatea veniturilor în crizele viitoare și pentru a asigura stabilitatea fiscală în întreaga UE. În cele din urmă, crizele financiare sunt alimentate de creșterea inechității, dar impozitarea progresivă și politicile sociale din Scandinavia și Europa ar putea contribui la reducerea instabilității financiare.

3.4 Cluster 4 – Facilități fiscale și povara fiscală

Clusterul 4 (Galben) pare să se concentreze mai mult pe modul în care impozitarea progresivă este resimțită de către contribuabil. Mulți autori subliniază efectul acesteia asupra salariilor, întrucât se demonstrează că impozitarea progresivă reduce inechitatea salarială prin comprimarea salariilor înainte de impozitare și descurajarea acumulării de competențe (Guvenen, Kuruscu și Ozkan, 2014). Chiar și fără redistribuire (ca obiectiv), impozitarea forței de muncă calificată la o rată mai mare este justificată din cauza inechității salariale naturale. Cu toate acestea, impactul său asupra inechității variază – dacă cei cu venituri mari își reduc în mod semnificativ programul de lucru, progresivitatea își poate pierde efectul redistributiv și, în unele cazuri, impozitarea proporțională ar putea duce la o egalitate similară a veniturilor după impozitare.

Efectele salariale ale impozitării progresive depind și de structura pieței muncii. În mediile sindicalizate, moderează salariile pentru lucrătorii cu venituri medii, dar crește salariile pentru cei cu venituri mari pe piețele competitive (Lockwood, Sløk și Tranaes, 2000). În Visegrad Four, creșterea PIB-ului și impozitarea influențează puternic salariile medii, în timp ce salariile minime sunt în mare măsură decizii politice (Meixnerová și Krajňák, 2020). Măsurile tradiționale de progresivitate fiscală pot exagera rolul fiscalității, subestimând în același timp impactul beneficiilor în reducerea inechității, necesitând o redistribuire mai flexibilă.

O analiză mai elaborată arată că, din punctul de vedere al gospodăriilor și al persoanelor fizice, două dimensiuni principale modelează povara fiscală: scutirile fiscale (stimulente, alocații, beneficii) și inflația. Sistemele fiscale ale gospodăriilor pot atenua inechitatea, păstrând în același timp stabilitatea financiară prin combinarea impozitării progresive pe venitul gospodăriilor și impozitelor pe profitul financiar. În Republica Cehă, chiar și alături de ICU, deducerile au menținut o progresivitate *de facto*, beneficiind celor cu venituri mici. Scutirile de

impozite legate de locuințe sunt adesea regresive, deoarece gospodăriile mai bogate beneficiază în mod disproporționat de scutirile de taxe ipotecare, în timp ce grupurile cu venituri mici se bazează pe acestea în mod vital.

În ceea ce privește povara fiscală, s-a arătat că transferarea acesteia de la forța de muncă către capital sau salariați cu venituri mari poate crea un beneficiu dublu, ajutând la reducerea poluării și creșterea bunăstării sociale în același timp. Cu toate acestea, este în mare măsură acceptat faptul că impozitarea progresivă sporește redistribuirea cu prețul unor sarcini fiscale mai mari, în timp ce ICU îmbunătățește salariul net, dar sporește și inechitatea. Se poate deci concluziona că sistemele cu beneficii fiscale eficiente, care combină progresivitatea și transferurile sociale generoase, sunt esențiale pentru reducerea inechității veniturilor.

Al doilea pilon este inflația. Fără ajustări automate ale inflației, sarcinile fiscale cresc semnificativ chiar și la o inflație scăzută, împingând persoanele cu venituri mici în intervale mai înalte și reducând progresivitatea. Țările cu sisteme fiscale indexate la inflație (Țările de Jos, Marea Britanie) evită aceste distorsiuni (Immervoll, 2005). Nam și Zeiner (2015) adaugă că variația dintre cotele de impozitare crește și mai mult povara fiscală asupra persoanelor cu venituri medii, consolidând inechitățile, cu excepția cazului în care sistemele fiscale se adaptează la inflație. Inflația este resimțită mai ales prin consum. Taxele pe consum precum taxa pe valoare adăugată sunt regresive, afectând în mod disproporționat persoanele cu venituri mai mici și agravând inechitatea. Hauck și Wallossek (2024) propun ceva foarte interesant pentru a combate un alt motiv pentru care persoanele cu venituri mici simt o povară fiscală mai mare decât s-a prevăzut: în multe țări, inclusiv Germania, angajații evită să depună declarații fiscale din cauza reținerii automate la sursă, iar reținerea excesivă duce la plăți suplimentare de impozite pentru cei cu venituri mici. Rambursările automate sau declarațiile fiscale precompletate ar putea îmbunătăți corectitudinea și eficiența. Aceste rambursări automate, împreună cu mecanismele de contra-inflație, ar putea face ca persoanele cu venituri mici și medii să simtă o povară fiscală mai ușoară, cea real prevăzută în statisticile guvernelor.

3.5 Cluster 5 – Bunăstare și securitatea veniturilor

Clusterul 5 (Violet) prezintă o imagine detaliată a modului în care progresivitatea influențează ocuparea forței de

muncă ca fenomen, modul în care reformele modelează veniturile oamenilor și modul în care evitarea impozitelor erodează veniturile statului. Impozitarea progresivă afectează crearea de locuri de muncă în mod diferit, în funcție de nivelurile de impozitare și de condițiile pieței. Progresivitatea poate stimula ocuparea forței de muncă atunci când ratele inițiale de impozitare sunt scăzute, dar atunci când sarcinile fiscale sunt deja mari poate reduce efortul și productivitatea lucrătorilor, ceea ce duce la mai puține locuri de muncă (Schöb și Koskela, 2009).

În Danemarca, scăderea progresivității impozitelor a crescut salariile lucrătorilor, dar a redus gradul de ocupare a forței de muncă, în timp ce angajarea în funcții de birou a rămas stabilă, ceea ce sugerează că influența sindicatelor poate echilibra efectele pieței muncii (Hansen, Pedersen și Sløk, 2000). În unele cazuri, impozitarea progresivă poate sprijini ocuparea forței de muncă prin reducerea poverii fiscale salariale, dar sarcinile fiscale excesive pot încetini creșterea productivității și investițiile, dăunând în cele din urmă creării de locuri de muncă. Impozitarea optimă ar trebui să urmeze un model de progresivitate în formă de U, cu taxe mai mari pentru lucrătorii tineri și bătrâni și rate mai mici pentru persoanele de vârstă mijlocie pentru a echilibra stimulentele și capitalul propriu. În Germania, creșterea progresivității fiscale a redus oferta de muncă, dar a dus la o distribuție echitabilă a veniturilor.

Se știe că impozitarea progresivă a redus șomajul în Germania, dar Boeters (2013) susține că oferă câștiguri minime de bunăstare socială, în medie de doar doi euro de persoană pe lună. Programele bunăstare socială joacă un rol crucial în atenuarea șocurilor economice, deoarece progresivitatea fiscală este insuficientă fără transferuri sociale. În statele ce conferă beneficii solide de bunăstare socială, acceptarea publică a impozitării progresive este mai mare, deoarece încrederea în redistribuire este mai mare. În Europa, impozitarea regresivă bazată pe TVA finanțează statele mai mari (ce asigură bunăstare socială), explicând de ce progresivitatea fiscală și dimensiunea statului social sunt invers corelate.

Mai multe studii evidențiază limitările impozitării proporționale și pledează pentru reforme fiscale progresive pentru a îmbunătăți echitatea și stabilitatea economică. Ledić, Rubil și Urban (2023) arată că, în Croația, impozitul pe venitul personal și contribuțiile de asigurări sociale sunt întotdeauna progresive. În același timp, TVA-ul și accizele sunt progresive doar din perspectiva echității speciale, subliniind natura subiectivă

a echității fiscale. În România, politicile slabe de redistribuire contribuie la disparități economice profunde, făcând din impozitarea progresivă o reformă necesară (Georgescu, Cazacu și Cojocaru, 2020). Italia câștigă, de asemenea, din reformele progresive ale impozitului pe venit, care ar putea atenua impactul negativ al inechității asupra consumului și creșterii economice. Reforma ICU din Ungaria a redus progresivitatea, în beneficiul celor cu venituri mari, în timp ce a sporit povara pentru lucrătorii cu venituri mici, fără copii.

În plus, reformele fiscale neutre din punct de vedere al veniturilor pot fi concepute pentru a maximiza ocuparea forței de muncă fără a reduce veniturile guvernamentale, oferind factorilor de decizie un cadru pentru echilibrarea creșterii economice și a inechității. În Ucraina, reintroducerea impozitării progresive ar putea crește veniturile și ar reduce deficitele de pensii. Reforma fiscală din Cehia din 2021 a crescut progresivitatea fiscală și a eliminat impozitul pe venit pentru salariații cu salariul minim, dar cu prețul veniturilor reduse ale statului.

Unele reforme care vizează corectitudinea au fost diluate sau ineficiente. În Polonia, lobby-ul în afaceri și presiunea mass-media au slăbit impactul redistributiv al reformei fiscale din 2022, favorizând persoanele cu venituri mari, care desfășoară activități independente. În România, stimulentele fiscale din 2013-2019 nu au reușit să genereze o creștere durabilă, în schimb au provocat dezechilibre macroeconomice, importuri mai mari și capitalizare corporativă slabă. În ciuda potențialului economic de stimulare a aderării la UE, guvernanta slabă și absorbția slabă a fondurilor UE au împiedicat capacitatea României de a reduce inechitatea. Reformarea sistemelor fiscale necesită reechilibrarea echității cu eficiența economică. Acesta este motivul pentru care sistemul hibrid de impozitare pe venitul personal din Croația are nevoie de restructurare pentru a îmbunătăți corectitudinea, menținând în același timp competitivitatea, în principal prin ajustarea categoriilor de impozitare și a nivelurilor de venit neimpozabil.

Impozitarea echitabilă pare să fie contestată de mulți factori. Chiar și atunci când există impozitare progresivă, alte politici îi pot submina impactul. Sistemul fiscal al Suediei a devenit din ce în ce mai regresiv de-a lungul timpului, deoarece TVA-ul și impozitele pe salarii au compensat progresivitatea impozitului pe venit, transferând povara fiscală asupra grupurilor cu venituri mai mici. În mod similar, reforma fiscală din 2012 a Ungariei a introdus un impozit unic pe venitul personal

pentru a spori competitivitatea salarială, dar a menținut un TVA ridicat, aproape fix, afectând în mod disproporționat gospodăriile cu venituri mici. În Germania, reformele fiscale au redus progresivitatea, stimulând creșterea veniturilor și inechitatea, cu efecte redistributive în funcție de preferințele sociale.

Creșterea inechității este determinată în primul rând de evaziunea fiscală și de schimbările veniturilor din capital, mai degrabă decât de diferențele de productivitate. De schemele de evitare a impozitelor comercializate în masă beneficiază din ce în ce mai mult contribuabilii cu venituri medii, erodând și mai mult impozitarea progresivă. În timp ce impozitarea progresivă îmbunătățește redistribuirea și crește veniturile, progresivitatea excesivă poate încuraja evitarea impozitelor, necesitând o abordare echilibrată a stabilității fiscale. În UE-28, impozitul pe venitul corporativ joacă un rol progresiv în reducerea inechității, dar eficacitatea acestuia este subminată de globalizare și de evitarea impozitului pe profit. La cele mai înalte niveluri de venit, impozitarea progresivă devine nesustenabilă din cauza costurilor de evitare ridicate și a concurenței fiscale internaționale. Persoanele bogate se angajează în evitarea impozitelor și în schimbarea riscurilor, reducând impactul progresivității. Deoarece costurile de evitare nu cresc odată cu venitul, impozitarea optimă de nivel superior nu poate rămâne progresivă. În plus, concurența fiscală internațională îi determină pe cei bogați să migreze către jurisdicții cu impozite scăzute, consolidând un ciclu de regresivitate fiscală.

3.6 Cluster 6 – Provocări fiscale

Ultimul grup constă în studii care subliniază provocările impozitării, altele decât evaziunea fiscală în sine. Impozitarea progresivă afectează deciziile corporative în moduri mixte. Denaturează opțiunile de lichidare, dar poate întârzia sau accelera investițiile în funcție de scutiri și volatilitate (Alvarez și Koskela, 2008). Taxele mai mari pot încuraja uneori investițiile datorită primelor de flexibilitate sau regulilor favorabile de compensare a pierderilor. Deși stabilizează economia, impozitarea progresivă nu împiedică ciclurile economice și poate reduce investițiile private, în ciuda stimulării capitalului public. Progresivitatea excesivă a impozitelor descurajează antreprenorialul și denaturează structurile firmelor. În aceste cazuri, firmele se adaptează la majorarea impozitelor prin reducerea angajării. În Bulgaria, o taxă progresivă pe capital ar adăuga complexitate fără beneficii majore.

Educația și investițiile sunt văzute ca provocări care pot afecta politicile fiscale. Impozitarea progresivă poate reduce investițiile în capitalul uman prin scăderea veniturilor post-educație, menținând în același timp costurile neschimbate, descurajând înscrierea imediată în ciclurile de învățământ. Progresivitatea mai scăzută a impozitelor poate spori investițiile în educație, în timp ce subvențiile pentru educație ajută la compensarea, dar nu la eliminarea efectelor negative ale impozitării (Jacobs, 2007). Sistemele fiscale progresive și subvențiile pentru educație sunt interdependente, necesitând ajustări coordonate ale politicilor. Politica fiscală optimă ar trebui să echilibreze impozitarea muncii cu cheltuielile pentru educație pentru a menține eficiența. Taxele progresive descurajează investițiile în educație prin creșterea sarcinilor fiscale după absolvire, în timp ce o ICU cu costuri deductibile ale educației rămâne neutră (Jacobs, 2007). Politicile fiscale ar trebui să ajusteze nivelurile de impozitare pentru a evita suprimarea acumulării de competențe, asigurând creșterea economică pe termen lung. Conștientizarea sărăciei crește sprijinul pentru cheltuielile educaționale, sugerând că eforturile de redistribuire sunt sensibile la mediul politic.

Conștiința fiscală derivă în principal din percepția inechității. Doerrenberg și Peichl (2013) arată că sprijinul public pentru impozitarea progresivă este influențat de aversiunea împotriva inechității, mulți indivizi fiind dispuși să sacrifice venitul personal pentru un sistem mai echitabil. În plus, țările cu moral fiscal mai ridicat se confruntă cu o evaziune fiscală mai scăzută, întărind afirmația că progresivitatea sporește conformitatea. Oamenii își percep adesea greșit statutul de venit – cei care își dau seama că sunt mai săraci decât se așteptau tind să susțină impozitarea progresivă, în timp ce cei bogați își ajustează rareori preferințele fiscale. În timp ce grupurile cu venituri mici, în general, favorizează progresivitatea, mulți dintre cei cu venituri mari o susțin, de asemenea, influențați de convingerile despre efort, succes economic, democrație și mobilitate socială. Aceste constatări contestă ipoteza că preferințele fiscale sunt determinate exclusiv de interesul propriu.

Un alt risc în implementarea unei soluții progresive universale este rata în creștere a evaziunii fiscale și costul în creștere al aplicării legii. O colectare mai riguroasă a impozitelor îmbunătățește conformitatea fără a crește semnificativ evaziunea fiscală. În plus, eforturile de punere în aplicare sunt adesea mai puțin eficiente decât intervențiile de reglementare, care ar putea oferi o soluție

mai durabilă. În economiile cu evaziune ridicată, impozitarea progresivă este mai puțin eficientă în reducerea inechității, deoarece contribuabilii mai bogați caută în mod activ să evite plata impozitelor, reducându-și povara fiscală. O colectare optimizată poate atenua această problemă, iar factorii de decizie politică trebuie să țină cont de evaziune când elaborează politici fiscale.

Concluzii

Pe baza manuscriselor revizuite, putem să înțelegem mai bine imaginea de ansamblu a discursului academic privind impozitarea progresivă europeană și care sunt subiectele care atrag cea mai mare atenție și necesită cercetări ulterioare suplimentare. Constatările evidențiază principalele domenii pe care cercetătorii se concentrează, reieșind din analiza celor șase clustere.

Acest studiu și-a propus să răspundă la următoarele întrebări: *Care sunt temele dominante în cercetarea UE privind impozitarea progresivă? și Care sunt domeniile cheie care necesită o explorare suplimentară?*

Temele dominante care au reieșit din analiza clusterului sunt următoarele: rolul impozitării progresive în susținerea creșterii economice; căutarea de noi metode de calcul și prognoză pentru a produce rezultate statistice mai precise; examinarea teoriilor fiscale atât tradiționale, cât și moderne în contextele economice actuale; comparația dintre sistemele de impozitare progresivă și impozitare în cote unice, în special în țările care au experimentat ambele modele; impactul impozitării progresive asupra muncii și antreprenorialului; rolul impozitării progresive în reducerea inechității, în special acumularea de bogăție și bogăția intergenerațională; influența politicii și a comportamentului public asupra politicilor fiscale progresive; moștenirile istorice și ideologice ale regimurilor comuniste și modul în care acestea continuă să modeleze politicile fiscale în unele țări europene; disparitățile economice și metodele dovedite de reducere a acestora; apariția unor politici moderne de redistribuire și combinații optime de reducere a taxelor și control al inflației pentru a ușura povara fiscală; rolul fiscalității în asigurarea securității veniturilor și a bunăstării generale; și o privire atentă asupra reformelor fiscale trecute, actuale și viitoare, împreună cu provocările cheie precum evitarea impozitelor, evaziunea, globalizarea, migrația, educația și alte riscuri.

După ce am analizat cu atenție toate clusterelor și articolele componente ale acestora, devine clar că

discursul academic din ultimii 24 de ani evidențiază din ce în ce mai mult limitările impozitării progresive *per se*. În timp ce cotele progresive de impozitare au fost considerate odată suficiente, evoluția rapidă a societății, alături de globalizare, migrație și sofisticarea crescândă a strategiilor de evitare și evaziune fiscală, a făcut ca impozitarea progresivă să fie aproape la fel de ineficientă ca sistemele proporționale, în multe cazuri. Drept urmare, oamenii de știință și factorii de decizie politică caută noi teorii și practici care nu numai că ar trebui să prezinte eficiență statistică, ci să se și adapteze la provocările fiscale emergente ale timpului nostru.

Domeniile cheie care necesită cercetări suplimentare derivă din principalele subiecte identificate. Cu toate acestea, anumite domenii de interes ies în evidență mai clar, unde pot fi întreprinși pași activi pentru îmbunătățirea politicilor fiscale și reducerea inechității. Ca urmare, există o așteptare tot mai mare pentru o intervenție activă a statului, mai degrabă decât o abordare *laissez-faire*. Atât conducerea politică, cât și structurile administrative eficiente trebuie să joace un rol în formarea opiniei publice către o formă de contribuție fiscală mai implicată și mai responsabilă. Dincolo de aspectele comportamentale, statele trebuie să elaboreze politici fiscale complementare care însoțesc impozitarea progresivă – protejând persoanele cu venituri mici și medii, sprijinind activ educația prin stimulente și reducând povara birocratică din sistemele fiscale.

A devenit evident că nici sistemele de impozitare progresivă, nici cele în cota unică nu pot conduce singure la o creștere economică durabilă, deoarece efectele lor preconizate sunt din ce în ce mai contestate de riscurile noi și complexe care erau practic absente în trecut.

O concluzie deosebit de importantă este trasă de Hauck și Wallossek (2024), care evidențiază valoarea declarațiilor fiscale precompletate, în special pentru persoanele cu venituri mici și salariate. Această abordare nu numai că reduce birocrăția, dar îi ajută și pe indivizi să-și păstreze un venit mai mare la sfârșitul anului fiscal. Concluzia noastră este că, așa cum rezultă logic din analiză, acest tip de rambursare automată a impozitelor, atunci când este combinat cu măsuri anti-inflație, ar putea ușura semnificativ povara fiscală percepută pentru grupurile cu venituri mici și medii, care de obicei aleg să nu completeze declarațiile fiscale și să piardă în mod activ bani. Hesami, Jenkins și Jenkins (2024) au efectuat o revizuire sistematică a literaturii pe acest subiect. Acest sistem automat de rambursare, mai ales atunci când este

susținut de politici de atenuare a inflației, poate ajuta persoanele cu venituri mici și medii să simtă mai puțină presiune financiară din cauza impozitării.

În cele din urmă, includerea în corpus a studiilor care compară politicile fiscale ale altor țări cu cele ale UE – chiar și atunci când acestea conțin doar referințe minime la statele membre ale UE – a fost deosebit de relevantă din mai multe motive. Acest lucru nu trebuie privit ca o limitare a studiului, ci mai degrabă ca un punct forte. În primul rând, aceste articole au oferit perspective externe valoroase, permițând cercetătorilor să identifice modele, contraste și perspective transferabile. Faptul că autorii și-au propus totuși să tragă concluzii și din astfel de comparații limitate sugerează un nivel ridicat de interes academic pentru înțelegerea poziției UE într-un context global. Accentul frecvent pe Statele Unite ale Americii și țările OCDE evidențiază rolul de repere sau puncte de referință, în special atunci când se discută despre eficiența fiscală, echitatea sau potențialul de reformă. În al doilea rând, acest lucru a fost important în ceea ce privește autoritatea percepută și relevanța politicilor fiscale ale UE. În multe cazuri, modelele fiscale europene sunt tratate ca repere, chiar dacă sunt imperfecte, sugerând că structura și evoluția lor rămân foarte influente în discursul fiscal global.

Acest lucru întărește concluzia că, deși diverse și uneori inconsecvente, politicile UE continuă să modeleze dezbaterile internaționale privind impozitarea progresivă, redistribuirea și echitatea, validând și mai mult includerea lor în cadre analitice mai largi.

Rezumând, în prezent sunt explorate idei noi care provoacă opiniile tradiționale asupra modului în care funcționează impozitarea progresivă. Acest lucru vine pe măsură ce comunitățile devin mai diverse și mai complexe. A devenit clar că nici impozitarea progresivă, nici cea proporțională nu duc singure la creștere economică. În timp ce impozitul progresiv reduce

inechitatea mai eficient decât ICU, ambele sisteme trebuie să fie susținute de politici suplimentare pentru a avea un impact adevărat asupra dezvoltării. Accentul se îndreaptă către echitate, cu eforturi tot mai mari de a găsi noi modalități de a reconstrui echitatea în societățile moderne. În acest context, comparațiile transatlantice și cele ale OCDE arată că politicile fiscale ale UE, în ciuda imperfecțiunilor lor, continuă să servească drept punct de referință global.

Deși studiul de față oferă o perspectivă integrată asupra literaturii științifice privind impozitarea progresivă în Uniunea Europeană, combinând analiza bibliometrică cu o evaluare calitativă aprofundată a articolelor relevante, există câteva limitări care trebuie subliniate.

În primul rând, analiza bibliometrică s-a bazat exclusiv pe cuvintele-cheie extrase din baza de date utilizată, ceea ce presupune o dependență de modul în care autorii și-au indexat lucrările. Astfel, anumite articole relevante ar fi putut fi omise din selecție dacă nu conțineau cuvintele-cheie urmărite, chiar dacă abordau tematici esențiale pentru înțelegerea impozitării progresive. În al doilea rând, analiza co-apariției cuvintelor-cheie evidențiază doar proximitatea tematică, nu și profunzimea sau calitatea argumentelor, ceea ce poate conduce la o interpretare limitată a relațiilor dintre concepte. De aceea, această metodă a fost completată cu o analiză detaliată a conținutului articolelor, însă subiectivitatea inerentă lecturii calitative nu poate fi exclusă complet, în special în ceea ce privește interpretarea conceptuală. Nu în ultimul rând, studiul nu a inclus o validare empirică suplimentară (de exemplu, printr-o analiză cantitativă pe date fiscale sau prin interviuri cu experți), ceea ce limitează aplicabilitatea directă a concluziilor la nivel de politici publice. Astfel, rezultatele rămân preponderent la nivel conceptual și analitic, oferind însă o bază solidă pentru cercetări viitoare.

Bibliografie

1. Alvarez, L.H.R. and Koskela, E. (2008) 'Progressive Taxation, Tax Exemption, and Irreversible Investment under Uncertainty', *Journal of Public Economic Theory*, 10(1), pp. 149–169. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9779.2008.00356.x>.
2. Alves, J. and Coelho, J. (2024) 'Two-way relationship between inequality and growth within the fiscal policy channel: an empirical assessment for European countries', *Journal of Economic Studies*, 51(8), pp. 1629–1646. Available at: <https://doi.org/10.1108/JES-09-2023-0479>.

3. Andersen, T.M. and Dogonowski, R.R. (2002) 'Social Insurance and the Public Budget', *Economica*, 69(275), pp. 415–432. Available at: <https://doi.org/10.1111/1468-0335.00291>.
4. Arcarons, J. and Calonge, S. (2015) 'Inference tests for tax progressivity and income redistribution: the Suits approach', *The Journal of Economic Inequality*, 13(2), pp. 207–223. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10888-014-9280-0>.
5. Balasoiu, N., Chifu, I. and Oancea, M. (2023) 'Impact of Direct Taxation on Economic Growth: Empirical Evidence Based on Panel Data Regression Analysis at the Level of Eu Countries', *Sustainability*, 15(9), p. 7146. Available at: <https://doi.org/10.3390/su15097146>.
6. Balamoune-Lutz, M. and Garelo, P. (2014) 'Tax structure and entrepreneurship', *Small Business Economics*, 42(1), pp. 165–190. Available at: <https://doi.org/10.1007/s11187-013-9469-9>.
7. Boeters, S. (2013) 'Optimal Tax Progressivity in Unionised Labour Markets: Simulation Results for Germany', *Computational Economics*, 41(4), pp. 447–474. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10614-012-9330-2>.
8. Borissov, K., Hanna, J. and Lambrecht, S. (2019) 'Public goods, voting, and growth', *Journal of Public Economic Theory*, 21(6), pp. 1221–1265. Available at: <https://doi.org/10.1111/jpet.12404>.
9. Brumm, J. et al. (2022) 'Are deficits free?', *Journal of Public Economics*, 208, p. 104627. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2022.104627>.
10. Bucovetsky, S. (2003) 'Efficient migration and redistribution', *Journal of Public Economics*, 87(11), pp. 2459–2474. Available at: [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(02\)00049-X](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(02)00049-X).
11. Cantante, F. (2020) 'Four profiles of inequality and tax redistribution in Europe', *Humanities and Social Sciences Communications*, 7(1), p. 33. Available at: <https://doi.org/10.1057/s41599-020-0514-4>.
12. Chambers, C.P. and Moreno-Ternero, J.D. (2017) 'Taxation and poverty', *Social Choice and Welfare*, 48(1), pp. 153–175. Available at: <https://doi.org/10.1007/s00355-015-0905-4>.
13. Corado, D. and Solari, S. (2010) 'Natural law as inspiration to Adolph Wagner's theory of public intervention', *The European Journal of the History of Economic Thought*, 17(4), pp. 865–879. Available at: <https://doi.org/10.1080/09672567.2010.511871>.
14. David, P. (2019) 'Optimization of Gini Coefficient Affected by Imperfect Input Data', *European Journal of Business Science and Technology*, 5(1), pp. 21–29. Available at: <https://doi.org/10.11118/ejobsat.v5i1.160>.
15. Doerrenberg, P. and Peichl, A. (2013) 'Progressive taxation and tax morale', *Public Choice*, 155(3–4), pp. 293–316. Available at: <https://doi.org/10.1007/s11127-011-9848-1>.
16. Działo, J. (2015) 'Tax Competition Or Tax Coordination? What Is Better For The European Union?', *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 18(2), pp. 37–55. Available at: <https://doi.org/10.1515/ce-2015-0011>.
17. Elsässer, L., Fastenrath, F. and Rehm, M. (2023) 'Making the rich pay? Social democracy and wealth taxation in Europe in the aftermath of the great financial crisis', *European Political Science Review*, 15(2), pp. 194–213. Available at: <https://doi.org/10.1017/S1755773922000510>.
18. Eydam, U. and Qualo, H. (2024) 'Income inequality and taxes – an empirical assessment', *Applied Economics Letters*, 31(18), pp. 1828–1835. Available at: <https://doi.org/10.1080/13504851.2023.2208328>.
19. Fabiani, M. (2024) 'Wealth polarization in western countries', *Structural Change and Economic Dynamics*, 71, pp. 557–567. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2024.09.004>.
20. Ganghof, S. (2005) 'Globalization, Tax Reform Ideals and Social Policy Financing', *Global Social Policy*, 5(1), pp. 77–95. Available at: <https://doi.org/10.1177/1468018105050121>.
21. Georgescu, F., Cazacu, A.-M. and Cojocaru, A.-M. (2020) 'Weak Redistribution Dampens Economic Growth and Causes Strong Social Tensions', *Romanian Journal of Economic Forecasting*, Institute for Economic Forecasting, (4), pp. 154–169.
22. Guvenen, F., Kuruscu, B. and Ozkan, S. (2014) 'Taxation of Human Capital and Wage Inequality: A Cross-Country Analysis', *The Review of Economic Studies*, 81(2), pp. 818–850. Available at: <https://doi.org/10.1093/restud/rdt042>.
23. Hauck, T. and Wallossek, L. (2024) 'Optional (non-)filing and effective taxation', *Journal of Public*

- Economics*, 238, p. 105187. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2024.105187>.
24. Hesami, S., Jenkins, H. and Jenkins, G.P. (2024) 'Digital Transformation of Tax Administration and Compliance: A Systematic Literature Review on E-Invoicing and Prefilled Returns', *Digital Government: Research and Practice*, 5(3), pp. 1–20. Available at: <https://doi.org/10.1145/3643687>.
 25. Jacobs, B. (2007) 'Real options and human capital investment', *Labour Economics*, 14(6), pp. 913–925. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2007.06.008>.
 26. Joumard, I., Pisu, M. and Bloch, D. (2012) Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part 3. Income Redistribution via Taxes and Transfers Across OECD Countries. 926. Paris: *OECD Publishing*. Available at: <https://doi.org/10.1787/5k9h296b1zjf-en>.
 27. Koskela, E. and Puhakka, M. (2006) 'Indeterminacy and Stabilization of Endogenous Cycles with Balanced-Budget Distortionary Taxation', *FinanzArchiv*, 62(2), p. 149. Available at: <https://doi.org/10.1628/001522106X120631>.
 28. Ledić, M., Rubil, I. and Urban, I. (2023) 'Tax progressivity and social welfare with a continuum of inequality views', *International Tax and Public Finance*, 30(5), pp. 1266–1296. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10797-022-09752-y>.
 29. Lockwood, B., Sløk, T. and Tranaes, T. (2000) 'Progressive Taxation and Wage Setting: Some Evidence for Denmark', *The Scandinavian Journal of Economics*, 102(4), pp. 707–723. Available at: <https://doi.org/10.1111/1467-9442.00222>.
 30. Meixnerová, L. and Krajňák, M. (2020) 'Macroeconomic Time Series Affecting the Minimum and Average Wages of V4 Countries', *E+M Ekonomie a Management*, 23(4), pp. 4–22. Available at: <https://doi.org/10.15240/tul/001/2020-4-001>.
 31. Monastiriotes, V. (2011) 'Making geographical sense of the Greek austerity measures: compositional effects and long-run implications', *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 4(3), pp. 323–337. Available at: <https://doi.org/10.1093/cjres/rsr026>.
 32. Moyes, P. (2003) 'Redistributive effects of minimal equal sacrifice taxation', *Journal of Economic Theory*, 108(1), pp. 111–140. Available at: [https://doi.org/10.1016/S0022-0531\(02\)00016-9](https://doi.org/10.1016/S0022-0531(02)00016-9).
 33. Nam, C.W. and Zeiner, C. (2015) 'Effects of Bracket Creep and Tax Reform on Average Personal Income Tax Burden in Germany', *SSRN Electronic Journal* [Preprint]. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2706509>.
 34. Oddou, R. (2023) 'Inequalities and segregation: can welfarist local governments struggle against both simultaneously?', *Review of Economic Design*, 27(4), pp. 849–866. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10058-023-00326-w>.
 35. Orain, A. (2010) 'Progressive indirect taxation and social justice in eighteenth-century France: Forbonnais and Graslin's fiscal system', *The European Journal of the History of Economic Thought*, 17(4), pp. 659–685. Available at: <https://doi.org/10.1080/09672567.2010.501108>.
 36. Schöb, R. and Koskela, E. (2009) 'Is Tax Progression Good for Employment? Efficiency Wages and the Role of the Prereform Tax Structure', *FinanzArchiv*, 65(1), p. 51. Available at: <https://doi.org/10.1628/001522109X444206>.
 37. Screpanti, E. (2014) 'Progressive Taxation and the Distribution of Freedom', *Review of Political Economy*, 26(4), pp. 618–627. Available at: <https://doi.org/10.1080/09538259.2014.954345>.
 38. Silvant, C. (2010) 'Gustave Fauveau's contribution to fiscal theory', *The European Journal of the History of Economic Thought*, 17(4), pp. 813–835. Available at: <https://doi.org/10.1080/09672567.2010.500738>.
 39. Stiers, D. et al. (2022) 'Support for progressive taxation: self-interest (rightly understood), ideology, and political sophistication', *Journal of European Public Policy*, 29(4), pp. 550–567. Available at: <https://doi.org/10.1080/13501763.2020.1866054>.
 40. Țibulcă, I.-L. (2022) 'The impact of the COVID-19 pandemic on tax revenues in the EU', *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 35(1), pp. 2442–2459. Available at: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2021.1954967>.
 41. Tjan, J.S. (2024) 'The Role of Tax Systems in Reducing Income Inequality: A Literature Review', *Advances in Taxation Research*, 2(1). Available at: <https://doi.org/10.60079/atr.v2i1.290>.

42. Vlad, C. and Brezeanu, P. (2015) 'European Taxation – Between Flat And Progressive Tax', <i>Strategica</i>, p. 528. 43. Vörös, G., Kodenko, J. and Komáromi, K. (2010) 'Flat rate personal income tax', <i>Public Finance Quarterly</i>, Corvinus University of Budapest, vol. 55(2), pp. 357-374. 44. Vržina, S. and Luković, S. (2023) 'Taxes and income inequality in the European Union: A quantile regression approach', <i>Ekonomika preduzeća</i>, 71(5–	6), pp. 325–342. Available at: https://doi.org/10.5937/EKOPRE2306325V. 45. Widmalm, F. (2001) 'Tax Structure and Growth: Are Some Taxes Better Than Others?', <i>Public Choice</i>, 107(3/4), pp. 199–219. Available at: https://doi.org/10.1023/A:1010340017288. 46. Zimčík, P. (2020) 'Tax Wedge in Labour Market', <i>International Scientific Conference Economic And Social Policy: Economic and Social Challenges for European Economy</i>, pp. 583-593.

Conformare fiscală și sancțiuni în domeniul prețurilor de transfer. Poziția României în context european

Drd. Renata FULOP,
Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca,
e-mail: renata.fulop@econ.ubbcluj.ro,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5307-554X>

Rezumat

Sanctiunile pentru nerespectarea principiului valorii de piață reprezintă un instrument esențial pentru asigurarea conformității fiscale în tranzacțiile intra-grup. În Uniunea Europeană, unde reglementările fiscale sunt influențate de directivele OECD și legislația locală, abordările naționale privind aplicarea sancțiunilor diferă semnificativ. Aceste variații pot influența strategiile companiilor multinaționale și nivelul de conformitate fiscală. Studiul de față oferă o analiză cantitativă a reglementărilor și sancțiunilor impuse de țările din UE pentru nerespectarea principiului valorii de piață, examinând severitatea, frecvența și impactul acestor măsuri. Scopul este de a identifica tendințe regionale și factori care influențează strictețea reglementărilor, oferind o bază pentru înțelegerea comportamentului fiscal al autorităților europene.

Cuvinte cheie: prețuri de transfer; tranzacții intra-grup; conformitate fiscală; context european;

Clasificarea JEL: H26, H32, F23

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Fulop, R. (2025), Tax Compliance and Sanctions in the Field of Transfer Pricing. Romania's Position in the European Context, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.608-616, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/019

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/019>
Data primirii articolului: 17.04.2025
Data revizuirii: 9.05.2025
Data acceptării: 12.07.2025

1. Introducere

Reducerea obligațiilor fiscale prin transferul profiturilor, o practică adoptată de companiile multinaționale (CPM), a devenit o preocupare prioritară pentru politicile fiscale internaționale în urma crizei financiare globale (Mooij și Liu, 2018). Această problemă a atras o atenție sporită datorită inițiativei G20/OCDE privind combaterea erodării bazei impozabile și a transferului profiturilor (BEPS). Prin acest fenomen CPM pot transfera profiturile din jurisdicții cu impozite ridicate către cele cu impozite reduse, diminuându-și obligațiile fiscale la nivel global. Numeroase studii empirice au confirmat amploarea și frecvența utilizării acestei practici. De exemplu, cercetările au arătat că entitățile afiliate ale CPM din Germania au plătit, în medie, cu 27% mai puține impozite decât firmele germane comparabile, dar care sunt deținute local (Finke, 2013). Aceste rezultate afirmă efectele directe ale strategiilor de planificare fiscală asupra veniturilor fiscale ale statelor.

O metodă cunoscută prin care CPM transferă profiturile este manipularea prețurilor de transfer (PT), adică prețurile stabilite pentru tranzacțiile cu părțile afiliate. Aceste PT sunt necesare pentru a determina alocarea profiturilor între filialele unui grup de companii. Legile fiscale impun ca aceste prețuri să fie stabilite conform principiului valorii de piață („arm's length principle”- ALP), reflectând prețurile pe care părțile independente le-ar utiliza pentru tranzacții similare. În ciuda impunerii formale a acestei cerințe de conformare cu ALP, eficiența sa depinde în mare măsură de strictețea autorităților fiscale în ceea ce privește atât mijloacele de conformare a aplicării principiului, cât și acceptarea dovezilor pregătite de CPM pentru a susține alegerile de preț (Lohse și colab., 2012).

Dosarul prețurilor de transfer (DPT) a fost introdus în legislația fiecărei țări, devenind un instrument pentru documentarea și justificarea conformității cu ALP. Acesta are rolul de a furniza autorităților fiscale o imagine detaliată asupra tranzacțiilor intra-grup, inclusiv structura lor economică, metodologia de stabilire a prețurilor și analiza comparativă utilizată pentru a susține că tranzacțiile respectă ALP (OCDE, 2022). Prin urmare, existența unui DPT bine întocmit reprezintă o garanție pentru companii în fața potențialelor controale fiscale, însă de-a lungul timpului legislația privind PT a evoluat semnificativ, mai ales în urma inițiativei BEPS, iar țările au început să adopte cerințe tot mai stricte privind documentarea tranzacțiilor intra-grup, precum și să

implementeze mecanisme de soluționare a disputelor, cum ar fi Acordurile de Preț în Avans (APA) și Procedurile Amiabile (MAP).

APA și MAP reprezintă instrumente fundamentale în cadrul reglementărilor fiscale internaționale, contribuind la reducerea incertitudinilor fiscale și la promovarea conformității în tranzacțiile intra-grup. Avi-Yonah (2016) susține că APA-urile oferă claritate și predictibilitate CPM, în timp ce Hines (2014) evidențiază rolul MAP în prevenirea dublei impunerii prin colaborarea transfrontalieră a administrațiilor fiscale. Totuși, criticile aduse acestor mecanisme se concentrează pe durata lungă de soluționare, de aproximativ 30 de luni conform OECD (2022), și costurile ridicate care pot descuraja contribuabilii de dimensiuni mai mici. Creșterea cu 40% a cazurilor înregistrate la OECD între 2015 și 2021 (PwC, 2021) demonstrează însă importanța tot mai mare a acestor instrumente într-un mediu fiscal global din ce în ce mai complex.

2. Sinteza literaturii de specialitate

În ultimul deceniu, taxarea internațională a PT a evoluat semnificativ. Eden (2001) identifică trei factori principali care au influențat aceste schimbări. În primul rând, deși sistemele fiscale naționale au rămas locale, CPM au devenit tot mai globalizate, profitând de oportunități integrate în diverse jurisdicții. În al doilea rând, globalizarea accelerată a facilitat manipularea PT, ceea ce a determinat guvernele să introducă reglementări mai stricte pentru a proteja baza impozabilă. În al treilea rând, diferențele dintre normele fiscale la nivel internațional au creat dificultăți pentru CPM, care trebuie să se conformeze simultan mai multor cerințe, în contextul unor sancțiuni tot mai severe pentru neconformitate.

Aceste schimbări au influențat semnificativ cadrul juridic european, determinând Uniunea Europeană să implementeze măsuri menite să armonizeze reglementările naționale privind PT. Prin adoptarea ALP ca standard de referință, statele membre au fost încurajate să reducă discrepanțele fiscale dintre jurisdicții și să consolideze protecția bazei impozabile. Aceste inițiative sprijină atât prevenirea transferului profiturilor către jurisdicții cu fiscalitate redusă, cât și alinierea la liniile directoare ale OCDE, contribuind astfel la crearea unui mediu fiscal mai corect și transparent la nivel european (Chan și colab., 2004).

Pe măsură ce complexitatea tranzacțiilor internaționale a crescut, literatura de specialitate a evidențiat importanța ALP ca element central în prevenirea manipulării PT. Cristea și Nguyen (2016) afirmă că CPM tind să ajusteze PT în funcție de regimurile fiscale ale jurisdicțiilor, reducând baza impozabilă în țările cu impozite mari și maximizând profiturile în cele cu impozite scăzute.

Lohse și Riedel (2013) analizează eficiența reglementărilor privind documentația de PT la nivel european, concluzionând că măsurile de conformitate variate între țări au impact direct asupra protecției bazei impozabile. Rezultatele lor arată că armonizarea reglementărilor la nivelul UE ar putea reduce semnificativ costurile de conformitate și riscul disputelor fiscale. O altă contribuție este studiul lui De Mooij și Liu (2018), care explorează impactul globalizării asupra politicilor fiscale. Autorii evidențiază că, în contextul noilor tehnologii și al fluxurilor de capital tot mai integrate, statele europene trebuie să colaboreze pentru a evita concurența fiscală dăunătoare.

Potrivit EY Tax Risk and Controversy Survey 2021, 79% dintre companii anticipează o creștere substanțială a numărului și intensității controalelor fiscale în următorii doi ani. În acest context, PT sunt identificate drept principalul domeniu de risc fiscal, având în vedere că 53% dintre respondenți estimează o concentrare sporită a autorităților fiscale asupra problemelor transfrontaliere (EY, 2021).

3. Metodologia cercetării

Metoda de cercetare aplicată urmează o abordare cantitativ-descriptivă, având ca obiectiv analiza legislației fiecărei țări membre a Uniunii Europene și identificarea cuantumului sancțiunilor impuse, cu accent pe exigențele reglementărilor privind documentarea tranzacțiilor între părțile afiliate. Această analiză vizează evidențierea discrepanțelor legislative și a impactului acestora asupra conformității fiscale în contextul prețurilor de transfer.

Datele utilizate în această analiză au fost culese printr-un proces sistematic, având la bază surse diverse și credibile care să ofere o imagine detaliată și relevantă asupra reglementărilor privind PT în Uniunea Europeană. O sursă centrală a fost reprezentată de profilurile de țară publicate de OCDE în 2022, care au oferit informații comprehensive despre reglementările fiecărui stat, inclusiv despre sancțiunile aplicabile și cerințele de conformitate. Aceste date, bine structurate și fiabile, au fost utile pentru țările

unde barierele lingvistice au limitat accesul direct la legislație.

Pentru o perspectivă mai detaliată au fost analizate codurile fiscale naționale, permițând identificarea clară a sancțiunilor aplicabile, fie că este vorba despre nedepunerea dosarului PT, fie despre erori sau documentație incompletă. Acest demers a fost completat de utilizarea ghidurilor profesionale emise de companii de renume din categoria Big 4, precum Deloitte, PwC, KPMG și EY. Aceste surse au oferit informații suplimentare despre aplicabilitatea practică a reglementărilor, completând analiza legislativă cu aspecte de implementare reală.

Prin combinarea acestor surse, analiza a reușit să surprindă nu doar particularitățile fiecărei țări, ci și tendințele generale și discrepanțele existente între reglementările naționale. Abordarea a permis o înțelegere aprofundată a modului în care sancțiunile sunt structurate și aplicate, contribuind astfel la identificarea zonelor în care armonizarea legislativă ar putea aduce beneficii semnificative.

4. Legislația europeană. O analiză a nivelului de rigurozitate și conformitate

Pornind de la faptul că liniile directoare ale OCDE (2022) constituie un consens global în materie de PT, următoarea analiză explorează situația reglementărilor din statele membre ale UE. Scopul este de a evalua unde se situează România în raport cu alte țări din UE în ceea ce privește exigența documentației și sancțiunile aplicate pentru neconformitate.

Un studiu realizat de EY România (2023) dezvăluie că 52,9% dintre companiile respondente au fost supuse inspecțiilor fiscale pe tema PT, iar 33,3% dintre acestea au înregistrat ajustări ale PT în urma controalelor. Aceste date expun importanța conformării cu reglementările în vigoare și necesitatea unei documentații riguroase pentru a evita sancțiunile.

Acest articol s-a concentrat pe evaluarea sancțiunilor aplicate pentru neconformitate în statele membre ale UE, cu scopul de a identifica țările cu cele mai stricte reglementări naționale. Studiul a comparat criteriile precum termenele pentru prezentarea documentației, severitatea penalizărilor financiare și flexibilitatea mecanismelor de

ajustare retroactivă, evidențiind atât convergențele, cât și divergențele existente între reglementările naționale.

În ceea ce privește sancțiunile, statele membre aplică diverse penalități pentru nedepunerea dosarului PT, depunerea incorectă sau incompletă, precum și pentru întârzieri. Aceste sancțiuni variază de la amenzi fixe la

penalități procentuale din valoarea impozitului suplimentar calculat. În **Tabelul nr. 1** este prezentată situația sancțiunilor în statele UE, împărțite în două categorii principale: sancțiuni pentru nedepunerea dosarului și sancțiuni speciale pentru documentație incorectă sau incompletă.

Tabelul nr. 1. Sancțiuni aplicabile pentru neconformarea cu reglementările privind prețurile de transfer în statele membre ale Uniunii Europene

Țara	Sancțiuni pentru nedepunerea dosarului	Sancțiuni speciale
Austria	Până la 5.000 EUR	25.000 EUR - 50.000 EUR
Belgia	1.250 EUR - 25.000 EUR	10% - 200%
Bulgaria	767 EUR - 2.600 EUR + 0,5% dobândă/tranzacție	100.000 BGN - 200.000 BGN (51.000 EUR - 102.000 EUR)
Cipru	500 EUR	500 EUR - 20.000 EUR
Croația	0	20.000 HRK - 500.000 HRK (2.650 EUR - 66.200 EUR)
Cehia	0	Până la CZK 1,500,000 (approx. EUR 61,000)
Danemarca	0	250.000 DKK (aprox. 33.500 EUR) pe an
Estonia	0	0,06% (întârziere plată)
Finlanda	0	25.000 EUR
Franța	10.000 EUR + 0,5% dobândă/tranzacție	10.000 EUR - 100.000 EUR
Germania	Până la 10.000 EUR	5% - 10% sau minim 5.000 EUR
Grecia	500 EUR - 10.000 EUR	5% - 10%
Irlanda	4.000 EUR - 25.000 EUR	100 EUR - 2.535 EUR/zi
Italia	10.000 EUR - 50.000 EUR	100% - 200%
Letonia	1% dobândă/tranzacție	<100.000 EUR
Lituania	0	1.820 EUR - 6.000 EUR
Luxemburg	0	25% - 50%
Malta	0	Informații neidentificate în sursele disponibile
Olanda	Până la 5.278 EUR	870.000 EUR + 8% dobândă/ajustare
Polonia	0	1.000.000 PLN (214.130 EUR)
Portugalia	500 EUR - 10.000 EUR	375 EUR - 22.500 EUR + 5%/zi întârziere
România	700 EUR - 3.500 EUR	0,01% - 0,08% dobândă/zi întârziere
Slovacia	60 EUR - 3.000 EUR	20% pe an
Slovenia	1.200 EUR - 30.000 EUR	30% - 45% + 0,0274%/zi
Spania	1.000 EUR - 10.000 EUR	15%
Suedia	0	40%
Ungaria	0	2.000.000 HUF - 20.000.000 HUF (49.000 EUR - 490.000 EUR)

Observații: 0=legislația țării nu menționează sancțiuni speciale

Sursa: prelucrare proprie pe baza informațiilor OCDE - Profilurile de țară - 2022/2023

Din analiza prezentată în **Tabelul nr. 1**, reiese o diversitate semnificativă în modul în care statele membre ale UE aplică sancțiuni pentru neconformarea cu reglementările privind PT. Se observă că țările cu sancțiuni mai ridicate, cum ar fi Italia (până la 50.000

EUR) sau Olanda (până la 870.000 EUR pentru sancțiuni speciale), promovează un comportament preventiv în rândul contribuabililor, încurajând o pregătire riguroasă și la timp a documentației PT. În schimb, sancțiunile mai reduse, precum cele din România (700 EUR - 3.500 EUR), pot genera riscuri mai mari de neconformare, în

special în cazul IMM-urilor. Este necesară o convergență mai mare a reglementărilor privind sancțiunile pentru a asigura un cadru fiscal corect, uniform și predictibil, care să sprijine atât conformarea contribuabililor, cât și colaborarea între administrațiile fiscale naționale.

Lipsa unei abordări armonizate în materie de PT în cadrul UE a fost accentuată de Comisia Europeană, care a propus un proiect de Directivă în vederea stabilirii unor reguli comune pentru PT la nivelul UE. Conform KPMG (2023), această inițiativă urmărește reducerea litigiilor fiscale și a cazurilor de dublă impozitare, precum și diminuarea costurilor de conformare pentru companii. Deși o directivă comună ar putea adresa multe dintre problemele actuale, implementarea acesteia nu este lipsită de provocări. Fiecare stat membru are propriile particularități economice și fiscale, iar transpunerea unei directive europene în legislația națională poate întâmpina rezistență. În plus, diferențele în capacitatea administrativă și în resursele disponibile pot afecta aplicarea uniformă a noilor reglementări.

5. APA și MAP – o analiză comparativă pe țări

Reducerea la minimum a impozitelor și taxelor este unul dintre obiectivele cele mai populare ale CPM. Pentru a asigura un sistem corect de PT în fiecare jurisdicție este necesar un criteriu internațional. OCDE a promovat ALP

drept temă centrală în ghidurile sale privind PT. Atunci când guvernele adoptă ALP în legislația lor națională, ele permit autorităților fiscale să ajusteze profitul impozabil al unei companii din țara lor atunci când pot dovedi că ALP nu a fost respectat.

Pornind de la faptul că liniile directoare ale OCDE constituie un consens global în materie de PT, următoarea analiză explorează situația reglementărilor din statele membre ale Uniunii Europene. Scopul este de a evalua unde se situează România în raport cu alte țări din UE în ceea ce privește strictețea documentației și sancțiunile aplicate pentru neconformitate. Datele utilizate în această analiză au fost colectate manual de pe site-ul oficial al Comisiei Europene, oferind o bază factuală și actualizată pentru comparațiile efectuate.

Întrebările pe care le-am considerat relevante în analiza stricteții sunt următoarele:

- A. Legislația internă a țării obligă contribuabilii să pregătească documentația specifică a PT?**
- B. Există scadență pentru depunerea dosarelor PT?**
- C. Scadența se poate prelungi?**
- D. Legislația oferă posibilitatea de colaborare cu autoritățile fiscale cu ajutorul APA și MAP?**

Tabelul nr. 2. Obligații și proceduri privind prețurile de transfer în statele membre ale Uniunii Europene

Țara	A	B	C	D
Austria	1	30	0	APA și MAP
Belgia	1	30	1*	APA și MAP
Bulgaria	1	0*	0	MAP
Croația	1	0*	0	APA și MAP
Cipru	1	60	0	APA
Cehia	1	30	0	APA și MAP
Danemarca	1	60	0	APA și MAP
Estonia	1	60	0	MAP
Finlanda	1	60	0	APA și MAP
Franța	1	30	0	APA și MAP
Germania	1	30/60	0	APA și MAP
Grecia	1	30	0	APA și MAP
Ungaria	1	3	0	APA și MAP
Irlanda	1	28/60	0	APA și MAP

Țara	A	B	C	D
Italia	1	10	1**	APA și MAP
Letonia	1	30	0	APA și MAP
Lituania	1	30	0	APA și MAP
Luxemburg	1	28	0	APA și MAP
Malta	1	0*	0	APA și MAP
Olanda	1	30	1*	APA și MAP
Polonia	1	7	0	APA și MAP
Portugalia	1	10	0	APA și MAP
România	1	30/60	1**	APA și MAP
Slovacia	1	15	1***	APA și MAP
Slovenia	1	30	0	APA și MAP
Spania	1	10	0	APA și MAP
Suedia	1	30	0	APA și MAP

Abrevieri: MAP= (en.) Mutual Agreement Procedures, APA= (en.) Advance Price Agreement

1=da, 1*=nu specifică durata prelungirii 1**= durata prelungirii este de 30 de zile, 1***=durata prelungirii este de 1-2 săptămâni, 0= nu, 0*=trebuie să fie disponibilă la cererea autorității fiscale.

Sursa: prelucrare proprie pe baza informațiilor OCDE- Profilurile de țară

Tabelul nr. 2 prezintă comparativ situația reglementărilor PT în diferite țări europene, arătând gradul de conformare cu liniile directoare ale OCDE și mecanismele specifice aplicate în fiecare jurisdicție. Toate țările incluse au implementat un regim formal de PT (indicativ „1” în coloana A), ceea ce demonstrează angajamentul general față de standardele internaționale.

În ceea ce privește termenul pentru prezentarea documentației (coloana B) există variații semnificative. De exemplu, România permite un interval de 30 sau 60 de zile, în funcție de tipul solicitării, similar cu Germania sau Irlanda. Totuși, alte țări, precum Ungaria (3 zile) sau Polonia (7 zile), impun termene mult mai stricte, ceea ce poate crește presiunea asupra contribuabililor. La polul opus, țări precum Danemarca, Estonia și Finlanda oferă termene extinse de până la 60 de zile. Putem observa că țări precum Bulgaria și Croația sunt în vârful clasamentului, unde documentația trebuie să fie disponibilă la cererea autorităților fiscale sau în cursul unei inspecții fiscale. România se află pe ultimul loc cu o posibilitate de prelungire de 30 de zile, ceea ce înseamnă că la un control fiscal contribuabilii au un maximum de 90 de zile pentru prezentarea dosarului.

Ajustările retroactive (coloana C) sunt permise doar în anumite condiții speciale în România, marcate cu „1**”. Acest lucru indică o anumită flexibilitate în aplicarea reglementărilor, dar și justificări suplimentare. Alte țări,

cum ar fi Bulgaria și Malta, nu permit deloc astfel de ajustări, în timp ce state precum Italia sau Slovacia aplică reguli similare cu cele din România, specificând condiții particulare.

Mecanismele de rezolvare a disputelor (coloana D) includ proceduri prealabile, precum APA și MAP, ambele fiind disponibile în România. Aceste mecanisme sunt utilizate pentru a preveni dublarea impozitării și pentru a facilita conformitatea transfrontalieră. Majoritatea statelor europene au implementat aceste mecanisme, evidențiind importanța lor în gestionarea tranzacțiilor între părțile afiliate.

În concluzie, putem spune că din punctul de vedere al depunerii dosarului la cererea autorităților fiscale este recomandat ca dosarul PT să fie deja pregătit. Cu câteva excepții putem spune că legislația țărilor din UE tinde spre convergență, ceea ce nu se poate afirma în cazul sancțiunilor. România se aliniază standardelor europene și internaționale, având reglementări care facilitează conformarea și oferă soluții pentru disputele fiscale. Totuși, diferențele între țările europene, precum termenele de documentare sau posibilitatea ajustărilor retroactive, evidențiază provocările unei coordonări complete și uniforme la nivelul UE.

APA și MAP reprezintă soluții esențiale pentru gestionarea și prevenirea dublei impunerii în tranzacțiile internaționale. APA-urile oferă companiilor predictibilitate fiscală prin

stabilirea metodei de PT înainte de realizarea tranzacțiilor, reducând riscul disputelor cu autoritățile fiscale și încurajând investițiile. MAP-urile, în schimb, soluționează conflictele între jurisdicții privind ajustările fiscale, eliminând dubla impunere și asigurând un tratament echitabil pentru contribuabili (Becker și colab., 2014).

Tabelul nr. 3 sintetizează situația cazurilor inițiate, închise și aflate în proces pentru anul 2023, reflectând capacitatea autorităților fiscale de a gestiona și soluționa tranzacțiile transfrontaliere complexe.

Tabelul nr. 3. MAP și APA în Uniunea Europeană în anul 2023

Țara	Nr.cazuri MAP inițiate (2023)	Nr. cazuri MAP închise (2023)	Nr. cazuri MAP la sfârșitul anului	Timp mediu soluționare MAP (luni)	Nr. cereri APA procesate (2023)	Nr. cazuri APA închise (2023)	Nr. cazuri APA la sfârșitul anului	Timp mediu finalizare APA (luni)
Austria	82	116	243	28,86	6	1	29	20
Belgia	462	422	887	22,47	17	7	51	17,19
Bulgaria	12	7	21	27,36	0	0	0	0
Croația	7	6	20	30,63	0	0	0	0
Cipru	0	0	0	0	0	0	0	0
Cehia	24	31	60	45,98	3	3	15	29
Danemarca	91	90	206	21,01	15	19	39	23,29
Estonia	8	5	14	10,38	0	0	0	0
Finlanda	45	29	152	21,41	18	2	51	33,24
Franța	397	490	980	38,50	42	16	159	44
Germania	656	752	1332	25,16	82	46	375	44,5
Grecia	14	5	65	10,47	0	0	12	n.a
Ungaria	12	4	35	17,26	1	0	14	n.a
Irlanda	85	53	177	17,27	16	1	68	71,97
Italia	350	405	874	30	68	39	244	41,91
Letonia	7	2	21	10,43	0	0	0	0
Lituania	26	5	33	16,55	0	1	0	20
Luxemburg	157	134	251	24,81	7	1	51	21
Malta	4	1	23	2,69	3	0	7	n.a
Olanda	318	361	494	18,50	39	36	110	34
Polonia	57	65	192	42,93	11	14	59	48
Portugalia	56	94	139	32,82	5	0	16	n.a
România	1	7	66	6,76	12	6	28	40,53
Slovacia	7	14	62	35,92	1	1	8	68,12
Slovenia	8	2	42	45	0	0	3	n.a
Spania	273	258	912	29,84	30	19	74	52
Suedia	114	126	316	30,04	14	21	83	38,86

Sursa: prelucrare proprie pe baza informațiilor „OCDE - MAP and APA Statistics”

Aceste date scot în evidență atât diferențele între jurisdicții, cât și tendințele regionale. De exemplu, Germania și Franța raportează cel mai mare număr de cazuri MAP și APA procesate, indicând un volum ridicat de tranzacții intra-grup. În schimb, țări precum România sau Bulgaria gestionează un număr semnificativ mai mic de cazuri, sugerând o activitate economică internațională mai redusă

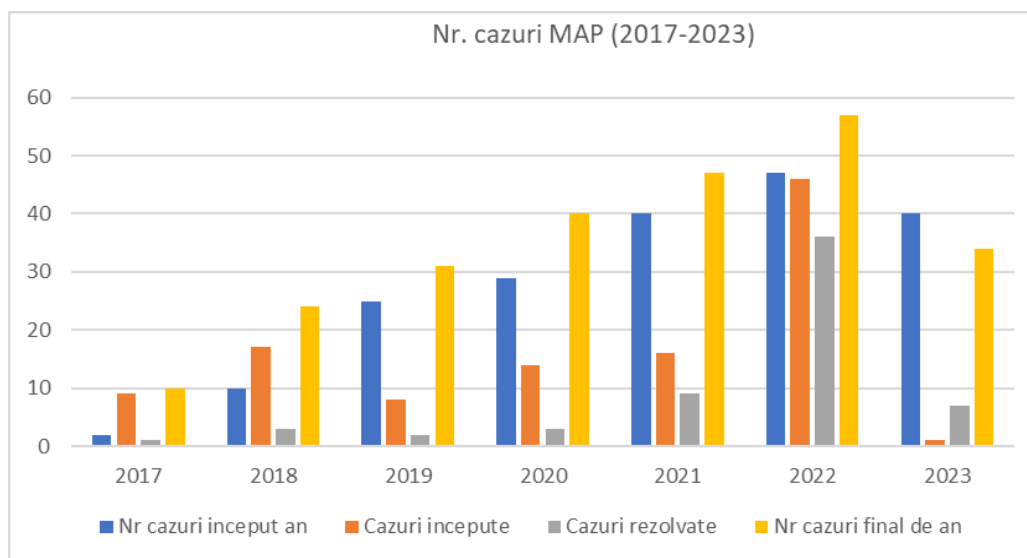
sau un nivel diferit de resurse dedicate acestui domeniu.

Tabelul nr. 3 subliniază și provocările legate de durata medie de soluționare a cazurilor. În timp ce țări precum Malta sau Estonia finalizează cazurile MAP într-un timp relativ scurt, alte jurisdicții, cum ar fi Cehia sau Polonia, raportează termene mult mai lungi, ceea ce poate indica o complexitate procedurală crescută.

Pentru a înțelege mai bine poziția României în contextul mecanismelor MAP am analizat evoluția acestor proceduri în timp (2017-2023), utilizând informații extrase manual din statisticile publicate de OCDE (MAP Statistics). Această analiză permite identificarea unor tendințe și provocări specifice legate de aplicarea reglementărilor privind PT și de utilizarea mecanismelor internaționale

pentru evitarea dublei impunerii. În **Graficul nr. 1** sunt prezentate date despre numărul cazurilor începute, închise și cele rămase deschise la sfârșitul fiecărui an, oferind o perspectivă clară asupra capacității autorităților fiscale din România de a gestiona și soluționa aceste tranzacții complexe.

Graficul nr. 1. Evoluția cazurilor MAP în România (2017-2023)

Sursa: prelucrare proprie pe baza informațiilor OCDE - MAP Statistics - România

Creșterea utilizării MAP între 2017 și 2022 reflectă o intensificare a activității economice internaționale și o mai bună conștientizare a contribuabililor privind beneficiile acestui mecanism pentru evitarea dublei impunerii, ceea ce a dus la o creștere treptată a numărului de cazuri inițiate. Totuși, scăderea bruscă a cazurilor noi în 2023 ridică întrebări legate de posibile schimbări legislative, îmbunătățirea conformării contribuabililor sau limitările operaționale ale autorităților fiscale. În același timp, numărul constant de cazuri rămase nesoluționate la finalul fiecărui an sugerează o presiune continuă asupra autorităților, care trebuie să gestioneze atât fluxul de cazuri noi, cât și cele aflate deja în desfășurare, ceea ce poate afecta durata procesului de soluționare.

5. Concluzii

Rezultatele obținute în urma analizei oferă o imagine clară și detaliată asupra diversității reglementărilor privind

prețurile de transfer în cadrul Uniunii Europene. Deși principiul valorii de piață și ghidurile OCDE oferă un cadru de referință unitar, aplicarea lor concretă diferă considerabil între statele membre. Aceste variații se reflectă în nivelul sancțiunilor aplicate pentru neconformitate, în exigențele privind termenele de conformare și în flexibilitatea procedurilor administrative.

România, deși formal aliniată standardelor europene, aplică sancțiuni financiare mai reduse comparativ cu alte state (700–3.500 EUR față de până la 870.000 EUR în Olanda) și permite termene extinse pentru depunerea dosarului de prețuri de transfer, ceea ce poate conduce la un nivel mai scăzut de conformitate, în special în rândul întreprinderilor mici și mijlocii. Această laxitate poate afecta eficiența controalelor fiscale și încurajează o abordare reactivă, nu preventivă.

Articolul argumentează că implementarea unei directive unitare la nivelul Uniunii Europene este o condiție necesară pentru reducerea litigiilor, evitarea dublei

impuneri și diminuarea costurilor de conformare. Cu toate acestea, procesul de armonizare este complicat de diferențele structurale și administrative dintre statele membre, precum și de capacitățile instituționale inegale.

Analiza comparativă a mecanismelor de procedură amiabilă și acordul de preț în avans scoate în evidență diferențe semnificative de utilizare și eficiență. România se situează la coada clasamentului UE, cu doar un caz de procedură amiabilă inițiat în 2023 și cu un număr modest de cereri acorduri de preț în avans procesate (12), în contrast puternic cu Germania (656 MAP, 82 APA) sau Italia (350 MAP, 68 APA). Deși timpul mediu de soluționare în România este scurt (6,76 luni), durata medie pentru finalizarea acordului de preț în avans este printre cele mai lungi (40,53 luni), ceea ce ridică semne de întrebare privind capacitatea și prioritizarea acestor mecanisme.

Aceste rezultate subliniază necesitatea unei coordonări fiscale consolidate și a investițiilor în capacitatea instituțională națională, pentru a putea asigura un cadru fiscal echitabil, coerent și competitiv. O mai bună utilizare

a mecanismelor preventive precum APA și a celor corective precum MAP ar putea consolida încrederea contribuabililor și ar încuraja un comportament fiscal proactiv în mediul de afaceri românesc.

6. Direcții viitoare de cercetare

Cercetările viitoare în acest domeniu ar putea explora mai profund dinamica complexă a practicilor de stabilire a prețurilor de transfer, în special în contextul peisajelor de reglementare în continuă schimbare și al progreselor tehnologice. Odată cu globalizarea tot mai accentuată a operațiunilor de afaceri și proliferarea tranzacțiilor digitale, devine tot mai necesar să se analizeze implicațiile digitalizării asupra strategiilor de stabilire a prețurilor de transfer și a cadrelor de conformitate. În plus, investigarea rolului tehnologiilor emergente, precum blockchain-ul și inteligența artificială, în facilitarea sau perturbarea practicilor de prețuri de transfer ar putea oferi perspective valoroase asupra tendințelor și provocărilor viitoare în acest domeniu.

Bibliografie

1. Avi-Yonah, R. S., & Xu, H. (2016). Evaluating BEPS: A reconsideration of the benefits principle and proposal for UN oversight. *Harvard Business Law Review*, 6, 185–238.
2. Becker, J., Davies, R. B., & Jakobs, G. (2014). The economics of advance pricing agreements (CESifo Working Paper No. 5079). Munich: CESifo Group.
3. Chan, K. H., Lo, A. W. Y., & Mo, P. L. L. (2004). The Impact of Firm Characteristics on Book-Tax Conformity: An Empirical Study of Listed Companies in China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 13(2), 91-103.
4. Cristea, A. D., & Nguyen, D. X. (2016). Transfer pricing by multinational firms: New evidence from foreign firm ownerships. *American Economic Journal: Economic Policy*, 8(3), 170–202.
5. Eden, L. (2001). Taxes, Transfer Pricing, and the Multinational Enterprise. În A. Rugman & T. Brewer (Eds.), *The Oxford Handbook of International Business* (pp. 591–619). Oxford University Press.
6. Finke, K. (2013). Tax Avoidance of German Multinationals and Implications for Tax Revenue. ZEW – Centre for European Economic Research.
7. Hines, J. R. (2014). How serious is the problem of base erosion and profit shifting? *Canadian Tax Journal*, 62(2), 443–453.
8. Lohse, T., & Riedel, N. (2013). Do Transfer Pricing Laws Limit International Income Shifting? Evidence from European Multinationals. *CESifo Working Paper Series* No. 4404.
9. Lohse, T., Riedel, N. i Spengel, C. (2012), The Increasing Importance of Transfer Pricing Regulations – a Worldwide Overview, Working paper-Oxford University Centre for Business Taxation Said Business School, pp. 7
10. Mooij, R. A., & Liu, L. (2018). At a cost: The real effects of transfer pricing regulations. *IMF Economic Review*, 66(2), 361–387.
11. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE). (2022). Transfer pricing guidelines for multinational enterprises and tax administrations. Paris: OECD Publishing

Abordări conceptuale multidimen- sionale privind riscurile în auditul statutar

Drd. Andrada-Mihaela STOICA,
Academia de Studii Economice București,
e-mail : stoicaandrada17@stud.ase.ro

Rezumat

Având în vedere contextul actual în care tehnologia avansează vertiginos, interconexiunea economiilor globale aflate într-o continuă expansiune, dar și provocările cu care se confruntă auditorii independenți contemporani, subiectul riscurilor în audit ia amploare și interesul acordat acestora a cunoscut o creștere considerabilă. Din această perspectivă, obiectivul cercetării este de a identifica și analiza multidimensional abordările conceptuale privind riscurile în auditul statutar. Prin recurs la analiza bibliometrică a articolelor publicate în baza de date Scopus, pe perioada 1987-2024, au fost identificate principalele direcții de cercetare din literatura de specialitate, frecvența și relevanța tematicilor tratate, dar și autorii și lucrările cu un impact semnificativ. Rezultatele cercetării au evidențiat interesul crescut acordat riscurilor în audit, dar și importanța acestora în ceea ce privește raportarea financiară. Având în vedere atât importanța riscurilor în desfășurarea misiunii de audit, cât și impactul acestora asupra formulării opiniei auditorului, prezenta lucrare contribuie semnificativ la îmbogățirea literaturii de specialitate. Totodată, dinamica mediului economic actual justifică necesitatea continuării cercetărilor axate pe riscurile din domeniul auditului.

Cuvinte cheie: audit statutar; risc de audit; literatură de specialitate; analiză bibliometrică; Scopus;

Clasificare JEL: M42, M48

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Stoica, A.-M. (2025), Multidimensional Conceptual Approaches to Risk in Statutory Audit, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.617-635, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/020

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/020>

Data primirii articolului: 5.05.2025

Data revizuirii: 8.05.2025

Data acceptării: 15.07.2025

Introducere

Cercetarea riscului de audit reprezintă o componentă importantă în procesul de audit. Astfel, aceasta servește drept mecanism fundamental pentru evaluarea și gestionarea riscurilor cu care se confruntă organizațiile în activitatea lor. Cercetarea noastră își propune să ofere o prezentare cuprinzătoare a subiectului, integrând atât explicații generale și clarificări conceptuale, cât și analiza unor fenomene relevante și studii de specialitate semnificative. În plus, lucrarea include o analiză bibliometrică riguroasă, axată pe identificarea și examinarea studiilor care tratează riscurile în audit, selectate dintr-o bază de date științifică acreditată. Auditul, ca practică, este împletit cu noțiunea de risc. În acest context, riscul se referă la apariția potențială a unor evenimente care ar putea avea efecte negative asupra capacității unei organizații de a-și atinge obiectivele. Auditorii, cărora li se atribuie responsabilitatea atât de a examina situațiile financiare, cât și de a asigura acuratețea și fiabilitatea acestora, trebuie să aibă o înțelegere profundă a riscurilor reale din cadrul entităților pe care le auditează. Drept urmare, analiza riscurilor apare ca o disciplină specializată în cadrul auditului, axată pe identificarea, evaluarea și abordarea vulnerabilităților care ar putea afecta sănătatea financiară, eficiența operațională și durabilitatea generală a unei entități.

O analiză critică a auditului de risc presupune o examinare amănunțită a diferitelor aspecte inerente procesului. Aceasta presupune evaluarea aprofundată a metodelor și tehnicilor utilizate de auditori în evaluarea riscurilor, a eficienței strategiilor de gestionare implementate de entități, precum și a impactului riscurilor identificate asupra raportării financiare și a procesului decizional. Totodată, vizează investigarea rolului auditorilor în furnizarea de asigurări cu privire la adecvarea și eficacitatea controalelor interne menite să reducă riscurile. În plus, implică explorarea evoluției cadrului de reglementare pentru practicile de gestionare a riscurilor și impactul acestuia asupra standardelor și procedurilor de audit. Sfera auditului de risc este caracterizată de fenomene dinamice și cu multiple abordări care îi modelează practica și rezultatele. Acești factori includ globalizarea, progresele tehnologice, complexitatea mediului de afaceri, reformele de reglementare existente, dar și interconectarea tot mai mare a piețelor financiare. În concluzie, în contextul auditului și având ca misiune îmbunătățirea capacității de evaluare a riscurilor, auditorii se confruntă cu o mulțime de

provocări, printre care se numără identificarea riscurilor emergente, evaluarea suficienței informațiilor privind riscurile, dar și integrarea analizei datelor și a inteligenței artificiale în procesele de audit.

Cercetările realizate până în prezent au avut un rol esențial în aprofundarea înțelegerii auditului riscurilor și a impactului acestuia asupra părților interesate. De-a lungul timpului, studiile din domeniu au analizat diverse aspecte, de la eficiența tehnicilor de evaluare a riscurilor până la influența comitetului de audit asupra gestionării acestora. În plus, cercetările empirice au evidențiat legătura dintre informațiile privind riscurile incluse în situațiile financiare și performanța unei organizații, oferind perspective valoroase pentru practicieni, autorități de reglementare și decidenți. Cu toate acestea, există încă aspecte insuficient explorate, ceea ce subliniază necesitatea unor analize suplimentare pentru a îmbunătăți atât cadrul teoretic, cât și metodologiile utilizate în auditul riscurilor.

Literatura de specialitate reflectă o varietate de opinii și abordări. De exemplu, Martinov-Bennie (1998) și Dobler (2003) atrag atenția asupra provocărilor și limitărilor din practica actuală, cel din urmă evidențiind preponderent problemele legate de reglementare. Peters (1989) și Allen (2006) analizează procesul de evaluare a riscului inerent, Allen (2006) sugerând chiar faptul că o revizuire a acestuia este necesară. Pe de altă parte, Schultz (2010) și Khwaja (2011) aprofundează importanța integrării riscului de afaceri în audit, Khwaja (2011) concentrându-se pe auditurile fiscale bazate pe risc, iar Schultz pe beneficiile unei abordări strategice a auditului sistemelor. Nu în ultimul rând, Steele (1995) și Vitalis (2012) investighează intersecția dintre riscul de afaceri și audit, contribuind astfel la o perspectivă mai amplă asupra acestui domeniu.

Obiectivul principal al acestei lucrări este investigarea abordărilor conceptuale privind identificarea riscurilor în auditul entităților economice, prin intermediul unei analize bibliometrice a literaturii de specialitate indexate în baza de date Scopus, în intervalul 1987–2024. Prin această analiză, studiul urmărește identificarea principalelor direcții de cercetare în domeniul riscurilor asociate auditului, frecvența tematicilor abordate, publicațiile cu cea mai mare deschidere către acest subiect, precum și autorii cu contribuții semnificative în dezvoltarea domeniului.

Prezenta cercetare reprezintă o completare a studiilor existente privind riscurile în audit, contribuind la aprofundarea înțelegerii conceptelor aferente în contextul actual. Totodată, lucrarea oferă un cadru de referință

pentru direcționarea cercetărilor viitoare asupra impactului riscurilor de audit asupra raportării financiare.

Lucrarea este alcătuită astfel: prima parte conține revizuirea literaturii de specialitate; a doua parte este destinată metodologiei cercetării, urmată de rezultate și discuții în cadrul celei de a treia secțiuni. Ultima secțiune este dedicată concluziilor, limitelor și direcțiilor viitoare ale cercetării.

Riscurile de audit în viziunea Standardelor Internaționale de Audit

Riscul de audit poate fi definit pe scurt ca riscul pe care auditorul și-l asumă pentru a emite o opinie eronată în legătură cu situațiile financiare auditate. La planificarea riguroasă a auditului contribuie în mod direct identificarea și evaluarea eficientă a factorilor de risc care caracterizează cele trei componente ale riscului de audit – riscul inerent, riscul de control și riscul de nedetectare.

Din nevoia de a determina o relație între principalele componente ale riscului Principiile Contabile și Standardele de Audit propun în 1988 un model matematic, de notorietate încă pentru auditorii contemporani (Arens & Loebbecke, 2003):

$$\text{Riscul de Audit} = \text{Riscul Inerent} \times \text{Riscul de Control} \times \text{Riscul de Nedetectare}$$

În practică se recomandă ca pragul de acceptare a riscului de audit să nu depășească 5%, iar luând în calcul faptul că gradul de asigurare (GA) este invers proporțional cu RA, implicit acesta va depăși pragul de 95% (ICAS & CAFR, 2019). Colectarea unui volum mare de probe, alocarea misiunii de audit către experți competenți și cu experiență, dar și monitorizarea amănunțită a activității echipei de audit se numără printre factorii care pot reduce riscul de audit.

Riscul inerent reprezintă vulnerabilitatea situațiilor financiare la denaturări semnificative, chiar și în absența unor deficiențe în controlul intern. Acest risc depinde de factori precum natura activității entității și complexitatea operațiunilor economice desfășurate. În literatura de specialitate existentă regăsim faptul că riscul inerent este susceptibilitatea că soldul unei categorii de tranzacții sau al unui cont include informații eronate semnificative, la nivel individual sau la nivel cumulat împreună cu informații din alte solduri sau tranzacții, plecând de la premisa că nu au existat controale interne adiacente (IAASB, 2018: ISA 200).

Riscul de control apare atunci când mecanismele de control intern nu reușesc să prevină sau să detecteze denaturările semnificative ale situațiilor financiare. Un sistem de control intern inefficient poate expune entitatea la erori contabile și chiar fraude. De reținut este faptul că funcția de audit intern are un rol esențial în consolidarea eficacității guvernantei corporative și a proceselor de management, în special în ceea ce privește gestionarea riscului de control intern. Auditorul financiar poate obține de la departamentul de audit intern informații cu privire la riscurile de denaturare semnificativă datorate erorii sau fraudei (ISA 610).

Riscul de nedetectare se referă la posibilitatea ca auditorul să nu identifice denaturările semnificative în cadrul procesului de audit. Acest risc poate fi influențat de utilizarea unor proceduri de audit neadecvate sau de lipsa de experiență a auditorului.

În completarea riscurilor menționate anterior, un aspect esențial în cadrul procesului de audit îl reprezintă **riscul de fraudă**. Frauda constituie o amenințare majoră pentru integritatea auditului, manifestându-se prin manipularea intenționată a informațiilor financiare.

Revizuirea literaturii de specialitate

Auditul financiar joacă un rol esențial în garantarea transparenței și corectitudinii informațiilor contabile. Cu toate acestea, procesul de audit implică riscuri care pot influența obiectivitatea și calitatea raportării financiare. Acest articol examinează principalele tipuri de riscuri din domeniul auditului, factorii care le influențează și metodele prin care acestea pot fi reduse eficient.

Deși profesia de auditor, în forma sa actuală, nu era cunoscută în perioadele istorice timpurii, existența unor practici similare poate fi identificată încă din Antichitate. Descoperiri arheologice din Babilonul antic și Egipt atestă utilizarea documentelor justificative pentru tranzacțiile comerciale, permițând astfel o primă formă de verificare și evidență contabilă (Bogdan, 2005). Odată cu dezvoltarea comerțului, necesitatea monitorizării tranzacțiilor a devenit tot mai stringentă, impunând trecerea de la metode rudimentare la sisteme mult mai documentate și complexe. Evoluțiile înregistrate în domeniul contabilității și al supravegherii financiare au facilitat gestionarea activităților economice, însă, în același timp, au favorizat apariția unor tentative de fraudă și manipulare în scopul

obținerii unor avantaje nejustificate. Ca răspuns, autoritățile statale au implementat mecanisme de control destinate supravegherii utilizării și circulației fondurilor.

De-a lungul timpului, aceste mecanisme s-au diversificat și perfecționat, punând bazele unor tehnici avansate de control financiar aplicate asupra activelor, datoriilor, capitalurilor proprii, cheltuielilor și veniturilor. Auditorii, în calitate de experți independenți care reprezintă interesele acționarilor, au rolul de a asigura exactitatea și conformitatea situațiilor financiare întocmite de conducere, asumându-și astfel o responsabilitate deosebit de importantă (Rodgers et al., 2019). În prezent, rapoartele de audit furnizează informații mai detaliate părților interesate, comparativ cu formele anterioare.

Auditul riscurilor presupune identificarea riscurilor potențiale, analizarea probabilității și impactului acestora, elaborarea de măsuri de control pentru diminuarea lor și monitorizarea eficienței acestor măsuri în timp (Arens et al., 2017). Acest proces include atât riscurile asociate raportării financiare, cât și pe cele legate de aspectele operaționale ale organizațiilor (Fleming, 2014). Un factor deosebit de important îl reprezintă riscurile identificate, care sunt reflectate în rapoartele de audit sub forma **aspectelor cheie de audit (KAM -Key Audit Matters)** (Grosu, Robu & Istrate, 2020). Evaluarea riscurilor, un element esențial al practicilor moderne de audit, evoluează constant pentru a răspunde dinamicii riscurilor organizaționale. Potrivit lui Arens et al. (2017), acesta este un proces structurat ce urmărește analiza și gestionarea riscurilor inerente activităților organizației, având ca obiectiv asigurarea îndeplinirii scopurilor organizaționale și protejarea activelor și resurselor. Această definiție evidențiază caracterul proactiv al auditului riscurilor, punând accent pe identificarea, evaluarea și reducerea riscurilor înainte ca acestea să se transforme în amenințări majore.

Evaluarea riscului ocupă un loc deosebit, din punct de vedere al importanței, în procesul de audit. Unul dintre cele mai contestate elemente cu care auditorul se confruntă în cadrul misiunilor de audit este riscul de audit. Conform literaturii de specialitate, preocuparea principală a auditorului ar trebui să fie evaluarea riscului de audit. Pentru a evalua în ce măsură situațiile financiare ale unei companii reflectă fidel poziția sa financiară și performanța, auditorul trebuie să colecteze suficiente probe care să susțină formarea unei opinii. O gestionare eficientă a procesului de audit necesită o evaluare corectă a riscului de audit, aceasta fiind o etapă esențială în determinarea

metodelor, tehnicilor, naturii și extinderii procedurilor aplicate. "Demersul este realizat încă din primele faze ale procesului de planificare, imediat după cunoașterea clientului și după evaluarea sistemului de control intern" (Horomnea, 2014).

În literatura de specialitate, decizia de acceptare și de menținere a clienților reprezintă un aspect esențial al procesului de management al riscurilor în cadrul firmelor de audit. Johnstone (2000) propune un model conceptual în care acceptarea clientului este înțeleasă ca un proces dual, ce implică evaluarea riscurilor și adaptarea la acestea. Auditorii evaluează riscuri precum viabilitatea financiară și calitatea controlului intern pentru a estima posibilitatea ca firma de audit să sufere pierderi, fie prin scăderea profitabilității angajamentului, fie prin litigii ulterioare. Modelul presupune trei strategii de răspuns la risc: selecția clienților pe baza profilului de risc, evaluarea riscului de pierdere pentru firmă și, teoretic, adoptarea unor măsuri proactive, precum ajustarea onorariilor sau modificarea planificării auditului. Totuși, studiul empiric indică faptul că partenerii de audit preferă, în practică, evitarea riscului în detrimentul adaptării proactive.

Această tendință este confirmată și de cercetările ulterioare realizate de Johnstone și Bedard (2004), care analizează deciziile de acceptare și continuare a clienților într-o firmă mare de audit, oferind dovezi clare ale unui comportament sistematic de evitare a riscurilor. Rezultatele arată că firma renunță activ la clienții considerați mai riscanți și acceptă clienți noi cu un profil de risc mai redus, ceea ce conduce la un portofoliu tot mai conservator. Diferențele de risc sunt mai pronunțate între clienții menținuți și cei respinși decât între clienții menținuți și cei nou acceptați. De asemenea, se evidențiază că factorii specifici riscului de audit (precum riscul de denaturare sau riscul de control) sunt mai importanți decât factorii financiari în luarea deciziilor privind gestionarea portofoliului de clienți. Interesant este faptul că, după controlul privind riscurile dar și alte caracteristici ale clienților, onorariile percepute nu influențează semnificativ deciziile de acceptare sau de continuare. Prin urmare, dovezile sugerează că firmele de audit adoptă o abordare conservatoare, orientată predominant spre evitarea riscului atât la nivel decizional individual (parteneri de audit), cât și instituțional (strategii de portofoliu), ceea ce reflectă o cultură organizațională puternic marcată de aversiunea față de risc (Johnstone, 2000; Johnstone & Bedard, 2004).

În principal, riscurile identificate în cadrul auditului, stau la baza orientării efortului auditorului spre acele aspecte

unde denaturările pot duce la alterarea imaginii fidele a situațiilor financiare. În esență, riscul de audit acceptabil reflectă măsura în care auditorul este dispus să admită posibilitatea existenței unor denaturări semnificative în situațiile financiare, chiar dacă a emis un raport de audit fără rezerve. Din cauza limitărilor inerente ale oricărui proces de audit un anumit nivel de risc este inevitabil. Totuși, auditorul trebuie să îl mențină cât mai redus posibil, astfel încât nivelul de asigurare oferit prin opinia sa asupra fiabilității situațiilor financiare să fie maxim. Acest obiectiv poate fi atins printr-o identificare precisă a factorilor de risc și prin direcționarea procedurilor de audit către ariile cu cea mai mare probabilitate de apariție a erorilor sau fraudelor (Grosu & Mihalciuc, 2021).

Se consideră că, pe măsură ce utilizatorii externi depind mai mult de situațiile financiare auditate, auditorul trebuie să accepte un risc de audit mai scăzut. Acest lucru presupune că riscul entității de a nu-și continua activitatea este mai ridicat, iar competența și integritatea conducerii sunt mai îndoielnice. Cu alte cuvinte, pe măsură ce riscul total al firmei (economic, financiar și de faliment) crește, auditorul trebuie să ofere un grad mai mare de asigurare, reducând astfel riscul de audit acceptat (Muñoz-Izquierdo, 2019).

Potrivit cadrului teoretic existent, există o serie de lucrări care investighează relația dintre onorariile de audit și reformulările ulterioare ale situațiilor financiare în perioada post-Sarbanes-Oxley (SOX), având în vedere modificările semnificative impuse de această lege asupra practicii de audit. După analiza calității controlului intern, rezultatele cercetării arată o corelație negativă între onorariile de audit anormale și probabilitatea ca situațiile financiare să fie reformulate ulterior (Blankley, A.I., Hurtt, D.N. & MacGregor, J.E., 2012). Aceasta contravine unor cercetări anterioare, care au găsit o asociere pozitivă între nivelul onorariilor de audit și rectificările financiare viitoare (Hoitash, R., Hoitash, U., Bedard, J.C., 2008).

Această discrepanță sugerează că, în loc să fie un indicator al unei evaluări riguroase a riscurilor de audit, onorariile mai mari ar putea fi percepute ca un semnal de efort suplimentar din partea auditorilor, iar ajustările ar putea indica o evaluare insuficientă a riscurilor în perioadele anterioare. În această lumină, rezultatele noastre sunt consistente cu ipoteza conform căreia revizuirile situațiilor financiare nu sunt neapărat rezultatul unei evaluări adecvate a riscurilor, ci mai degrabă al unui efort de audit scăzut sau al unei subestimări a riscurilor de audit în anii anteriori corectării. Această constatare ar

putea avea implicații importante pentru practica de audit, sugerând că auditorii ar trebui să își aloce mai mult timp și mai multe resurse pentru evaluarea riscurilor de fraudă și de denaturare a situațiilor financiare, mai ales în perioadele economice instabile. De asemenea, ar putea influența reglementările referitoare la determinarea onorariilor de audit, evidențiind necesitatea unei mai mari transparențe în procesul de stabilire a acestora (Blankley, A.I., Hurtt, D.N. & MacGregor, J.E., 2012).

Evaluarea riscului inerent reprezintă o etapă importantă pe care auditorul o are în vedere în dezvoltarea generală a planului de audit. În cazul în care auditorul ajunge la concluzia că există o probabilitate semnificativă ca sistemul de control intern să fie deficitar, atunci va considera că riscul inerent este ridicat. Acest tip de concluzie are un impact direct asupra dimensiunii probelor de audit pe care auditorul trebuie să le colecteze, implicând un efort suplimentar în cadrul misiunii de audit. Factorii pe care auditorul trebuie să îi ia în considerare în evaluarea riscului inerent includ: rezultatele auditurilor anterioare, compararea angajamentelor inițiale ale auditorilor anteriori cu rezultatele obținute, raționamentul profesional folosit pentru stabilirea soldurilor contabile și înregistrarea tranzacțiilor, precum și tranzacțiile neobișnuite sau complexe. Alte considerații sunt activele susceptibile de delapidare, structura populației și dimensiunea eșantionului, natura activității entității, schimbările din conducere, precum și reputația entității. De asemenea, auditorul trebuie să țină cont de natura sistemului de procesare a datelor și utilizarea tehnologiilor de comunicare moderne.

Înainte de a evalua riscul inerent, auditorii trebuie să efectueze o analiză complexă a contextului în care entitatea auditată funcționează și să identifice caracteristicile specifice ale operațiunilor auditate. Evaluarea factorilor menționați anterior îl ajută pe auditor să stabilească riscul inerent aferent fiecărui ciclu de tranzacții, cont și obiectiv al auditului. În general, auditorii exprimă riscul inerent în termeni cantitativi, în urma întocmirii și completării unei liste de întrebări, construită în funcție de răspunsurile primite, dar și în baza raționamentului profesional. Raționamentul profesional este o noțiune de bază atunci când vorbim de evaluarea riscului inerent, deoarece auditorul se folosește de aceasta pentru a estima factorii care influențează nivelul riscului evaluat atât la nivelul situațiilor financiare, cât și la nivelul soldurilor de conturi respectiv al categoriilor de tranzacții.

Riscul inerent poate fi divizat în risc inerent general și risc inerent specific. Referitor la situațiile financiare, auditorul trebuie să aibă în vedere integritatea conducerii și schimbările care au intervenit la nivelul conducerii pe perioada de interes, presiunile neobișnuite la care conducerea ar putea fi supusă, natura activităților entității în cauză și, nu în ultimul rând, factorii care afectează sectorul de activitate în care operează firma. Riscul inerent general vizează factorii enumerați anterior, iar riscul inerent individual vizează factorii ce urmează a fi expuși în continuare. Pentru soldurile de conturi și categoriile de tranzacții, auditorul ține cont de conturile situațiilor financiare care ar putea fi susceptibile de denaturare, complexitatea tranzacțiilor principale sau a oricăror alte evenimente care ar avea nevoie de expertiză avizată, de măsura în care raționamentul profesional a fost folosit pentru a determina soldul contului respectiv, susceptibilitatea la pierdere sau delapidare a activelor, finalitatea tranzacțiilor cu un grad de complexitate ridicat sau neobișnuite din punct de vedere al naturii, dar și de tranzacțiile derulate în mod extraordinar.

La nivelul literaturii de specialitate, regăsim și studii experimentale care evaluează circumstanțele în care modelul riscului de audit reflectă, respectiv nu reflectă, deciziile de planificare a auditului, în special în ceea ce privește alocarea resurselor și stabilirea onorariilor. Rezultatele cercetării indică faptul că, în situațiile în care probabilitatea producerii unei erori era ridicată, modelul riscului de audit a avut o influență dominantă asupra deciziilor de investiție, iar onorariul de audit nu a inclus o primă de risc. În schimb, atunci când există o probabilitate mare de nereguli (fraude), riscurile de afaceri au avut un rol determinant în deciziile de planificare, iar onorariile au reflectat un cost suplimentar, sub forma unei prime de risc. Aceste constatări sugerează că aplicabilitatea modelului riscului de audit în explicarea comportamentului auditorilor, precum și tendința acestora de a include o primă de risc în onorariu variază în funcție de natura riscurilor identificate în cadrul misiunii de audit. Astfel, în prezența erorilor, modelul riscului de audit descrie în mod adecvat procesul decizional, în timp ce, în cazul neregulilor, acesta se dovedește a fi insuficient (Houston, R.W., Peters, M.F., Pratt, J.H., 1999).

Evaluarea preliminară a riscului de control este de fapt procesul de evaluare a eficacității sistemelor contabile și de control intern ale firmei în prevenirea și detectarea denaturărilor semnificative. Este de la sine înțeles faptul că existența unor riscuri de control este o certitudine ce se datorează faptului că orice sistem de contabilitate și

control are limitări inerente. În cadrul evaluării preliminare a riscului de control auditorul evaluează în general acest risc ca fiind ridicat, cu excepția cazurilor în care este capabil să identifice controalele relevante referitoare la aserțiuni ce ar putea preveni, respectiv detecta și corecta o denaturare semnificativă sau atunci când auditorul își propune și planifică să efectueze teste ale controalelor care pot susține nivelul evaluat al riscului.

Între nivelul combinat al riscului inerent și al riscului de control, pe de o parte, și riscul de nedetectare, pe de altă parte, există o relație invers proporțională. Astfel, atunci când riscurile inerent și de control se situează la un nivel ridicat, riscul de nedetectare trebuie să fie menținut la un nivel scăzut pentru ca riscul general de audit să se încadreze într-un prag acceptabil. Evaluarea la un nivel scăzut al riscului de control și al celui inerent nu influențează necesitatea ca auditorul să efectueze proceduri de fond. Acesta trebuie să efectueze proceduri de fond pentru soldurile conturilor și pentru categoriile de tranzacții semnificative, neglijând astfel nivelul evaluat al celor două riscuri anterior menționate. Cu cât evaluarea riscului de control și a celui inerent este mai mare cu atât numărul probelor de audit obținute în urma aplicării procedurilor de fond este mai mare. Dacă nivelul riscului inerent și al celui de control sunt ridicate, auditorul trebuie să cântărească dacă procedurile de fond îi pot furniza suficiente probe de audit pentru a reduce atât nivelul riscului de nedetectare, cât și nivelul riscului de audit la un nivel acceptabil de scăzut.

Cum am menționat anterior, modelul riscului de audit propune un cadru de evaluare a relației dintre riscul general de audit, riscul inerent, riscul de control și cel de nedetectare, iar la nivelul literaturii de specialitate regăsim cercetări care urmăresc dacă acest model descrie ceea ce se întâmplă în practică. Conform unui studiu din 2008, onorariile de audit tind să fie semnificativ mai ridicate în cazul companiilor care înregistrează deficiențe în controlul intern, chiar și după controlul variabilelor precum dimensiunea firmei, riscul financiar și nivelul de profitabilitate. Mai mult decât atât, nivelul onorariilor pare să reflecte și severitatea problemelor de control identificate, ceea ce sugerează o relație directă între gradul de risc de control și efortul suplimentar depus de auditor. Astfel, în contextul actual al mediului de reglementare și al practicilor de audit, se poate concluziona că firmele de audit își ajustează onorariile în funcție de riscurile suplimentare identificate, așadar în conformitate cu modelul de risc de audit (Hogan, C., Wilkins, M., 2008).

Auditorii trebuie să monitorizeze cu atenție semnalele de alarmă, cum ar fi modificările nejustificate ale politicilor contabile sau tranzacțiile suspecte. Având în vedere contextul actual, evoluția tehnologiei a facilitat apariția acțiunilor frauduloase în cadrul entităților, încurajând în egală măsură atât auditorii să investigheze neregulile, cât și conducerea organizațiilor să implementeze sisteme de control eficiente. Studiile recente au explorat multiple aspecte ale auditului riscurilor, evidențiind tendințele emergente și provocările cu care se confruntă auditorii în gestionarea acestora. Asemenea altor profesii libere din era digitală, specialiștii contabili au integrat soluții bazate pe inteligență artificială (AI) în activitatea lor. Totodată, progresele în analiza datelor și tehnicile de modelare predictivă au transformat semnificativ modul în care riscurile sunt identificate și evaluate. Prin utilizarea tehnologiilor big data și a unor instrumente analitice avansate, auditorii pot procesa volume mari de date atât structurate, cât și nestructurate, pentru a identifica modele, tendințe și anomalii ce semnalează riscuri potențiale (Jones et al., 2022). Spre exemplu, algoritmi de învățare automată pot detecta tranzacții suspecte, expune activități frauduloase și anticipa evenimente de risc viitoare cu o acuratețe și eficiență sporite (Zhang & Wang, 2023). Această metodă bazată pe analiză de date le permite auditorilor să identifice riscuri și vulnerabilități ascunse, care ar putea trece neobservate prin tehnicile tradiționale de audit.

Un alt aspect esențial analizat în literatura recentă de specialitate vizează influența tehnologiilor disruptive asupra nivelului riscului de audit atât la nivelul entităților auditate, cât și al firmelor de audit. În acest sens, un studiu aplicat asupra companiilor incluse în indicele FTSE 100, împreună cu firmele de audit corespunzătoare din grupul „Big 4”, pentru perioada 2015–2020, evidențiază o corelație semnificativă între utilizarea tehnologiilor disruptive și reducerea riscului de audit. Rezultatele indică faptul că tehnologia disruptivă contribuie în mod semnificativ la diminuarea riscului de denaturare semnificativă — atât riscul inerent, cât și riscul de control — precum și la scăderea riscului de nedetectare. Efectele pozitive ale acestor tehnologii sunt constatate în mod constant în cadrul mai multor ramuri industriale, ceea ce sugerează o aplicabilitate largă și un potențial ridicat de eficientizare a procesului de audit (Elnahass, M., Jia, X., & Crawford, L., 2024).

În literatura de specialitate, Smith et al. (2023) accentuează impactul tot mai mare al riscurilor

tehnologice, precum amenințările cibernetice și breșele de securitate a datelor, asupra mediului de afaceri actual. Acest aspect subliniază necesitatea ca auditorii să își adapteze metodele de audit al riscurilor pentru a gestiona eficient aceste amenințări în continuă schimbare și pentru a proteja activele organizaționale. Totodată, utilizarea analizei datelor și a inteligenței artificiale (AI) în procesele de audit al riscurilor s-a dovedit a fi o soluție eficientă pentru îmbunătățirea evaluării riscurilor și identificarea anomaliilor ce pot indica pericole potențiale (Jones & Wang, 2022). Un exemplu notabil, care devine unul din pionierii care a implementat utilizarea tehnologiei AI în procesul de audit este Deloitte, una dintre cele mai mari patru firme de audit la nivel global (*Big Four*). Conform rapoartelor companiei, aceștia integrează tehnologia AI (*Deloitte Financial Robot*) care contribuie semnificativ la optimizarea proceselor încă din 2016. Aceasta a dus la reducerea timpului necesar pentru procesarea datelor, scăderea costurilor forței de muncă, creșterea eficienței operaționale și o mai bună înțelegere a riscurilor financiare asociate fiecărui client (Müller & Bostrom, 2016). De-a lungul timpului continuă să o perfecționeze pentru că o astfel de abordare integrată le oferă auditorilor o înțelegere mai profundă a interconexiunilor dintre diferiți factori de risc și a impactului acestora asupra obiectivelor organizaționale.

Prin exploatarea tehnologiilor avansate de analiză, auditorii pot examina rapid volume mari de date, identifica tipare și detecta abateri de la normele stabilite, facilitând astfel o gestionare proactivă a riscurilor. În plus față de progresele tehnologice, cercetările recente au evidențiat și necesitatea integrării factorilor de mediu, sociali și de guvernare (ESG) în practicile de audit al riscurilor (Prodanova et al., 2023). Odată cu creșterea presiunii asupra organizațiilor de a demonstra un angajament real față de sustenabilitate și responsabilitate corporativă, auditorii trebuie să analizeze modul în care riscurile ESG influențează performanța și reputația acestora. Acest proces impune o perspectivă integrată asupra auditului riscurilor, care să includă atât riscurile financiare, cât și pe cele nefinanciare, având un impact semnificativ asupra sustenabilității pe termen lung.

Frauda reprezintă una din cauzele care au generat numeroase scandaluri financiare intens mediatizate în ultimii ani, devenind astfel un domeniu de interes primordial pentru auditorii financiari. Având în vedere contextul erei moderne, evoluția tehnologiei a facilitat apariția acțiunilor frauduloase în cadrul entităților, forțând în egală măsură auditorii să investigheze neregulile prin

aplicarea metodelor de identificare și evaluare a riscurilor și prin implementarea diversificată a tehnicilor și mecanismelor de control intern, a procedurilor de fond pentru a putea evalua riscul de fraudă și încurajând conducerile organizațiilor să implementeze sisteme de control eficiente.

Riscul de fraudă reprezintă probabilitatea ca situațiile financiare ale unei entități să conțină denaturări semnificative cauzate de acte intenționate de fraudă. Acest risc este o componentă esențială a riscului de audit și necesită o atenție sporită din partea auditorilor, deoarece fraudele pot afecta în mod substanțial credibilitatea și integritatea raportărilor financiare. În literatura de specialitate, riscul de fraudă este adesea analizat prin prisma a două categorii principale: **riscul inerent** și **riscul de control**, ambele reflectând vulnerabilitatea atât a sistemului contabil, cât și a mecanismelor interne de control în fața intenției deliberate de manipulare sau omitere a informațiilor relevante.

În acest context, Triunghiul Fraudelor – format din presiune, oportunitate și raționalizare – oferă un cadru conceptual pentru înțelegerea comportamentului fraudulos. Cu toate acestea, modelele moderne tind să extindă această abordare, având în vedere factori suplimentari, cum ar fi cultura organizațională, gradul de digitalizare și dinamica relațiilor de guvernare. Evaluarea eficientă a riscului de fraudă presupune, astfel, nu doar o înțelegere teoretică profundă a fenomenului, ci și aplicarea unor proceduri riguroase de audit care să permită identificarea semnalelor de avertizare și estimarea impactului potențial asupra situațiilor financiare. Regăsim în literatura de specialitate cercetări ce reanalizează modelul Triunghiului Fraudelor, punând în evidență perspective recente și contribuții contemporane ale comunității profesionale implicate în prevenirea și combaterea fraudelor, cu scopul de a elabora un meta-model al fraudei care să fie utilizabil atât în cercetarea contabilă, cât și în procesul de instruire academică. Deși Triunghiul Fraudelor continuă să constituie un instrument fundamental în evaluarea riscului de fraudă, acesta reprezintă doar o componentă a unui cadru mai larg de analiză a riscului de audit (Dorminey, J., Fleming A.S., Kranacher & Riley, R.A., 2012).

Standardele profesionale emise de AICPA și PCAOB (2010) subliniază în mod clar responsabilitatea auditorului de a identifica riscurile de denaturare semnificativă ce pot rezulta din fraude, în conformitate cu cerințele privind serviciile de asigurare. Astfel, identificarea riscului de

fraudă nu este doar o etapă procedurală, ci un element esențial care impune utilizarea unor modele explicative relevante, aliniate la înțelegerea actuală a fenomenului fraudulos.

Pentru a aprofunda înțelegerea motivațiilor care stau la baza comportamentului fraudulos și pentru a sprijini comunitatea profesională în eforturile sale de prevenire, descurajare, detectare, investigare și remediere a cazurilor de fraudă, cercetători și practicieni au extins cadrul conceptual oferit de Triunghiul Fraudelor. Aceste contribuții sunt sintetizate în prezentul studiu sub forma unui meta-model, care oferă o bază teoretică solidă pentru educatori și cercetători interesați de problematica fraudei. Elementele-cheie ale meta-modelului includ utilitatea didactică în mediul educațional, precum și aplicabilitatea empirică în demersurile de cercetare științifică.

Pandemia de COVID-19 a reprezentat un catalizator major în reconfigurarea abordărilor privind auditul riscurilor, evidențiind necesitatea ca auditorii să își reevalueze metodologiile pentru a răspunde eficient unor perturbări sistematice de amploare globală (Noch, M.Y., 2024). Aceasta a scos în evidență gradul ridicat de interconectare dintre riscurile aferente lanțurilor de aprovizionare, proceselor operaționale și piețelor financiare, subliniind importanța dezvoltării unor practici robuste de management al riscurilor, capabile să atenueze vulnerabilitățile sistematice. În acest context, auditul riscurilor devine un domeniu dinamic, aflat într-o continuă evoluție sub influența tendințelor emergente și a noilor provocări din mediul economic global. Valorificarea sinergiei dintre principiile clasice ale auditului și rezultatele cercetării contemporane le oferă auditorilor un cadru consolidat pentru identificarea, evaluarea și gestionarea eficientă a riscurilor. Cu toate acestea, menținerea relevanței și eficienței proceselor de audit impune un angajament continuu față de inovație și adaptabilitate, în vederea susținerii rezilienței organizaționale și protejării obiectivelor strategice.

Metodologia cercetării

Pentru a îndeplini obiectivele cercetării, am recurs la analiza bibliometrică pentru a identifica și structura metodele conceptuale referitoare la riscurile de audit. Am analizat articolele indexate în baza de date SCOPUS publicate între anii 1982-2024, din dorința de a reflecta actualitatea studiului, dar și luând în considerare faptul că auditul este un domeniu relativ nou, aflat într-o continuă

dezvoltare. Notăm faptul că, deși resursele existente în SCOPUS datează din 1982, primul articol care menționează riscul de audit este din 1987, așadar selecția articolelor va avea în vedere perioada de referință din 1987 până în 2024. În plus, am exclus anul curent pentru că numărul de publicații era mult prea mic, așadar irelevant pentru prezentul studiu, care ia în considerare toate publicațiile dintr-un an calendaristic.

Pentru a identifica articolele relevante, am introdus ca filtru de căutare sintagma “audit risk” obținând un număr

de 914 de rezultate. În urma limitării tipului de document, selectând astfel doar sursele de tip articol, au rezultat un număr de 722 de surse. Ultimul pas al filtrării presupune selectarea ariei de interes, respectiv “Business, Management and Accounting” și “Economics, Econometrics and Finance” și a limbii în care au fost scrise articolele științifice, respectiv engleză. Astfel, în cadrul analizei bibliometrice au fost selectate un număr de 598 cercetări științifice, scrise între 1987 și 2024. Criteriile de selecție sunt prezentate în **Tabelul nr. 1**.

Tabelul nr.1. Criterii de căutare și rezultate obținute	
Criterii de căutare	Rezultat
Cheie de căutare	Audit Risk
Perioada de timp	1987 – 2024
Domeniu de interes	Accounting, Business, Economics, Finance
Tip document	Articol științific
Limba	Engleză
Nr. de documente înainte de filtrare	914
Nr. de documente după filtrare	598

Sursă: proiecția autorului

Etapele analizei bibliometrie includ determinarea unui plan de revizuire a literaturii, centralizarea datelor extrase cu ajutorul filtrelor de căutare prestabilite, prezentarea grafică a datelor obținute și, nu în ultimul rând, detalierea acestora.

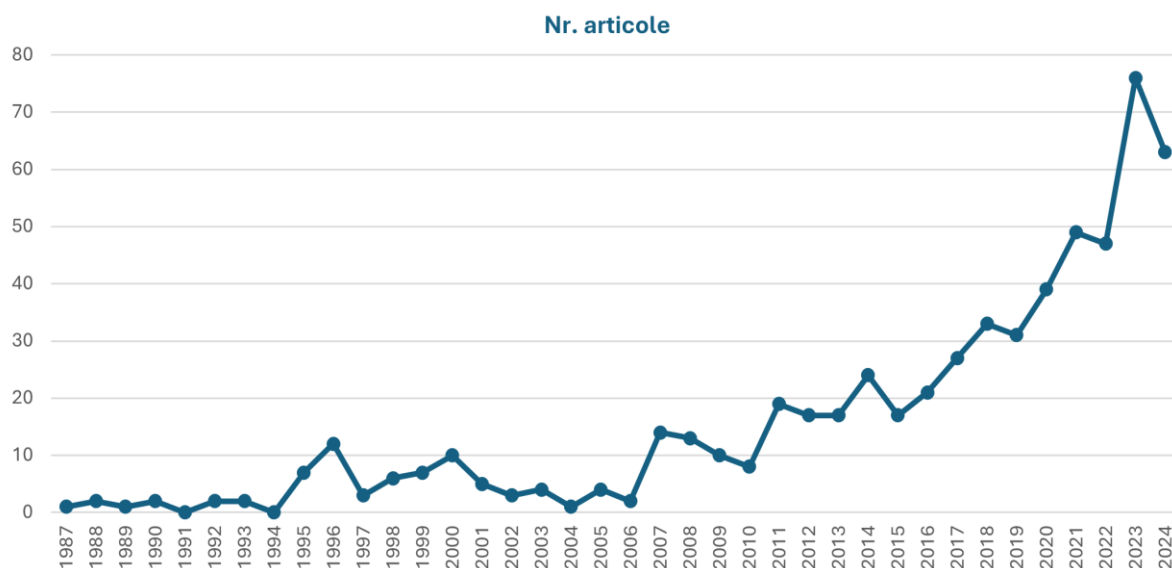
Rezultate și discuții

Evoluția cronologică a articolelor referitoare la riscurile de audit reprezintă un indicator important în ceea ce privește actualitatea temei abordate. Analiza numărului de articole publicate în intervalul de timp selectat poate fi observat în **Figura nr.1**. Aceasta prezintă un număr de 598 de articole publicate în anii de referință ai prezentului studiu, respectiv 1982 -2024. Trendul ascendent pe care interesul acordat cercetărilor referitoare la riscul de audit o capătă odată cu trecerea anilor indică faptul că tema aleasă este una de actualitate și de o importanță aparte în domeniul economico - financiar, facilitând astfel dorința de cercetare în profunzime, dar și apetitul crescut al cercetătorilor în ceea ce privește riscurile de audit. Notăm faptul că la începutul perioadei de referință, un singur articol publicat

face referire la riscurile de audit, ajungând ca în 2024 numărul publicațiilor să depășească 60.

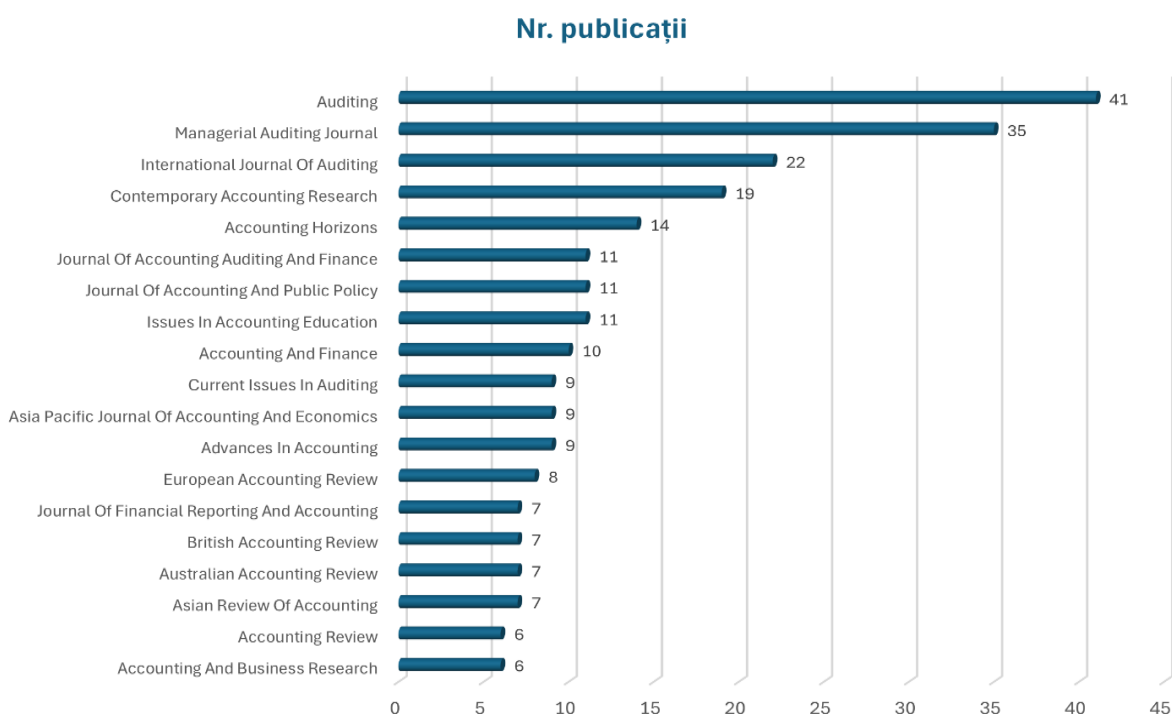
Sesizăm faptul că începutul perioadei selectate prezintă o tendință aproape liniară, care indică lipsa unei fluctuații notabile, însă tema abordării riscurilor în audit începe să prezinte interes prima dată în 1995 și ulterior în anii 2000, ani în care economia Americii este amenințată de crizele financiare globale din Mexic, Asia, Rusia și Argentina. Această perioadă se suprapune și cu avântul tehnologic, care generează noi provocări pentru auditori. Trendul următorilor ani se prezintă descendent, însă stabil și are drept corespondent perioada de recesiune anterioară crizei globale din 2008, perioadă în care interesul acordat riscurilor crește. În următorii ani, observăm un trend ascendent și cu puține fluctuații notabile, însă odată cu trecerea anilor și luând în calcul avântul tehnologic al erei contemporane, interesul acordat riscurilor în audit crește, confirmând astfel focusul resurselor științifice către acest domeniu.

Figura nr.1. Număr de articole publicate în intervalul selectat

Sursă: proiecția autorului

Figura nr. 2. Reviste în care s-au publicat articole privind riscul de audit

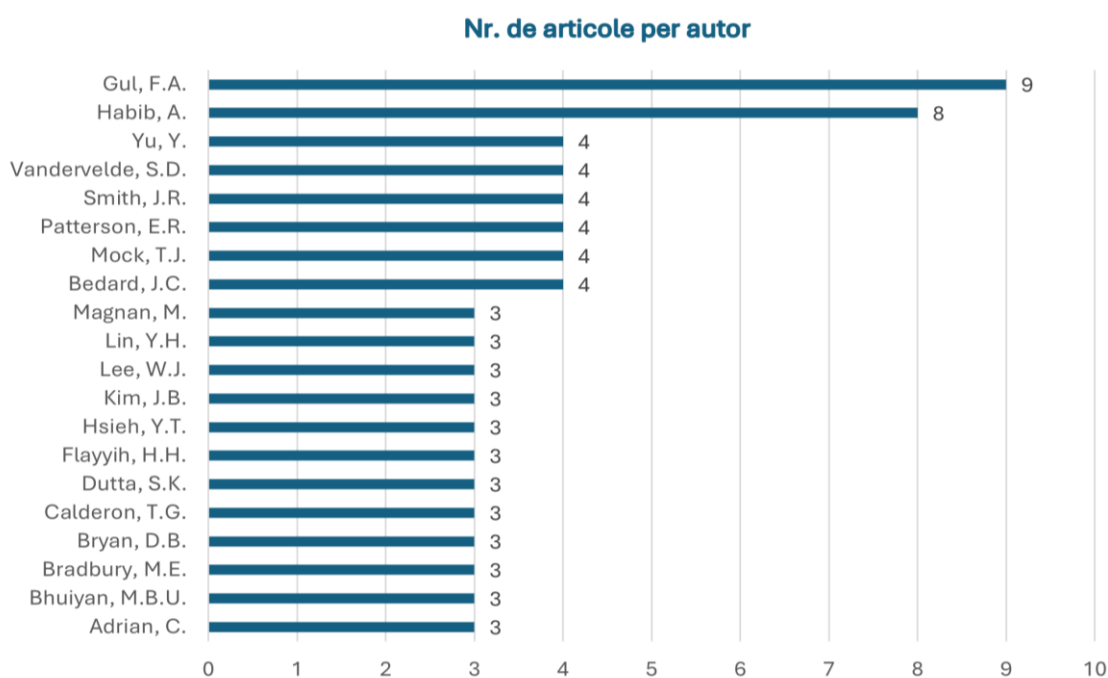

Sursă: proiecția autorului

Analiza bibliometrică a publicațiilor în funcție de reviste relevă faptul că majoritatea articolelor referitoare la riscurile în audit se înscriu în publicații din sfera auditului, dar și în reviste din sfera financiară și a contabilității. Cele mai importante publicații în care s-au diseminat articole pe tema riscurilor sunt *Auditing*, *Managerial Auditing Journal* și *International Journal of Auditing*, toate îndreptate către cercetări relevante din domeniului auditului, dar și

Contemporary Accounting Research, *Accounting Horizons* și *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, publicații care abordează teme din aria contabilității (**Figura nr. 2**). Cea mai prezentă publicație este revista *Auditing* cu un număr 41 de articole, urmată îndeaproape de revista *Managerial Auditing Journal*, cu un număr de 35 de surse.

Figura nr. 3. Autori care au publicat articole pe tema riscurilor

Sursă: proiecția autorului

În **Figura nr. 3** regăsim autorii care au publicat pe tema riscurilor de audit. Cu cel mai mare număr de articole publicate îl regăsim pe Gul, F.A (9 articole), urmat îndeaproape de Habib, A. La o distanță considerabilă, găsim un număr de 6 autori care au publicat 4 articole, astfel că, păstrând aceeași ordine expusă anterior, putem spune ca cel mai mare interes pentru subiectul riscurilor îl are Gul, F.A.

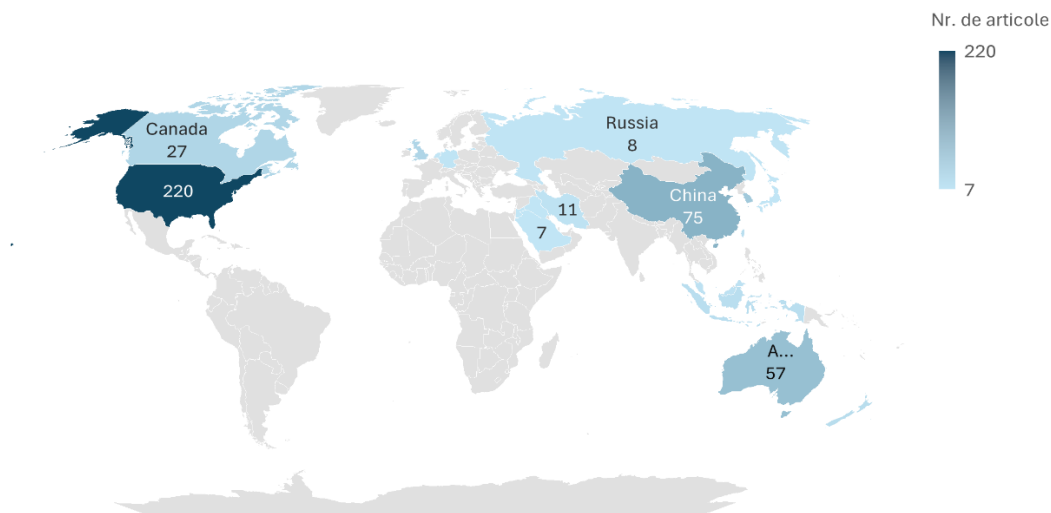
Din punct de vedere al țării de proveniență al revistelor supuse analizei (**Figura nr.4**), cele mai multe articole au fost publicate în SUA (220 articole), aspect ce subliniază o preocupare a mediului academic american referitoare la

riscurile în audit. Următoarele pe listă sunt China (75 articole), Australia (57 articole), Coreea de Sud (45 articole) și Canada (27 articole).

În contextul analizei revistelor din Uniunea Europeană, revistele de specialitate în care s-au publicat articole științifice au ca origini : Regatul Unit (28 articole), Germania (9 articole), și Olanda (7 articole). Analizând țara de proveniență a revistelor în care s-au publicat articole referitoare la riscurile de audit observăm o diversitate notabilă în ceea ce privește extinderea geografică, aspect ce evidențiază importanța temei de cercetare la nivel global.

Figura nr. 4. Țara de proveniență a revistelor în care regăsim articole despre riscuri

Nr. articole pe țară

Powered by Bing
© Australian Bureau of Statistics, GeoNames, Microsoft, Navinfo, Open Places, OpenStreetMap, Overture Maps Foundation, TomTom, Zenrin

Sursă: proiecția autorului

Tabelul nr. 2. Cele mai citate articole care abordează riscurile în audit

Nr. crt.	Titlu articol	Autor	An publicare	Număr de citări
1	Evidence on the audit risk model: Do auditors increase audit fees in the presence of internal control deficiencies?	Hogan C.E.; Wilkins M.S.	2008	411
2	The evolution of fraud theory	Dorminey J.; Scott Fleming A.; Kranacher M.-J.; Riley R.A., Jr.	2012	256
3	Abnormal audit fees and restatements	Blankley A.I.; Hurtt D.N.; MacGregor J.E.	2012	235
4	Client-acceptance decisions: Simultaneous effects of client business risk, audit risk, auditor business risk, and risk adaptation	Johnstone, K.M.	2000	235
5	Audit firm portfolio management decisions	Johnstone Karla M.; Bedard, Jean C.	2004	186
6	The audit risk model, business risk and audit-planning decisions	Krishnan G.; Visvanathan G.	1999	185
7	Internal control quality and audit pricing under the Sarbanes-Oxley Act	Hoitash R.; Hoitash U.; Bedard J.C.	2008	181
8	Do auditors price audit committee's expertise? The case of accounting versus nonaccounting financial experts	Krishnan G.; Visvanathan G.	2009	138
9	The effects of firm-initiated claw back provisions on earnings quality and auditor behavior	Chan L.H.; Chen K.C.W.; Chen T.-Y.; Yu Y.	2012	138
10	Fear and risk in the audit process	Guénin-Paracini H.; Malsch B.; Paillé A.M.	2014	135

Sursă: proiecția autorului

Tabelul nr. 2 prezintă articolele cu cel mai mare număr de citări conform bazei de date Scopus. Articolul intitulat *"Evidence on the Audit Risk Model: Do Auditors Increase Audit Fees in the Presence of Internal Control Deficiencies?"* se remarcă prin cel mai ridicat număr de citări și analizează modul în care firmele de audit reacționează la deficiențele sistemelor de control intern, investigând în special dacă astfel de deficiențe determină majorarea onorariilor de audit. În ordine descrescătoare a numărului de citări, pe locul doi se clasează *"The evolution of fraud theory"* și investighează utilizarea tehnologiei disruptive asupra nivelului de risc de audit atât în cadrul companiilor, cât și al firmelor de audit. Următorul loc este ocupat de *"Abnormal audit fees and restatements"*, care explorează relația dintre onorariile de audit și reformulările ulterioare ale situațiilor financiare în anii care au urmat Legii Sarbanes-Oxley din 2002 (SOX).

Ulterior, *"Client-acceptance decisions: Simultaneous effects of client business risk, audit risk, auditor business risk, and risk adaptation"* dezvoltă și testează un model care caracterizează decizia de acceptare a clientului ca un proces de evaluare și adaptare a riscurilor. Modelul sugerează că auditorii evaluează riscurile asociate clientului – cum ar fi viabilitatea financiară și eficiența controlului intern – și utilizează această evaluare pentru a determina în ce măsură firma de audit este expusă la pierderi potențiale, fie din cauza nerentabilității angajamentului, fie ca urmare a unor eventuale litigii. Această lucrare este urmată de *"Audit firm portfolio management decisions"*, deciziile de acceptare și menținere a clientelei luate de o firmă de audit de dimensiuni mari, oferind dovezi empirice privind amploarea și natura strategiilor de evitare a riscurilor utilizate în mod deliberat pentru gestionarea portofoliului de clienți.

Următoarele articole *"The audit risk model, business risk and audit-planning decisions"* identifică condițiile în care modelul riscului de audit descrie sau nu deciziile de planificare a auditului (investiții și stabilire a prețurilor) și *"Internal control quality and audit pricing under the Sarbanes-Oxley Act"* aprofundează cercetările anterioare privind ajustarea riscului de audit prin examinarea asocierii prețurilor de audit cu problemele în controlul intern, în contextul raportării financiare.

Ultimele trei articole abordează aspecte legate de onorariile de audit și în relație cu diferite noțiuni contabile,

dar și modul în care fenomenul de risc și temerile se împletesc în audit.

Tabelul nr. 3. Frecvența cuvintelor

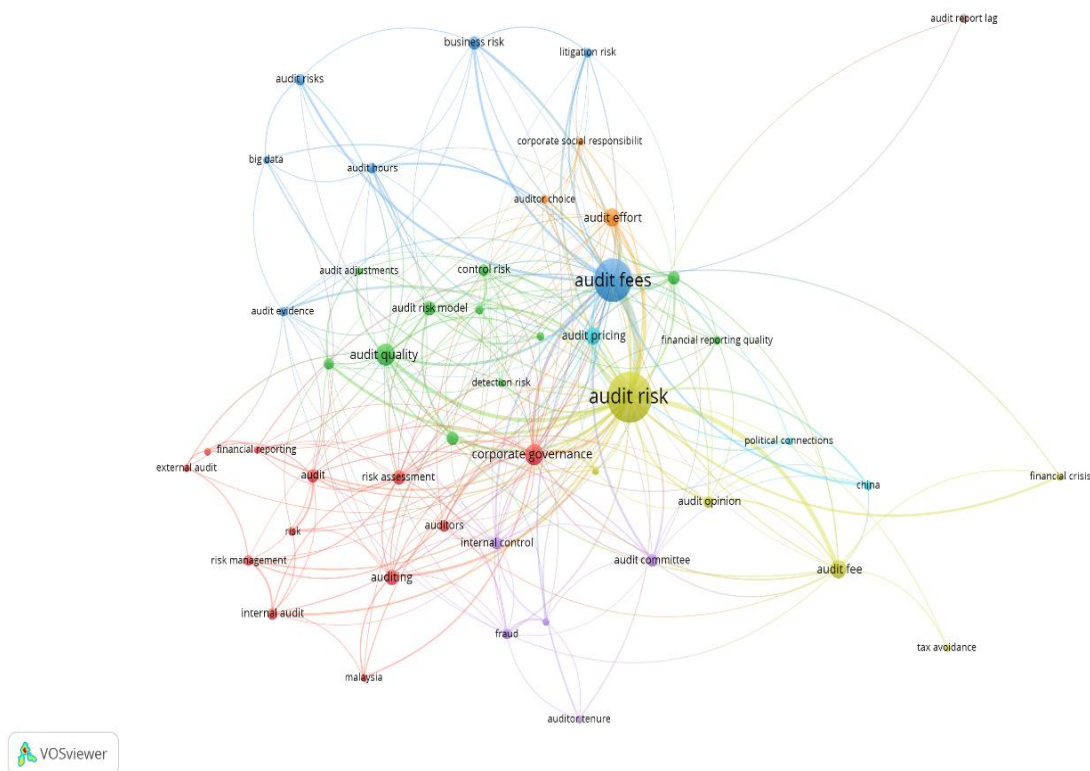
Cuvânt	Co-incidentă
Audit risk	214
Audit fees	153
Audit Quality	41
Corporate Governance	39
Audit fee	28
Audit Effort	27
Audit Pricing	25
Auditing	20
Risk Assessment	18
Audit Risk Model	18
Earnings Management	16
Audit Planning	16
Audit	16
Business Risk	15
Internal Control	13
Audit Committee	13

Sursă: proiecția autorului

Referitor la analiza de co-ocurență (**Tabelul nr. 3**) din totalul cuvintelor cheie extrase din articolele rezultate în urma filtrării, au rezultat 5 grupuri de cuvinte. VOSviewer are o limitare de minimum 5 cuvinte, aspect care presupune că doar cuvintele care apar de minim 5 ori au fost incluse în analiză. În acest context, au rezultat 49 de cuvinte cu 694 legături de co-ocurență.

Așadar, fiecare grup de cuvinte are în corespondență câte un grup din cele 5 menționate anterior, stabilindu-se astfel teme de cercetare în cadrul abordării riscurilor de audit. Grupurile de cuvinte, au fost construite astfel încât să faciliteze analiza în cadrul prezentului studiu din punct de vedere al semnificației, iar în baza acestora se va face creionarea contextuală referitoare la abordările conceptuale ale articolelor selectate în urma filtrării. În acest sens, în **Figura nr. 5** sunt vizibile 5 grupe de cuvinte, iar pentru analizarea fiecărui grup au fost luate în considerare cele mai relevante cuvinte din punct de vedere al frecvenței de apariție.

Figura nr. 5. Co-incidența cuvintelor și grupurilor de date

Sursă: proiecția autorului

Grupul 1 - *Riscul și onorarii de audit* include termeni precum *riscul de audit, onorariul de audit și criza financiară globală*, aspect care certifică faptul că există o legătură între riscurile auditului și aspectele financiare. Astfel, creșterea riscului auditului poate duce la costuri mai mari pentru entități. Riscurile financiare, evitarea taxelor și conexiunile politice pot influența onorariile percepute de auditori. Riscul inerent și riscul de control influențează pozitiv onorariul de audit (Xue, B, O'Sullivan, N., 2023).

Grupul 2 - Eforturi și taxe de audit se concentrează pe relația dintre taxele de audit și efortul depus de auditori, alături de factorii care influențează costurile și volumul de muncă într-o misiune de audit. Așadar, taxele percepute complexitatea și riscurile asociate acestuia și sunt direct proporționale cu eforturile de audit. Cu alte cuvinte, mai mult efort din partea auditorului presupune costuri mai mari ale auditului, companiile cu risc ridicat plătesc taxe mai mari de audit. În cazul companiilor cu risc de litigii

efortul auditorului este mai mare, iar companiile care au o politică solidă de responsabilitate socială pot avea taxe mai mici de audit.

Grupul 3 - Calitatea auditului și raportare financiară
include două elemente fundamentale ale unui sistem financiar sănătos. Un audit de calitate oferă asigurare în ceea ce privește corectitudinea, transparența și conformitatea cu reglementările legale și standardele contabile ale informațiilor financiare ale unei organizații. În același timp, raportarea financiară reprezintă procesul prin care o entitate comunică informații relevante despre performanța și situația sa financiară, iar auditul conferă credibilitate și încredere acestor informații. Literatura de specialitate certifică faptul că există o legătură puternică între scepticismul profesional și calitatea auditului, însă asocierea între planificarea auditului și calitatea auditului nu este neapărat una puternică deoarece rezultate sunt influențate de riscul de audit (Sujana, E., Dharmawan, N., 2023).

Grupul 4 - Audit și guvernanță corporativă face referire la procesul de audit și totalitatea sistemelor și procedurilor implementate prin care se controlează companiile cu scopul de a-i crește performanța și valoarea, luând în considerare rolul consiliului de conducere și responsabilitatea membrilor, credibilitatea situațiilor financiare, dar și eficiența sistemelor de management ale riscului. În faza de acceptare a clientului, auditorii acordă o importanță aparte factorilor de guvernanță corporativă și luând în calcul un context internațional (Cohen, J. et. all, 2002). Pe de altă parte, având în vedere procesul de audit, literatura de specialitate subliniază importanța comitetului de audit în cadrul guvernanței corporative, abordând în același timp și modul în care comitetul de audit contribuie la îmbunătățirea transparenței și responsabilității financiare ale unei entități (CAFR, 2020).

Grupa 5 - Frauda și controalele interne reprezintă două concepte fundamentale în managementul riscurilor, dar și în asigurarea integrității unei companii. Controale interne

sunt procese și proceduri implementate de o entitate pentru a oferi asigurare în ceea ce privește integritatea operațiunilor sale cu scopul de a proteja activele sale și de a preveni fraudă și erorile. Controalele interne eficiente sunt fundamentale pentru prevenirea și detectarea fraudei, oferind o structură care limitează posibilitatea persoanelor din organizații să comită acte frauduloase care nu ar putea fi detectate. Actul Sarbanes-Oxley din 2002 referitor la densitatea auditului și puterea controalelor interne, a avut efectul scontat de a introduce sisteme de control interne puternice și de a minimiza riscul de fraudă, dar nu implică neapărat niveluri de testare mai ridicate de control (Patterson, E.R., Smith, J.R., 2007).

În contextul abordării fraudei în audit, **Tabelul nr. 4** prezintă articolele selectate în urma aplicării unor filtre care, pe lângă riscul de audit, abordează și aspecte esențiale privind fraudă și impactul acesteia asupra raportării financiare.

Tabelul nr. 4. Cele mai citate articole care abordează riscul de fraudă

Nr. crt.	Titlu articol	Autor	An publicare	Număr de citări
1	The evolution of fraud theory	Dorminey J.; Scott Fleming A.; Kranacher M.-J.; Riley R.A., Jr.	2012	260
2	The effects of Sarbanes-Oxley on auditing and internal control strength	Patterson E.R.; Smith J.R.	2007	52
3	The effects of auditor tenure on fraud and its detection	Patterson E.R.; Smith J.R.; Tiras S.L.	2019	27
4	The joint influence of the extent and nature of audit evidence, materiality thresholds, and misstatement type on achieved audit risk	Budescu D.V.; Peecher M.E.; Solomon I.	2012	25
5	Are auditors sensitive enough to fraud?	Makkawi B.; Schick A.	2003	18
6	Evidence of fraud, audit risk and audit liability regimes	Patterson E.; Wright D.	2003	17
7	Corporate employment, red flags, and audit effort	Cao J.; Luo X.; Zhang W.	2020	17
8	Satyam fraud: A case study of India's enron	Brown V.L.; Daugherty B.E.; Persellin J.S.	2014	13
9	"Problem" directors and audit fees	Habib A.; Bhuiyan M.B.U.; Rahman A.	2019	11
10	Detecting asset misappropriation: A framework for external auditors	Kassem R.	2014	11

Sursă : proiecția autorului

Primele trei articole din **Tabelul nr. 4** abordează aspecte legate de impactul riscului de fraudă asupra proceselor de audit, în contextul reglementărilor contemporane, precum

Legea Sarbanes-Oxley (SOX), și al strategiilor utilizate de auditori pentru a evalua și gestiona acest risc. Sursele examinează rolul auditului în detectarea și prevenirea fraudei, influențele reglementărilor, precum SOX, asupra

testării controlului intern și a riscurilor asociate, precum și efectele perioadei de activitate a auditorului asupra strategiei de audit.

Dorminey et al. (2010) revizuiesc și extind modelul Triunghiului Fraudei, un instrument central utilizat pentru evaluarea riscurilor de fraudă în practica de audit. În contextul auditului, Triunghiul Fraudei reprezintă un model esențial pentru evaluarea riscurilor de fraudă, dar se consideră că este doar o componentă a unui plan de evaluare a riscului de audit mai amplu. Autorii subliniază că, în urma ghidurilor emise de AICPA și PCAOB (2010), auditorii au o responsabilitate clară în identificarea riscurilor de denaturare materială a situațiilor financiare care provin din fraudă. Modelul propus, denumit "meta-model al fraudei", oferă un cadru teoretic care ajută la înțelegerea motivațiilor fraudatorilor și la îmbunătățirea capacității comunității de a preveni, detecta și remedia fraudele, utilizând nu doar Triunghiul Fraudei, ci și perspective suplimentare provenite din cercetările recente.

Studiul lui Patterson și Smith (2002) propune o analiză teoretică a efectelor Legii Sarbanes-Oxley (SOX) asupra intensității auditului și a forței controlului intern. Modelul lor teoretic sugerează că auditorii alocă resurse între testele de control intern și testele substanțiale, iar managerii pot alege nivelul de putere al controalelor interne și cantitatea de fraudă. Deși Legea SOX a avut efectul dorit de a întări sistemele de control intern și de a reduce fraudele, rezultatele arată că nu a determinat neapărat o intensificare a testării controalelor. Mai mult, cercetările sugerează că riscul de audit a crescut odată cu implementarea Legii SOX, întrucât complexitatea și volumul testărilor de control au crescut, în ciuda eficienței mai mari a controalelor interne.

Patterson, Smith și Tiras (2019) analizează efectele duratei mandatului auditorului asupra strategiei de testare și tendinței managerului de a comite fraudă. Studiile empirice anterioare sugerează că o durată mai lungă a mandatului auditorului îmbunătățește calitatea auditului, însă susținătorii limitării mandatului auditorului afirmă că acesta poate dăuna independenței acestuia și că o schimbare a auditorului ar conduce la o "etichetare greșită", care ar îmbunătăți calitatea auditului. Rezultatele acestui studiu arată că riscul de fraudă (probabilitatea ca fraudă să existe și să rămână nedetectată) este mai scăzut în cazul auditorilor continuatori decât în cazul celor noi. Aceasta sugerează că auditorii cu o perioadă mai lungă de activitate sunt mai capabili să identifice și să reducă riscurile de fraudă, iar fraudă nedetectată este mai

mică comparativ cu cazurile în care auditorii sunt schimbați. În acest context, durabilitatea relației dintre auditor și client pare să favorizeze o evaluare mai eficientă a riscurilor.

Ulterior, Budescu, D.V., Peecher, M.E. și Solomon, I. (2012) subliniază faptul că, contrar înțelegerii convenționale în domeniul auditului, extinderea testării nu reduce întotdeauna riscul de audit, iar, în anumite condiții, chiar îl poate crește. Aceasta sugerează că auditorii trebuie să adopte o abordare mai nuanțată atunci când decid asupra amplitudinii testării, în funcție de riscurile și circumstanțele particulare ale fiecărui audit. De asemenea, studiul indică faptul că înțelegerea calității controalelor interne nu doar că îmbunătățește integrarea auditului, dar ajută și la formarea unor judecăți mai precise în legătură cu riscurile de manipulare a dovezilor, reducând astfel probabilitatea de a fi induși în eroare de managementul auditat. Un alt studiu (Makkawi B.; Schick A., 2003) investighează cum auditorii modifică programul de audit în fața unui risc mai mare de fraudă financiară. Cercetarea arată că auditorii, atunci când sunt confrunțați cu un risc mai mare de erori financiare cauzate de fraudă, trebuie să reevalueze procedurile de audit, echilibrând eficiența și eficacitatea auditului. Aceasta subliniază importanța unui răspuns strategic la riscurile emergente, în special în contextul modificărilor economice și industriale care afectează riscurile de audit.

Un alt set de cercetări (Patterson E.; Wright D., 2003) analizează efectele diferitelor tipuri de răspundere legală asupra riscului de fraudă și riscului de audit. Studiul sugerează că un sistem de răspundere proporțională, care reduce răspunderea marginală a auditorilor, poate diminua riscul de audit, dar numai atunci când auditorii aleg să investească doar efort în audit. În schimb, atunci când auditorii trebuie să evalueze și dovezile de audit, acest tip de răspundere nu mai produce aceleași efecte, ceea ce evidențiază complexitatea factorilor implicați în luarea deciziilor de audit.

Studiul realizat de Cao și colaboratorii (2019) investighează cum modificările anormale ale angajărilor pot prezice neconformitățile contabile și fraudele financiare. Constatările sugerează că modificările negative semnificative în angajări sunt corelate cu o probabilitate mai mare de rectificări financiare ulterioare, nereguli contabile și procese legate de fraude, ceea ce impune un efort mai mare din partea auditorilor, manifestat prin taxe de audit mai mari și întârzieri în raportul de audit. Aceste descoperiri sugerează că auditorii recunosc riscurile

individuale de eroare asociate cu deciziile operaționale ale companiilor, iar regulamentele și practicienii ar trebui să acorde mai multă atenție statisticilor operaționale pentru a identifica semnalele de alarmă potențiale.

Într-un alt context, Brown și colaboratorii (2014) examinează provocările de audit într-un mediu globalizat, concentrându-se pe fraudă la Satyam Corporation. Studiul subliniază importanța obținerii și evaluării dovezilor de audit, în special în ceea ce privește confirmarea numerarului și creanțelor, și provoacă discuții asupra responsabilităților de control al calității și impactul cultural asupra procesului de audit. Aceasta evidențiază complexitatea auditului în condiții internaționale și accentuează importanța evaluării riscurilor de fraudă și a planificării auditului.

Pe de altă parte, studiul lui Habib și colaboratorii (2019) explorează legătura dintre taxele de audit și prezența „directorilor problematici” în consiliile de administrație și comitetele de audit ale companiilor. Constatările sugerează că prezența acestora este asociată cu taxe de audit mai mari, întrucât auditorii percep un mai mare risc de audit din cauza istoricului lor profesional și personal. Acest studiu subliniază importanța pentru managerii de a fi conștienți de riscurile asociate cu recrutarea unor astfel de directori, ceea ce poate afecta costurile și complexitatea auditului.

Studiul realizat de Kassem (2014) abordează riscurile de fraudă legate de „apropierea de active”, un tip de fraudă adesea neglijat de literatura de specialitate și practica de audit. În contextul Egiptului, cercetarea propune un cadru pentru auditorii externi, destinat să ajute la evaluarea și răspunsul corespunzător la factorii de risc de fraudă provenind din această zonă. Prin intermediul unui chestionar și interviuri semi-structurate, studiul evidențiază importanța identificării semnalelor de alarmă specifice și răspunsul adecvat al auditorilor la riscurile de fraudă.

În ansamblu, aceste cercetări subliniază faptul că auditorii trebuie să fie pregătiți să răspundă la riscurile emergente de fraudă și nereguli financiare printr-o evaluare adecvată a contextului operațional și printr-o abordare strategică a testelor de audit. Modificările în structura internă a companiilor, comportamentele directorilor și riscurile legate de deciziile operaționale pot influența semnificativ riscurile de audit și necesitatea ajustării strategiilor de audit și a taxelor de audit.

Concluzii

Rezultatele cercetării confirmă faptul că abordarea riscurilor în audit este o temă de interes în rândul cercetătorilor în sfera economică. Abordările din literatura de specialitate relevă numeroase perspective, pornind de la analiza diverselor cadre economice, sociale și guvernamentale, dar și tratând aspecte legate de implementarea sau actualizarea structurii de guvernanță corporativă pentru a cuprinde controale mai riguroase, cu scopul de a minimiza riscurile și a preveni fraudele. Ulterior, luând în calcul evoluția dinamică a tehnologiei, se remarcă progrese în ceea ce privește misiunea de audit, astfel încât evaluarea riscurilor să fie cât mai complexă și să includă cât mai multe aspecte esențiale despre entitate, dar și pentru a veni în ajutorul auditorului în ceea ce privește efortul depus pentru colectarea datelor.

Riscurile din audit influențează în mod direct calitatea și credibilitatea procesului de raportare financiară. Printr-o gestionare atentă a acestor riscuri și prin utilizarea unor strategii adecvate auditorii pot contribui la consolidarea încrederii în informațiile financiare. Având în vedere complexitatea în creștere a mediului economic și progresul tehnologic, este esențială adaptarea continuă a metodologiilor de audit pentru a menține standardele ridicate de transparență și conformitate.

Potrivit literaturii de specialitate, Triunghiul Fraudei rămâne un instrument esențial pentru evaluarea riscurilor de fraudă, dar cercetările recente indică necesitatea unei înțelegeri mai complete a motivațiilor fraudatorilor și a evoluției comportamentului acestora. Implementarea Legii Sarbanes-Oxley a întărit controalele interne, dar a crescut și complexitatea procesului de audit, ceea ce face ca riscul de audit să fie mai mare decât în perioadele anterioare. În plus, studiile legate de mandatul auditorului sugerează că o relație pe termen lung între auditor și client poate duce la o mai bună detectare a fraudei și la o gestionare mai eficientă a riscurilor de audit, comparativ cu schimbările frecvente de auditor.

Studiile expuse subliniază importanța unei evaluări dinamice și continue a riscurilor de fraudă în procesul de audit, evidențiind rolul reglementărilor, al relațiilor de lungă durată dintre auditori și clienți și al tehnicilor moderne de testare a controlului intern.

Analiza bibliometrică evidențiază aspecte financiare cheie care au dus la necesitatea de cercetare aprofundată. Astfel, la începutul secolului XXI apariția unor scandaluri economice marchează nevoia de a adopta noi standarde

referitoare la consiliile de administrație și companiile de contabilitate și audit. Complementar, câțiva ani mai târziu, între 2007-2008, instalarea crizei financiare stimulează domeniul cercetării prin instaurarea unui trend ascendent în ceea ce privește articolele referitoare la abordarea riscurilor în audit.

Având în vedere cadrul economic aflat într-o continuă schimbare dar și evoluția dinamică a tehnologiei, interesul acordat etapei de analiză a riscurilor în contextul auditului ar trebui să își păstreze trendul ascendent, deoarece o misiune de audit nu este o activitate liniară unde deznodământul este mereu același, ci mai degrabă depinde de atributele auditorului dar și de aspectele caracteristice fiecărei entități. În plus, cercetarea în domeniu și aprofundarea cunoștințelor deja existente

poate duce la expunerea lacunelor din metodologia actuală dar și la dezvoltarea acesteia.

Rezultatele cercetării relevă faptul că riscurile în audit au fost abordate la nivel global și deși cel mai mare interes se observă în America, se remarcă unele contribuții semnificative, axate pe aspecte diverse și esențiale și în Asia și Europa.

În ceea ce privește limitările cercetării, una dintre cele mai evidente este faptul că analiza bibliometrică s-a axat pe o singură bază de date. Cu toate acestea, având în vedere numărul considerabil și relevanța articolelor incluse, se poate considera că această limitare nu afectează semnificativ validitatea rezultatelor obținute.

Privind spre viitor, cercetările ulterioare ar trebui să continue trendul ascendent referitor la evaluarea riscurilor în contextul turbulențelor financiare și geo-politice.

Bibliografie

- Allen, R. D., Hermanson, D. R., Kozloski, T. M., & Ramsay, R. J. (2006). Auditor Risk Assessment: Insights from the Academic Literature. *Accounting Horizons*, 20(2), 157–177. <https://doi.org/10.2308/acch.2006.20.2.157>
- American Institute of Certified Public Accountants. (2010). *Statement on Auditing Standards No. 122: Statements on Auditing Standards: Clarification and Recodification*. AICPA. <https://www.aicpa.org>
- Arens, A. A., Elder, R. J., Beasley, M. S., & Hogan, C. E. (2017). *Auditing and assurance services* (16th ed.). Pearson.
- Arens, A., Loebbecke, K., Audit: O abordare integrată, Editura Arc, Chișinău, 2003.
- Blankley, A. I., Hurtt, D. N., & MacGregor, J. E. (2012). Abnormal audit fees and restatements. *Auditing a Journal of Practice & Theory*, 31(1), 79-96. <https://doi.org/10.2308/ajpt-10210>
- Bogdan, A.M.(2005). Auditul financiar în condițiile armonizării cu standardele internaționale de contabilitate. *Editura Universitaria*, Craiova.
- Brown, V. L., Daugherty, B. E. & Persellin, J. S. (2014). Satyam Fraud: a case study of India's Enron. *Issues in Accounting Education*, 29(3), 419–442. <https://doi.org/10.2308/iace-50735>
- Budescu, D. V., Peecher, M. E., & Solomon, I. (2012). The joint influence of the extent and nature of audit evidence, materiality thresholds, and misstatement type on achieved audit risk. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(2), 19-41. <https://doi.org/10.2308/ajpt-10239>
- CAFR (2020), Guvernanta Corporativă – Rolul Comitetului de Audit, Cercetare profesională. https://www.cifr.ro/wp-content/uploads/2020/04/Cercetare-profesionala-CAFR_Guvernanta-Corporativa.pdf
- Cao, J., Luo, X., & Zhang, W. (2019). Corporate employment, red flags, and audit effort. *Journal of Accounting and Public Policy*, 39(1), 106710. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2019.106710>
- Dobler, M. (2003). Auditing the risk management process. *Managerial Auditing Journal*, 18(6/7), 504-511 <https://doi.org/10.1108/02686900310480820>
- Dorminey, J., Fleming, A. S., Kranacher, M., & Riley, R. A. (2012). The evolution of fraud Theory. *Issues in Accounting Education*, 27(2), 555–579. <https://doi.org/10.2308/iace-50131>
- Elnahass, M., Jia, X., & Crawford, L. (2024). Disruptive technology and audit risks: Evidence from FTSE 100 companies. *Emerging Markets Review*, 63,

101218. <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2024.101218>
14. Fleming, M. (2014). Risk auditing: Concepts and applications. Wiley.
15. Grosu, M., & Mihalciuc, C. C. (2021). Audit Risk Assessment and Influence on the Auditor's Opinion. *Audit Financiar*, 19(163), 528–543. <https://doi.org/10.20869/auditf/2021/163/017>
16. Grosu, M., Robu, I. B., & Istrate, C. (2020). The quality of financial audit missions by reporting the key audit matters. *Audit Financiar*, 18(157), 182–195. <https://doi.org/10.20869/auditf/2020/157/005>
17. Habib, A., Bhuiyan, M. B. U., & Rahman, A. (2019). "Problem" directors and audit fees. *International Journal of Auditing*, 23(1), 125–143. <https://doi.org/10.1111/ijau.12150>
18. Hogan, C. E., & Wilkins, M. S. (2008). Evidence on the audit risk model: Do auditors increase audit fees in the presence of internal control deficiencies? *Contemporary Accounting Research*, 25(1), 219–242. <https://doi.org/10.1506/car.25.1.9>
19. Hoitash, R., Hoitash, U., & Bedard, J. C. (2008). Internal Control Quality and Audit Pricing under the Sarbanes-Oxley Act. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27(1), 105–126. <https://doi.org/10.2308/aud.2008.27.1.105>
20. Horomnea, E. (2014). Audit Financiar. Concepte. Standarde.Norme, Ed. TipoMoldova, Iași, 129.
21. Institute of Chartered Accountants of Scotland & Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România. (2019). *Ghid pentru un audit de calitate. Asistență în elaborarea și documentarea procedurilor de audit*. București: CAFR.
22. International Auditing and Assurance Standards Board. (2013). *ISA 610 (Revised 2013): Using the work of internal auditors*. International Federation of Accountants. <https://www.ifac.org/>
23. International Auditing and Assurance Standards Board. (2018). *ISA 200 (Revised): Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing*. International Federation of Accountants. <https://www.ifac.org>
24. Johnstone, K. M. (2000). Client-Acceptance decisions: simultaneous effects of client business risk, audit risk, auditor business risk, and risk adaptation. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 19(1), 1–25. <https://doi.org/10.2308/aud.2000.19.1.1>
25. Johnstone, K. M., & Bedard, J. C. (2004). Audit firm portfolio management decisions. *Journal of Accounting Research*, 42(4), 659–690. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679x.2004.00153.x>
26. Jones, P., & Wang, T. (2022). Leveraging data analytics and artificial intelligence in risk auditing: Implications for practice and research. *Accounting Horizons*, 36(3), 61–78. <https://doi.org/10.2308/acch-52857>
27. Júnior, E. D. A., & Galdi, F. C. (2019). The informational relevance of key audit matters. *Revista Contabilidade & Finanças*, 31(82), 67–83. <https://doi.org/10.1590/1808-057x201908910>
28. Kassem, R. (2014). Detecting asset misappropriation: a framework for external auditors. *International Journal of Accounting Auditing and Performance Evaluation*, 10(1), 1. <https://doi.org/10.1504/ijaape.2014.059181>
29. Khwaja, B. (2011). Integrating business risk into audit risk assessments. *International Journal of Auditing*, 15(1), 23–33. <https://doi.org/10.1111/j.1099-1123.2010.00452.x>
30. Makkawi, B., & Schick, A. (2003). Are auditors sensitive enough to fraud? *Managerial Auditing Journal*, 18(6/7), 591–598. <https://doi.org/10.1108/02686900310482722>
31. Martinov-Bennie, N. (1998). Risk management in the audit practice. *Managerial Auditing Journal*, 13(3), 152–158. <https://doi.org/10.1108/02686909810206923>
32. Morariu A., Suciu G. & Stoian F. (2011). Audit financiar, Editura ASE, București.
33. Müller, V. C., & Bostrom, N. (2016). Future progress in Artificial Intelligence: A survey of expert opinion. In *Synthese Library/Synthese library* (pp. 555–572). https://doi.org/10.1007/978-3-319-26485-1_33
34. Noch, M. Y. (2024). A Critical Analysis of Risk Auditing: An Auditor's Approach. *Golden Ratio of Auditing Research*, 4(1), 01–13. <https://doi.org/10.52970/grar.v4i1.383>

35. Patterson, E. R., & Smith, J. R. (2007). The effects of Sarbanes-Oxley on auditing and internal control strength. *The Accounting Review*, 82(2), 427–455. <https://doi.org/10.2308/accr.2007.82.2.427>
36. Patterson, E. R., Smith, J. R., & Tiras, S. L. (2019). The effects of auditor tenure on fraud and its detection. *The Accounting Review*, 94(5), 297–318. <https://doi.org/10.2308/accr-52370>
37. Patterson, E., & Wright, D. (2003). Evidence of fraud, audit risk and audit liability regimes. *Review of Accounting Studies*, 8(1), 105–131. <https://doi.org/10.1023/a:1022652023592>
38. Peters, G. F. (1989). Using analytical procedures in audit risk assessment: The influence of tacit knowledge. *Accounting, Organizations and Society*, 14(1/2), 79-96. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(89\)90036-2](https://doi.org/10.1016/0361-3682(89)90036-2)
39. Prodanova, N., Tarasova, O., & Sotnikova, L. (2023). ESG audit and its fundamental concepts. *E3S Web of Conferences*, Vol. 402, p. 13025. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202340213025>
40. Public Company Accounting Oversight Board. (2010). *Auditing Standard No. 7: Engagement Quality Review*. PCAOB. <https://www.pcaobus.org>
41. Rodgers, W., Guiral, A., Gonzalo, J. A. (2019). Trusting/Distrusting Auditors' Opinions. *Sustainability*, 11(6), 1666. <https://doi.org/10.3390/su11061666>
42. Schultz, J. J. (2010). The influence of strategic-systems-audit approach on financial audit planning: A research note. *International Journal of Auditing*, 14(3), 243-256. <https://doi.org/10.1111/j.1099-1123.2010.00410.x>
43. Smith, J., & Johnson, M. (2023). Integrated risk assessment frameworks: Enhancing risk auditing effectiveness in dynamic business environments. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(5), 1–20. <https://doi.org/10.3390/jrfm16050191>
44. Steele, A. L. (1992). A Bayesian approach to statistical auditing. *The Statistician*, 41(2), 241-252. <https://doi.org/10.2307/2348435>
45. Stoian, F., & Morariu, A. (2010). *Audit Financiar: Concepte și Aplicații*. București: Editura Economică.
46. Sujana, E., & Dharmawan, N. a. S. (2023). Audit Quality improvement and the role of risk: Audit as a moderator. *Australasian Accounting Business and Finance Journal*, 17(4), 213–228. <https://doi.org/10.14453/aabfj.v17i4.14>
47. Vitalis, A. (2012). Integrating business risk into audit risk models. *Managerial Auditing Journal*, 27(5), 438-458. <https://doi.org/10.1108/02686901211230585>
48. Xue, B., & O'Sullivan, N. (2023). The determinants of audit fees in the alternative investment market (Aim) in the UK: Evidence on the impact of risk, corporate governance and auditor size. *Journal of International Accounting Auditing and Taxation*, 50, 100523. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2023.100523>
49. Zhang, L., & Smith, A. (2023). Emerging technologies and their impact on risk auditing methodologies: Implications for practice. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/0148558X23162789>

Metamorfoza riscurilor de denaturare semnificativă în auditul statutar, de la identificare la canon, în contextul globalizării

*Drd. Oana V. ȚÎRDEA (PREDOAIA),
Academia de Studii Economice, București,
e-mail: tirdeaoana06@stud.ase.ro*

*Drd. Alexandru Ioan MĂCĂ,
Academia de Studii Economice, București,
e-mail: macaalexandru23@stud.ase.ro*

Rezumat

Într-un context marcat de intensificarea preocupărilor pentru practici sustenabile și pentru transparență în comunicarea corporativă devine relevantă analiza factorilor care influențează decizia companiilor de a publica rapoarte de sustenabilitate. Studiul analizează în ce măsură dimensiunea organizațională, exprimată prin numărul de angajați, influențează probabilitatea ca o companie să elaboreze un raport de sustenabilitate, în contextul noilor obligații de raportare introduse prin reglementările europene aplicabile din 2024. Analiza se bazează pe un eșantion alcătuit din primele 50 de companii listate la Bursa de Valori București, oferind o perspectivă relevantă asupra gradului de conformare al acestora cu cerințele impuse firmelor cu peste 500 de angajați. De asemenea, o direcție complementară a cercetării urmărește identificarea unei posibile asocieri între sectorul de activitate și prezența rapoartelor de sustenabilitate în anul 2023, analiză realizată prin aplicarea testului statistic Chi-pătrat.

Autorii își concentrează analiza asupra unei perioade în care raportarea sustenabilității nu era impusă prin reglementări obligatorii, oferind astfel un context relevant pentru investigarea comportamentului voluntar al companiilor. Studiul compară firmele care au ales să publice rapoarte de sustenabilitate cu cele care nu au făcut acest pas, urmărind identificarea motivațiilor și a factorilor interni care influențează adoptarea acestor practici. Rezultatele oferă perspective valoroase asupra modului în care organizațiile reacționează în lipsa presiunilor legislative, contribuind la înțelegerea mecanismelor care stau la baza tranziției către o raportare sustenabilă mai transparentă și responsabilă.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Țirdea (Predoaia), O.-V., Măcă, A. I. (2025), Metamorphosis of Risks of Material Misstatement in Statutory Audit, from Identification to Canon, in the Context of Globalization, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.636-646, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/021

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/021>
Data primirii articolului: 5.05.2025
Data revizuirii: 13.05.2025
Data acceptării: 17.07.2025

Studiul arată că firmele mari, în special cele din sectoarele expuse la riscuri ESG, sunt mai înclinate să adopte practici de raportare sustenabilă. Se observă, de asemenea, că în România se înregistrează un interes tot mai accentuat pentru sustenabilitate, reflectat în creșterea numărului de rapoarte publicate, deși această tendință rămâne inegală.

Lucrarea este relevantă atât pentru cercetători, oferind o bază empirică actualizată pentru explorarea fenomenului

de raportare non-financiară în Europa de Est, cât și pentru practicieni, furnizând repere utile în elaborarea strategiilor de conformare ESG.

Cuvinte cheie: ESG (Environmental, Social, Governance); raport sustenabilitate; Bursa de Valori București; transparență; performanță non-financiară; factori interni; globalizare;

Clasificare JEL: M42, M48

Introducere

Globalizarea economică și complexitatea tot mai mare a mediului de afaceri au adus schimbări semnificative în domeniul auditului statutar. Acest articol explorează metamorfoza riscurilor de denaturare semnificativă, de la identificare până la implementarea acestora ca standarde (canon) în cadrul proceselor de audit. Aplicabilitatea lor în practică va fi un canon pentru firmele de audit atât din punct de vedere tehnic, cât și financiar.

Sunt analizate provocările asociate cu globalizarea, tehnologiile emergente și presiunile reglementărilor internaționale, oferind o perspectivă comprehensivă asupra adaptării auditorilor la un mediu aflat într-o continuă schimbare. Cercetarea abordează subiectul riscurilor de denaturare semnificativă în auditul statutar, având în vedere impactul globalizării și evoluțiile în domeniul ESG (Environmental, Social and Governance).

O convergență între structurile de reglementare poate servi intereselor luării deciziilor de investiții globale. Cu toate acestea, poate fi și important să se ridice întrebarea dacă reglementarea auditului statutar este de fapt eficientă în protejarea interesului public definit mai larg (C. Richard Baker, Jean Bédard, Christian Prat dit Hauret, 2014).

În timp ce raportarea de sustenabilitate rămâne un act voluntar în Statele Unite, Uniunea Europeană a impus obligativitatea ca companiile cotate la bursă, instituțiile financiare și entitățile de interes public să respecte R non-financiar (Stephen N. Hamilton and Richard D. Waters, 2022).

Conform legislației naționale și europene, anumite entități mari trebuie să îndeplinească cerințele de raportare non-financiară, inclusiv informații legate de impactul lor asupra mediului, drepturile omului și guvernanta corporativă.

“Asistăm la o schimbare profundă în peisajul raportării corporative, raportarea ESG evoluând de la un segment de nișă către o nouă valență, în care aspectele de sustenabilitate sunt măsurate și raportate cu aceeași rigoare ca informațiile financiare. Raportul independent de asigurare emis de auditorul financiar asupra raportării de sustenabilitate joacă un rol esențial în construirea încrederii privind robustețea informațiilor nefinanciare” (KPMG România).

Revizuirea literaturii

Rapoartele de sustenabilitate joacă un rol tot mai important în gestionarea riscurilor de denaturare semnificativă în audit, deoarece acestea oferă informații esențiale despre performanța unei entități în domenii care nu sunt neapărat reflectate în situațiile financiare tradiționale, dar care pot avea un impact semnificativ asupra riscurilor și imaginii financiare ale entității. În contextul auditului, acestea pot influența identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă, iar auditorii trebuie să le integreze în procesul lor de audit pentru a obține o imagine completă a riscurilor.

Importanța raportului de sustenabilitate derivă din nevoia de transparență și responsabilitate față de părțile interesate, inclusiv investitori, clienți, angajați și comunități locale. Principiile care stau la baza unui raport eficient de sustenabilitate includ integritatea, acuratețea, comparabilitatea și claritatea (Rusu, T.M.; Odagiu, A.; Pop, H.; Paulette, L., 2024).

În România cadrul legislativ privind durabilitatea („raportarea ESG”) este reprezentat de Ordinul ministrului finanțelor nr. 85/2024 pentru reglementarea aspectelor referitoare la raportarea privind durabilitatea, care a intrat în vigoare în anul 2024 și transpune parțial în legislația națională Directiva (UE) 2022/2464 a Parlamentului

European și a Consiliului în ceea ce privește raportarea privind durabilitatea de către întreprinderi (Directiva CSRD – Corporate Sustainability Reporting Directive).

Norma nr. 4 a ASF impune companiilor listate, cu excepția microentităților, să includă în raportul administratorilor informații privind impactul activității asupra durabilității, precum și modul în care aspectele de sustenabilitate influențează performanța și evoluția firmei.

BNR a emis Ordinul nr. 1/2024, care stabilește cerințele de raportare pentru instituțiile de credit și societățile de asigurare.

România se numără printre puținele țări din Europa care au un Cod al Sustenabilității.

Noile reguli de raportare privind sustenabilitatea vor începe să se aplice gradual între 2024 și 2028, astfel:

- De la 1 ianuarie 2024 pentru companiile de interes public cu peste 500 de angajați, rapoartele fiind emise în anul 2025;
- De la 1 ianuarie 2025 pentru companiile mari (care depășesc două din criteriile de mărime: peste 250 de angajați și/sau 40 de milioane de euro cifră de afaceri și/sau 20 de milioane de euro active totale), rapoartele fiind emise în anul 2026;
- De la 1 ianuarie 2026 pentru IMM-urile cotate la bursă, rapoartele fiind emise în anul 2027 (KPMG, 2024).

Auditul statutar este o componentă esențială a sistemului financiar global, având rolul de a asigura transparența și credibilitatea informațiilor financiare. Într-un context globalizat, auditorii se confruntă cu riscuri de denaturare semnificativă din ce în ce mai complexe, influențate de factori precum digitalizarea, diversitatea reglementărilor naționale și interacțiunile economice transfrontaliere.

În România auditul statutar este reglementat printr-un cadru legislativ care asigură conformitatea cu directivele și regulamentele Uniunii Europene, adaptându-le la specificul național. Legea nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate stabilește principalele norme în acest domeniu.

La nivelul unei piețe de capital reglementate, raportarea unui set complet de situații financiare care să cuprindă informații financiare de calitate reprezintă dezideratul principalilor utilizatori cu scopul luării deciziilor de ordin strategic sau operațional (Grosu, M., Robu, I.-B., Istrate, C., 2020).

Rolul de interes public al auditului statutar înseamnă că o comunitate largă de persoane și instituții se bazează pe calitatea activității unui auditor statutar sau a unei firme de audit. Un audit de bună calitate contribuie la funcționarea ordonată a piețelor prin îmbunătățirea integrității și eficienței situațiilor financiare. Ca atare, auditorii statutari îndeplinesc o funcție socială deosebit de importantă (Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, 2014).

Auditul statutar este un instrument legal important pentru controlul legalității înregistrărilor unei companii. Scopul fundamental al unui audit statutar este de a asigura o supraveghere obiectivă, imparțială și expertă a operațiunilor companiei și a conducerii acesteia pentru a determina dacă operațiunile companiei au fost în conformitate cu legea, statutul și alte acte ale companiei (Aksamovic, Dubravka, 2024).

Metodologie

Până în 2024 legislația din România nu a impus o obligativitate legală privind depunerea rapoartelor de sustenabilitate, lăsând la latitudinea companiilor adoptarea unor astfel de practici.

Analiza comportamentului companiilor mari în raport cu raportarea sustenabilității oferă perspective valoroase asupra relației dintre dimensiunea organizațională și angajamentul față de transparență. Raportarea sustenabilității contribuie la identificarea și gestionarea riscurilor, atât pentru companii, cât și pentru părțile interesate, iar pentru publicul larg crește încrederea că firmele respectă principii etice, sociale și de mediu, iar pentru investitori rapoartele reduc riscurile de denaturare a informațiilor financiare și non-financiare. În absența unui raport de sustenabilitate, anumite riscuri legate de mediu, sociale sau guvernanță ar putea să nu fie raportate sau chiar subestimate. Exemplu: Verificarea amprenteii de carbon a unei companii poate arăta nivelul real al implicării în tranziția verde.

Metamorfoza riscurilor de denaturare semnificativă implică un proces esențial în cadrul auditului, care pornește de la identificarea acestora și continuă cu implementarea standardelor adecvate pentru a le gestiona eficient. Această transformare reprezintă un demers complex și strategic, având implicații tehnice și financiare semnificative asupra firmelor. Pe măsură ce globalizarea continuă să redefinească mediul de afaceri, firmele se confruntă cu riscuri noi și diverse, ceea ce ridică

problema: este raportul de sustenabilitate o modalitate eficientă de gestionare a acestor riscuri?

Raportarea sustenabilității facilitează o gestionare eficientă a riscurilor, pornind de la identificarea acestora. Creșterea interdependențelor internaționale amplifică vulnerabilitățile legate de aprovizionare și logistică, impactul asupra mediului poate influența operațiunile și reputația firmelor, iar adaptarea la standardele și legislația internațională impune noi cerințe de conformitate.

Raportul de sustenabilitate permite firmelor să identifice și să monitorizeze aceste riscuri, oferind un cadru structurat pentru colectarea și analiza datelor relevante. De exemplu, indicatori precum emisiile de gaze cu efect de seră (GHG Scope 1, 2 și 3) sau consumul de energie din surse regenerabile pot fi utilizați pentru a evalua performanțele de mediu.

GHG Scope 1 include emisiile directe rezultate din activitățile desfășurate de companie, cum ar fi arderea combustibililor în echipamente proprii.

GHG Scope 2 se referă la emisiile indirecte provenite din consumul de energie electrică, termică sau de abur achiziționate.

GHG Scope 3 cuprinde alte emisii indirecte din lanțul valoric, cum ar fi transportul sau utilizarea produselor. De asemenea, consumul de energie din surse regenerabile este măsurat în procente din totalul energiei utilizate, oferind o perspectivă clară asupra tranziției către sustenabilitate.

Raportul de sustenabilitate nu este doar un instrument de transparentizare, ci și un mecanism strategic pentru gestionarea riscurilor generate de globalizare. Prin adoptarea standardelor internaționale și adaptarea la cerințele mediului global firmele pot aborda proactiv riscurile, asigurând astfel stabilitatea și creșterea pe termen lung.

Observarea și analiza comportamentului firmelor din România privind raportarea sustenabilității sunt esențiale pentru înțelegerea gradului de pregătire al acestora în adoptarea practicilor responsabile. În plus, promovarea raportării sustenabilității, chiar în absența obligativității legale, oferă beneficii semnificative atât la nivel organizațional, cât și pentru economia și societatea românească. Această practică contribuie la crearea unui mediu de afaceri mai responsabil, capabil să răspundă cerințelor globale și să sprijine tranziția către un viitor sustenabil.

Este interesant de observat în ce măsură numărul de salariați ai unei companii influențează probabilitatea ca o companie să depună raportul de sustenabilitate, utilizând ca studiu de caz primele 50 de companii listate la Bursa de Valori București.

În mod special cercetarea se concentrează pe perioada premergătoare anului 2024, în care reglementările privind raportarea sustenabilității nu erau încă obligatorii. Această perioadă oferă un context relevant pentru a înțelege factori precum voluntarismul corporativ și presiunile sociale sau economice care determină adoptarea unor astfel de inițiative. Datele referitoare la dimensiunea companiilor, măsurată prin numărul de angajați, și analiza comparativă între companiile care au depus și cele care nu au depus raportul de sustenabilitate vor fi utilizate pentru a identifica modele comportamentale și posibile motivații.

Prin această abordare studiul contribuie la literatura de specialitate privind raportarea sustenabilității, aducând dovezi empirice privind influența dimensiunii organizaționale asupra adoptării acestei practici. Rezultatele obținute pot oferi informații valoroase pentru factorii de decizie politică, pentru managerii din sectorul privat și pentru cercetători interesați de sustenabilitatea corporativă.

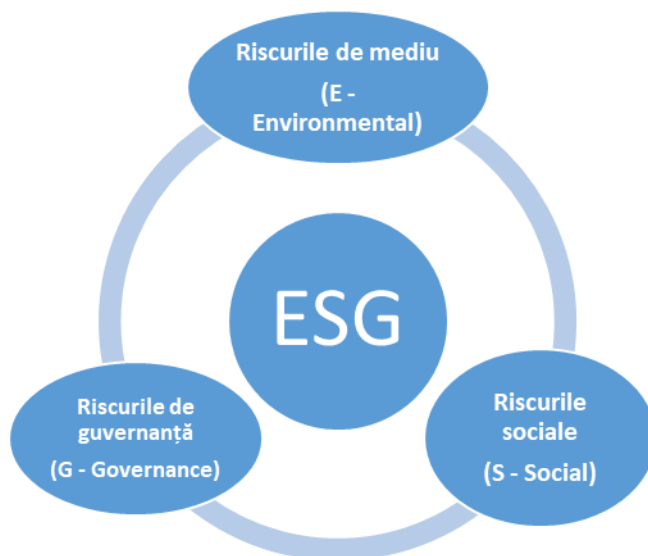
Raportul de sustenabilitate joacă un rol esențial în procesul de audit, contribuind la o evaluare mai clară și mai detaliată a performanței organizației. Raportul oferă auditorilor o înțelegere aprofundată a riscurilor de mediu, sociale și guvernanta (ESG) asociate cu activitatea firmei.

Raportul de sustenabilitate ajută la evaluarea corelației dintre performanța financiară și sustenabilitate. De exemplu, reducerea costurilor prin eficiența energetică sau gestionarea resurselor. Auditorii verifică corectitudinea și transparența informațiilor din raport, asigurând publicul și investitorii că datele sunt exacte și complete, acest lucru facilitează identificarea zonelor de vulnerabilitate și a posibilelor oportunități de îmbunătățire.

Înțelegerea aprofundată a riscurilor de mediu, sociale și guvernanta (ESG) este esențială pentru companii, investitori și alte părți interesate, având un impact direct asupra sustenabilității și performanței financiare pe termen lung (**Graficul nr. 1**).

Aceste riscuri se referă la aspectele critice care pot afecta organizațiile în moduri diverse și complexe.

Graficul nr. 1. Riscurile ESG

Sursa: prelucrarea autorilor

1. **Riscurile de mediu (E - Environmental):** se referă la impactul activităților firmei asupra mediului, precum și la modul în care schimbările de mediu afectează compania.

Exemple: schimbările climatice, resurse naturale, reglementări de mediu, degradarea biodiversității etc.

O evaluare solidă a riscurilor de mediu ajută companiile să dezvolte strategii de atenuare, cum ar fi investițiile în tehnologii verzi sau adoptarea economiei circulare.

2. **Riscurile sociale (S - Social):** acestea se concentrează pe relațiile companiei cu angajații, comunitățile, clienții și alte părți interesate.

Exemple: drepturile angajaților, relația cu comunitățile, sănătate și siguranță, diversitate și incluziune.

Gestionarea responsabilă a riscurilor sociale poate îmbunătăți reputația companiei, poate stimula loialitatea clienților și poate atrage forță de muncă de calitate.

3. **Riscurile de guvernanta (G - Governance):** se referă la modul în care este condusă și administrată o organizație, având în vedere transparența, etica și responsabilitatea.

Exemple: corupția și fraudă, transparența, structura de conducere.

Nerespectarea reglementărilor locale sau internaționale poate expune organizația la penalități și pierderi reputaționale.

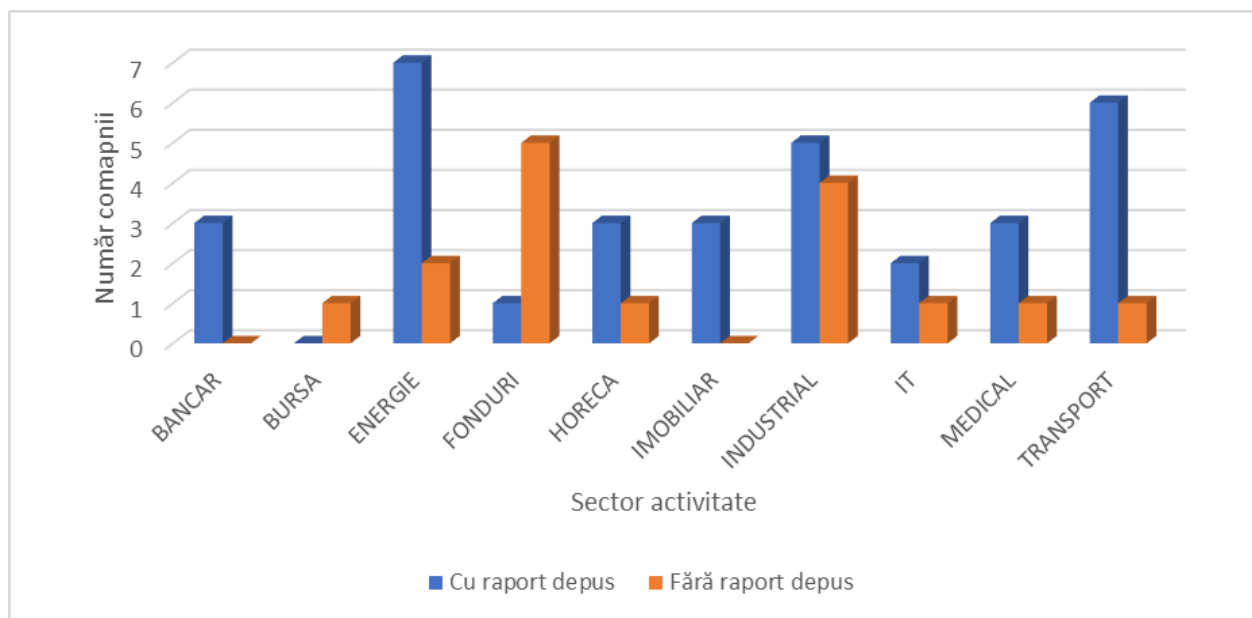
Am analizat primele 50 de companii listate la BVB pe piața reglementată, în ordinea capitalizării. Datele au fost colectate din site-urile oficiale ale companiilor (rapoarte sustenabilitate), site-ul BVB, Registrul Comerțului (număr salariați).

Acest ultim criteriu a fost esențial în contextul noilor cerințe europene privind raportarea de sustenabilitate: începând cu 1 ianuarie 2024, companiile de interes public cu peste 500 de angajați au obligația de a publica astfel de rapoarte, începând cu anul financiar 2025. Prin urmare, includerea acestui indicator ne-a permis să evaluăm mai precis conformitatea și pregătirea entităților vizate în raport cu noile reglementări.

1. Obiectivul cercetării: analizarea relației dintre sectorul de activitate al companiilor și existența rapoartelor de sustenabilitate în anul 2023, utilizând testul Chi-pătrat.
2. Colectarea datelor: datele au fost preluate dintr-un fișier excel, conținând informații despre companii, sectorul de activitate, existența rapoartelor de sustenabilitate și numărul de angajați.

3. Analiza cantitativă: crearea unui tabel de contingență între sectorul de activitate și existența rapoartelor de sustenabilitate. Aplicarea testului Chi-pătrat pentru a determina dacă există o asociere semnificativă statistic între cele două variabile.
4. Interpretarea rezultatelor: evaluarea frecvențelor observate și așteptate pentru a identifica modele specifice, precum și interpretarea p-valorii pentru a stabili semnificația statistică.

Graficul nr. 2. Distribuția existenței rapoartelor de sustenabilitate pe sectoare de activitate

Sursa: prelucrarea autorilor, pe baza datelor colectate de pe www.bvb.ro

Graficul nr. 2 prezintă modul în care companiile din diferite sectoare de activitate, listate la Bursa de Valori București, s-au implicat în raportarea sustenabilității în anul 2023.

Datele arată că sectorul ENERGIE se remarcă prin cel mai mare număr de companii care publică rapoarte de sustenabilitate (7 companii), reflectând atât presiunea reglementărilor din domeniu, cât și expunerea ridicată la riscuri de mediu, sociale și de guvernare. De asemenea, sectoarele BANCAR și TRANSPORT înregistrează rate ridicate de raportare (peste 75%), semnalând o preocupare crescută pentru transparență și conformitate cu standardele ESG.

La polul opus, sectoarele BURSA și FONDURI au un număr redus de companii care raportează, iar sectorul BURSA nu a înregistrat nicio companie cu raport publicat, ceea ce poate indica o lipsă de prioritizare a raportării în

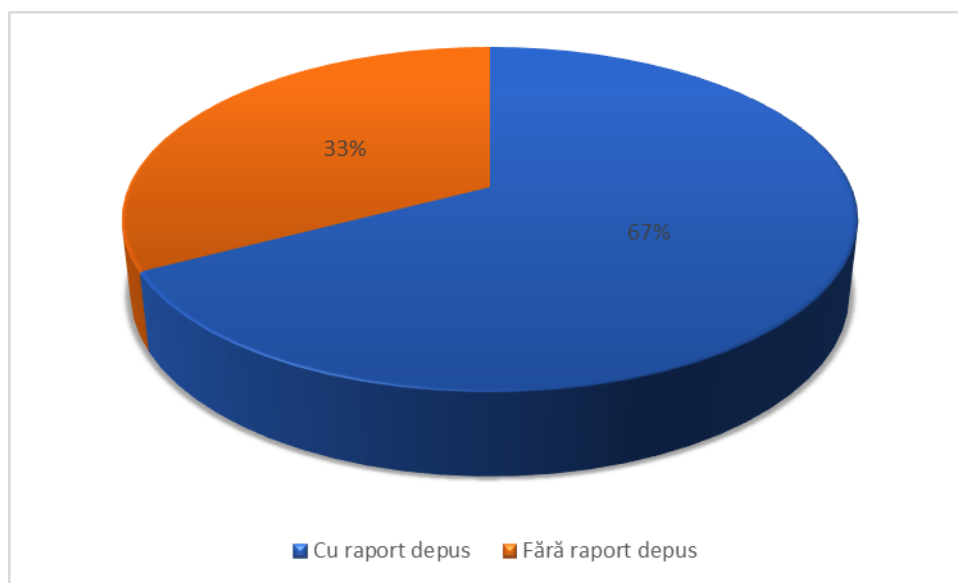
aceste domenii sau o percepție redusă asupra relevanței sustenabilității pentru activitățile respective.

Această distribuție inegală scoate în evidență diferențele de maturitate și implicare ESG între sectoare, subliniind nevoia de stimulente, clarificări legislative sau sprijin pentru sectoarele mai puțin active, astfel încât raportarea să devină o practică standardizată și relevantă la nivelul întregii piețe (**Graficul nr. 2**).

Graficul nr. 3 evidențiază faptul că în anul 2023 aproximativ 67% dintre companiile listate la Bursa de Valori București (BVB) au ales să publice rapoarte de sustenabilitate, în timp ce 33% nu au făcut acest demers.

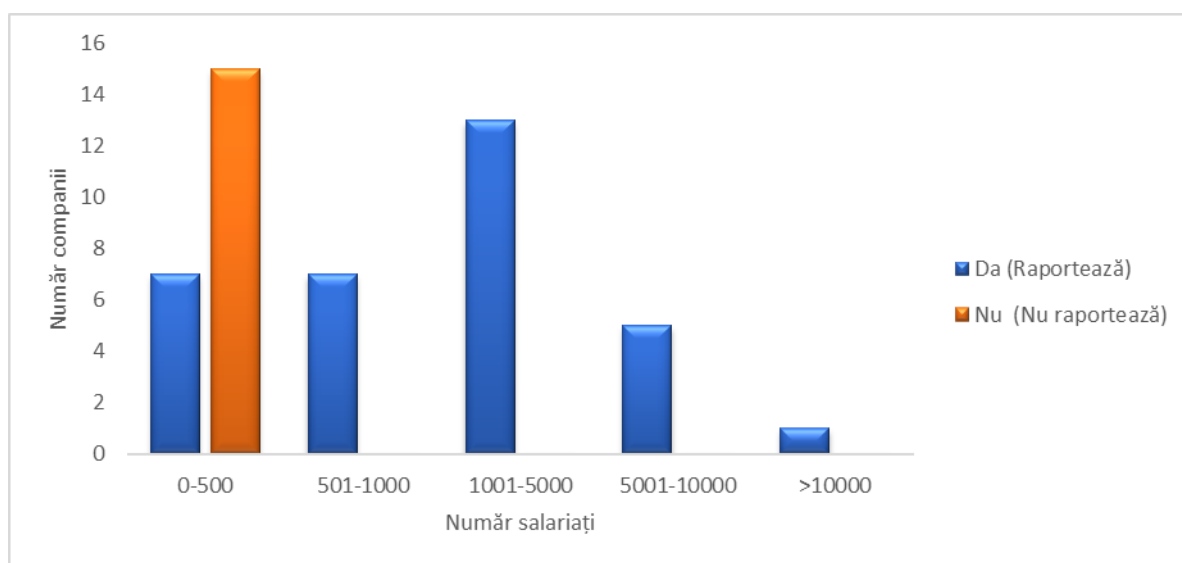
Această distribuție relevă o tendință clară de creștere a gradului de transparență în rândul companiilor, reflectând o adaptare progresivă la cerințele pieței, ale investitorilor și ale cadrului legislativ european privind dezvoltarea durabilă (**Graficul nr. 3**).

Graficul nr. 3. Proporția companiilor care raportează vs. companii care nu raportează (2023)

Sursa: prelucrarea autorilor, pe baza datelor colectate de pe www.bvb.ro

Graficul nr. 4. Raportarea sustenabilității în funcție de numărul mediu de angajați: companii care raportează vs. companii care nu raportează (2023)

Sursa: prelucrarea autorilor, pe baza datelor colectate de pe www.bvb.ro

Graficul nr. 4 evidențiază o diferență semnificativă între companiile care raportează sustenabilitatea și cele care nu o fac, în funcție de numărul mediu de angajați. Conform datelor, firmele care publică rapoarte de

sustenabilitate au, în medie, un număr mult mai mare de angajați, ceea ce sugerează că dimensiunea companiei este un factor determinant în adoptarea raportării non-financiare.

Această tendință este corelată cu reglementările europene și naționale în domeniu, în special cu intrarea în vigoare, începând cu 2024, a noilor cerințe privind raportarea sustenabilității pentru companiile cu peste 500 de angajați, conform Directivei CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). Astfel, companiile mari sunt fie deja supuse acestor obligații, fie se pregătesc activ pentru a se conforma, ceea ce explică în parte nivelul ridicat de raportare în rândul acestora.

În schimb, firmele cu un număr mai mic de angajați – adesea din categoria IMM-urilor – sunt mai puțin reprezentate în zona raportării, fie din lipsă de obligații legale până în prezent, fie din cauza resurselor limitate sau a unui grad mai scăzut de conștientizare (**Graficul nr. 4**).

Rezultate și discuții

Testul Chi-pătrat este utilizat pentru a verifica dacă există o asociere semnificativă statistic între două variabile categoricale. În acest caz, variabilele analizate sunt:

- Existența raportului de sustenabilitate (2023):**
Variabilă categorică cu două valori: „Da” și „Nu”.
- Numărul de angajați (grupat în categorii):**
Variabilă categorică împărțită în intervale de angajați:
 - 0-500
 - 501-1000
 - 1001-5000
 - 5001-10000
 - >10000

1. Pregătirea datelor

- Datele din coloana (numărul angajaților) au fost împărțite în **categorii** pentru a transforma această variabilă numerică într-una categorică.
- S-a creat un **tabel de contingență** care arată frecvențele fiecărei combinații între cele două variabile. Tabelul arată, de exemplu, câte companii care raportează sustenabilitatea au între 0-500 angajați și câte nu raportează (**Tabelul nr. 1**).

Tabelul nr. 1. Tabel de contingență

Categoria angajați	Da (Raportează)	Nu (Nu raportează)
0-500	7	15
501-1000	7	0
1001-5000	13	0
5001-10000	5	0
>10000	1	0

Sursa: prelucrarea autorilor, pe baza datelor colectate de pe www.bvb.ro

2. Frecvențele așteptate (E_{ij})

Pentru fiecare celulă din tabel, frecvențele așteptate (E_{ij}) sunt calculate astfel:

$$E_{ij} = \frac{(\text{Suma rândului } i) \times (\text{Suma coloanei } j)}{\text{Total observații}}$$

Total observații: Sumă totală = 48

Sume pe rânduri:

“Da” (Raportează): $7+7+13+5+1 = 33$

“Nu” (Nu raportează): $15+0+0+0+0=15$

Sume pe coloane (Categorii angajați):

- 0-500 $\rightarrow 7+15=22$
- 501-1000 $\rightarrow 7+0=7$
- 1001-5000 $\rightarrow 13+0=13$
- 5001-10000 $\rightarrow 5+0=5$
- >10000 $\rightarrow 1+0=1$

Calculăm fiecare E_{ij} :

$$\text{Pentru celula } E_{Da,0-500} = \frac{33 \times 22}{48} = 15,13$$

$$\text{Pentru celula } E_{Nu,0-500} = \frac{15 \times 22}{48} = 6,88$$

Continuăm acest proces pentru toate celulele. Rezultatele le regăsim în **Tabelul nr. 2**.

Tabelul nr. 2. Frecvențele așteptate obținute

Categoria angajați	Da (Așteptat)	Nu (Așteptat)
0-500	15,13	6,88
501-1000	4,81	2,19
1001-5000	8,94	4,06
5001-10000	3,44	1,56
>10000	0,69	0,31

Sursa: prelucrarea autorilor pe baza datelor colectate de pe www.bvb.ro

3. Calculul valorii Chi-pătrat

Formula pentru valoarea Chi-pătrat este:

$$\chi^2 = \sum \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}}$$

Pentru fiecare celulă, calculăm:

- O_{ij} : frecvența observată,
- E_{ij} : frecvența așteptată.
- Formula: $(O_{ij} - E_{ij})^2 / E_{ij}$

Exemplu pentru Da, 0-500:

$$\chi^2_{Da, 0-500} = \frac{(7-15,13)^2}{15,13} = \frac{(-8,13)^2}{15,13} = \frac{66,09}{15,13} = 4,37$$

Repetăm pentru toate celulele și însumăm valorile:

$$\chi^2 = 4,37 + \dots = 25,79$$

4. Grade de libertate (DOF):

$$DOF = (\text{Număr rânduri} - 1) \times (\text{Număr coloane} - 1)$$

Număr rânduri: 2 (Da, Nu)

Număr coloane: 5 (Categorii angajați)

$$DOF = (2-1) \times (5-1) = 4$$

5. p-value

Folosind valoarea $\chi^2 = 25,79$ și $DOF = 4$, p-value este determinat dintr-o tabelă Chi-pătrat sau cu o funcție statistică.

$$P = 3,5 \times 10^{-5}$$

6. Interpretare

- $\chi^2 = 25,79$: statistica indică o diferență semnificativă între observații și frecvențele așteptate.
- **p-value** $= 3,5 \times 10^{-5}$: fiind mult sub pragul de 0,05, rezultatele sunt semnificative statistic.
- **DOF = 4**: reflectă complexitatea tabelului de contingență.

Concluzii

Distribuția rapoartelor de sustenabilitate în funcție de sector nu este semnificativ diferită de o distribuție aleatorie. Totuși, anumite sectoare precum ENERGIE și

TRANSPORT par să aibă o mai mare implicare în realizarea rapoartelor, în timp ce altele, cum ar fi BURSA și FONDURI, sunt mai puțin implicate.

Trend pozitiv în raportarea sustenabilității, majoritatea sectoarelor demonstrează un angajament crescut în a produce rapoarte.

Sectorizare clară: sectoare precum ENERGIE și TRANSPORT sunt lideri în raportare, în timp ce sectoare precum BURSA și FONDURI rămân în urmă.

Corelație cu dimensiunea organizației: există o legătură între mărimea companiei (măsurată prin numărul de angajați) și probabilitatea de a publica rapoarte.

Aceste observații ar putea ghida politici sau inițiative care să încurajeze raportarea sustenabilității în sectoarele mai puțin implicate.

Concluzii privind aplicarea testului Chi-pătrat

1. Există o asociere semnificativă statistic între numărul de angajați și raportarea sustenabilității:

- valoarea p ($3,5 \times 10^{-5}$) este mult sub pragul standard de semnificație (0,05). Aceasta indică faptul că variabila „număr de angajați” influențează semnificativ probabilitatea ca o companie să raporteze sustenabilitatea.

2. Companiile cu un număr mare de angajați au o probabilitate mai mare să raporteze sustenabilitatea:

- în categoriile 501-1000, 1001-5000, 5001-10000 și >10000, toate companiile au raportat sustenabilitatea.
- categoria 0-500 de angajați este singura unde majoritatea companiilor nu au raportat (15 din 22).

3. Conform frecvențelor așteptate:

- companiile mici (0-500 angajați) ar fi trebuit să raporteze mai des conform distribuției generale, dar nu au făcut-o.
- companiile mai mari au depășit semnificativ așteptările de raportare.

4. Implicarea practică a rezultatelor:

- firmele mari pot avea mai multe resurse (financiare, umane) pentru a întocmi rapoarte de sustenabilitate.

- o firmele mici pot necesita sprijin suplimentar pentru conformarea cu reglementările viitoare privind raportarea, în special în contextul obligativității legale care se va aplica din 2024.

5. Limite ale analizei:

- o tabelul de contingență include câteva celule cu frecvențe așteptate mici (<5), ceea ce poate afecta validitatea testului Chi-pătrat.
- o eșantionul include doar top 50 de companii listate, ceea ce limitează generalizarea la alte organizații.

Studiul evidențiază un interes tot mai accentuat față de raportarea sustenabilității în rândul companiilor din România, în special al celor mari, listate. Această tendință pozitivă este încurajatoare și se aliniază cu presiunile exercitate de investitori, parteneri de afaceri și de reglementările europene recente, în special CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), aplicabilă din 2024 companiilor cu peste 500 de angajați.

Totuși, distribuția raportării sustenabile rămâne inegală. Sectoare precum ENERGIE și TRANSPORT demonstrează o implicare mai mare în redactarea de rapoarte, în timp ce altele – precum BURSA și FONDURI – sunt semnificativ mai puțin active. În plus, analiza evidențiază o asociere semnificativă statistic între dimensiunea companiei și probabilitatea de raportare,

ceea ce sugerează că firmele mari dispun de mai multe resurse (financiare, umane, tehnice) necesare conformării. Companiile mici, în schimb, necesită sprijin suplimentar pentru a răspunde noilor cerințe, inclusiv asistență metodologică și infrastructură digitală accesibilă.

Limitele cercetării includ dimensiunea redusă a eșantionului – fiind analizate doar 50 de companii listate la Bursa de Valori București – și prezența unor frecvențe scăzute în tabelul de contingență, care pot afecta robustețea testului Chi-pătrat. De asemenea, concentrarea exclusivă pe piața românească limitează gradul de generalizare al concluziilor la nivel regional sau internațional.

Direcții pentru cercetări viitoare vizează extinderea bazei de date la nivel european prin includerea companiilor listate pe alte burse din UE, în vederea realizării unei analize comparative privind adoptarea raportării sustenabile.

În concluzie, raportarea sustenabilă devine un instrument esențial de transparență și guvernanță în economia românească. Tranziția către o economie responsabilă, aliniată cu principiile dezvoltării durabile, depinde nu doar de obligații legale, ci și de construirea unei culturi organizaționale orientate spre responsabilitate, performanță și încredere.

Bibliografie

- Almaqtari, F. A. (2024). The role of IT governance in the integration of AI in accounting and auditing operations. *Economies*, 12(8), 199. <https://doi.org/10.3390/economies12080199>
- Autoritatea de Supraveghere Financiară. (2024). Norma nr. 4/2024 privind modificarea și completarea Normei ASF nr. 39/2015 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu IFRS. *Monitorul Oficial al României, Partea I*, nr. 295 din 4 aprilie 2024
- Banca Națională a României. (2024). Ordinul nr. 1/2024 privind modificarea și completarea Ordinului BNR nr. 27/2010 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu IFRS. *Monitorul Oficial al României, Partea I*, nr. 499 din 30 mai 2024
- Global Reporting Initiative (GRI). (2024). Standardele GRI. Disponibil la: <https://www.globalreporting.org>
- Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B. (2016). Statistics for the behavioral sciences (10th ed.). *Cengage Learning*.
- Greenhouse Gas Protocol (GHG Protocol). (2024). Ghid complet pentru măsurarea și gestionarea emisiilor GHG, împărțite în Scope 1, 2 și 3. Disponibil la: <https://ghgprotocol.org>
- Grosu, M., Robu, I-B., Istrate, C. (2020), The Quality of Financial Audit Missions by Reporting the Key Audit Matters, *Audit Financiar*, vol. XVIII, no. 1(157)/2020, pp. 182-195, DOI: 10.20869/AUDITF/2020/157/005

8. Guvernul României. (2023). *Hotărârea nr. 1117/2023 pentru aprobarea Metodologiei pentru raportarea durabilității, Codul român al sustenabilității*. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1052 din 21 noiembrie 2023
9. Hamilton, S.N.; Waters, R.D., (2022), Mainstreaming Standardized Sustainability Reporting: Comparing Fortune 50 Corporations' and U.S. News & World Report's Top 50 Global Universities' Sustainability Reports. *Sustainability*, 14, 3442. <https://doi.org/10.3390/su14063442>
10. International Sustainability Standards Board. (2024). International Sustainability Standards Board overview. *IFRS Foundation*. <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board>
11. Ministerul Finanțelor. (2024). Ordinul nr. 85 din 12 ianuarie 2024 pentru reglementarea aspectelor referitoare la raportarea privind durabilitatea. *Monitorul Oficial al României, Partea I*, nr. 75 din 26 ianuarie 2024
12. Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene. (2022). *Directiva (UE) 2022/2464 din 14 decembrie 2022 de modificare a Regulamentului (UE) nr. 537/2014, a Directivei 2004/109/CE, a Directivei 2006/43/CE și a Directivei 2013/34/UE privind raportarea privind durabilitatea de către întreprinderi*
13. Parlamentul României. (2024). Legea nr. 307 din 5 decembrie 2024 privind înființarea Centrului de excelență pentru administrația publică în domeniul dezvoltării durabile. *Monitorul Oficial al României, Partea I*, nr. 1228 din 6 decembrie 2024
14. Ruiz-Barbadillo, E., Martínez-Conesa, I., Serrano-Madrid, J., & Brown, H. (2014). Audit risk management and audit effort in small and medium audit firms. *Managerial Auditing Journal*, 29(5), 371–394
15. Rusu, T. M., Odagiu, A., Pop, H., & Paulette, L. (2024). Sustainability performance reporting. *Sustainability*, 16(19), 8538. <https://doi.org/10.3390/su16198538>
16. Sustainability Standards Board. (2024). *International Sustainability Standards Board overview*. IFRS Foundation. <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board>

**Ovidiu-Constantin BUNGET, Alin-Constantin DUMITRESCU, Oana BEZERGHEANU,
Oana BOGDAN, Valentin BURCĂ**

*Auditing the Sustainability Reports
– Challenges and Perspectives / 540*

Iulia-Diana COSTEA, Camelia-Daniela HAȚEGAN

*Evolution of Sustainability Reporting
Frameworks / 555*

Radu MARIAN

*Considerations Regarding Environmental
Reporting Regulations / 576*

**Maria-Roxana BALEA-STANCIU, Georgiana-Iulia LAZEA (TRIFA),
Ovidiu-Constantin BUNGET, Meda MOȘIU, Mădălina-Ioana VLAD**

*Trends in Progressive Taxation
within the European Union: A Research Overview / 590*

Renata FULOP

*Tax Compliance and Sanctions in the Field
of Transfer Pricing. Romania's Position
in the European Context / 608*

Andrada-Mihaela STOICA

*Multidimensional Conceptual Approaches
to Risk in Statutory Audit / 617*

Oana V. ȚÎRDEA (PREDOAIA), Alexandru Ioan MĂCĂ

*Metamorphosis of Risks of Material Misstatement
in Statutory Audit, from Identification to Canon,
in the Context of Globalization / 636*

Scientific Editorial Board

Dinu Airinei – „Al. I. Cuza” University, Iași
Veronel Avram – Craiova University
Daniel Botez – „Vasile Alecsandri” University, Bacău
Ovidiu Bunget – West University Timișoara
Alain Burlaud – The National Conservatory of Arts and Crafts, Paris
Tatiana Dănescu – University of Medicine, Pharmacy, Sciences and Technology of Târgu Mureș
Nicoleta Farcane – West University Timișoara
Liliana Ionescu-Feleagă – Bucharest University of Economic Studies
Lilia Grigori – Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău
Allan Hodgson – University of Queensland, Australia
Bogdan Ștefan Ionescu – Bucharest University of Economic Studies
Costel Istrate – „Al. I. Cuza” University, Iași
Maria Manolescu – Bucharest University of Economic Studies
Svetlana Mihaila – Academy of Economic Studies of Moldova, Chișinău
Ion Mihăilescu – „Constantin Brâncoveanu” University, Pitești
Vasile Răileanu – Bucharest University of Economic Studies
Ioan Bogdan Robu – „Al. I. Cuza” University, Iași
Donna Street – Dayton University, USA
Aurelia Ștefănescu – Bucharest University of Economic Studies
Adriana Tiron Tudor – „Babeș-Bolyai” University, Cluj-Napoca

Important for Authors!

The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, written in MS Word format.

The authors are kindly requested to comply with the following:

- the articles submitted by non-Romanian authors must be written in English language;
- the article must include: the title; the authors and their professional and/or scientific affiliation, as well as their e-mail addresses; abstract; 4-5 key-words; JEL Classifications; introduction; the research methodology used; results and discussions; bibliography;
- the Abstract is compulsory, and must be written at the 3rd person, presenting the subject of the research, the main approaches and authors' contributions.

Tables and graphs/figures should be prepared in an editable/visible format and must be accompanied by its source specification.

The review of the articles is performed by members of the Scientific Assessment Council of the „Audit Financiar” Journal, by the „double-blind review” method, that is, the reviewers do not know the names of the authors, nor the authors know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles are: innovative input, topicality, importance and relevance for the subject matter, the quality of the research methodology, clarity and pertinence of the presentation and argumentation, the relevance of the bibliographic sources used, the contribution made to the research in the area.

The resolution of the Scientific Assessment Council of the journal can be: acceptance; acceptance with revisions; rejection.

The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Assessment Council are published.

More details can be found on our website: auditfinanciar.cafr.ro, section „For Authors Only”.

Journal published by the
**Chamber of Financial Auditors
of Romania**

67-69 Sirenelor Street, District 5,
Bucharest, OP 5, CP 83

Scientific Director:
Professor **Pavel NĂSTASE**, Ph.D.

Editorial Director:
Corneliu CÂRLAN, Ph.D.

Editor in Chief:
Cristiana RUS

Editorial Assistant:
Cristina RADU

DTP: **Nicolae LOGIN**

*The Scientific Editorial Board and the
editorial technical team shall take no
responsibility for the content of the
articles published in the journal.*

International Databases:

Cabell's;
Deutsche Zentralbibliothek für
Wirtschaftswissenschaften;
DOAJ;
Ebsco;
ERIH PLUS;
Global Impact Factor;
Google Scholar;
Index Copernicus;
ProQuest;
Research Papers in Economics
(RePEc);
Ulrich's

OSIM Trademark
no. M2010 07387

ISSN on-line: 1844-8801

E-mail: revista@cafr.ro

Journal's Site: auditfinanciar.cafr.ro

Archive Site: revista.cafr.ro

Facebook:
facebook.com/revistaauditfinanciar

Auditing the Sustainability Reports – Challenges and Perspectives

Abstract

This paper analyzes the most recent sustainability reports of Romania's largest companies listed on the Bucharest Stock Exchange (BVB), using NVivo to examine ESG-related keywords across sectors. The results highlight strong emphasis on governance and environmental themes, especially within the banking, technology, energy, and materials industries. In contrast, the healthcare and food & beverage sectors show comparatively lower sustainability engagement. While most companies demonstrate alignment with established frameworks, the depth and structure of disclosures vary. Despite the growing importance of audit and assurance under the CSRD, explicit references to these elements remain limited. This study offers a current snapshot of sustainability reporting practices in Romania, providing a reference point for comparative analysis with forthcoming disclosures.

Key words: sustainability reporting; Romania; BSE; NVivo; CSRD; EU Taxonomy; content analysis;

JEL Classification: M14, Q56, M41, G38

Univ. Prof. Habil. Ovidiu-Constantin
BUNGET, Ph. D.,
West University of Timișoara, Romania,
e-mail: ovidiu.bunget@e-uvt.ro

Associate Prof. Alin-Constantin
DUMITRESCU, Ph. D.,
West University of Timișoara, Romania,
e-mail: alin.dumitrescu@e-uvt.ro

Oana BEZERGHEANU, Ph. D. Student,
West University of Timișoara, Romania,
e-mail: oana.bezergheanu97@e-uvt.ro

Lecturer Oana BOGDAN, Ph. D.,
West University of Timișoara, Romania,
e-mail: oana.bogdan@e-uvt.ro

Research Assist. Valentin BURCĂ, Ph. D.,
West University of Timișoara, Romania,
e-mail: valentin.burca@e-uvt.ro

To cite this article:

Bunget, O.-C., Dumitrescu, A. C., Bezergheanu, O., Bogdan, O., Burcă, V. (2025), Auditing the Sustainability Reports – Challenges and Perspectives, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.540-554, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/015

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/015>

Received: 3.06.2025

Revised: 21.06.2025

Accepted: 1.07.2025

1. Introduction

Sustainability reporting has become a key area of interest for companies and stakeholders within the business environment. In this context, it is essential to clearly define the applicable regulations and to identify the relevant standards, implementation rules, involved parties, as well as the processes of verification and certification of sustainability reports prepared by companies. As currently defined, sustainability reports primarily include information about the company, its operating environment, social activities, and aspects of corporate governance—thus falling under the umbrella of ESG, which stands for Environmental, Social, and Governance. This framework reflects the three key dimensions used to evaluate a company's broader impact: environmental, social and governance.

As this article examines auditing of sustainability reports on the Bucharest Stock Exchange, it sees growing interest in publishing such reports in Romania. The rise of sustainability reporting in Romania can be attributed to recognition of excellence through awards, as well as increasing stakeholder demand for transparent and direct disclosures, as seen in existing literature and the progression of ESG practices in Eastern Europe.

Romania is also following the global trend in the evolution of sustainability reporting, a trend that is gaining momentum worldwide. At the same time, although this growth has led to the emergence of numerous regulations, there are ongoing controversies regarding the implementation of these frameworks and, subsequently, the usefulness and transparency of the reports—especially considering the level of know-how being developed. Some critics argue that many reports fail to address the key points of interest for market participants.

To overcome this deficiency, independent assurance conducted by professional auditors is increasingly regarded as essential. Audited sustainability reports diminish information asymmetry and render ESG disclosures more credible. As emphasized by Auliani, Pramesti, & Yunita (2023), external audits conducted by government agencies, non-governmental agencies, or professional firms enhance public trust and ensure companies' adherence to sustainability.

The auditing of these kinds of reports guarantees the validity of financial and non-financial information since auditors use strict verification techniques. Their function is changing, going beyond classical financial control to

encompass examination of environmental and social data. The paper discusses how auditors make it possible to advance the quality and integrity of sustainability reports, providing an overview of current practice and directions for further research and activities for corporate accountability.

2. Literature Review

2.1. Sustainability reporting – purpose and benefits

Corporate reporting was mentioned as early as 1997 by John Elkington, who introduced the concept of the Triple Bottom Line (TBL). This concept refers to the idea that a company's or organization's performance should go beyond financial results and also present, alongside performance criteria, details regarding its social and environmental impact.

In the following years, the global frameworks recognized a considerable development, on the basis established by the Triple Bottom Line (TBL). Those most known reporting frameworks today are the Global Reporting Initiative (GRI) and the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). The GRI framework offers one of the most widely adopted structures for sustainability reporting, helping organizations disclose their ESG impacts clearly and comparably. Key standards include GRI 302 (Energy), GRI 305 (Emissions), GRI 403 (Occupational Health and Safety), GRI 404 (Training and Education), and GRI 205 (Anti-corruption). These guidelines support transparency on issues such as climate impact, labor practices, and governance, aligning corporate reporting with stakeholder expectations and global norms.

The Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) was adopted by the European Union in 2022 as a major update to the Non-Financial Reporting Directive (NFRD). It came into force on January 5, 2023, and reporting obligations begin gradually starting with the 2024 financial year. The CSRD broadly enlarges the universe of sustainability reporting by requiring more companies—large non-listed and some SMEs—to report ESG information in a standardized, audited, and readily accessible electronic format. It integrates sustainability into business strategy and corporate governance in an effort to improve the quality, consistency, and credibility of non-financial information for stakeholders and investors.

There is no need to emphasize the general benefits of sustainability reporting—especially in the current business

context, where a company's actions are closely scrutinized and increasingly correlated with both financial outcomes and the broader impact of specific environmental, social, or governance (ESG) events. ESG analysis, which stands for Environmental, Social, and Governance assessment, plays a vital role in offering a multidimensional view of organizational performance beyond traditional financial metrics.

Such analysis contributes to enhanced transparency, helps identify potential risks at an early stage, supports alignment with legal and regulatory frameworks, strengthens corporate reputation, attracts long-term oriented and sustainability-focused investors, and improves strategic and operational coherence.

In this sense, researchers Raimo et al. (2025), using manual content analysis, evaluated 166 EU companies' integrated reports from 2023, systematically coding the presence or absence of required disclosures. A linear regression model was applied to assess the influence of firm size and environmental sensitivity.

Findings indicate a relatively low average compliance with ESRS but show that larger firms and those in environmentally sensitive industries are more likely to align with ESRS requirements. This study contributes empirical evidence on compliance gaps between the existing framework and the newly introduced ESRS, framing compliance as a strategic response to evolving regulations.

In this evolving business environment, where financial reporting alone is no longer sufficient, sustainability reporting emerges as a critical tool for ensuring corporate relevance and competitiveness. Stakeholder expectations have grown more complex, demanding integrated insights that reflect not only profitability but also ethical responsibility and environmental impact.

2.2. Implementation of sustainability reporting in Romania

In line with global developments, Romania has progressively aligned its corporate sustainability reporting practices with international and European frameworks.

At the European level, Romania has been subject to the Non-Financial Reporting Directive (NFRD) and, more recently, the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). These directives aim to harmonize ESG

disclosures across EU member states and ensure consistent quality and comparability of sustainability data.

The national transposition of these standards has been formalized through the Ordinance of the minister of finance (OMF) no. 85/2024, which represents a milestone in Romania's sustainability regulatory landscape. This ordinance lays out detailed obligations for ESG reporting applicable to large companies—including those listed on the Bucharest Stock Exchange, financial institutions, and other entities of public interest. It mandates transparent disclosure of both positive and negative sustainability impacts and requires ESG factors to be integrated into business strategy.

The ordinance mentioned introduces a phased implementation, starting with financial year 2024 for large entities with over 500 employees, and gradually extending through 2028 to smaller entities and subsidiaries of foreign companies. A particularly important clarification came in late 2024, when the Romanian Ministry of Finance confirmed that Wave 2 companies—initially thought to be required to report under NFRD standards—will only begin reporting obligations aligned with CSRD from 2025 onward.

According the Ordinance of the minister of finance no. 85, companies that meet the reporting criteria have two options: they can either prepare a local sustainability report or be included in their parent company's group-level sustainability report. However, if the second option is chosen, the report must clearly and separately present concise ESG-related information specific to the Romanian subsidiary. This ensures transparency and relevance for local stakeholders, even within a consolidated reporting structure.

Overall, the implementation of this legal framework significantly enhances Romania's sustainability reporting infrastructure, aligning it with EU ambitions while reinforcing corporate transparency over reporting, accountability of issued reports and stakeholder engagement.

Using sustainability reports from 668 Romanian companies during the period 2019-2021, the study examines the relationship between environmental performance, a non-financial metric, and financial performance. It applies two analytical methods: the grid method to assess environmental performance and a linear regression model to test its correlation with financial performance. Statistical techniques like tolerance analysis

and the Durbin-Watson test help refine the findings. Results reveal a positive correlation - companies with high turnover and longer operational histories tend to have stronger environmental performance. This underscores the connection between sustainability efforts and financial success (Dobre et al., 2025).

2.3. Contextual familiarization and regulatory alignment

Table no. 1 indicates a clear direction of the regulations for sustainability reporting and assurance in the European Union, while also referencing the local implementation measures adopted in Romania.

Table no. 1. Applicable frameworks for sustainability reporting		
Framework	Type	Purpose
CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive)	Legal directive (EU)	Mandates sustainability reporting for large and listed companies in the EU.
ESRS (European Sustainability Reporting Standards)	Reporting standards	Defines content, structure, and indicators for sustainability reports under CSRD.
ISAE 3000 (Revised)	Assurance standard	Outlines assurance procedures for non-financial information, including sustainability data.
OMF no. 85/2024 (Romania)	National legislation	Implements CSRD in Romania, establishing the national requirement for sustainability report assurance.

Source: authors' projection

Regulatory Foundation – CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). The CSRD serves as the overarching legal framework that mandates sustainability reporting for large and listed companies across the EU. It significantly expands the scope and detail of prior requirements (formerly under NFRD), aiming to improve transparency and comparability of sustainability disclosures.

Reporting Framework – ESRS (European Sustainability Reporting Standards). To operationalize the CSRD, the ESRS provides the standardized content and structure for what companies must report. These standards define the specific environmental, social, and governance (ESG) metrics, ensuring consistency in sustainability disclosures across sectors and geographies.

Assurance Framework – ISAE 3000 (Revised). For verifying the reported non-financial information, ISAE 3000 (Revised) is the international standard used by auditors. It supports both limited and reasonable assurance engagements and outlines procedures for gathering and evaluating evidence on sustainability disclosures.

National Implementation – OMF no. 85/2024 (Romania). Romania has transposed the CSRD into national law through OMF no. 85/2024. This ordinance mandates the application of ESRS standards and formalizes the requirement for limited assurance on sustainability reports

by independent auditors, beginning with the 2024 financial year.

The EU's first Omnibus package, released on February 26, 2025, proposes changes to several sustainability regulations, including the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) and the Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD). The "stop-the-clock" directive, a key part of the package, was adopted by the European Parliament on April 3, 2025, and by the Council of the EU on April 14, 2025. This directive postpones the application of certain CSRD and CSDDD requirements. Additionally, the Omnibus package includes proposals to simplify the EU Taxonomy and the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM).

2.4. Assessment of the double materiality determination process

Following the initial phase of contextual familiarization and alignment with regulatory frameworks, the next critical step in the assurance process focuses on evaluating how the reporting entity determines its material sustainability topics. This begins with an in-depth assessment of the double materiality determination process (DMA). The auditor examines the methodologies used to assess actual and potential impacts across the value chain, as well as how financial risks are judged over short-, medium-, and long-term horizons. Special attention is

given to the stakeholder engagement processes, which are key to grounding materiality decisions in external expectations.

2.4.1. Substantiation of disclosures with verifiable evidence

The assurance process continues with the verification of whether all material sustainability matters identified through the DMA are appropriately disclosed in the report. Auditors examine the traceability and reliability of data, and whether:

- quantitative and qualitative disclosures are supported by primary documentation;
- the scope, boundaries, and assumptions underpinning the disclosures are clearly articulated and consistent with the assessment framework.

2.4.2. Types of the Assurance Opinion

Table no. 2 outlines the two recognized types of assurance engagements applicable to sustainability reporting under the CSRD and ISAE 3000 frameworks: limited assurance and reasonable assurance.

Table no. 2. Types of assurance			
Type of Assurance	Procedures performed	Opinion Formulation	Example Expression
Limited Assurance	Auditor performs limited procedures to identify material misstatements.	Negative assurance	"Nothing has come to our attention that... is misstated."
Reasonable Assurance	Auditor performs extensive testing, similar to financial audit standards.	Positive assurance	"In our opinion, the information presents fairly..."

Source: authors' projection

Limited assurance is the current requirement under CSRD and involves less extensive procedures—mainly inquiries and analytical reviews. The auditor's conclusion is expressed as a negative assurance, indicating that nothing has come to their attention to suggest material misstatements. This approach is more cost-effective and suited for the early stages of sustainability assurance implementation.

In contrast, reasonable assurance resembles a traditional financial audit in its depth and rigor. It provides a higher level of confidence and is expressed as a positive opinion, asserting that the sustainability disclosures are, in the auditor's opinion, free from material misstatement. While not yet mandatory, the shift toward reasonable assurance is expected in the coming years as assurance practices mature.

3. Materials and methods

The objective of this research was to assess the extent to which major Romanian companies listed on the Bucharest Stock Exchange (BVB) disclose non-financial information related to sustainability in their most recent publicly

available reports, for the companies analyzed (**Appendix 1**). The sample selection followed a three-step procedure. First, we identified the key economic sectors relevant both to the Romanian economy and to sustainability reporting, grouping them into six categories: Energy and Utilities, Materials Industry, Financial Services, Pharmaceutical and Healthcare Industry, Technology & IT, and Food & Beverage Industry. In the second step, we selected representative companies within each sector that are listed on the BVB, based on their financial size, market visibility, and sectoral relevance. In the final step, we included only those entities that had published a recent sustainability report (NFRD/CSRD/GRI, integrated report, or stand-alone ESG report), available for download either on the BVB platform or on their corporate websites. The resulting sample consists of 35 companies, regarded as ones the largest traded firms from Romania due to their compliance with all three criteria: sectoral importance, stock market listing, and transparency in ESG reporting (**Table no. 3**). Based on these reports (available in Romanian), obtained from the official BVB database and company websites, we conducted a qualitative content analysis to evaluate the level of sustainability disclosure.

Table no. 3. Analyzed companies

Sector	Companies
Energy and Utilities	Electrica S.A., Romgaz S.A., OMV Petrom S.A., Hidroelectrica S.A., Nuclearelectrica S.A., Transelectrica S.A., ENGIE România S.A., E.ON Energie România S.A., GreenGroup
Materials Industry	Alro S.A., Chimcomplex S.A., Romcarbon S.A., Holcim România S.A., ROCA Industry, TeraPlast S.A.
Financial Services	Banca Transilvania S.A., BRD - Groupe Société Générale, UniCredit Bank S.A.
Pharmaceutical and Healthcare Industry	Antibiotice S.A., Biofarm S.A., MedLife S.A., Farmaceutica REMEDIA S.A., Zentiva S.A., Rețeaua de Sănătate, Ropharma
Technology & IT	UiPath, AROBS Transilvania Software S.A., Digi Communications N.V., Autonom Services
Food & Beverage Industry	Coca-Cola HBC România, Ursus Breweries, Heineken România, Danone România, Aquila Part Prod Com S.A., Purcari Wineries Public Company Limited

Source: authors' projection

In addition, the aim of this research is to determine the key subjects addressed in the sustainability reports through a qualitative study facilitated by NVivo software. NVivo is a widely used tool in social science and policy research that supports systematic coding, querying, and visualization of textual data. According to Bazeley and Jackson (2013), NVivo enables researchers “to work more efficiently; to manage, shape and make sense of unstructured information” and facilitates deeper insights through thematic exploration and frequency analysis. The whole report database was uploaded to the software and the word frequency analysis tool utilized to extract and plot the most used words. This enables us to identify the most prominent themes highlighted by the reporting agencies.

Furthermore, we did a comparison of which reports contain the highest amounts of these essential words to try and determine if there are general patterns within industries or companies, or if different organizations write about similar topics differently, even with the presence of globally accepted sustainability reporting standards. Beside this, we have also analyzed the distribution of companies across various industries and whether their sustainability reports were subject to an assurance engagement.

Stemming from this conceptualization, the present study is informed by the following research questions:

Q1: What types of non-financial information are most frequently highlighted in the sustainability reports of the selected Romanian companies?

Q2: Can we identify patterns, gaps, or inconsistencies in how companies apply current sustainability reporting standards in practice?

4. Results

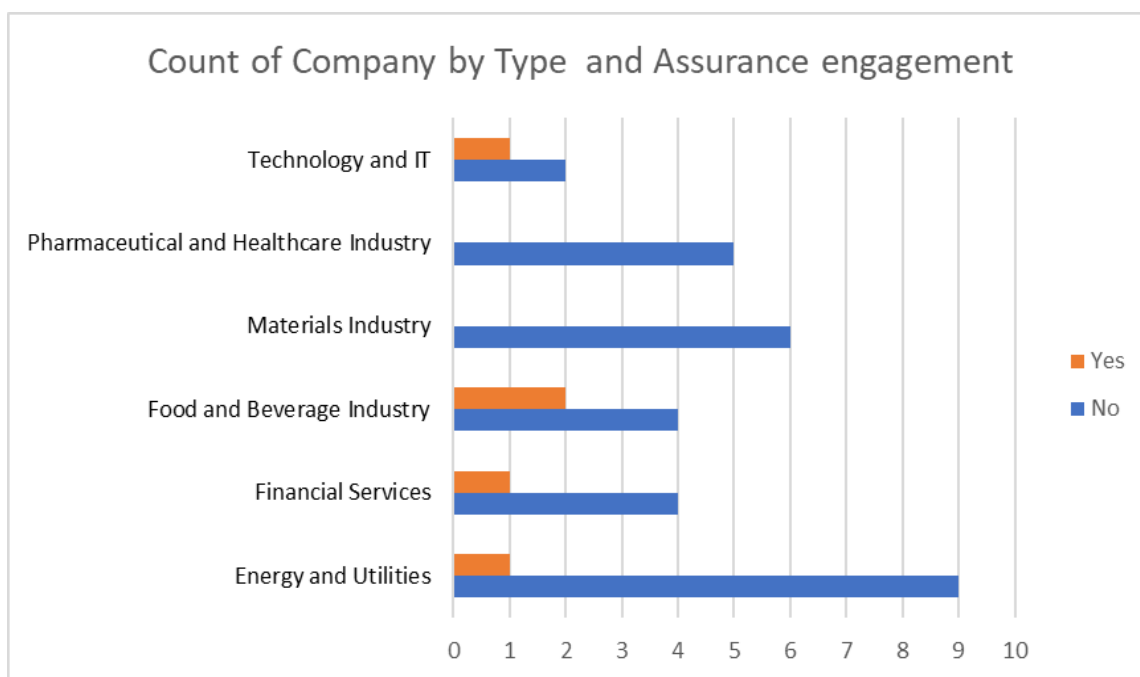
As part of this research, each sustainability report was individually reviewed to identify references to external assurance or audit procedures. The analysis involved a targeted search for key terms such as audit, assurance, and reporting (“audit”, “asigurare”, “raportare” in Romanian). This allowed for a systematic assessment of whether the disclosures were subject to any form of external verification or limited assurance engagement.

The chart in **Figure no. 1** illustrates the distribution of assurance engagements across various company types listed on the Bucharest Stock Exchange (BVB), based on an in-depth review of sustainability reports. According to the data, only a limited number of companies—most notably from the Food and Beverage, Financial Services, and Energy and Utilities sectors—explicitly reported having undergone third-party limited assurance.

Companies such as OMV Petrom, Banca Transilvania, Coca-Cola HBC România, and Heineken România disclosed having implemented assurance engagements in line with ISAE 3000 (Revised), typically covering selected performance indicators. These cases contrast with the broader trend observed in Pharmaceuticals, Healthcare, and parts of the Materials Industry, where reports either mention only internal checks, board approvals, or no assurance at all.

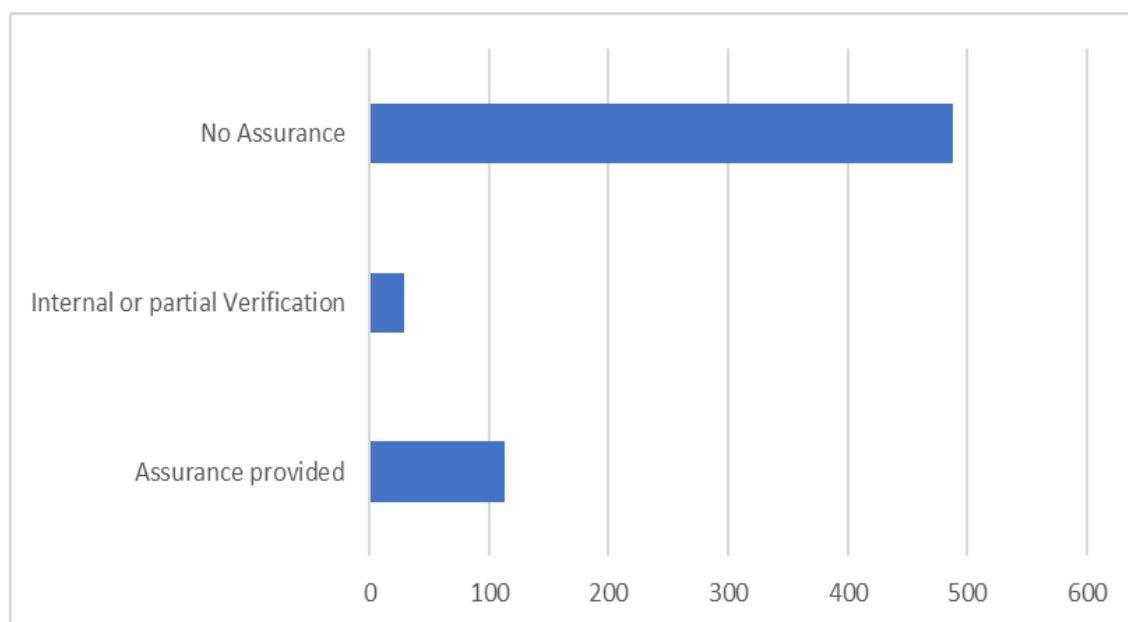
Out of the 35 sustainability reports analyzed, 34 were prepared and published at the local (Romanian) level. Only one report - Danone România - was included as part of a broader group-level report. However, in this case, the Romanian entity is referenced only briefly, with minimal information provided, highlighting a lack of visibility for country-specific performance within group disclosures.

Figure no. 1. Assurance engagements by company type

Source: authors' projection

Figure no. 2. Distribution of assurance in sustainability reports

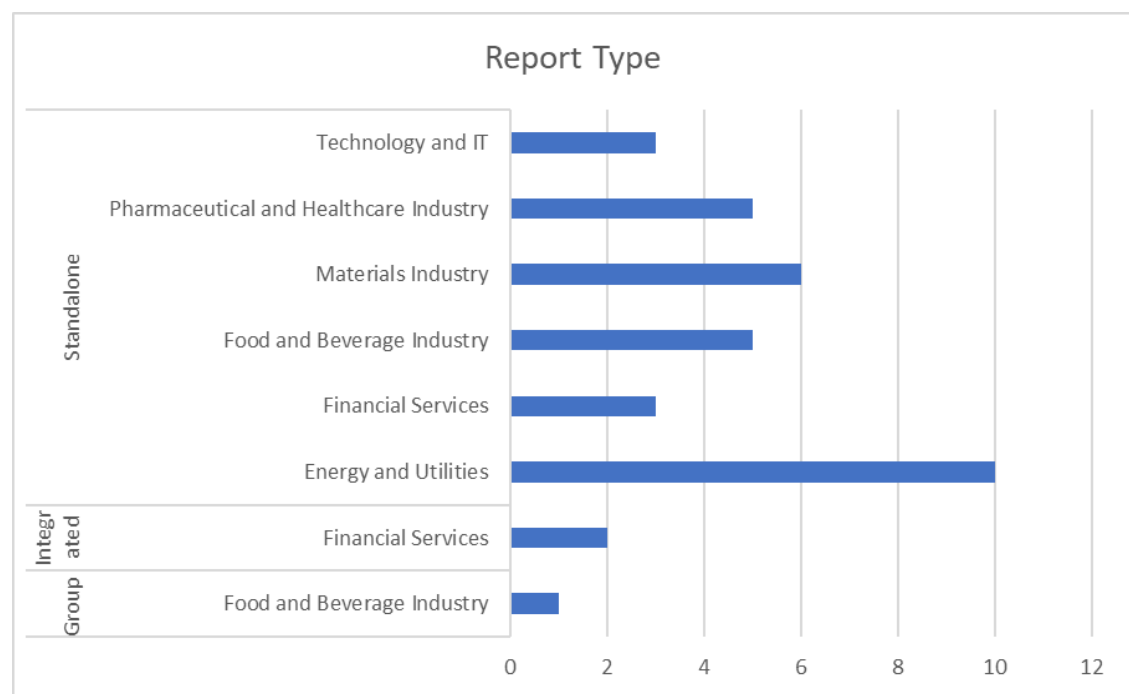
Source: authors' projection

The findings reveal a fragmented assurance landscape, with third-party verification still uncommon. While some sectors are beginning to align with CSRD expectations, most reports analyzed are from 2023 - before assurance became mandatory. Since 2024 reports were not yet available at the time of review, the low uptake reflects the absence of a legal requirement. As CSRD enforcement progresses, clearer guidance and stronger oversight may be needed to ensure consistency and credibility.

Figure no. 2 shows a clear imbalance in how companies approach assurance of their sustainability reports. Out of

the total analyzed, a significant majority - 28 companies - did not benefit from any third-party assurance, indicating that their disclosures were not independently verified. Only 5 companies reported having formal assurance engagements, typically involving limited assurance based on the ISAE 3000 standard. Additionally, just 2 companies referred to internal or partial forms of verification, such as internal audits or board-level reviews. These findings suggest that external assurance remains the exception rather than the norm in current sustainability reporting practices.

Figure no. 3. Report types per industry

Source: authors' projection

Figure no. 3 illustrates the distribution of sustainability report types across industries. The *Energy and Utilities* sector leads with the highest number of standalone reports, indicating a strong preference for separate ESG disclosures. Other sectors like *Materials*, *Healthcare*, and *Food and Beverage* also show a similar tendency. Integrated reports are less common and appear only in *Financial Services*, while group-level reports are rarely used, found mostly in *Food and Beverage*.

Table no. 4 shows that the average length of sustainability reports varies slightly across sectors.

Technology and IT reports are the most extensive, with an average of 71 pages, followed closely by Food and Beverage and Financial Services. In contrast, reports in the Pharmaceutical and Healthcare sector tend to be shorter, averaging 56 pages.

Further on, by applying the Word Frequency Query feature in NVivo, we extracted the most frequently used words from the entire dataset. The word cloud support is a visual representation of the results with each font size indicating the relative frequency of each word. We used the criteria: "within minimum length 9", "Display words:

100" and "include stemmed words". As predicted, the most dominant word is „sustenabilitate” (sustainability) standing for the key theme present among the documents under analysis. Other frequent words include „activități” (activities), „resurselor” (resources), „siguranță” (safety), „reducerea” (reduction), „raportare” (reporting), and „performanță” (performance).

Table no. 4. Average number of pages per report/ industry	
Industry	Average number of pages per report
Energy and Utilities	67
Financial Services	69
Food and Beverage Industry	70
Materials Industry	59
Pharmaceutical and Healthcare Industry	56
Technology and IT	71
Overall average	65

Source: authors' projection

Figure no. 4. Sustainability reports

Source: authors' projection

The findings highlight the principal concern areas that Romanian companies feature in their sustainability reports. The saliency of terms associated with resource utilization, occupational safety, risk management, and regulatory compliance („conformitate”) indicates strong adherence to the dominant ESG (Environmental, Social, and Governance) principles. Furthermore, the recurring mention of terms such as "taxonomie," "implementarea," and "standardele" indicates growing acknowledgment and familiarization with official reporting standards, which could encompass the EU Taxonomy Regulation and GRI Standards.

The application of this lexicographic charting (Figure no. 4) facilitates the identification of both the shared characteristics among firms and the potential deficits in disclosure of certain dimensions of sustainability. In the sections that follow, we will examine the various priorities for these issues by industry and assess the standardization of terminology as well as the scope of disclosure in the framework of existing sustainability standards.

According to Table no. 5, the two most common terms - "financiare" (financial) and "sustenabilitate" (sustainability) - represent a discourse where sustainability is regularly depicted in relation to financial performance and adherence to regulations.

Repeated terms, e.g., "management," "employees," "risks," and "compliance," demonstrate emphasis on internal control, compliance with regulations, and social responsibility. The occurrence of environmentally related words—e.g., "climatic," "materials," and "taxonomy" - demonstrates growing integration of European Union regulatory jargon and environmental risk-related issues within corporate communication. Typically, the iterative mention of the term "decembrie" (December) implies a patterned trend in reporting practice, namely that a significant number of organizations schedule their sustainability reports towards the close of the financial year. The observation emphasizes the strong link between the timing of non-financial and financial reporting and identifies the central role of December as a time marker in corporate sustainability discourse.

Table no. 5. Top used words and frequency

Top 10 words used in Sustainability reports from BVB			
Words	Lenght	Count	Weighted Percentage
financiare	10	4.105	0,25%
sustenabilitate	15	3.998	0,24%
management	10	2.133	0,13%
companiei	9	1.999	0,12%
angajaților	11	1.990	0,12%
riscurilor	10	1.951	0,12%
conformitate	12	1.895	0,12%
climatice	9	1.750	0,11%
materiale	9	1.680	0,10%
decembrie	9	1.640	0,10%
TOTAL	104	23.141	1,39%

Source: authors' projection

Table no. 6. Top keywords by ESG dimension identified in 2023 sustainability reports of BSE-listed companies

Environmental(E)	Social(S)	Governance(G)
climatic	employees	management
materials	health	compliance
emissions	communities	board
taxonomy	safety	reporting
resources	responsible	governance
climatic	employees	management

Source: authors' projection

Table no. 5 presents the most common terms used in Bucharest Stock Exchange-listed companies' sustainability reports, framed within the ESG (Environmental, Social, Governance) framework. The framing brings to the fore the thematic priorities of the reports under analysis and offers insight into the priorities and disclosure practices of Romanian businesses.

Table no. 6 illustrates the top recurring keywords by ESG dimension identified in the 2023 sustainability reports of BVB-listed companies. Within the Environmental (E) category, terms such as "climatic," "materials," "emissions," "resources," and "taxonomy" signal an increased concern with environmental impact and alignment with EU priorities like the Green Deal and Taxonomy Regulation (European Commission, 2020; Täger, 2021). The Social (S) dimension is represented by words such as "employees," "health," "communities," and

"safety," reflecting companies' focus on internal stakeholders and social responsibility, especially relevant in emerging market contexts (Hąbek & Wolniak, 2016; KPMG, 2020). For Governance (G), frequent terms like "management," "compliance," "reporting," and "board" emphasize the influence of regulatory structures and increasing adherence to frameworks such as the CSRD (Eccles et al., 2012).

Based on the dataset analyzed, the sustainability reports reviewed span across six major sectors in the Romanian economy: **Energy and Utilities, Materials Industry, Financial Services, Pharmaceutical and Healthcare, Technology and IT, and the Food and Beverage Industry**. These sectors were selected due to their economic significance and the presence of companies with established reporting practices.

Among the most prominent and long-standing reporters are **OMV Petrom**, **Electrica**, and **Romgaz** in the **Energy sector**, all of which have been consistently publishing non-financial or sustainability reports in line with EU guidelines. In the **Financial Services sector**, institutions such as **Banca Transilvania**, **BRD - Groupe Société Générale**, **UniCredit Bank**, and **BCR** are known for transparent ESG communication and are frequently cited in Romanian CSR media for their reporting maturity.

In the **Pharmaceutical and Healthcare industry**, companies like **Antibiotice S.A.**, **Biofarm**, and **MedLife** have increasingly adopted ESG disclosures, particularly regarding social responsibility and governance. The

Technology sector includes emerging yet active reporters such as **Bittnet Systems**, **AROBS**, and **Digi Communications**, while **Autonom Services** stands out as a local pioneer in integrated reporting and circular economy topics.

The **Food and Beverage industry** is represented by global actors with local subsidiaries, such as **Coca-Cola HBC România** and **Heineken România**, which typically follow high reporting standards dictated at group level.

Further on, we searched for the implication of external financial auditor into the sustainability reports (**Tables no. 7 and 8**).

Table no. 7. Sustainability reports including external assurance or audit references

Name of company	Number of references	Coverage
DIGI COMMUNICATIONS	4	0.01%
ANTIBIOTICE	2	0.01%
BRD	1	0.01%

Source: authors' projection

Table no. 8. Sustainability reports containing general references to audit or auditor terms

Name of company	Number of references	Coverage
DIGI COMMUNICATIONS	266	0,06
UNICREDIT	72	0,03
BRD	70	0,03
ALRO GROUP	69	0,03
MEDLIFE	37	0,02

Source: authors' projection

The presence of audit-related terminology ("raport de audit", "raportul de audit", "raport audit") was detected in a limited number of sustainability reports. The results show that only three companies - DIGI Communications, Antibiotice, and BRD - explicitly referenced audit or external assurance in their sustainability disclosures. The number of references remains extremely low (maximum 4 mentions, coverage 0.01%) and suggests that external assurance is still not a common to be integrated sustainability reports among BVB-listed companies analyzed.

To further investigate the presence of assurance-related content, we refined the text search in NVivo by using broader criteria: "audit" OR "auditor". This allowed us to

capture general references to the audit process, beyond the strict phrasing of "audit report". The results revealed that mentions of these terms remain limited across sustainability reports; however, several reports demonstrated a more consistent use of audit-related language. Specifically, reports from DIGI Communications, UNICREDIT Bank, Antibiotice S.A., ALRO Group, and MedLife recorded the highest number of occurrences. These results suggest that, while the formal inclusion of an audit report within sustainability disclosures is rare, some companies are increasingly integrating or referencing audit procedures in their ESG narratives. This may reflect a transition phase, as firms begin to align with the assurance obligations imposed by regulations

Table no. 9. Top keywords by ESG dimension identified in selected sustainability reports of BSE-listed companies

Name of company	References	Coverage
UNICREDIT	2.792	1.92%
DIGI COMMUNICATIONS	2.692	1.20%
ROMPETROL	1.691	0.91%
ROMCARBON	839	1.17%
ROCAINDUSTRY HOLDINGS	397	1.28%
TERAPLAST	370	1.11%
TOTAL	8.781	7.59%

Source: authors' projection

In **Table no. 9**, we used the *Text Search Criteria* function in NVivo, applying the AND operator to identify the co-occurrence of the top ten most frequent keywords within selected sustainability reports. The keywords included: “financiare” (financial), “sustenabilitate” (sustainability), “management”, “companiei” (company), “angajaților” (employees), “riscurilor” (risks), “conformitate” (compliance), “climatică” (climatic), “materiale” (materials), and “decembrie” (December).

The results show varying degrees of ESG keyword coverage across reports. UNICREDIT leads with 1.92%, followed by Roca Industry (1.28%) and DIGI (1.20%). While Romania has several strong market players, no single sector dominates ESG reporting. High coverage appears across diverse industries such as banking, technology, materials, and energy, indicating a dispersed engagement with sustainability topics. In contrast, healthcare and food & beverage companies show lower ESG keyword presence, suggesting either a different reporting focus or less alignment with standard ESG frameworks.

Conclusions

The analysis of sustainability reports from major Romanian companies listed on the Bucharest Stock Exchange (BVB) reveals a clear orientation toward topics such as “sustenabilitate” (sustainability), “financiare” (financial), “management”, and “riscurilor” (risks). These terms reflect a growing organizational focus on governance, regulatory compliance, and the integration of sustainability into risk and strategic management. The frequent presence of “climatică” (climatic), “emisii” (emissions), and “materiale” (materials) further indicates

increasing attention to environmental impact and alignment with EU initiatives such as the Green Deal and the Taxonomy Regulation.

In terms of governance, the repeated use of terms “conformitate” (compliance) and “raportare” (reporting) highlights a shift toward more formal, regulation-driven disclosures. This trend is most evident in sectors such as banking, technology, energy, and materials, where companies like UNICREDIT, DIGI, and Roca Industry demonstrate a higher density of ESG-related language. In contrast, healthcare and food & beverage sectors show lower engagement with ESG terminology, suggesting either a different strategic focus or a lag in applying comprehensive reporting standards.

Throughout the analysis, several inconsistencies were observed in the way companies apply sustainability reporting frameworks. Although many reports reference alignment with GRI or CSRD principles, the depth, terminology, and structure of disclosures vary considerably—even among companies within the same sector. Some reports present detailed, indicator-driven narratives, while others remain general and descriptive, lacking clear metrics or structured ESG categorization. These disparities point to an uneven level of maturity and raise concerns about the comparability and reliability of disclosed information, despite formal adherence to recognized standards.

This study also addresses a notable gap in the literature, as most academic research focuses on large multinational corporations or Western European markets. Romania, as an emerging EU member state, remains underrepresented in empirical studies on sustainability disclosure. By conducting a systematic keyword-based analysis using NVivo's Text Search Criteria (with “AND” operator), this

research provides new insight into how ESG principles are reflected in practice across various industries at the national level.

Although current findings show limited inclusion of audit-related content in ESG disclosures, broader keyword analysis indicates that some companies are beginning to reference audit processes more frequently – this is mostly generated by the fact that in 2024 (with reporting of 2023) the implication was limited, as there was no regulatory pressure in the market. At the same time, the identification of words such as “audit” or “auditor” suggests a growing awareness of the need for credible, externally validated reporting, considering CSRD requirements. As regulatory expectations evolve, the auditor’s involvement will be essential—not only for formal assurance but also for enhancing the transparency, comparability, and stakeholder trust in sustainability information.

This paper reveals that while a few companies have begun to adopt limited assurance practices aligned with

international standards like ISAE 3000, the majority either lack third-party verification or provide insufficient disclosure on assurance. This uneven landscape underlines the importance of future enforcement and harmonization once CSRD becomes fully applicable.

Nevertheless, several limitations should be acknowledged. All reports analyzed were written in Romanian, which may limit comparability with other studies conducted on English-language disclosures. Additionally, the study reflects primarily the reporting activity for the 2023 financial year, as the official deadline for 2024 reports had not yet passed at the time of writing. Therefore, the findings represent a preliminary snapshot rather than a complete view of post-CSRD implementation.

A follow-up study, once all 2024 reports are available, will be essential for capturing the full extent of regulatory impact and for evaluating the consistency of ESG integration in a more standardized disclosure landscape.

Appendix 1 – Referenced companies and sustainability report sources

1. Electrica S.A. - Societatea Energetica Electrica SA, https://www.electrica.ro/wp-content/uploads/2024/06/ELSA_RO_Raport_de_Sustenabilitate_Electrica_2023.pdf
2. S.N.G.N. Romgaz S.A., <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2024-06/Raport%20sustenabilitate%20Romgaz%202023.pdf>
3. OMV Petrom S.A., <https://www.omvpetrom.com/services/downloads/00/omvpetrom.com/1522253251887/raport-de-sustenabilitate-omv-petrom-2023.pdf>
4. Hidroelectrica S.A., https://cdn.hidroelectrica.ro/cdn/raport_sustenabilitate/Raport_de_sustenabilitate_2023.pdf
5. Rompetrol Rafinare S.A., <https://rompetrol-rafinare.kmginternational.com/upload/files/2024-09-19-kmgi-sr-2023-ro-spread-14mb-3602.pdf>
6. ENGIE Romania S.A., <https://www.engie.ro/doc/engie-raport-sustenabilitate-2023.pdf>
7. E.ON Energie România S.A., <https://www.eon-romania.ro/content/dam/eon/eon-romania-ro/documents/Raport-Sustenabilitate-EON-Romania-2023-RO.pdf>
8. Transelectrica S.A., https://www.transelectrica.ro/documents/10179/16919692/01_Raport+sustenabilitate+al+Transelectrica+2023+final.pdf/f4696cbe-8396-4da6-bcaf-dd86837ee3a8
9. Nuclearelectrica S.A., https://nuclearelectrica.ro/ir/wp-content/uploads/sites/9/2024/04/SNN-Raport-sustenabilitate_RO_150mic_20240426-1.pdf
10. GreenGroup (GREEN TECH INTERNATIONAL S.A.), <https://www.green-group-europe.com/storage/files/docs/Green%20Group%20Raport%20sustenabilitate%202023%20digital%20RO-1.pdf>
11. Alro S.A., <https://www.alro.ro/sustenabilitate/rapoarte-sustenabilitate>
12. Chimcomplex S.A., <https://chimcomplex.com/wp-content/uploads/Chimcomplex-SA-Raport-de-Sustenabilitate-2023-RO.pdf>
13. Romcarbon S.A., <https://www.romcarbon.com/wp-content/uploads/2024/06/ROCE-Raport-de-sustenabilitate-2023-RO.pdf>
14. Banca Transilvania S.A., <https://www.bancatransilvania.ro/files/app/media/relatii-investitori/prezentari-roadshows->

- ri/Prezentari%20generale/Raport-Sustenabilitate-2023.pdf
15. BRD - Groupe Société Générale, https://www.brd.ro/sites/default/files/2024-12/Raport_Sustenabilitate_%20BRD_2023_RO.pdf
16. Antibiotice S.A., https://www.antibiotice.ro/wp-content/uploads/2024/06/RAI2023_Antibiotice.pdf
17. Biofarm S.A., https://www.biofarm.ro/assets/pdf/2022_ESG_Report_final.pdf?r=604
18. MedLife S.A., https://www.medlife.ro/sites/default/files/2024-08/MEDLIFE_RAPORT%20DE%20SUSTENABILITA TE_ROMANA_FINAL.pdf
19. AROBS Transilvania Software S.A., <https://arobs.com/wp-content/uploads/2024/06/AROBES-ESG-report-2023-Final.pdf>
20. Purcari Wineries Public Company Limited, https://purcariwineries.com/wp-content/uploads/2024/06/Purcari-Wineries_Raport-Sustenabilitate-2023.pdf
21. Aquila Part Prod Com S.A., https://static1.squarespace.com/static/5f9280e565985529d8bbf8a5/t/66cc5b0c3d670b2996eccf57/1724668693345/Raport-de+Sustenabilitate_Aquila_2023.pdf
22. Holcim România S.A., <https://www.holcim.ro/sites/romania/files/2024-04/raport-anual-de-mediu-2023-holcim-romania-sa-ciment-alesd.pdf>
23. ROCA Industry, <https://rocaindustry.ro/wp-content/uploads/2025/04/HCMaqCYq06GWMOlgbabYAWq4jRnYHgjEzS2Somg.pdf>
24. TeraPlast S.A., https://investors.teraplast.ro/wp-content/uploads/2024/06/RO_Raport-de-sustenabilitate-2023.pdf
25. UniCredit Bank S.A., <https://www.unicredit.ro/content/dam/cee2020-pws-ro/DocumentePDF/Institutional-Rezultate-financiare/RAPORT-ANUAL-31-12-2023-IN-CONFORMITATE-CU-REGULAMENTUL-5-2018.pdf>
26. Farmaceutica REMEDIA S.A., https://corporate.remédia.ro/wp-content/uploads/2024/05/Remedia-Raport-de-sustenabilitate-2023_final_RO.pdf
27. Zentiva S.A., <https://www.zentiva.ro/-/media/files/zentivacom/sustainability/2024/2024-sustainability-report.pdf?la=ro-ro&hash=5D7C9D1C073C2DCDE06A9546A5E14A636CFE90D7>
28. Autonom Services, https://www.autonom.ro/assets/uploads/sustainability/Raport_Sustenabilitate_Autonom_2023.pdf#page=1
29. Digi Communications N.V., https://www.digi-communications.ro/ro/see-file/DIGI_20240507083713_Raport-Anual-2023.pdf
30. UiPath, <https://uipathfoundation.com/wp-content/uploads/2025/05/Annual-Report-2023.pdf>
31. Coca-Cola HBC România, <https://ro.coca-colahellenic.com/content/dam/cch/ro/documents/raport-2023-Coca-Cola-RO.pdf.downloadasset.pdf>
32. Ursus Breweries, <https://ursus-breweries.ro/dezvoltare-durabila/#rapoartele-de-dezvoltare-durabila-pdf>
33. Heineken România, <https://heinekenromania.ro/wp-content/uploads/2024/11/Raport-de-sustenabilitate-HEINEKEN-Romania.pdf>
34. Danone România, <https://danone.ro/rapoarte-anuale/>
35. ROPHARMA SA, https://ropharma.ro/pdf/rapoarte/rapoarte_anuale/CGC_RA2024.pdf

References

1. Auliani, A., Pramesti, D., & Yunita, L. (2023). The role of auditor in sustainability reporting. *SINOMICS Journal*, 1(6), 826-841. <https://doi.org/10.54443/sj.v1i6.9>
2. de Villiers, C., & Sharma, U. (2020). A critical review of the sustainability reporting research literature. *Journal of Cleaner Production*, 276, 124064. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124064>
3. Dewi, R., Fitriana, R., & Setiawan, D. (2018). The importance of sustainability reporting in Indonesia: Trends and challenges. *International Journal of Economics and Management*, 12(S2), 355-364.

4. Dobre, C., Baba, C. M., Anton, C. E., Zamfirache, A., & Aldea, D. (2025). Sustainability Reporting and Environmental Responsibility: The Case of Romania. *Administrative Sciences*, 15(3), 103.
5. Popescu, I., & Mihai, L. (2022). The evolution of ESG practices in Eastern Europe. *Journal of Sustainability Reporting*, 2(3), 45-60.
6. European Commission. (2020). EU Taxonomy Regulation. Brussels: European Commission.
7. Raimo, N., L'Abate, V., Sica, D. and Vitolla, F. (2025), Integrated reporting and the Corporate Sustainability Reporting Directive: bridging the gap or growing apart?, *Management Decision*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print, <https://doi.org/10.1108/MD-10-2024-2408>
8. Täger, M. (2021). EU sustainable finance: The role of the taxonomy. London: Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment.
9. KPMG. (2020). The time has come: The KPMG survey of sustainability reporting 2020. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/11/the-time-has-come-survey-of-sustainability-reporting.html>
10. Hąbek, P., & Wolniak, R. (2016). Factors influencing the development of CSR reporting in Poland. *Sustainability*, 8(7), 718. <https://doi.org/10.3390/su8070718>
11. Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2012). The impact of a corporate culture of sustainability on corporate behavior and performance. Harvard Business School Working Paper, 12-035

Evolution of Sustainability Reporting Frameworks

*Iulia-Diana COSTEA, Ph.D. Student,
West University of Timișoara, Romania,
e-mail: iulia.costea00@e-uvt.ro*

*Univ. Prof. Habil. Camelia-Daniela
HAȚEGAN, Ph.D.,
East-European Center for Research in Economics and
Business, West University of Timișoara, Romania,
e-mail: camelia.hategan@e-uvt.ro*

Abstract

This research paper offers an extensive overview of the evolution of sustainability reporting practices, from the use of several frameworks by companies across the European Union, to the transition to a single regulation: the European Sustainability Reporting Standards. The article aims to expand the research conducted in sustainability reporting by narrowing and focusing only on a five-year time period.

The analysis encompasses a bibliometric examination of a sample of more than 1,000 articles from Web of Science over a time-horizon of five years using VOSviewer software. The keywords selected as relevant for this research included phrases such as “sustainability reporting”, “ESG reporting”, “Corporate Social Responsibility Reporting” and “European Sustainability Reporting Standards”.

The results of this research show a clear interest for sustainability information on all three components, E, S and G, but an insufficient number of articles on the transition to ESRS, its requirements and assurance practices regarding the accuracy and completeness of these reports.

Possible limitations of this research may include the exclusion of other academic writing beyond the established time-horizon and utilization of only articles from only one database, Web of Science.

Despite the abundance of research in the sustainability domain, this paper contributes to a clearer understanding of ESRS data-points and topics to be addressed by the companies that fall under the umbrella of the CSRD requirements.

Key words: reporting; sustainability; ESG; Corporate Social Responsibility Reporting; European Sustainability Reporting Standards;

JEL Classification: M14, Q01, Q56

To cite this article:

Costea, I.-D., Hațegan, C.-D. (2025), Evolution of Sustainability Reporting Frameworks, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.555-575, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/016

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/016>

Received: 5.05.2025

Revised: 8.05.2025

Accepted: 4.07.2025

Introduction

In the context of an emerging economy, every company seeks to remain competitive by delivering quality products and services, as well as adapting to the new trends in sustainable processes. Through sustainability reporting, undertakings can demonstrate that they are environmentally and socially responsible and they can also improve communication with various stakeholders (Manes-Rossi et al., 2018). Some of the key features that any sustainability statement must take into consideration are transparency, value creation, performance improvement, reputation, accountability and stakeholder engagement. A broader image of impacts, risks and opportunities that companies are facing can be disclosed through three main components: environment, social and governance (ESG). The environmental part relates to the utilization of energy, greenhouse gas emissions (GHG), waste management, biodiversity, water consumption and pollution. Social components encompassed in ESG reporting may refer to the relationship between the company and its own workforce, the society around the business, health and safety policies, diversity and inclusion issues. The governance elements include organizational practices, ethical policies, risk management and so on (Filho et al., 2025).

During the last decades, several reporting frameworks were established in an effort to support companies in their journey of transition to sustainability practices. Such examples of standards include the Global Reporting Initiative (GRI), the Sustainability Accounting Standards Board (SASB), the Taskforce on climate-related Financial Disclosure (TCFD), the International Integrated Reporting Council (IIRC) and the Sustainable Development Goal Disclosure Recommendations (SDGD).

However, in order to ensure comparable and more reliable information, a transition to a unified reporting framework has been long awaited. Thus, the European Commission laid the foundation for a new set of regulations in 2023, the European Sustainability Standards (ESRS) which are effective as of 1 January 2024. The first set of sustainability statements are published in 2025 for the financial year 2024, as part of the management report. As Parrondo (2024) states, the ESRS regulations align with the United Nations' SDGs and are also applicable across all environmental, social and governance sectors. Throughout this approach, the ESRS require a full-spectrum disclosure on impacts, risks and opportunities,

also creating long-term value for companies. The impact of this transition is also reflected in the EU stock market, with a reported 25% increase in the share of total prices made up of non-fundamental components. Investors' focus is slowly shifting towards sustainable objectives that can be measured by ESG scores (Alessi et al., 2022).

This research aims to examine the stages of the sustainability reporting over the past five year, with focus on the ESRS regulations. A detailed description on the topics is provided in the literature review chapter, in order to emphasize the rigorosity of the standard on every ESG matter. Moreover, the paper presents the development and evolution of non-financial reporting, up until the establishment of the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). A more in-depth research is performed with the help of a bibliometric analysis on keywords occurrence, co-authorship by country and bibliographic coupling of articles. The research conducted aims to highlight a gap in literature regarding the transition to ESRS, but an increased interest for sustainability reporting per general.

The results of this research paper may be valuable for any user that wants to understand how sustainability reporting has evolved during the past five years and what are the new uncertainties that companies are facing nowadays. Furthermore, the study contributes to academic research in the sustainability field, offering a clearer point of view over the topics and requirements addressed by the ESRS.

The paper is split in four sections: 1 - Introduction, 2 - Literature Review, where the evolution of the sustainability reporting is described in a step-by-step manner and the transition to ESRS is highlighted, 3 - Research Methodology section which presents the refining approach chosen for the bibliometric analysis, 4 - Results and Discussions chapter which supports through several maps the literature review and finally, 5 - Conclusions based on the whole research.

1. Literature Review

1.1 Developments and evolution in sustainability reporting

For the last few years, sustainability reporting has been playing a major role in influencing how companies communicate with stakeholders and how they operate across the industries. This current trend is more significant in Europe, as the European firms started to report

sustainability information annually. From less than 10% of companies in 2006, an impressive increase took place in Europe, to more than 80%. The percentage growth was due to the publication of the Global Reporting Initiative (GRI) guidelines in 2007 (Stolowy & Paugam, 2018). Tsang et al. (2023) state that the companies' main goals are to maximize the shareholders' wealth and to provide benefits to society. Several benefits of sustainability reporting identified by the same author as mentioned prior, are lower cost of capital, increased satisfaction among customers and employees, access to better finance and a better brand image.

However, there are still many overlapping definitions related to sustainability. The majority of them contain notions about corporate social responsibility, integrated reporting, non-financial reporting and, of course, environmental, social and governance issues (Stolowy & Paugam, 2023). To illustrate the existing diversity in definitions, Durand et al. (2022) analyzed a sample of 5,411 corporate reports that were referring to sustainability topics. The findings of the research showed that the sustainability reporting topics have different names, but contain similar information. The list consists of several titles, such as: annual review, global responsibility report, environmental report, non-financial statement, sustainability report and so on.

Furthermore, the diversity of wording when it comes to sustainability is also demonstrated by Fometescu and Hategan (2023), who have conducted a bibliometric analysis over non-financial information reports covering the period 2002 - 2022. The findings show a strong relationship between sustainability-related keywords, categorized in four clusters. Among the most relevant ones, we can identify: "CSR", "non-financial information", "non-financial performance", "sustainability reporting", "cost", "performance", "indicators", "environmental disclosures" and so on.

Sustainability and non-financial reporting have been in the spotlight for several organizations that have proposed frameworks or standards in order to facilitate the presentation of environmental, social and governance topics. Before the European Sustainability Reporting Standards (ESRS), the most relevant frameworks applied by the companies across the world were: the Global Reporting Initiative (GRI), the Task Force on Climate-related Financial Disclosure (TCFD), the International Integrated Reporting Council (IIRC), the Sustainability Accounting Standards Board (SASB) and the Sustainable

Development Goal Disclosure Recommendations (SDGD).

The GRI was the first standard at global level that provided guidelines for sustainability reporting, with a percentage of 96% of the world's largest companies to apply it. The Standards contain three categories: Universal Standards, which set the general principles, Sector Standards, which include industry-specific requirements and Topic Standards, which focus on GHG emissions or energy issues. The TCFD's goal is to emphasize the ability of different investors to understand the business and to highlight the climate related risks and opportunities. It is structured on four key disclosures: governance, strategy, risk management and metrics and targets. The IIRC established the concept of integrated reporting, meaning that a document must contain both financial and sustainability information. The framework was based on the six capitals model, presented in a holistic manner: natural, financial, manufacturing, intellectual, human and social. SASB was a framework that provided industry-specific standards that were mainly focused on the financial impact that sustainability issues could have on the business. Currently, IIRC and SASB have been consolidated under the International Financial Reporting Standards Foundation (IFRS). Last but not least, the SDGD are based on three fundamental concepts: "Long term value creation for the organisation and society", "Sustainable development context and relevance" and "Materiality". These create the foundation of the framework's 17 Goals, the Sustainable Development Goals which address issues related to environment, social and governance (Cooper & Michelon, 2022).

In the context of unclear and non-comparable sustainability reporting standards, The European Union released the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). It was adopted on 14th of December 2022 and entered into force on 5th of January 2023, replacing the Non-Financial Reporting Directive (NFRD). Stolowy & Paugam (2018) summarized the key aspects that the new Directive highlights:

- sustainability reporting is extended to large companies and companies listed on regulated markets;
- reports will require external limited assurance;
- preparing the information in a digital format for better comparability and transparency;

- prepare the sustainability statement in accordance with the requirements of the European Sustainability Reporting Standards (ESRS).

As indicated in CSRD, Article 5, point 2 (a)-(c), the timeline for implementation is the following:

- In 2024 (for FY 2023): large companies that have already been subject to NFRD;
- In 2025 (for FY 2024): large companies which meet two out of three criteria (50mil. EUR turnover, 25mil. EUR assets, 250+ employees)
- In 2026 (for FY 2025): small and medium-sized companies (SMEs) which are listed on public-interest and some financial entities;

- In 2028 (for FY 2027): also including non-EU companies with 150mil. EUR turnover in EU countries.

Alongside CSRD, there are also new regulations on ESG topics that require companies to disclose significant sustainability information: Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council (EU Taxonomy), Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD), Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), EU Regulation on Deforestation-Free Products (PwC, 2021). Moreover, there are both internal and external benefits that the CSRD brings to the companies and their stakeholders (**Table no. 1**).

Table no. 1. Benefits	
Internal benefits	External benefits
Better overview of sustainability-related impacts, risks and opportunities	Help the external users to understand the business's true value
Positive impact on management strategy and policy	ESG factors incorporated in external ratings
Correlation between financial performance and sustainability-related actions	Sustainability indicators offer the stakeholders a more robust image of the company's future performance
Monitorization of the company's development compared to peer competitors	Demonstrate how sustainability practices of a company can impact the environment
Avoid ESG conflicts that might damage the company's reputation	Improve the company's reputation, brand power and increase the stakeholders' trust

Source: <https://www.pwc.com/sk/en/environmental-social-and-corporate-governance-esg/esg-reporting.html>, 2021

Table no. 2. KPMG survey of sustainability reporting		
Key findings	World's largest 250 companies	All 5,800 companies in the survey
Report on sustainability	96%	79%
Publish a carbon target	95%	80%
Have a sustainability leader	56%	46%
Consider sustainability in leadership pay	41%	30%

Source: <https://kpmg.com/dk/en/home/insights/2024/11/survey-of-sustainability-reporting-2024.html>, 2024

According to KPMG survey (2024), sustainability reporting is being integrated as part of the businesses' usual practices. The research included 5,800 companies, out of which 250 are the world's largest ones. The key findings of the survey are presented in **Table no. 2**.

However, the four most powerful economies in Europe – Germany, France, Italy and Spain – are divided over the

implementation of the CSRD. Germany and France called for a two-year delay in CSRD implementation which could affect more than 13,000 companies, and France insisted on delaying indefinitely the due diligence rules. Meanwhile, Italy requested the EU not to delay the CSRD implementation, as there are thousands of Italian companies which will report under the legislation. Also,

Spain demands that the CSRD should be detailed only when addressing smaller companies, but after that, it should be mandatory, adding pressure on Brussels not to comply with the requests of Germany or France (Abnett, 2025).

1.2 An overview of the European sustainability reporting standards

The Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) was created by the European Union, replacing the Non-Financial Reporting Directive (NFRD). The scope of the new directive is to expand and strengthen the requirements regarding sustainability reporting, also improving some key characteristics of any reporting documents: transparency, comparability, consistency and accountability. Moreover, CSRD is applicable to a larger range of companies, including listed small and medium-sized companies (SMEs) and non-EU companies that have significant EU operations. The concept of double materiality is another key aspect of the CSRD that requires companies to evaluate their impact from two points of view: financial materiality and impact materiality. Last but not least, when reporting on non-financial matters, companies must apply the European Sustainability Reporting Standards - ESRS (Faqih & Kramer, 2024).

Starting on 1 January 2023, the sustainability reporting has been elevated to the same level of scrutiny as the financial reporting due to the establishment of the Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). The number of companies impacted from various industries across the European Union is over 42,500 firms. Member States from Europe had to transpose the Directive into their national law by 6th of July 2024. However, several countries failed to comply with the deadlines imposed by the European Union, but managed to transpose the CSRD regulations by the end of 2024. As of 28 January 2025, 6 Member States had introduced a draft proposal, 3 Member States have consultations in progress and 20 Member States fully transposed the regulations (Accountancy Europe, 2025). **Table no. 3** presents the countries which have adopted the CSRD and the number of companies impacted by this legislation in financial year 2024 and 2025.

Table no. 3. List of CSRD transposition by countries and number of affected companies

Belgium	4,880
Bulgaria	800
Croatia	520
Czech Republic	2,000
Denmark	2,472
Finland	1,270
France	4,600
Hungary	429
Ireland	1,500
Italy	4,000
Lithuania	300
Norway	1,250
Romania	not specified
Slovakia	not specified
Slovenia	170
Sweden	2,240

Source: Accountancy Europe,
<https://accountancyeurope.eu/publications/csrd-transposition-tracker/>,
 2025

As per European Union (2022, article 19a, pts. 1-2), the sustainability statement should be included in a dedicated section of the management report, making it clearly identifiable for any type of stakeholder. The information reported should include the following aspects, in short:

- A description of the business model, including its resilience in relation to impacts, risks and opportunities, plan and financial investments to limit the global warming to 1,5 Celsius degrees as per Paris Agreement;
- Time-bound targets related to sustainability goals, including the reduction of greenhouse gas emissions by 2030 and by 2050;
- An explanation of the roles that administrative, management and supervisory bodies have regarding sustainability matters;
- Policies adopted by the company regarding sustainability;
- Details about the incentive scheme linked to sustainability that addresses the administrative, management and supervisory bodies;

- Key points of due diligence processes implemented that are related to the undertakings' own operations, upstream or downstream value chains;
- A summary of the principal sustainability risks a company is exposed to and how it manages these risks.

As the CSRD mandates a more detailed reporting regarding sustainability issues, the European Sustainability Reporting Standards (ESRS) provide the framework for the companies on which topics and sub-topics should be included depending on the materiality assessment. The ESRS were developed by the European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) in 2022, and adopted on the 31st of July 2023 by the European Commission through a Delegated Act. Under the ESRS, sustainability reports should include the following information, which closely aligns with the requirements set by EU Directive 2022/2464:

- a) a summary of the strategy and business model adopted by the company;
- b) company's targets within its time frames;
- c) the roles of administrative, management and supervisory bodies alongside their expertise, skills and capabilities;
- d) indicate if there are incentive programs connected to sustainability topics;
- e) a description of the company's policies regarding environmental, social and governance matters;
- f) risks linked to company's own operations or its value chain and other sustainability-related risks;
- g) relevant metrics for the data-points that are mandatory to be presented. (Bataleblu et al., 2024)

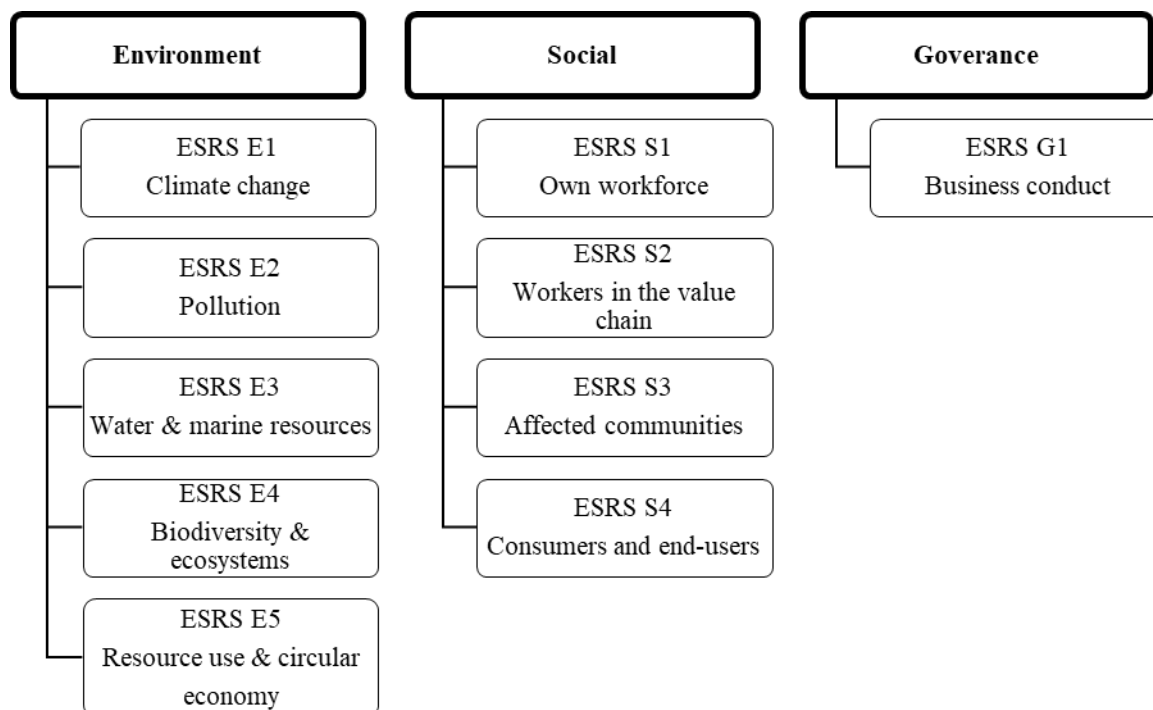
As demonstrated in **Table no. 3**, Romania is among the countries that have transposed Directive 2013/34/EU (CSRD) through OMFP no. 85/2024. The new Order became applicable in the beginning of year 2025, for the financial year of 2024. Also, along the implementation of the new regulations, OMFP no. 1802/2014 and OMFP no. 2844/2016 are updated with the statements from Article 1 of the CSRD Directive (CECCAR Business Magazine, 2024). OMFP No. 85/2024 mentions that there are three types of sustainability reporting: individual, consolidated or related to third party countries. Individual sustainability reporting is related to medium-sized and large entities that, at the balance sheet date, exceed at least two of the

three stipulated criteria: total assets – 25.000.000 RON, net turnover - 50.000.000 RON or average number of employees during the financial year - 50. On the other hand, in the case of a group consisting of a parent company and subsidiaries, two of the three criteria need to be met for reporting: total assets – 125.000.000 RON, net turnover – 250.000.000 RON or average number of employees during the year - 250. Finally, third party countries prepare and publish sustainability statements through the medium or large-sized subsidiary based in Romania, or through a branch in Romania. In both cases, the entity must have generated a net turnover of more than 150 million EUR on the territory of the European Union for the last two consecutive financial years. The sustainability statement must be included in the management report, providing relevant information for a better understanding of how sustainability practices impact the companies' performance, development, operation or financial position.

The structure of the ESRS consists of three important categories: cross-cutting standards, topical standards and sector-specific standards. The cross-cutting standards contain general reporting requirements explained in section ESRS 1 and general disclosures presented in ESRS 2. On the one hand, in ESRS, valuable information is presented in order to facilitate the reporting process: qualitative characteristics, double materiality, due diligence, value chain, time horizons, the structure of the statement, basis for preparation, references to other parts of the reporting package, transitional provisions and several appendices. On the other hand, ESRS 2 disclosures are structured as follows for both topical and sector-specific standards: governance (GOV), strategy (SBM), impact, risk and opportunities (IRO), and, metrics and targets (MT). ESRS 2 also includes Minimum Disclosure Requirements regarding policies (MDR-P), actions (MDR-A), metrics (MDR-M) and targets (MDR-T) (European Commission, 2023).

As Hummel and Jobst (2024) explain, the topical standards are divided into three main topics: environmental (E1 to E5), social (S1 to S4) and governance (G1), which can be divided into sub-topics and even sub-sub-topics. Sector-specific standards are applied by companies that have identified material impact, risks and opportunities which are material for them, but are not covered by the topical standards (**Figure no. 1**).

Figure no. 1. ESRS Topics

Source: PwC, ESG in reporting and assurance, building trust and protecting reputation through responsible, transparent reporting, <https://www.pwc.be/en/challenges/esg/rep-assurance.html>, 2023

1.3 Key principles of ESRS topics and sub-topics

As the United States withdrew from the Paris Agreement in January 2025, the European Commission announced that it plans to ease the rules regarding the sustainability reporting that affect thousands of companies to make European industries more competitive against the United States and China. As of February 2025, the proposal is still in draft form, but it is designed to target only the companies with more than 1,000 employees and a net turnover which exceeds 50mil. EUR (Abnett, Furness, 2025).

Nevertheless, the European Commission presented on the 26th of February 2025 an Omnibus Package on sustainability matters: "Sustainability Reporting Simplification Proposal" and "Stop-the-clock Proposal". Some of the key simplification aspects of the proposal are presented in **Table no. 4**.

Creating a link between financial and non-financial reporting, the sustainability statement is integrated in the consolidated annual reporting package of companies. The

disclosure of the sustainability statement must be reported under the European Sustainability Reporting Standards (ESRS) starting on the 1st of January 2024. The ESRS are split in three main categories: cross-cutting standards (ESRS 1 and ESRS 2), topical standards (environmental, social and governance) and sector-specific standards. In some cases, certain aspects related to a company may not be sufficiently detailed in the standard, thus the additional information should be reported under the entity-specific information disclosures. The sector-specific standards are designed to provide a more comprehensive analysis, minimizing gaps that could potentially appear. However, it is extremely important that sustainability statements remain comparable across companies that operate in the same industry. A balance between specific details and consistency with the general requirements is required, as it ensures that the information is both comparable and relevant (Martinez-Torres, 2024).

According to the European Commission (2023, ESRS 1, Section 6.4, para. 77), the sustainability matters should be included in a dedicated section of the management report. The information in the statement could be sectioned in

three-time horizons. The first one is the short-term, limited at reporting period in financial statements. The second one is medium-term which begins from the end of the

short-term period, up to five years. The last one is the long-term horizon, which is more than five years long.

Table no. 4. Omnibus proposal for simplification of the CSRD	
CSRD	Proposed changes
Reduction of scope	
Wave 1: listed, +500 employees and either +50mil. EUR net turnover or +25mil. EUR assets Wave 2: +250 employees and either +50mil. EUR net turnover or +25mil. EUR assets Wave 3: Listed small and medium-sized companies Wave 4: Non-EU Groups	Threshold only applies to companies with +1,000 employees and either +50mil. EUR net turnover or +25mil. EUR assets.
Review of the ESRS	
Set of ESRS required after the Double Materiality Assessment	-Removal of 25% of data points -Prioritize quantitative data points over narrative fields -More clarity around nature of data points
The value-chain	
The maximum information that companies could collect from SMEs in their value chain	New information cap determined by a new set of voluntary standards for undertakings not subject to reporting
Assurance	
Limited assurance becomes reasonable assurance by 2028	Limited assurance remains, reasonable assurance removed
Listed small and medium-sized companies (LSME)	
CSRD and ESRS required for LSME	Removed
Sector-specific standards	
Required as of July 2026	Removed

Source: Greenomy, Navigating the New Omnibus Proposal: Key Updates & Implications, <https://app.livestorm.co/greenomy/navigating-the-new-omnibus-regulation-key-updates-and-implications/live?s=49fb5313-1e04-4390-956d-5a8313a77139#/>, 2025

Alongside the targets disclosed, all the information that is presented in the sustainability statement must meet five qualitative characteristics, just as financial statements do. Firstly, the information should be relevant in order to impact the stakeholders' decisions and predictions. Secondly, the statement must faithfully represent all the impacts, risks and opportunities that a company is exposed to and also how it adapts the strategy to achieve its targets. Comparability is the third characteristic, meaning that the sustainability statement can be compared with the undertaking's prior period statements or with other undertakings from the same or similar industries. The fourth one is verifiability, which gives users confidence that the information is neutral, complete and accurate. Also, several observers could reach to a consensus on faithful representation of topics. Last but not least, sustainability statements must be understandable,

meaning that all the data presented shall be clear and concise (European Commission, 2023, ESRS 1, Appendix B).

Another important matter related to time horizons stated in the ESRS is the fact that companies should set short-term, medium-term and long-term targets, as well as disclose the actual progress made towards meeting them. Moreover, to ease the process of reporting sustainability information, the legislation accommodated transitional provisions for several matters:

- Transitional provisions related to entity-specific disclosures: transition phase is three years;
- Transitional provisions related to the value chain chapter: transition phase is three years;
- Transitional provisions related to presentation of comparative information: transition phase is one year;

- Transitional provisions related to Disclosure Requirements that are phased-in: transition phase is one or three years, depending on the Disclosure Requirement. (Bataleblu et al., 2024)

As stated by the European Commission (2023, ESRS 1, Section 1, para. 8), topical ESRS are structured in topics and sub-topics, but where necessary companies can also add sub-sub-topics. **Table no. 5** provides a table of all the sustainability matters covered by the topical ESRS.

Table no. 5. Topics and sub-topics		
Topical ESRS	Topic	Sub-topic
ESRS E1	Climate change	Climate change adaptation Climate change mitigation Energy
ESRS E2	Pollution	Pollution of air Pollution of water Pollution of soil Pollution of living organisms and food resources Substances of concern Substances of very high concern microplastics
ESRS E3	Water and marine resources	Water Marine resources
ESRS E4	Biodiversity and ecosystems	Direct impact drivers of biodiversity loss Impacts on the state of species Impacts on the extent and condition of ecosystems Impacts and dependencies on ecosystem services
ESRS E5	Circular economy	Resources inflows, including resource use resource outflows related to products and services Waste
ESRS S1	Own workforce	Working conditions Equal treatment and opportunities for all Other work-related rights
ESRS S2	Workers in the value chain	Working conditions Equal treatment and opportunities for all Other work-related rights
ESRS S3	Affected communities	Communities' economic, social and cultural rights Communities' civil and political rights Rights of indigenous peoples
ESRS S4	Consumers and end-users	Information-related impacts for consumers and/or end-users Personal safety of consumers and/or end-users Social inclusion of consumers and/or end-users
ESRS G1	Business conduct	Corporate culture Protection of whistle-blowers Animal welfare Political engagement and lobbying activities Management of relationships with suppliers including payment practices Corruption and bribery

Source: European Commission, European sustainability reporting standards, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464#art_1, 2023

The nine disclosure requirements under ESRS E1 – Climate change (E1-1, E1-2, E1-3, E1-4, E1-5, E1-6, E1-7, E1-8, E1-9), should include several details that are related to the undertaking's efforts to align with the Paris Agreement, namely to contribute to the goal of limiting the increase in average temperature to 1.5°C above the pre-industrial level. The main Greenhouse gases addressed in this section are CO₂ – carbon dioxide, CH₄ – methane, N₂O – nitrous oxide, which are usually the ones that companies report on. The information required by these disclosure requirements is related to GHG emission targets, climate change mitigation actions through decarbonization levers, implementation of the company's transition plan and if the case, aligning economic activities (revenue, CapEx, OpEx) that are subject to Taxonomy Regulations (European Commission, 2023, ESRS E1).

In terms of pollution, there are six disclosure requirements that ESRS address: E2-1, E2-2, E2-3, E2-4, E2-5, E2-6. The sustainability matters that fall under ESRS E2 relate to pollution of air, soil, water and substances of concern. Usually, companies must display how pollution impacts them, what actions are being taken to prevent or mitigate negative impacts, how risks and opportunities are addressed and what are companies' plans to adapt their strategy and business model to pollution (European Commission, 2023, ESRS E2).

Water and marine resources are covered in five disclosure requirements, E3-1, E3-2, E3-3, E3-4 and E3-5 that address several matters, such as surface water and groundwater, entities' water consumption, water withdrawals or discharges. If this topic is material for a company, it should include in its sustainability statement information regarding positive and negative impacts on marine resources, plans for reducing water consumption, protection of aquatic ecosystems or restoration of freshwater and marine habitats (European Commission, 2023, ESRS E3).

ESRS E4 encompasses the biodiversity and ecosystem matters through six disclosure requirements that are related to the undertaking's relationship with freshwater, marine or terrestrial habitats and fauna or flora species (E4-1, E4-2, E4-3, E4-4, E4-5, E4-6). Moreover, the company must disclose how its business positively or negatively affects biodiversity and ecosystems, as well as plans and actions in order to prevent, mitigate and conserve them (European Commission, 2023, ESRS E4).

The last environmental disclosures focus on resource use and circular economy (E5-1, E5-2, E5-3, E5-4, E5-5, E5-

6). The standard includes requirements for companies to disclose details about their resource inflows, outflows and waste, throughout the entire business process. Minimizing waste, releases of hazardous substances, refurbishment, recycling processes and other matters are also significant parts of this topic (European Commission, 2023, ESRS E5).

As for the social part of the sustainability statement, companies must report on the impacts, risks and opportunities related to their own workforce, as stated in ESRS S1 (S1-1 to S1-17). A very wide variety of information is required with respect to own workforce, such as details about working conditions (working time, adequate wages, social dialogue, work-life balance), equal treatment and opportunities (gender pay-gap, hours of training, inclusion of persons with disabilities, cultural diversity, discrimination) or work-related rights (child labor, forced labor, privacy) (European Commission, 2023, ESRS S1).

Additionally to its own employees, a company could also include, if material, information about workers in the value chain. As stated in ESRS S2 (S2-1, S2-2, S2-3, S2-4 and S2-5), the objective of these disclosure requirements is to present material impacts, risks and opportunities related to value chain workers, such as how the undertaking affects them, the workers' conditions, if they benefit from equal treatment and so on. The value chain of a company is divided into two parts: upstream - suppliers of materials for manufacturing and downstream – customers and other third parties that get the products or services to the end consumer. Information about value chain workers is important because the undertaking should partner with responsible suppliers and customers in order to achieve its sustainability targets (European Commission, 2023, ESRS S2).

Another significant topic is presented in ESRS S3, through five disclosure requirement categories: S3-1, S3-2, S3-3, S3-4 and S3-5. Affected communities are tightly connected to the undertaking's own operations and value chain in both positive and negative aspects. Actual or potential impacts on affected communities can be communities' economic, social and cultural rights, civil and political rights, and the distinctive rights of indigenous people (European Commission, 2023, ESRS S3).

Consumers and end-users are a key component of the value chain for any business. Usually, undertakings with higher environmental risks should also report the actions taken to prevent, mitigate or remediate potential negative

impacts caused by their consumers and end-users. ESRS S4 comprises information about customers' or end-users' safety, inclusion, privacy, freedom of expression and so on through disclosure requirements S4-1, S4-2, S4-3, S4-4 and S4-5. It is important to highlight that these requirements are applicable to both the undertaking's own operations and its value chain practices (European Commission, 2023, ESRS S4).

Last but not least, governance is the main pillar for any successful business. Through six disclosure requirements G1-1, G1-2, G1-3, G1-4, G1-5 and G1-6, ESRS G1 addresses the undertaking's strategy and approach with respect to business conduct. The most relevant subject

matters that need to be disclosed are related to corporate culture, anti-bribery and anti-corruption policies, management of relationships with suppliers, lobbying activities, payment practices and so on (European Commission, 2023, ESRS G1).

All these topical disclosure requirements interact with one another and also with ESRS 2, General Disclosures. The ESRS 2 comprises four major categories which indicate the objectives of the Standard. Furthermore, in order to address specific subject matters for several types of industries, the four categories are split into more detailed disclosure requirements, as indicated in **Table no. 6**.

Table no. 6. ESRS 2, general disclosures

Basic for preparation	BP-1 – General basis for preparation of sustainability statements
	BP-2 – Disclosures in relation to specific circumstances
Governance	GOV-1 – The role of the administrative, management and supervisory bodies
	GOV-2 – Information provided to and sustainability matters addressed by the undertaking's administrative, management and supervisory bodies
	GOV-3 – Integration of sustainability-related performance in incentive schemes
	GOV-4 – Statement on due diligence
	GOV-5 – Risk management and internal controls over sustainability reporting
Strategy	SBM-1 – Strategy, business model and value chain
	SBM-2 – Interests and views of stakeholders
	SBM-3 – Material impacts, risks and opportunities and their interaction with strategy and business model
Impact, risk and opportunity management	Disclosures on the materiality assessment process
	IRO-1 – Description of the processes to identify and assess material impacts, risks and opportunities
	IRO-2 – Disclosure requirements in ESRS covered by the undertaking's sustainability statement
	Minimum disclosure requirement on policies and actions
	MDR-P – Policies adopted to manage material sustainability matters
	MDR-A – Actions and resources in relation to material sustainability matters
	Metrics and targets
	MDR-M – Metrics in relation to material sustainability matters
	MDR-T – Tracking effectiveness of policies and actions through targets

Source: European Commission, European sustainability reporting standards, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464#art_1, 2023

2. Research Methodology

The process of preparing a bibliometric analysis consists of obtaining several scientific outputs resulting from various publications in specific fields, academic journals or databases with the help of statistics and numerical analysis. This review method adopts a macro-level approach, also revealing the dynamics of the selected

research fields which consist of hundreds or even thousands of academic papers. Moreover, bibliometric analysis provides objectivity within the examined sample of academic papers (Ozturk et al., 2024).

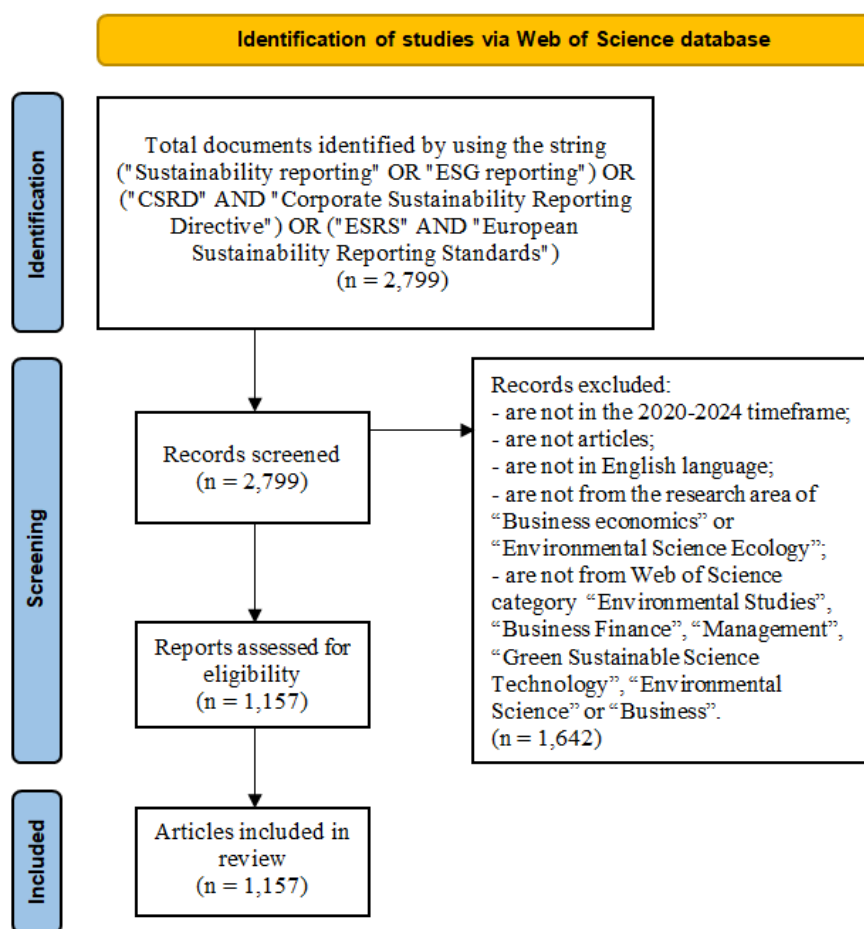
In order to identify pertinent literature on ESG reporting and the implementation of CSRD and ESRS in current reporting trends, the authors developed a research

strategy based on bibliometric analysis using version 1.6.20 of the VOSviewer software. As Van Eck and Waltman (2010) state, VOSviewer can be used to construct maps of keywords, authors, co-citations and so on, allowing the researchers to examine the data in full detail. Additionally, it is particularly effective when the sample size exceeds 100 items.

The database used in this research was Web of Science

(WoS) – Clarivate, because it is a platform that provides access to high-quality academic papers, ensuring credibility across a wide range of fields of study. Web of Science also allows different download formats which could be useful depending on the chosen software. For the purposes of this research, the “Tab delimited file” format was selected, saving the data as .txt files. The data were extracted from WoS on 24 March 2025.

Figure no. 2. Sampling process

Source: own data processed, 2025

To ensure a high-quality search in the sustainability reporting practices, using the CSRD and ESRS frameworks, a tailored Boolean string was established with the help of appropriate operators: ("Sustainability reporting" OR "ESG reporting") OR ("CSRD" AND "Corporate Sustainability Reporting Directive") OR

("ESRS" AND "European Sustainability Reporting Standards"). This string was used within the “topic” section of WoS search engine, which includes the title, abstract, keywords, and author keywords. Initially, we identified a number of 2,799 research papers (Figure no. 2). The timeframe was selected from 2020 to 2024 to reflect a

period of significant developments, changes and adaptations in the sustainability frameworks. The five-year time horizon was chosen to allow analysis of a complete and relevant period. Our database includes only articles as they are the most relevant category of academic writings that can also be helpful and understandable for users of the sustainability statements. To ensure consistency, English was the only language selected, to cover a broader range of articles. The results indicated a database of 1,421 articles.

Additionally, to further refine our research, we also selected the areas “Business Economics” and “Environmental Science Ecology”. To finalize the refining process, we limited the articles to the following WoS Categories: “Environmental Studies”, “Business Finance”, “Management”, “Green Sustainable Science and Technology”, “Environmental Science”, and “Business”.

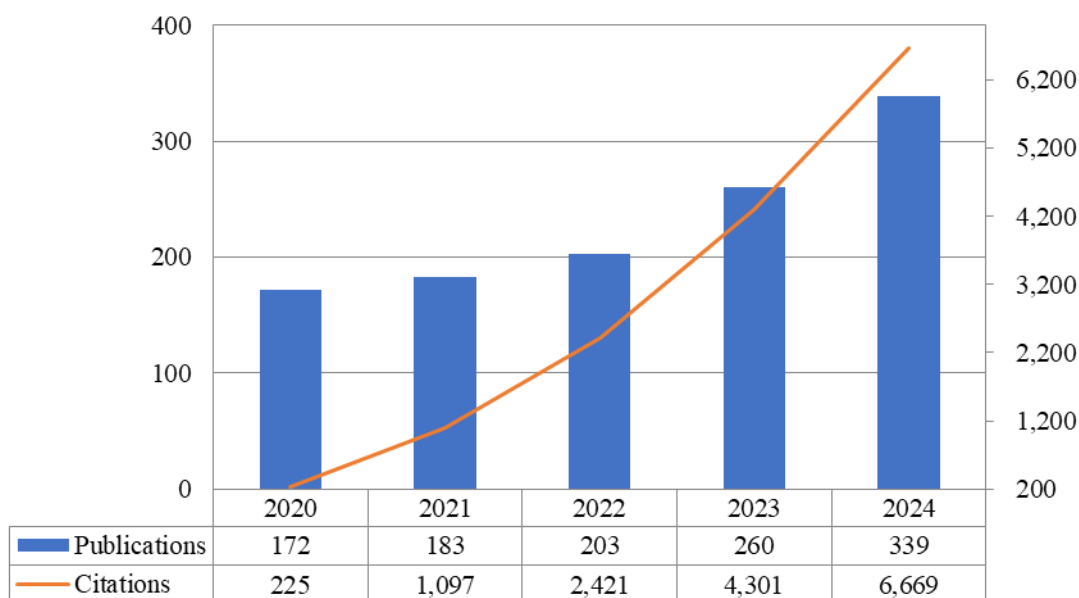
The final database comprises a number of 1,157 articles which were included in our analysis.

The final database was imported into VOSviewer software, using a thesaurus file to replace abbreviations with full phrases, convert plural words into their singular forms, and combine similar expressions into a single idiom.

3. Results and Discussions

The first step of the research conducted is a performance analysis emphasized in **Figure no. 3**. As shown in this graphic, the publications on ESG reporting and CSRD framework, have increased since 2020, from 172 to 339 publications. Moreover, the citations have grown exponentially from 255 in 2020 up to 6,642 in 2024.

Figure no. 3. Evolution of publications and citations by year

Source: own data processed, 2025

The increase in researchers' interest is due to the fact that in 2023, the new CSRD framework came into force, alongside the ESRS which is applicable from 1 January 2024. However, there had been several research papers conducted in the last five years which indicated an intense concern about sustainability and ESG reporting. As it is already known, financial information is no longer enough

to satisfy the needs of stakeholders, so sustainability statements have become essential in most reporting packages of undertakings. Of course, the peak of publications and citations occurred in 2024, as several entities became subject to reporting under the ESRS requirements. The phenomenon of adapting to sustainability practices and reporting is intensively studied in the academic sphere.

In terms of publication sources, **Figure no. 4** indicates top ten most relevant journals where researchers publish articles about sustainability reporting, CSRD and ESRS legislation. The horizontal axis shows the number of articles found in each of the most relevant journals. As it can be observed, the “Sustainability” Journal includes the most articles, as it covers a broader area regarding sustainability: corporate sustainability reporting,

sustainability science, reporting frameworks, sustainability in the supply chain and across several industries. In addition, the sustainability statement is a topic that can also be found in accounting and business journals, as it has gradually become an important section in the reporting packages over recent years. Therefore, the ESG topic is a subject of wide interest and can be found in multiple journals in the Web of Science database.

Figure no. 4. Top 10 most relevant journals in sustainability reporting research

Source: own data processed, 2025

Table no. 7. Top 10 most cited articles

Title	Author(s)	Year	Citations	Journal	IF
New challenges for corporate sustainability reporting: United Nations' 2030 Agenda for sustainable development and the sustainable development goals	Tsalis, Thomas A.; Malamateniou, Kyveli E.; Koulouriotis, Dimitrios; Nikolaou, Ioannis E.	2020	315	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	8.3
The impact of board composition on the level of ESG disclosures in GCC countries	Arayssi, Mahmoud; Jizi, Mohammad; Tabaja, Hala Hussein	2020	218	Sustainability Accounting Management and Policy Journal	5.2
Corporate ESG reporting quantity, quality and performance: Where to now for environmental policy and practice?	Arvidsson, Susanne; Dumay, John	2022	216	Business Strategy and the Environment	12.5
Corporate involvement in Sustainable Development Goals: Exploring the territory	van der Waal, Johannes W. H.; Thijssens, Thomas	2020	208	Journal of Cleaner Production	9.8
Organizations' engagement with sustainable development goals: From cherry-picking to SDG-washing?	Heras-Saizarbitoria, Inaki; Urbieto, Laida; Boiral, Olivier	2022	176	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	8.3

Title	Author(s)	Year	Citations	Journal	IF
Environmental awareness, firm sustainability exposure and green consumption behaviors	Rustam, Adeela; Wang, Ying; Zameer, Hashim	2020	161	Journal of Cleaner Production	9.8
Connecting the COVID-19 pandemic, environmental, social and governance (ESG) investing and calls for 'harmonisation' of sustainability reporting	Adams, Carol A. A.; Abhayawansa, Subhash	2022	155	Critical Perspectives on Accounting	8.3
Do institutional investors drive corporate transparency regarding business contribution to the sustainable development goals?	Garcia-Sanchez, Isabel-Maria; Rodriguez-Ariza, Lazaro; Aibar-Guzman, Beatriz; Aibar-Guzman, Cristina	2020	154	Business Strategy and the Environment	12.5
What do we know about business strategy and environmental research? Insights from <i>Business Strategy and the Environment</i>	Kumar, Satish; Sureka, Riya; Lim, Weng Marc; Kumar Mangla, Sachin; Goyal, Nisha	2021	117	Business Strategy and the Environment	12.5
Green logistics performance and sustainability reporting practices of the logistics sector: The moderating effect of corporate governance	Karaman, Abdullah S.; Kilic, Merve; Uyar, Ali	2020	109	Journal of Cleaner Production	9.8

Source: own data processed, 2025

Another analysis conducted over the sample of academic papers from Web of Science highlights the top ten most cited articles between 2020 and 2024. As demonstrated in **Figure no. 4**, there are certain journals that are more relevant in the sustainability subject. In **Table no. 7** we can identify four out of five journals that are also in top ten most significant journals in ESG research: "Business Strategy and the Environment", "Corporate Social Responsibility and Environmental Management", "Journal of Cleaner Production" and "Sustainability Accounting Management and Policy Journal". Also, a wide concern for sustainable development goals and sustainable practices can be observed in each of the articles' titles. These articles were published in between 2020 and 2022, but they do not mention the CSRD or ESRS frameworks. The lack of sufficient research in the new European reporting requirements is also indicated by the low citations of the existing papers and the relatively small number of articles in comparison to GRI or SDGD frameworks. Furthermore, **Figure no. 5** presents the interconnections between the articles. The most emphasized paper in this map is by the author Tsalis, Thomas A., also demonstrated in **Table no. 7** as the article with the most citations. Tsalis et al. (2020) conducted an empirical analysis on a sample of 48 sustainability reports from 20 Greek companies to highlight the strategies that each undertaking from

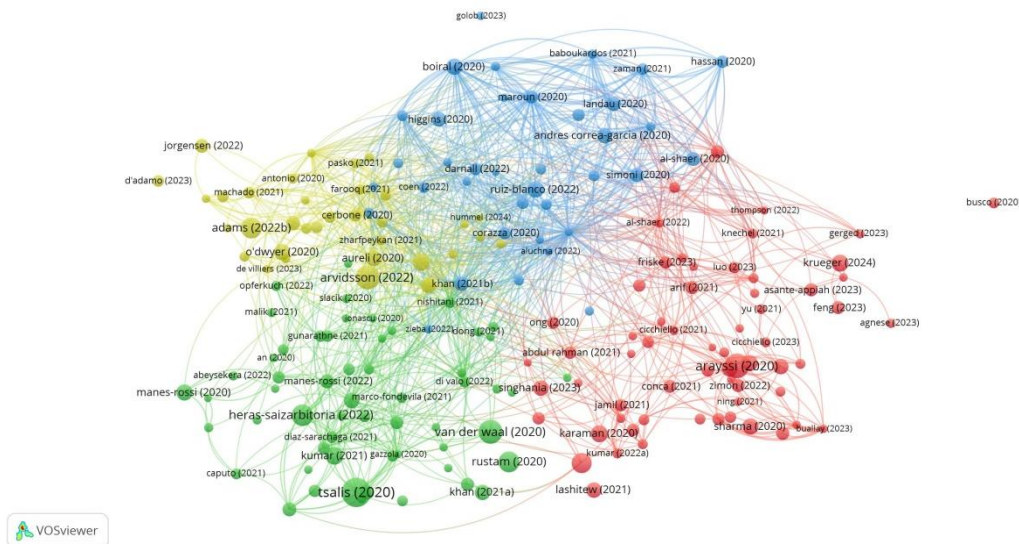
different industries tries to adapt to the United Nations' 2030 Agenda by applying the requirements of the Sustainable Development Goals (SDGs). Even if the article recalls practices in accordance with the Global Reporting Initiative (GRI), a framework that has been replaced by the ESRS nowadays, it still remains a highly relevant piece of research for understanding the evolution of sustainability reporting over the last decade. Other relevant linkages from different clusters could also be found in **Table no. 7**, such as Arayssi, Mahmoud (2020), Arvidsson, Susanne (2022), each with over 200 citations per article.

With regard to the countries that are concerned with sustainability reporting, we demonstrated in **Figure no. 6** that a wide variety of nations are conducting research on the latest ESG trends. In the first cluster, non-European countries with strong economies can be identified: The United States of America, Australia, New Zealand, Saudi Arabia, Canada and Malaysia. The second cluster is formed mainly by European countries which have more developed economies and powerful companies in industries such as energy, manufacturing, oil and gas: England, Italy, Germany, Spain, and Poland. Strong relationships between certain countries can be seen through the thicker lines connecting the dots. For example, researchers from England collaborate with

academics from Australia, Italy, the USA and even India or Pakistan. Another example is Italian and Malaysian or South African researchers who cooperate in their sustainability studies. Thus, sustainability is a worldwide concern that is rapidly increasing as all industries are switching their practices to more environmentally friendly

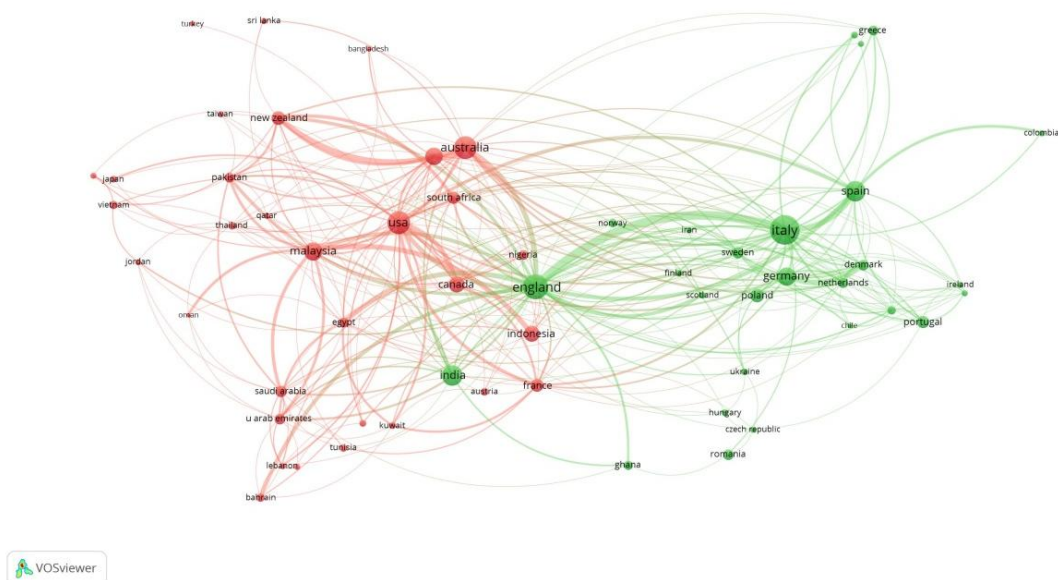
solutions in order to preserve natural resources. In **Figure no. 6** we can see that countries with strong economies are investing in more research on the ESG topic, forming relationships between each other without any nationalities or language barriers.

Figure no. 5. Bibliographic coupling of articles

Source: own data processed, 2025

Figure no. 6. Co-authorship by county

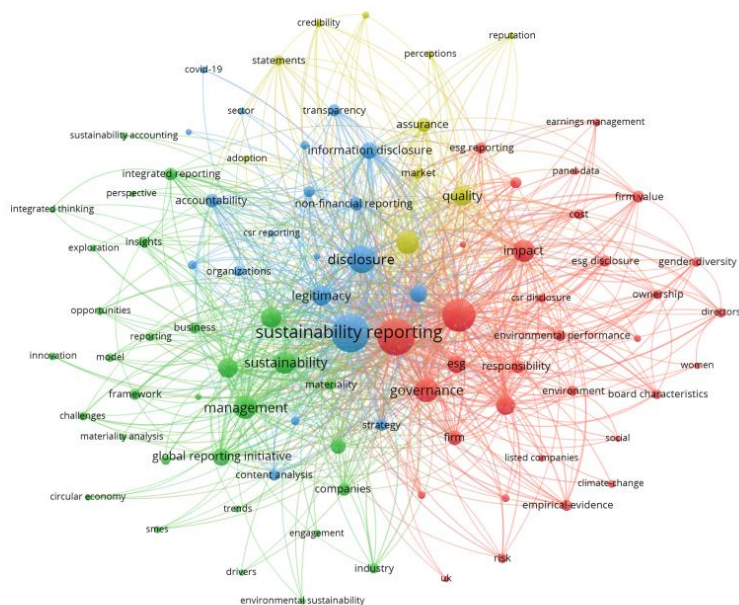
Source: own data processed, 2025

Another important part of the analysis consists of the map of the keywords that were found using the Boolean string ("Sustainability reporting" OR "ESG reporting") OR ("CSRD" AND "Corporate Sustainability Reporting Directive") OR ("ESRS" AND "European Sustainability Reporting Standards") and the thesaurus file, as mentioned in the "Research Methodology" chapter. The minimum number of occurrences of a keyword set was at 15 times. Out of 3,585 words, a number of 94 met the criteria. The threshold was set at a lower number as the sustainability topic encompasses an extensive number of

words related to various domains. For a more accurate research, the focus has been kept on the practices adopted by companies from different industries. As a result, the following words occupy the top positions: “corporate social responsibility”, “management”, “sustainability reporting”, and “determinants” (Figure no. 7).

Table no. 8 shows the keywords grouped in four clusters. Each cluster highlights a different point of view regarding sustainability reporting.

Figure no. 7. Keywords clusters related to sustainability, CSRD and ESRS

 VOSviewer

Source: own data processed, 2025

Table no. 8. Clusters of top five keywords

Cluster 1 - RED	Cluster 2 - GREEN	Cluster 3 - BLUE	Cluster 4 - YELLOW
Corporate social responsibility	Management	Sustainability reporting	Determinants
Performance	Sustainability	Disclosure	Quality
Governance	Stakeholder	Legitimacy	Assurance
Impact	Sustainable development goals	Environmental disclosure	Market
ESG	Global reporting initiative	Information disclosure	Statements

Source: own data processed, 2025

Cluster 1 (red)'s most relevant word is "corporate social responsibility" with 544 occurrences, 93 links and total link strength of 3,375. Also, cluster 1 shows how corporate governance, CSR and ESG factors blend together in order to help a company develop responsible practices that lead to financial success. Cluster 2 (green) is related to the role of the management in coordinating responsible and sustainable practices, with 195 occurrences, 91 links and total link strength of 1,203. Moreover, as continuous practices of economic prosperity, the undertakings have integrated in their actions the sustainable development goals and consultations with their key stakeholders in order to identify the best sustainable practices. The third cluster (blue) focuses on some key characteristics of an ESG statement: "legitimacy", "accountability", "transparency", having as the strongest point "sustainability reporting" with 566 occurrences, 93 links and total linkage strength 2,964. The last cluster (yellow) pinpoints the idea of assurance over the sustainability statements, "quality", "assurance", "sustainability assurance", and "credibility". However, the word "determinants" has the most occurrences (92). It has 2,876 links and a total link strength of 1,496 and refers to different factors that could impact the reporting process, thus modifying the assurance opinion.

Previous research papers that include bibliometric analysis suggest as well, that there is a gap in the literature regarding reporting on environmental, social and governance aspects (Ellili, 2024). The same study mentioned earlier argues the importance of adapting to changes in reporting requirements, sustainability practices and economic growth. At the same time, Osobajo et al. (2022) state the importance of maintaining adequate relationships with companies' stakeholders in order to achieve a balance between economic prosperity, efficient environmental practices and social equity. The most relevant countries when it comes to sustainability research are represented by the Anglo-American and European areas (Teh, 2024), as it was also demonstrated in **Figure no. 6** from this paper.

Conclusions

The literature review and the bibliometric analysis conducted in this research paper highlight the importance and imperative need for sustainability reporting for every major company. As undertakings are part of a circular economy, they all interact with one another, placing

environmental, social and governance topics at the center of attention for both own activities and stakeholders' decisions. The aim of this article is to emphasize the necessity of sustainability reporting as part of the management report and to also provide a clear view of the evolution of frameworks. Moreover, the focus is directed towards the implementation of ESRS through CSRD too.

Each of the three components of the acronym "ESG" plays a significant role for each undertaking, ensuring a smooth running of the business. The environmental aspect is arguably the most critical, as it relates to the potential for severe harm to natural resources. These marine, soil and air resources should always be preserved in order to benefit from them for an undefined period of time. The social aspect is related to both own employees and affected communities, which play crucial roles for companies. The more valued an employee feels, the more they benefit the firm by prosperous activities. Also, to show that safety and health of communities that are impacted by companies' activities, several policies have been implemented to preserve the nature and welfare. Nonetheless, all the policies and strategies could not be adopted and respected without efficient governance. Strong business conduct is embedded in every corporate culture and it is also spread among key stakeholders, such as suppliers or customers.

The first conclusion that can be drawn from this article is that the European Sustainability Reporting Standards are in a continuous change, hampering their users. For this reason, this year has brought up the idea of an updated set of regulations that can facilitate a smoother transition to CSRD requirements and adaptation to report on relevant ESG topics. As the current ESRS data-points are strict and at times ambiguous, the European Commission proposed an Omnibus alternative to simplify the requirements. Currently, the document is only at the proposal stage, creating even more uncertainty for companies which have already embarked in the sustainability reporting journey. Even if it was created to reduce requirements and the number of companies that fall under the CSRD reporting umbrella, the new simplification proposal has to pass several approvals from European Parliament and Council.

The second conclusion is supported by the bibliometric analysis conducted on 1,157 articles from Web of Science. The scientific maps showed an increased number of papers on sustainability reporting and ESG subject matters, but a lower interest granted for the new

regulations, CSRD or ESRS. This leads to a gap in the literature, which is also transposed in uncertainties in practice. Given the accelerated rhythm of the reporting requirements and the stakeholders' constant need of complete and transparent information, academic literature should adapt and offer more guidance for its users. Additionally, even if the collaborations between authors are strong, the number of countries in which sustainability is a crucial topic is reduced. Gradually, territories with lower economies should integrate in their practices the sustainability concept. This process is also outlined in the Sustainable Development Goals: SDG 10 - Reduced Inequalities and SDG 17 - Partnerships for the Goals.

The limitations of this study are considered to be the refining methods used and the utilization of only one database source, Web of Science. Even if the WoS is the most complex and utilized database among the

researchers, it may not comprise all articles written on the selected topic. Besides this, the filters applied narrowed down even more the analysis, especially the timeframe chosen or the document type. The selected period might miss the latest research findings on ESRS requirements or other relevant opinions from stakeholders about the sustainability statement's content.

Future possible research directions for this study consist of extending the analysis on another database, such as Scopus, and combining the results. This method could ensure a more accurate conclusion over the reporting practices and overview of the companies. Moreover, the Boolean string can be improved by adding keywords related to assurance, which starting from this year, is a mandatory service for several undertakings. Relevant words include phrases such as "sustainability assurance", "sustainability audit", "limited assurance" or "ISAE 3000".

References

1. Abnett, K. (2025). EU countries split over whether to delay green reporting rules, Available at: https://www.reuters.com/sustainability/eu-countries-split-over-whether-delay-green-reporting-rules-2025-02-19/?utm_source [Accessed 10 March 2025]
2. Abnett, K., Furness V. (2025). EU to pare back sustainability rules for companies, draft shows, Available at: <https://www.reuters.com/sustainability/eu-pare-back-sustainability-rules-companies-draft-shows-2025-02-22/> [Accessed 10 March 2025]
3. Accountancy Europe (2025), CSRD transposition overview, Available at: <https://accountancyeurope.eu/publications/csrd-transposition-tracker/> [Accessed 12 March 2025]
4. Alessi, L., Hirschbühl, D., & Rossi, A. (2022). A sustainability transition on the move? Evidence based on the disconnect from market fundamentals. *JRC Working Papers in Economics and Finance*, No. 2022/10.
5. Bataleblu, A. A., Rauch, E., Cochran, D. S., & Matt, D. T. (2024). Impact of european sustainability reporting standards guidelines on the design of sustainable factories and manufacturing systems. In *International Scientific-Technical Conference MANUFACTURING* (pp. 237-253). Cham: Springer
6. CECCAR Business Magazine (2024), Noi reglementări referitoare la raportarea privind durabilitatea, Available at: <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/noi-reglementari-referitoare-la-raportarea-privind-durabilitatea/a/2jeqY5XM6frlweSW1Qsk> [Accessed 12 May 2025]
7. Cooper, S., & Michelon, G. (2022). Conceptions of materiality in sustainability reporting frameworks: Commonalities, differences and possibilities. In *Handbook of accounting and sustainability* Edward Elgar Publishing, pp. 44-66.
8. Durand, R., Madelaine, A., Paugam, L., & Stollowy, H. (2022). ESG visualization and ESG performance evaluation: Evidence from rankings by the Dow Jones sustainability world index, *Working paper*.
9. Ellili, N. O. D. (2024). Bibliometric analysis of sustainability papers: Evidence from Environment, Development and sustainability. *Environment, development and sustainability*, 26(4), 8183-8209, <https://doi.org/10.1007/s10668-023-03067-6>
10. European Commission. (2023). *Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU of the*

European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards (European Sustainability Reporting Standards, ESRS), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R2772>

11. European Union. (2022). Directive (EU) 2022/2464 of the European parliament and of the council of 14 December 2022 amending directive 2013/34/EU, directive 2004/109/EC, directive 2006/43/EC and regulation (EU) no 537/2014, as regards corporate sustainability reporting, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464#enc_1
12. Faqih, A., & Kramer, R. (2024). The Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD): An Effective Approach to Implementation. *Diponegoro Journal of Accounting*, 13(4).
13. Fometescu, A., & Hațegan, C. D. (2023). Non-financial information reporting: literature review in a bibliometric examination. *The Journal of Financial Studies*, 8, 67-80, DOI: 10.55654/JFS.2023.SP.18
14. Greenomy (2025), Navigating the New Omnibus Proposal: Key Updates & Implications, https://app.livestorm.co/greenomy/navigating-the-new-omnibus-regulation-key-updates-and-implications/live?s=49fb5313-1e04-4390-956d-5a8313a77139#
15. Hummel, K., & Jobst, D. (2024). An overview of corporate sustainability reporting legislation in the European Union. *Accounting in Europe*, 21(3), 320-355, <https://doi.org/10.1080/17449480.2024.2312145>
16. KPMG (2024). Survey of Sustainability Reporting 2024: The move to mandatory reporting, Available at: <https://kpmg.com/dk/en/home/insights/2024/11/survey-of-sustainability-reporting-2024.html> [Accessed 31 March 2025]
17. Leal Filho, W., Wall, T., Williams, K., Dinis, M. A. P., Martin, R. M. F., Mazhar, M., & Gatto, A. (2025). European sustainability reporting standards: An assessment of requirements and preparedness of EU companies. *Journal of Environmental Management*, 380, 125008, <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2025.125008>
18. Manes-Rossi, F., Tiron-Tudor, A., Nicolò, G., & Zanellato, G. (2018). Ensuring more sustainable reporting in Europe using non-financial disclosure - De facto and de jure evidence. *Sustainability*, 10(4), 1162.
19. Martínez-Torres, V. (2024). Regulatory Developments on Sustainability Issues in Light of Delegated Regulation (EU) 2023/2772. *Review of European & Comparative Law*, Vol. 58, No. 3, pp. 223-239, <https://doi.org/10.31743/recl.17459>
20. Ministry of Finance. (2024) Order no. 85/2024 on the amendment and completion of certain accounting regulation, Available at: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/278502>
21. Osobajo, O. A., Oke, A., Lawani, A., Omotayo, T. S., Ndubuka-McCallum, N., & Obi, L. (2022). Providing a roadmap for future research agenda: A bibliometric literature review of sustainability performance reporting (SPR). *Sustainability*, 14(14), 8523
22. Öztürk, O., Kocaman, R., & Kanbach, D. K. (2024). How to design bibliometric research: an overview and a framework proposal. *Review of managerial science*, 18(11), 3333-3361, <https://doi.org/10.1007/s11846-024-00738-0>
23. Parrondo, L. (2024). EFRAG roadmap for new developments in ERS reporting. In *Research Handbook on Financial Accounting* (pp. 138-155). Edward Elgar Publishing, <https://doi.org/10.4337/9781803920597.00016>
24. PwC (2021). ESG reporting and preparation of a Sustainability Report, Available at: <https://www.pwc.com/sk/en/environmental-social-and-corporate-governance-esg/esg-reporting.html> [Accessed 31 March 2025]
25. Stolowy, H., & Paugam, L. (2018). The expansion of non-financial reporting: an exploratory study. *Accounting and Business Research*, 48(5), 525-548, <https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1470141>
26. Stolowy, H., & Paugam, L. (2023). Sustainability reporting: Is convergence possible?. *Accounting in Europe*, 20(2), 139-165, <https://doi.org/10.1080/17449480.2023.2189016>
27. Teh, D., & Khan, T. (2024). Sustainability-Focused Accounting, Management, and Governance Research: A Bibliometric Analysis. *Sustainability*, 16(23), 10435, <https://doi.org/10.3390/su162310435>
28. Tsalis, T. A., Malamateniou, K. E., Koulouriotis, D., & Nikolaou, I. E. (2020). New challenges for corporate

- sustainability reporting: United Nations' 2030 Agenda for sustainable development and the sustainable development goals. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(4), 1617-1629. DOI: 10.1002/csr.1910
29. Tsang, A., Frost, T., & Cao, H. (2023). Environmental, social, and governance (ESG) disclosure: A literature review. *The British Accounting Review*, 55(1), 101149, <https://doi.org/10.1016/j.bar.2022.101149>
30. Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538, DOI 10.1007/s11192-009-0146-3

Considerations Regarding Environmental Reporting Regulations

Associate Teaching Staff
Radu MARIAN, Ph.D.,
Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania,
e-mail: radu.marian@econ.ubbcluj.ro

Abstract

This study investigates the regulations that have been taken into account regarding the discipline of environmental reporting. Thus, the present paper aims to analyze and discuss the main regulations that have existed for environmental reporting, those that are currently in force and how these regulations will evolve in the future. To this end, the opinions of some researchers highlighted for the specialized literature were highlighted together with the author's own analyses in the field. In particular, the regulations in the field of environmental reporting are analyzed internationally and nationally on financial accounting and reporting, as well as financial audit activities. The paper formulates assessments regarding the preparation of auditors to provide assurance services in the case of environmental and sustainability reporting, in close connection with the actions and activities that should be undertaken for the further improvement and deepening of the regulations in the field.

Key words: environmental reporting; CSRD; GRI; NFRD; regulations;

JEL Classification: M41, Q56

To cite this article:

Marian, R. (2025), Considerations Regarding Environmental Reporting Regulations, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.576-589, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/017

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/017>

Received: 21.04.2025

Revised: 7.05.2025

Accepted: 7.07.2025

1. Introduction

Sustainable development is a goal in the development and standardization of non-financial reporting and for the management of companies.

A growing number of companies consider it relevant to disclose social and environmental activities by adopting non-financial reporting practices (de Villiers and Alexander, 2014). This trend has been influenced by the emergence of legislative obligations to disclose non-financial information (Michelon, Pilonato and Ricceri, 2015).

Environmental reporting has become an important concept in the way companies communicate with stakeholders over the years. In combination with other non-financial reporting concepts (e.g. social, governance) it has established a particular trend in Europe, where companies frequently report non-financial information (Stolowy and Paugam, 2018).

There are diverse opinions in the literature regarding the key players in sustainability accounting; however, there are also concerns regarding the regulation that should be established as a guide in the development of sustainability reports or environmental reports (Cho et al., 2015; Stolowy and Paugam, 2023). The main concerns raised are related to companies mentioning one or more regulatory standards at the time of reporting and the continuous change of regulations in the field.

The environmental reporting process began in 2021 to undergo a process of innovation in terms of standards. Some organizations considered merging to develop convergent standards. Certain regulations existed previously and formed the basis of voluntary and mandatory reporting. The specialized literature offered different opinions on past, present and future regulations (Ienciu, 2009; Laine, Tregidga and Unerman, 2021; Tregidga and Laine, 2021; Rimmel, 2021a; Rimmel et al., 2021; Giner and Luque-Vilchez, 2022; Stolowy, and Paugam, 2023). Based on the specialized literature, we identified various regulations that were the subject of the analysis; there were also other regulations that we did not consider because no studies could be identified to complement the information found.

Thus, taking into account the abundance of regulations in the field and the challenges that environmental reporting currently faces, our research aims at two important objectives:

OB1: Evaluation of the main regulations and directives that formed the basis of environmental reporting

OB2: Involvement of auditors within these regulations that involved environmental reporting

The proposed study is structured in five sections. In the first section, the present one, preliminary aspects for the scientific approach undertaken were highlighted. The second section analyzes the main regulations and directives in the field, respectively the involvement of auditors. The last two sections include discussions and conclusions of the research undertaken.

2. Analysis of the main regulations in the field, with references from the specialized literature

For the analysis undertaken, we consider relevant for the analysis the GRI standards (multi-stakeholder strategy for sustainability reporting), Triple Bottom Line Reporting, Environmental Accounting Externalities, Value Reporting Foundation (VRF), IFRS regulation on environmental accounting (financial accounting perspective on environmental accounting and specific environmental certifications (e.g. ISO and EMAS – the most recognized in this field). Finally, we will turn our attention to EU Directive 95/2014 (the first convergent standard for non-financial reporting) and CSRD (2021) (EU Directive 2464/2022) (standard that refers more to sustainability reporting). Last but not least, we will also discuss the involvement of auditors in ensuring the audit within these reports, especially within the framework of the two directives.

2.1. GRI standards

There is a mandatory feature for annual reports to disclose voluntary information on social and environmental aspects through narrative sections. The most representative initiative is the Global Reporting Initiative (GRI), considered the main benchmark for preparing sustainability reports (Moneva, Archel and Correa, 2006). Even though other initiatives refer to standards such as Accountability 1000 and Social Accountability 8000, GRI is considered to have the most structured and detailed

guidelines for companies to prepare environmental reporting (Tregidga and Laine, 2021), as they have disclosure guidelines for each environmental topic (e.g. climate, water, energy, material use, on which companies should report).

The development of the GRI Guidelines began in the 1990s as a need for accountability and improved environmental performance among American companies (Rimmel, 2021b). This request was made by a non-profit organization CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies), which is composed of investors, foundations, NGOs, public pension managers, organizations and unions.

Regarding the development of new sector standards, the GSSB approved in 2019 the "GRI Sector Program" for 40 high-impact sectors to improve consistency and clarity in sustainability reporting. These 40 sectors were classified into 4 priority groups according to their impact on sustainability.

2.2. Triple Bottom Line Reporting (TBL)

Triple Bottom Line (TBL) reporting is a three-outcome approach to sustainability that integrates economic, environmental and social dimensions at the same level (Elkington, 1997). This is a more general approach and does not provide a framework like the GRI guidelines, but allows companies to choose how to balance the 3 dimensions. The author suggests that if this concept is used appropriately, it can help users assess how sustainable a business is. The main trends that make organizations consider sustainability are: markets, societal value, transparency, life cycle technology, time, partnerships and corporate governance (Elkington, 2004).

TBL emerged around 2000, when companies began to produce reports that contained economic, environmental and social aspects of their corporate performance (Buhr, Gray and Milne, 2014). Subsequently, companies wanted to provide an understanding of the social and ecological systems they provide and linking economic, environmental and social aspects of corporate performance could not be achieved in terms of sustainability (Milne and Gray, 2013); therefore, the link between these aspects was referred to as TBL reporting (Elkington, 1997).

2.3. Environmental accounting externalities

Externalities are considered to integrate "economic, social and/or environmental impacts arising from the activities of

an entity that are borne by others, at least in the short term" (Unerman, Bebbington and O'Dwyer, 2018). These impacts could have long-term consequences for the initiating entity, but do not have direct or timely consequences in the short term and do not fall under financial reporting (Antheaume and Bebbington, 2021). Therefore, they are environmental costs imposed by an economic agent on a third party.

Ienciu (2009) considers that the GRI guidelines provide a framework and various indicators of economic, social and environmental performance, but the externalities caused by an entity are not reported, recorded or quantified.

To address externalities, Bebbington and Gray (2001) suggested that entities should incur a sustainable cost. This cost should include all inputs of an entity that do not have a negative impact on the environment. In addition, the sustainable cost should also include the cost required to prevent an environmental impact, even if the environmental impact contributions do not occur within an entity. From an economic perspective, externalities are divided into negative externalities and positive externalities.

Negative externalities are considered to "occur when a third-party person or organization incurs financial costs that arise from a transaction between other parties and for which there is no resource for the third party to recover the financial costs from the transacting parties" (Unerman, Bebbington, & O'Dwyer, 2018, p. 500). Therefore, a negative externality is the impact that an entity may have on its third parties and for which the third party cannot recover.

Positive externalities are considered to "result in financial benefits to third parties. Where financial reporting information is aggregated from underlying transaction records that use market-derived prices or values, this information for the transacting parties ignores these economic externalities" (Unerman, Bebbington, & O'Dwyer, 2018, p. 500). Therefore, a positive externality is the impact that an entity can have on its third parties and for which a third party can obtain financial benefits.

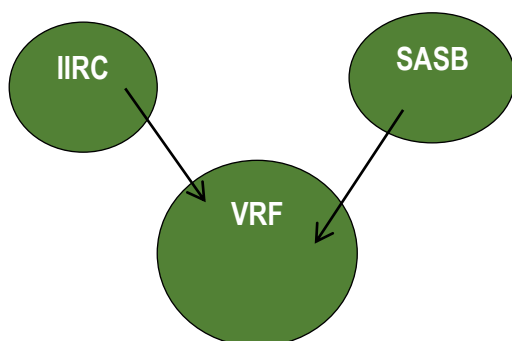
From a financial-accounting point of view, externalities are not recognized in financial statements (Ienciu, 2009), however, companies can implement environmental accounts in which they record an estimated value of the environmental costs generated by their activities. Furthermore, organizations can also be subject to the costs and risks incurred by the externalities of other

organizations (e.g., risks related to climate change) (Unerman, Bebbington and O'Dwyer, 2018).

2.4. Value Reporting Foundation (VRF)

The Value Reporting Foundation (VRF) is an organization formed as a merger between the International Integrated Reporting Council (IIRC) and the Sustainability Accounting Standard Board (SASB) in 2021, reflected in **Figure no. 1**.

Figure no. 1. Strengthening the Value Reporting Foundation (VRF)

Source: author's projection

The organization was established to strengthen staff and resources to develop a sustainability disclosure framework for capital markets (IFRS, 2022). In developing sustainability disclosure standards, the VRF uses SASB and IIRC standards to establish connectivity between financial statements and sustainability-related financial disclosures.

During its short existence until consolidation into the IFRS Foundation, the VRF's goal was to help companies develop consistent and transparent sustainability (e.g. environmental) disclosures, allowing investors and stakeholders to compare and assess the value of a company (SASB, 2020).

In addition to the GRI standards, Tregidga and Laine (2021) considered the IIRC and SASB as conceptual frameworks for environmental reporting. In their opinion, there are other initiatives (e.g. Corporate Disclosure Project - CDP and Task-Force on Climate Disclosure - TCFD), but they are not sufficiently influential and widely recognized and focus on specific environmental aspects (e.g. climate, water and carbon information).

2.4.1. Integrated reporting

Integrated reporting (IR) began to develop in 2010, as sustainability reporting was considered a common approach at the time. The initiative was defined and promoted by the IIRC. The main goal of IR was for organizations to produce a single integrated report on how organizations create value over time (IIRC, 2021; Laine, Tregidga, & Unerman, 2021). This new report was developed based on the GRI guidelines and Triple Bottom Line reporting (Rimmel, 2021c).

Brown and Dillard (2014) argue that integrated reporting provides a more holistic approach to business by interconnecting social, environmental, and financial aspects of corporate performance and therefore going beyond conventional financial reporting.

According to Rimmel (2021c), the main objectives of the IR framework are as follows:

- Financial performance focuses on rebalancing key ratios and moving from a short-term to a long-term perspective
- Systematic social and environmental reporting tool for organizations
- Clear link between economic value and sustainability by interlinking economic, environmental, social and governance factors in the decision-making process
- Supporting long-term investor demands by presenting broader and longer-term consequences.

The main key concepts used by the IR Framework are value creation, integrated thinking and the six capitals (IIRC, 2021).

The six capitals component is defined according to IIRC (2021) by:

- Financial capital – funds generated from investments or businesses or obtained through financing
- Manufactured capital – physical objects (e.g. buildings, equipment) used to produce goods or services
- Intellectual capital – intangible assets: organizational (e.g. systems and procedures) and rights (e.g. patents, licenses)
- Human capital – people's skills, experience, and competencies; the capacity and motivation to innovate
- Social and relational capital – opportunity for information exchange to improve individual and

collective well-being across institutions and communities

- Natural capital – environmental resources and processes (e.g. air, land, forests, water, minerals, biodiversity, and environmental health) that support an organization's overtime prosperity.

IR has been present in many areas, but the main purpose of IR remains unclear (Brown and Dillard, 2014; Tregidga and Laine, 2021). Some organizations have published IR in certain national regulatory contexts, such as South Africa (Atkins and Maroun, 2015; Ahmed Haji and Anifowose, 2016; Wachira, Berndt, and Romero, 2020), although others have wanted to see a model (Gibassier, Rodrigue, and Arjaliès, 2018). IR involves the inclusion of capital necessary for the success of companies (Tregidga and Laine, 2021), and at the same time, the reaction of different types of stakeholders to this type of reporting remains uncertain (Flower, 2015; Rinaldi, Unerman, and de Villiers, 2018).

2.4.2. Sustainability Accounting Standards Board (SASB)

The Sustainability Accounting Standards Board (SASB) is an independent, US-based organization established in 2011 that creates sustainability reporting standards for organizations that produce material information for investors (Tregidga and Laine, 2021). SASB's goal is to limit environmental reporting to a smaller number of environmental aspects, so that investors will have comparable and concise information to help them make decisions (Laine, Tregidga and Unerman, 2021).

The environmental reporting framework developed by SASB is considered to be closer to the Integrated Reporting approach, as investors are the primary users of the information. In comparison, the GRI guidelines cover a wide range of stakeholders. SASB has published a reporting framework for 77 industries by 2018 (SASB, 2018), as a result of investors' demand for concise and comparable environmental information. Michelon, Rodrigue and Trevisan (2020) showed that there is openness on the part of the investment community to recognize the importance of environmental aspects for industries and firms.

The sustainability reporting standards developed by SASB are designed more for the investment community than for a broad range of stakeholders, such as the GRI guidelines. An important aspect that SASB had on the reporting framework was industry-specific regulation that

could contribute to the current development of standards by the Global Sustainability Standards Board (GSSB) and the IFRS Foundation.

2.5. IFRS regulations in environmental reporting

Accounting in the EU is currently controlled by the International Accounting Standards Board (IASB). The IASB is a non-profit organization that approves International Financial Reporting Standards (IFRS) designed to provide a regulatory framework to achieve the objective of comparability in the accounting scheme. According to these standards, there is a path for convergence of national laws to international ones.

Currently, there is an organization, IFRS Foundation, formed as a merger in 2021 between 3 entities that develop environmental reporting standards in a more convergent way. Until these standards appear, we will first recognize the main international accounting standards (IAS), international financial reporting standards (IFRS) and the international financial reporting interpretation committee (IFRIC) that relate to environmental accounting.

IAS/IFRS standards dedicated to financial reporting that include advice on the presentation, measurement and recognition of environmental assets, liabilities and expenses are as follows: IAS 1, IAS 2, IAS 8, IAS 12, IAS 16, IAS 36, IAS 37, IAS 38, IAS 39, IAS 41, IFRIC 1, IFRIC 3, IFRS 6, IFRS 8.

Based on the analysis of these standards, we can highlight the presence of various elements related to environmental reporting, but at the same time, the lack of a standard dedicated to environmental reporting.

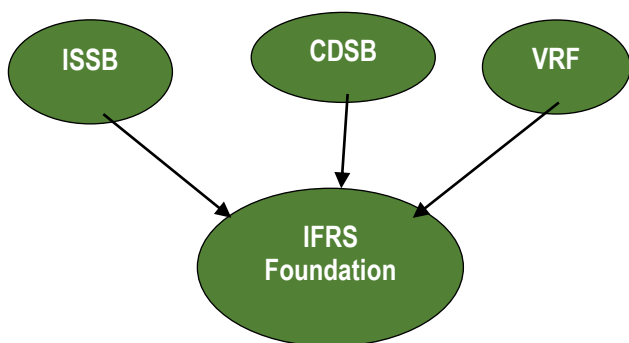
In response to this challenge, IFRS implemented in 2021 an International Sustainability Standard Board (ISSB) to develop IFRS sustainability standards (IFRS, 2021). The aim was to create a framework of sustainability-related disclosure standards for investors and capital market participants, which would help them make informed decisions (Stolowy and Paugam, 2023). In **Table no. 1**, we have focused on the standards that the ISSB has developed so far.

Furthermore, ISSB, CDSB and VRF merged at the end of 2021 to form the IFRS Foundation (**Figure no. 2**) to support ISSB and create connectivity between financial statements and sustainability disclosure (VRF, 2023).

Table no. 1. ISSB standards		
IFRS/IAS Standards	Title and/or description	Promulgation
IFRS S1	General requirements for disclosure of financial information related to sustainability	2024
IFRS S2	Climate-related disclosures	2024

Source: IFRS (2021)

Figure 2 Consolidation of IFRS Foundation

Source: author's projection

Even though this merger came as an initiative to support companies to implement ISSB standards in the future (IFRS, 2021), there are some differences in approaches between the EU and the IASB in terms of scope, reporting boundaries, materiality and target audience (Giner and Luque-Vilchez, 2022).

Another observation is that the IFRS Foundation has a focused orientation on investors and creditors, while the GRI standards focus on all types of stakeholders.

In conclusion, national regulations can have a strong impact on IFRS reporting (Barbu et al., 2014); therefore, environmental disclosures can increase with firm size. However, the authors emphasized that the application of IFRS is affected by reporting practices before the adoption of IFRS standards. This compliance with IAS/IFRS regarding environmental disclosures may differ from one company to another due to different practices regarding voluntary disclosure of environmental information and

from one country to another due to the lack of convergence between national regulations.

Another conclusion that can be drawn is that in the IAS/IFRS standards dedicated to financial reporting, various standards and interpretations of the standards mention environmental aspects. The main aspects analyzed are related to environmental assets, liabilities and expenses and deal with disclosure, measurement and recognition. However, the IASB conceptual framework faces constraints regarding environmental information disclosure due to the mismatch between natural environmental concerns and accounting norms and rules (de Aguiar and Bebbington, 2021).

2.6. Environmental management systems

For voluntary reporting, some regulations can provide guidance to companies in presenting non-financial information at the national level. These standards can identify and control the impact of companies on the environment and improve environmental performance.

An environmental management system is a system that monitors a company's environmental performance, just as a financial management system monitors a company's financial performance by controlling expenses and revenues (Ienciu, 2009). The motivations for organizations to adopt this type of certification are economic and institutional (Castka and Corbett, 2014). The first document that highlighted the need to internalize environmental costs was the Brundtland Report (Watson and Emery, 2004).

The main certifications with more visibility in the specialized literature are ISO and EMAS.

The International Organization for Standardization (ISO) is the competent body in regulating the impact on the environment and society at a global level. This organization is independent and non-governmental and has 162 national standardization bodies. The national body in Romania that represents ISO is the Romanian Standardization Association (ASRO).

Thus, ISO is trying to standardize on the topic of sustainability, which is considered to be discussed, controversial and complex (Rimmel, 2021b). ISO has developed three standards in the field of sustainability: Environmental Management Systems (ISO 14000), Sustainability Management Systems (ISO 26000) and Quality Management Systems (ISO 9000) (Tuczek, Castka and Wakolbinger, 2018; Rimmel, 2021b).

Among the standards promoted by ISO, the most popular is the ISO 14001 certification. The study prepared by Turk (2009) ranks Romania in seventh place globally with 702 ISO 14001 certifications issued by 2006. The first countries by the number of ISO 14001 certifications are: China (6159), Italy (2745), Spain (2505), Germany (975), South Korea (975) and South Korea (938).

The European Community Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) is a widely requested and accepted voluntary certification scheme, based on EC 1221/2009. EMAS requires organizations to develop a public environmental statement on their environmental performance each year and to renew their registration annually in order to maintain their place in the EMAS public register (Albelda, 2011). Because EMAS is a voluntary certification, it is aimed at companies that intend to improve their overall environmental performance.

Since the 1990s, European companies have started to use voluntary certification schemes, until the emergence of regulations (e.g. ISO 14001 or the EU EMAS scheme) to show their commitment to sustainable development and, more specifically, to environmental issues (Albelda, 2011). As an argument, the authors suggested that companies intended to report, evaluate and improve their environmental performance through an environmental management system in order to control their environmental impact and extend their environmental improvements. Compared to ISO 14001, EMAS certification is not as popular among companies. Romanian companies have started to adhere to this certification since 2007, but there is still an important difference in the number of companies adhering to this type of certification compared to ISO 14001. The explanation is that, although both certifications are voluntary, the choice to adopt ISO 14001 certifications is influenced by external stakeholders, while EMAS by internal motivations (Neugebauer, 2012; Testa et al., 2014).

2.7. A qualitative progress – from EU Directive 95/2014 (NFRD) to EU Directive 2464/2022 (CSRD)

The Non-Financial Reporting Directive (NFRD) (EU, 2021) came as a proposal from the European Commission on non-financial and diversity disclosure for certain large companies and groups at the end of 2014 (EU, 2014). Larger organisations in the EU were required to disclose

environmental and social policies and diversity on the board of directors, in line with the “comply or explain” principle (Krasodomska, Michalak and Swietla, 2020). In 2021, the European Union took an initiative in the field of sustainability reporting. The European Commission issued a proposal for a Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), which amends the existing reporting requirements of the NFRD. The new directive:

- “Extends the scope to all large companies and all companies listed on regulated markets (except listed micro-companies)
- Requires audit (assurance) of reported information
- Introduces more detailed reporting requirements and a requirement to report in line with mandatory EU sustainability reporting standards
- Requires companies to digitally ‘tag’ reported information so that it can be machine-readable and fed into the European single access point provided for in the Capital Markets Union Action Plan”.

The first companies must apply the new rules for the 2024 financial year for reports published in 2025. EU Directive 2464/2022 includes the adoption of European Sustainability Reporting Standards (ESRS). The work to develop these standards was undertaken by the European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG).

The European Sustainability Reporting Standards (ESRS) have a “dual materiality” perspective for companies under the CSRD to report social and environmental information. Through this, companies must report their impact on people and the environment, as well as the social and environmental issues that create financial risks and opportunities for the company. EFRAG’s activity is welcome because they have undertaken sustained efforts over two years to draft a series of sustainable reporting standards. By developing these standards on the specific dimensions of sustainability, a common vision on sustainable reporting was desired:

- Environment: (ESRS E1 Climate change, ESRS E2 Pollution, ESRS E3 Water and marine resources, ESRS E4 Biodiversity and ecosystems, ESRS E5 Resource use and circular economy)
- Social: (ESRS S1 Workforce, ESRS S2 Employees in the value chain, ESRS S3 Affected communities, ESRS S4 Consumers and users)
- Governance: (ESRS G1 Business conduct).

A conceptual framework (ESRS 1 General Requirements and ESRS 2 General Reports) has also been developed, contributing to better monitoring of the implementation of the Sustainable Development Goals (SDGs). In the next steps, ESRS will develop sector-specific standards for oil and gas, mining, coal mining and quarrying, road

transport, textiles, accessories, footwear and jewelry. There are also early research projects for agriculture, farming and fishing, motor vehicles, energy production and utilities, and food and beverages. Finally, ESRS will develop standards for financial institutions starting in 2026.

Table no. 2. Comparison of the EU Directive 95/2014 and EU Directive 2464/2022		
Category	EU Directive 95/2014 (NFRD)	EU Directive 2464/2022 (CSRD)
Enactment	2017	2024: for companies that already reported according to EU Directive 95/2014 2025: large reporting companies that are not subject to EU Directive 95/2014 until now 2026: listed SMEs, small and non-complex credit institutions and captive insurance companies
Applicability	Listed companies, banks and insurance companies with more than 500 employees	All listed or non-listed companies (which meet 2 out of 3 criteria): > 250 employees and/or > 40 million euros and/or > 20 million euros Total assets Small and medium-listed companies get an extra 3 years for compliance.
Number of companies subject to the directive	EU: 11,600	EU: 49,000
Scope of reporting requirements	Environmental protection Social responsibility and treatment of employees Respect for human rights Anti-corruption and bribery Diversity on company boards (age, gender, educational and professional background)	Overall requirements: - Inclusion in the Annual Report - External assurance - Reporting principles - Format and timing General disclosures: - Business model, strategy and policies - KPIs and targets - Company and sustainability governance - Double materiality assessment and due diligence - Risk and opportunity management Topic-specific disclosure: - Environmental (including EU Taxonomy) - Social - Governance - Sector-specific standards
Audit assurance	Not mandatory	Mandatory and level of assurance should include: - Integration in Auditor's Report - Key audit partner involvement - EU Taxonomy information and process to identify key relevant information
Reporting	In the Annual Report	In Management Report
Format	Online or PDF version	Electronic Format submission

Source: adapted from KPMG (2022)

Based on this study, it is estimated that this directive will result in a fourfold increase in the number of companies that will have to comply with this new regulation. The applicability will be extended from listed companies, banks and insurance companies with over 500 employees to all listed and unlisted companies with over 250 employees and after a threshold on either net turnover or total assets. The scope of the reporting requirements is also extended from general topics (environmental protection, social responsibility and treatment of employees, respect for human rights, anti-corruption and bribery and diversity on company boards) to less general topics (general requirements, general disclosures, subject-specific disclosures) and specific topics (e.g. environmental, social, governance, sector-specific standards). Furthermore, a new element is audit assurance, which was previously a voluntary tool and now must be included (integration into the auditor's report, involvement of the key audit partner and the EU taxonomy information and processes for identifying relevant information).

A mandatory audit assurance of environmental reports has been implemented under the new Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) starting in 2024. The new directive includes the following aspects for the mandatory audit assurance:

- Integration into the Auditor's Report
- Involvement of the key audit partner
- Information and processes regarding the EU taxonomy to identify relevant key information.

In the following we will discuss the challenges faced by auditors based on the emergence of the new EU Directive 2464/2022 (CSRD).

2.8. Challenges for auditors in the context of the emergence of EU Directive 2464/2022

The credibility of information provided by a company should be ensured through an environmental audit to reduce information asymmetry (O'Dwyer and Owen, 2005). Through this type of audit, the environmental information disclosed provides more credibility to the users of the information and has the certainty that it can be replicated (Deegan and Rankin, 1996). On the other hand, a study by de Villiers and van Staden (2012) highlighted that users might be reluctant to do independent audits for environmental reporting due to the conflict between the cost and benefits of audits. Other

works seem to ignore these conflicts, as they consider the assurance of environmental and sustainability reports more important (O'Dwyer and Owen, 2005; Simnett, Vanstraelen and Chua, 2009; Kolk and Perego, 2010). More recent studies consider audit assurance to be necessary, but question whether it should be performed by BIG4 or non-BIG4 audit firms (Caputo et al., 2020).

The Order of the Minister of Public Finance number 1938/2016 that transposed EU Directive 95/2014 does not provide as a necessary condition the assurance of the audit of non-financial information (environmental in our case). Therefore, Romanian companies requested the assurance of the audit (from the BIG4 companies) for more reliability on the environmental reporting voluntarily, without having a mandatory regulation. This can be explained by the fact that organizations with more resources want to invest more in their public image (Qiu, Shaukat and Tharyan, 2016), therefore they request the assurance of the audit from the top audit companies. However, after the entry into force of EU Directive 2464/2022, the assurance of the audit is a mandatory aspect of the regulation and in the national legislation.

In order to deepen the training of auditors in Romania in terms of audit assurance of these reports, we identified 2 studies that highlight the involvement of auditors in environmental and sustainability reports prepared according to Directive 2464/2022.

The study prepared by Bunget et al. (2024) highlights the fact that auditors are still not prepared to provide assurance analysis on environmental and sustainability reports. The authors emphasize a low degree of adequacy of audit systems, but also deficiencies in terms of knowledge and skills of the emanating factor as causes. Also, environmental protection activities are correlated with possible manipulation of results, thus diminishing the quality of the disclosed financial information. On the other hand, Afrăsinei, Carp and Georgescu (2024) consider the involvement of companies in sustainable actions as a means of enhancing financial performance. The authors highlight for sustainable reporting for general data an increase in the expression of an unmodified audit opinion, but in the case of more complex reporting that also includes social and environmental elements on quantitative and numerical data there is a higher probability of expressing an unmodified audit opinion.

Therefore, although Directive 2464/2022 has been promulgated, auditors are still not fully prepared to provide assurance services on environmental and sustainability

reports. The causes are determined by the low degree of adequacy of audit systems or by deficiencies in the skills and knowledge of auditors. In this regard, the development of professional guides and training activities for auditors by Big4 companies would be a starting point that can help develop the mandatory audit assurance required by Directive 2464/2022.

3. Discussions

Various regulations have attempted to develop a conceptual framework for environmental reporting. The literature highlights some concerns regarding the abundance of regulations on environmental reporting (Cho et al., 2015; Stolyow and Paugam, 2023). Since there are various international standards, guidelines and certifications, a company can voluntarily or mandatorily adhere to any of them without appropriate legislation. Moreover, these regulations are in a continuous process of change, which generates more uncertainty regarding the environmental reporting presented by companies.

The GRI standards are the most representative for environmental reporting disclosures, as they are considered the most structured and detailed guidelines (Tregidga and Laine, 2021) and provide guidance on each environmental topic (e.g. climate, water, energy, material use) on how companies should report. Some studies question the comparability of environmental information disclosed based on the GRI standards in reports (Moneva, Archel and Correa, 2006; Michelin, Pilonato and Ricceri, 2015) or the quality and reliability of the information provided (Milne and Gray, 2013; Diouf and Boiral, 2017). However, the GRI standards are considered to be more representative than IR and SASB (for the type of stakeholders they address) and then Environmental Accounting Externalities and TBL (for the framework provided).

Furthermore, the GRI guidelines are under continuous development, as they have created an independent standards body, the GSSB, to develop industry-specific standards, based on which companies can disclose more specific environmental information on topics that concern them. To date, such standards have been developed for sectors such as oil and gas (enacted in 2023), coal and agriculture, aquaculture and fisheries (enacted in 2024).

Other mechanisms such as Triple Bottom Line Reporting and Environmental Accounting Externalities have been used over time to integrate economic, environmental and

social dimensions at the same level (Elkington, 1997), respectively to “capture economic, social and/or environmental impacts arising from an entity’s activities that are borne by others, at least in the short term” (Unerman, Bebbington and O’Dwyer, 2018, p.497). None of them provide a general framework for disclosure; but instead contain different types of costs. In this way, companies recognize their impact on society and if these tools are used properly, they could help users assess how sustainable a business is.

Next, we focused on integrated reporting; a new tool that emerged in 2010 as sustainability reporting became a mainstream approach. Integrated reporting (IR) includes economic, social and environmental aspects in a single report, taking into account both financial and non-financial information disclosed by a company. For the natural capital component, more specifically environmental aspects, IR focuses on disclosing “all renewable and non-renewable environmental resources that provide goods or services that support an organization’s past, current or future prosperity” (IIRC, 2021). However, as we focus only on environmental disclosure, the GRI guidelines were more appropriate for our study.

The analysis of the IAS/IFRS regulation on environmental accounting highlighted the standards that address environmental accounting and the ongoing consolidation process of the IFRS Foundation (consisting of the VRF, ISSB and CDSB). There is a process to develop a framework of sustainability-related disclosure standards to assist investors and capital market participants in their decision-making process (the first standards were adopted in 2024).

Finally, we analyzed specific voluntary regulations (ISO and EMAS) and concluded that they are used by companies for more credibility and transparency towards stakeholders. However, the motivations for choosing the type of certification to adhere to can come from different influences and purposes.

Subsequently, we analyzed EU Directive 95/2014, which was considered to represent a transition from voluntary to mandatory disclosure of non-financial information for companies (Cordazzo, Bini and Marzo, 2020). The directive requires companies with more than 500 employees to disclose non-financial information (including environmental aspects) in order to understand how the companies have developed their business. The limitations of this directive are the focus on general environmental aspects that were required by companies, without

mentioning the specific environmental aspects that companies must disclose and the fact that only a certain number of companies were mandated to disclose this type of information.

Next, we analyzed the new CSRD (2021) Directive (EU Directive 2464/2022), a directive drafted by the EU Commission with the aim of increasing the sustainability reporting disclosed by companies. Through this new directive, the number of companies would increase fourfold, audit assurance on the disclosed information would be provided, the framework for more details on reporting requirements would be provided and all information provided would be accessible to the capital markets. From our point of view, the general aspects to be disclosed, the number of companies that would disclose this type of information and its accessibility would increase. Since our study focuses on environmental disclosure, we can highlight that the disclosure of environmental information has been expanded, but this is not a sufficient improvement, as it is not mentioned what type of environmental information will be disclosed, which industrial sectors must disclose, what type of certification companies must obtain.

4. Conclusions

After analyzing the main international regulations for mandatory and voluntary disclosure, we wondered about the involvement of auditors in these regulations that involved environmental reporting.

We also considered Stolowy and Paugam's (2023) concern about the standard to follow, as there are various standards, with different focuses. The authors also suggested that it is difficult to establish convergence between them, as there is a diversity of reporting requirements among international standard setters, the most influential being EFRAG, ISSB and SEC. Moreover, there is an abundance of state regulations and voluntary initiatives, which makes it difficult for a given initiative to be attributed to state actors (legislators and executives) or non-state actors (epistemic communities, institutional entrepreneurs, carriers, regulators and reporters) and to conform to legislative characteristics (Larrinaga and Senn, 2021). The authors suggest that various European countries have made regulations on non-financial reporting based on mechanisms (GRI guidelines and sustainability assurance) produced by non-state actors

after the transposition of EU Directive 95/2014 into national regulation.

To address the concern of Stolowy and Paugam (2023), a "Sustainability Reporting Navigator" platform was developed, which focuses on the main current regulations (CSRD, IFRS Sustainability Disclosure Standards and GRI standards) and provides standards and interpretation of standards for users to understand which standard best suits their disclosure. However, this navigator still needs some updates, as not all standards and regulatory authorities are included in this database. Soon, based on the inclusion of all specific regulations and certifications, it can help users and stakeholders to have a more complete reporting on environmental aspects.

The GRI Standards remain the most comprehensive reporting framework for environmental information. In most cases, it is not necessary to implement it in full, but rather to select the most representative indicators for the activity a company engages in. However, to increase the relevance and credibility of the information disclosed, companies could adhere to environmental management systems and audits (e.g. ISO 14001 or EMAS). Through its independent standardization body, the GSSB, which develops industry standards, the GRI Guidelines provide guidance to companies in each sector to recognize the environmental aspects that need to be disclosed more information. In addition, the GRI Guidelines also serve as a reduction from general information on international regulations to specific information that companies must disclose. However, the GRI Guidelines remain a voluntary regulation and for companies to disclose more complete, accurate and specific environmental information. In our opinion, collaboration between all state and non-state actors and convergence between regulations would be necessary. Otherwise, hybrid forms of environmental reporting regulation will continue to exist and it will continue to be a gray area where regulations cannot be attributed to state or non-state actors or mandatory or voluntary regulations (Larrinaga and Senn, 2021).

Sustainability reporting and assurance under the new CSRD directive represents a challenge for the audit profession. Auditors are not yet prepared to provide assurance services on environmental and sustainability reports. The causes are determined by the low degree of adequacy of audit systems or deficiencies in auditors' skills and knowledge. In this regard, the development of professional guides and training activities for auditors by Big4 companies would be a starting point that can help

develop the mandatory audit assurance required by Directive 2464/2022.

As research limitations, the study investigates the main legislation in the field of environmental reporting, but due to the continuous flow of changes in this field it is difficult

to follow or identify a specific standard for companies to use. As future research directions, with the entry into force of the CRSD in 2024, studies on its application can analyze and compare audit assurance for companies from various sectors of activity.

References

1. Afrăsinei, M.-B., Carp, M. and Georgescu, I.E. (2024), "The Influence of Sustainability Reporting on Audit Quality. Empirical Analysis on Companies Listed on The Bucharest Stock Exchange", *Audit Financiar*, XXII, 1(173)/2024, 127-138, DOI: 10.20869/AUDITF/2024/173/003
2. Ahmed Haji, A. and Anifowose, M. (2016), "The trend of integrated reporting practice in South Africa: ceremonial or substantive?", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 7(2), 190-224.
3. Albelda, E. (2011), "The role of management accounting practices as facilitators of the environmental management: evidence from EMAS organisations", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 2(1), 76-100.
4. Anthaume, N. and Bebbington, J. (2021), "Externalities and decision-making", in: Bebbington, J., Larrinaga, C., O'Dwyer, B. and Thomson, I. (Eds.) "Routledge Handbook of Environmental Accounting", Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 224-235.
5. Atkins, J. and Maroun, W. (2015), "Integrated reporting in South Africa in 2012, perspectives from South African institutional investors", *Meditari Accountancy Research*, 23(2), 197-221.
6. Barbu, E.M., Dumontier, P., Feleagă, N. and Feleagă, L. (2014), "Mandatory Environmental Disclosures by Companies Complying with IASs/IFRSs: The Cases of France, Germany and the UK", *International Journal of Accounting*, 49(2), 231-247.
7. Bebbington, J. and Gray, R. (2001), "An Account of Sustainability: Failure, Success and a Reconceptualization", *Critical Perspectives on Accounting*, 12(5), 557-587.
8. Brown, J. and Dillard, J. (2014), "Integrated reporting: On the need for broadening out and opening out", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 27(7), 1120-1156.
9. Buhr, N., Gray, R. and Milne, M.J. (2014), "Histories, rationales, voluntary standards and future prospects for sustainability reporting: CSR, GRI, IIRC and beyond" in Bebbington, J., Unerman, J. and O'Dwyer, B. (Eds.) "Sustainability Accounting and Accountability", 2nd edition Routledge, New York, NY, 51-71.
10. Bunge, O. C., Dumitrescu, A.-C., Bogdan, O. and Burcă, V. (2024), "Challenges and Opportunities in the Implementation of the EU Directive on Corporate Sustainability Reporting", *Audit Financiar*, XXII, 1(173)/2024, 116-126, DOI: 10.20869/AUDITF/2024/173/002
11. Caputo, F., Leopizzi, R., Pizzi, S. and Milone, V. (2020), "The Non-Financial Reporting Harmonization in Europe: Evolutionary Pathways Related to the Transposition of the Directive 95/2014/EU within the Italian context", *Sustainability*, 12(92), 1-13.
12. Castka, P. and Corbett, C.J. (2014), "Governance of Eco-Labels: Expert Opinion and Media Coverage", *Journal of Business Ethics*, 135(2), 309-326.
13. Cho, C.H., Michelon, G., Patten, D.M. and Roberts, R.W. (2015), "CSR disclosure: The more things change...?", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 28(1), 14-35.
14. Cordazzo, M., Bini, L. and Marzo, G. (2020), "Does the EU directive on non-financial information influence the value relevance of ESG disclosure? Italian evidence", *Business Strategy and the Environment*, 29(8), 3470-3483.
15. de Aguiar, T.R.S. and Bebbington, J. (2021), "Financial Accounting and the Natural Environment", in Bebbington, J., Larrinaga, C., O'Dwyer, B. and Thomson, I. (Eds.) "Routledge Handbook of Environmental Accounting", Routledge: Taylor and Francis Group, London and York, 95-107.

16. de Villiers, C. and Alexander, D. (2014), "The institutionalisation of corporate social responsibility reporting", *British Accounting Review*, 46(2), 198-212.
17. de Villiers, C. and van Staden, C.J. (2012), "New Zealand shareholder attitudes towards corporate environmental disclosure", *Pacific Accounting Review*, 24(2), 186-210.
18. Deegan, C.M. and Rankin, M. (1996), "Do Australian companies report environmental news objectively? An analysis of environmental disclosures by firms prosecuted successfully by the Environmental Protection Authority", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 9(2), 50-67.
19. Diouf, D. and Boiral, O. (2017), "The quality of sustainability reports and impression management: a stakeholder perspective", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 30(3), 643-667.
20. Elkington, J. (1997), "Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business", London, Capstone Publishing Limited.
21. Elkington, J. (2004), "Enter the triple bottom line", in Henriques, A. and Richardson, J. (Eds.) "The triple bottom line: Does it all add up?", London: Earthscan, 1-16.
22. Eugénio, T., Gomes, S., Branco, M.C. and Morais, A.I. (2022), "Non-financial reporting and assurance: a new opportunity for auditors? Evidence from Portugal", *Sustainability*, 14(20), 13469 <https://doi.org/10.3390/su142013469>
23. EU (2014), "Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups" [online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0095#>
24. European Union. (2021). "Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2013/34/EU, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Regulation (EU) No 537/2014 as regards corporate sustainability reporting", 21 April 2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0189>.
25. Flower, J. (2015), "The International Integrated Reporting Council: A story of failure", *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 1-17.
26. Gibassier, D., Rodrigue, M. and Arjaliès, D.L. (2018), "'Integrated reporting is like God: no one has met Him, but everybody talks about Him': the power of myths in the adoption of management innovations", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 31(5), 1349-1380.
27. Giner, B. and Luque-Vilchez, M. (2022), "A commentary on the 'new' institutional actors in sustainability reporting standard-setting: a European perspective", *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 13(6), 1284-1309.
28. Ienciu, I.A. (2009), "Implicațiile Problemelor de Mediu în Contabilitatea și Auditul Situațiilor Financiare", Risoprint, Cluj-Napoca.
29. IFRS (2021), <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/sustainability-reporting/ed-2021-5-proposed-constitution-amendments-to-accommodate-sustainability-board.pdf>
30. IFRS (2022), <https://www.ifrs.org/news-and-events/news/2022/08/ifrs-foundation-completes-consolidation-with-value-reporting-foundation/>
31. IIRC (2021), <https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework.pdf>
32. Kolk, A. and Perego, P. (2010). "Determinants of the adoption of sustainability assurance statements: an international investigation", *Business Strategy and the Environment*, 19(3), 182-198.
33. KPMG (2022), <https://home.kpmg/nl/en/home/topics/environmental-social-governance/corporate-sustainability-reporting-directive.html>
34. Krasodomska, J., Michalak, J. and Swietla, K. (2020), "Directive 2014/95/EU: Accountants' understanding and attitudes towards mandatory non-financial disclosures in corporate reporting", *Meditary Accountancy Research*, 28(5), 751-779.
35. Laine, M., Tregidga, H. and Unerman, J. (2021), "Accounting for sustainability", in: Laine, M., Tregidga, H. and Unerman, J. (Eds.) "Sustainability Accounting and Accountability 3rd Edition", Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 55-163.

36. Michelon, G., Pilonato, S. and Ricceri, F. (2015), "CSR reporting practices and the quality of disclosure: an empirical analysis", *Critical Perspectives on Accounting*, 33, 59-78.
37. Michelon, G., Rodrigue, M. and Trevisan, E. (2020), "The marketization of a social movement: activists, shareholders and CSR disclosure", *Accounting, Organizations and Society*, 80, 1-18.
38. Milne, M.J. and Gray, R. (2013), "W(h)ither ecology? The triple bottom line, the global reporting initiative and corporate sustainability reporting", *Journal of Business Ethics*, 118(1), 13-29.
39. Moneva, J., Archel, P. and Correa, C. (2006), "GRI and the camouflaging of corporate unsustainability", *Accounting Forum*, 30(2), 121-137.
40. Neugebauer, F. (2012), "EMAS and ISO 14001 in the German industry – complements or substitutes?", *Journal of Cleaner Production*, 37, 249–256.
41. O'Dwyer, B. and Owen, D.L. (2005), "Assurance statement practice in environmental, social and sustainability reporting: a critical evaluation", *British Accounting Review*, 37(2), 205-229.
42. Qiu, Y., Shaukat, A. and Tharyan, R. (2016), "Environmental and social disclosures: Link with corporate financial performance", *The British Accounting Review*, 48(1), 102-116.
43. Rimmel, G. (2021a), "Sustainability management systems and processes", in: Rimmel, G. (Eds.) "Accounting for Sustainability", London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, 87-98.
44. Rimmel, G. (2021b), "Global reporting initiative", in: Rimmel, G. (Eds.) "Accounting for Sustainability", London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, 111-125.
45. Rimmel, G. (2021c), "Integrated reporting", in: Rimmel, G. (Eds.) "Accounting for Sustainability", London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, 126-139.
46. Rimmel, G., Arvidsson, S., Beusch, P., Hartmann, B., Jonall, K., Sabelfeld, S. and Skoog, M. (2021), "Critical reflections and future developments", in: Rimmel, G. (Eds.) "Accounting for Sustainability", London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, 193-203.
47. Rinaldi, L., Unerman, J. and de Villiers, C. (2018), "Evaluating the integrated reporting journey: insights, gaps and agendas for future research", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 31(5), 1294-1315.
48. SASB (2018), <https://www.sasb.org/wp-content/uploads/2018/11/SICS-Industry-List.pdf>
49. Simnett, R., Vanstraelen, A. and Chua, W.F. (2009), "Assurance on Sustainability Reports: An International Comparison", *The Accounting Review*, 84(3), 937-967.
50. Stolowy, H. and Paugam, L. (2018), "The expansion of non-financial reporting: An exploratory study", *Accounting and Business Research*, 48(5), 525-548.
51. Stolowy, H. and Paugam, L. (2023), "Sustainability reporting: Is convergence possible?", *Accounting in Europe*, 20(2), 139-165.
52. Testa, F., Rizzi, F., Daddi, T., Gusmerotti, N.M., Frey, M. and Iraldo, F. (2014), "EMAS and ISO 14001: the differences in effectively improving environmental performance", *Journal of*
53. Tregidga, H. and Laine, M. (2021), "Stand-alone and integrated reporting", in: Bebbington, J., Larrinaga, C., O'Dwyer, B. and Thomson, I. (Eds.) "Routledge Handbook of Environmental Accounting", Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 108-124.
54. Tuczec, F., Castka, P. and Wakolbinger, T. (2018), "A review of management theories in the context of quality, environmental and social responsibility voluntary standards", *Journal of Cleaner Production*, 176, 399-416.
55. Turk, A.M. (2009), "The benefits associated with ISO14001 certification for construction firms: Turkish case", *Journal of Cleaner Production*, 17(5), 559-569.
56. Unerman, J., Bebbington, J. and O'Dwyer, B. (2018), "Corporate reporting and accounting for externalities", *Accounting and Business Research*, 48(5), 497-522.
57. VRF (2023), <https://www.valuereportingfoundation.org/>
58. Wachira, M.M., Berndt, T., and Romero, C.M. (2020), "The adoption of international sustainability and integrated reporting guidelines within a mandatory reporting framework: lessons from South Africa", *Social Responsibility Journal*, 16(5), 613-629.
59. Watson, M. and Emery, A. (2004), "Environmental management and auditing systems the reality of environmental self-regulation", *Managerial Auditing Journal*, 19(7), 916-928

Trends in Progressive Taxation within the European Union: A Research Overview

Maria-Roxana BALEA-STANCIU,
 Ph. D. Student,
 e-mail: maria.balea95@e-uvt.ro

Drd. Georgiana-Iulia LAZEA (TRIFA),
 Ph. D. Student,
 e-mail: georgiana.lazea87@e-uvt.ro

Univ. Prof. Habil. Ovidiu-Constantin
 BUNGET, Ph. D.,
 e-mail: ovidiu.bunget@e-uvt.ro

Lecturer Meda MOȘIU,
 e-mail: meda.mosiu96@e-uvt.ro

Mădălina-Ioana VLAD, Master Student,
 e-mail: ioana.vlad01@e-uvt.ro

Faculty of Economy and Business Administration,
 West University of Timișoara, Romania

Abstract

This research analyses trends in progressive taxation across the European Union (EU) from 2000 to 2024. Using the Web of Science (WoS) database, the methodological approach integrates a co-occurrence of keyword analysis processed through VOSViewer 1.6.20 (VOS), allowing for a structured mapping of dominant discussions in the field. Unlike previous studies, which primarily emphasise statistical modelling or comparative legal frameworks, this research provides an in-depth human-centred evaluation of the main topics. By carefully examining the evolution of scholarly discourse, the study uncovers nuanced shifts in taxation debates, emerging policy trends, and interdisciplinary linkages that may have been overlooked in automated assessments. The findings contribute to a more comprehensive understanding of how progressive taxation has evolved in response to economic crises, political shifts, and fiscal integration efforts within the EU in the last two decades. However, this study is limited by its reliance on author-defined keywords from the selected database, the interpretative nature of keyword co-occurrence analysis, and the inherent subjectivity of qualitative article review, without additional empirical validation to support the findings.

Key words: progressive taxation; European Union; bibliometric analysis; academic trends;

JEL Classification: H31, O52

To cite this article:

Balea-Stanciu, M.-R., Lazea (Trifa), G.-I., Bunget, O.-C., Moșiu, M., Vlad, M.-I. (2025), Trends in Progressive Taxation within the European Union: A Research Overview, Audit Financiar, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.590-607, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/018

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/018>

Received: 8.04.2025

Revised: 9.04.2025

Accepted: 9.07.2025

Introduction

The study of progressive taxation within the European Union (EU) has gained increasing relevance in recent years, particularly in the context of evolving fiscal policies and economic integration. Tax progressivity is crucial in shaping income distribution, ensuring social equity, and balancing economic growth with public welfare. Given the diverse taxation systems across EU member states, a comprehensive examination of existing literature is essential to identify key themes, policy trends, and research gaps. This study contributes to the field by providing a systematic analysis of tax progressivity literature within the EU, offering insights into dominant research topics and the intellectual structure of the field.

The objective of this study is to systematically map the academic discourse on progressive taxation in the EU by identifying major research themes and trends. Specifically, it aims to (i) analyse the existing body of literature on the topic, (ii) categorise the most relevant studies based on thematic clusters, and (iii) highlight key research directions that have shaped scholarly work on tax progressivity. The research addresses the following questions: What are the dominant themes in EU progressive taxation research? What are the key areas that require further exploration? Through this structured approach, the study contributes to the field by offering a consolidated perspective on taxation literature and by identifying research gaps that may guide future investigations.

The search for relevant manuscripts in the field of progressive taxation in the EU was carried out in the Web of Science Core Collection, using a carefully designed string of keywords outlined in section 2.1. Database formation.

The study's main findings indicate that progressive taxation research in the EU is structured around six primary themes, each reflecting distinct yet interconnected perspectives on fiscal policy. By synthesising these findings, this research enhances the understanding of tax progressivity dynamics and provides a foundation for future studies in the field. In brief, researchers are looking into novelty ways of thinking, sometimes questioning old ideas about how fair taxes work. This is because populations become more diverse and sophisticated regarding taxes. This study finds that no classical taxation method alone helps the economy grow. Even though higher taxes for the top earners help cut the gap between rich and poor better than flat taxes, both need adjacent measures to effectively address the rising inequality.

The paper is structured as follows: Section 1 outlines the importance of the research and includes a short preliminary literature review. Section 2 details the methodology, outlining the selection process, keyword standardisation, and co-occurrence analysis approach. Section 3 discusses the results, focusing on the six identified research clusters and their thematic significance. The last Section concludes the paper by summarising the key insights and suggesting avenues for future research.

1. Research Importance and Literature Review

Progressive taxation helps balance economic growth and social equity by taxing higher incomes at higher rates. It aims to reduce income inequality, fund public services, and support economic stability. However, tax policies vary widely across countries. The European Union (EU) is a unique case, as member states follow a shared economic framework but maintain independent tax policies, creating a complex fiscal environment.

Despite its importance, research on progressive taxation in the EU is fragmented, often focusing on individual countries or specific tax mechanisms rather than providing a comprehensive overview. Some studies analyse its impact on economic growth (Balasoiu, Chifu and Oancea, 2023), while others focus on redistribution (Cantante, 2020), investment (Alvarez and Koskela, 2008), and others on comparisons (Vlad and Brezeanu, 2015). This makes it difficult to identify larger trends and unexplored areas. A structured review and thematic analysis can bridge this gap by mapping key research themes and offering a broader perspective. Most taxation studies take an economic or legal approach, using complex models (Moyes, 2003; Silvant, 2010; Arcarons and Calonge, 2015; David, 2019) that are often inaccessible to policymakers who need practical insights.

A thematic classification of research can simplify these findings and highlight patterns that might otherwise be overlooked. This study uses co-occurrence analysis of (author) keywords to organize the literature visually, facilitating a more straightforward observation of the research area, emerging trends, and its gaps.

The literature on progressive taxation has evolved over time, shaped by economic crises, globalisation, and policy changes (Ganghof, 2005). Earlier research focused on optimal tax theory, examining how taxation affects economic activity (Boeters, 2013). Over time, attention

shifted to income redistribution and how tax policies impact social equity and economic growth (Journard, Pisu and Bloch, 2012). Balancing national sovereignty with supranational coordination within the EU has made taxation even more complex (Dziado, 2015).

Many studies examine how progressive taxation reduces income disparities (Vržina and Luković, 2023; Tjan, 2024). The debate often centres on the efficiency vs equity trade-off, questioning whether high tax progressivity slows growth by discouraging productivity and entrepreneurship (Baliomoune-Lutz and Garelo, 2014).

Beyond academia, this study provides practical insights for policymakers and financial institutions navigating EU taxation. Summarising key research findings lays the

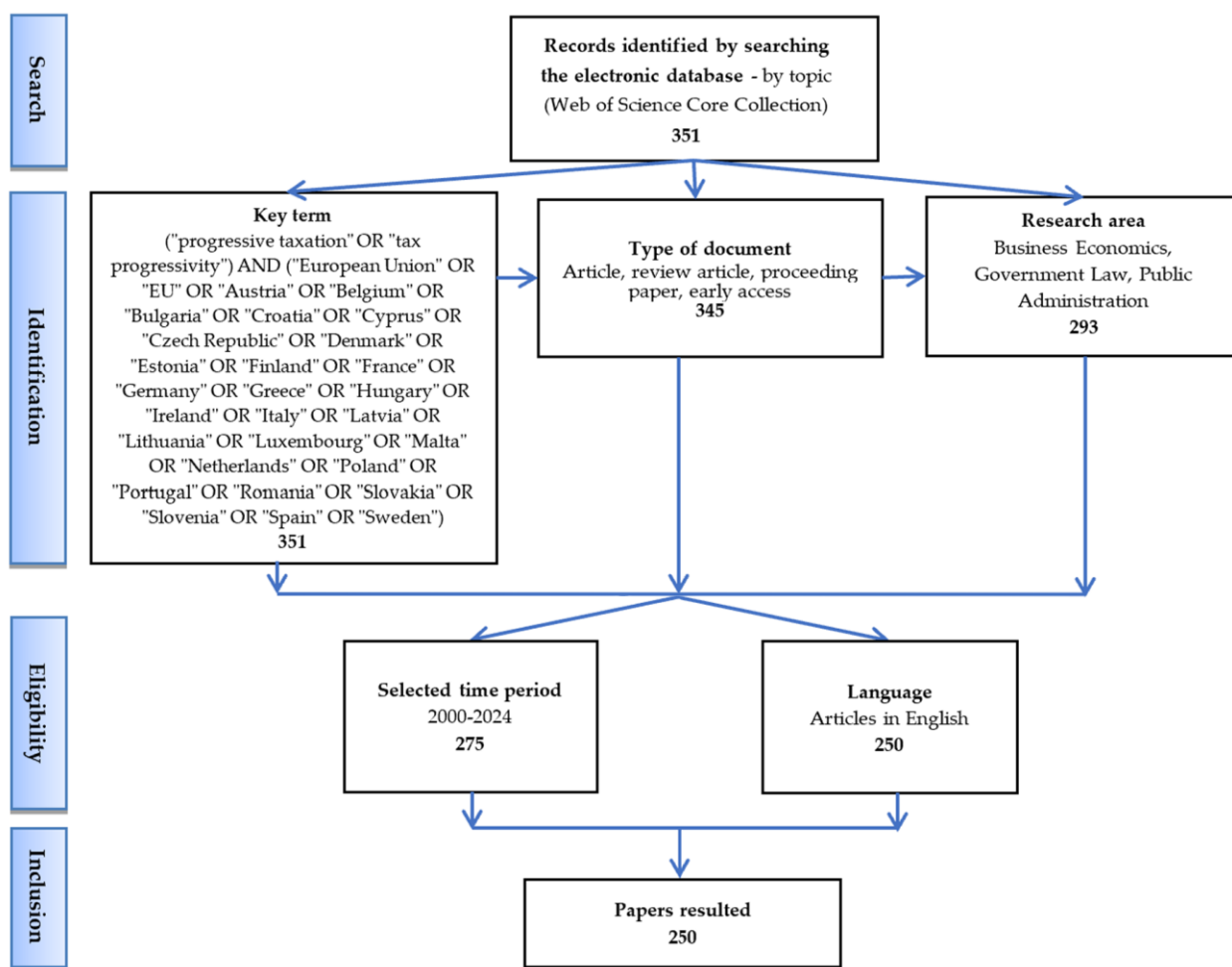
foundation for future studies and helps stakeholders better understand the shifting landscape of progressive taxation in the EU.

2. Research Method

2.1 Data Base Formation

The authors conducted a thematic analysis of articles published in the Web of Science (WoS) Core Collection during the period 2000-2024. To ensure the selection of relevant literature, the following procedure was implemented. The search was performed in the electronic database using a topic-based query, yielding 351 records.

Figure no. 1. Flow diagram of systematic selection of studies from WoS

Source: data processed by authors, 2025

The key terms used were included in the following boolean string: ("progressive taxation" OR "tax progressivity") AND ("European Union" OR "EU" OR "Austria" OR "Belgium" OR "Bulgaria" OR "Croatia" OR "Cyprus" OR "Czech Republic" OR "Denmark" OR "Estonia" OR "Finland" OR "France" OR "Germany" OR "Greece" OR "Hungary" OR "Ireland" OR "Italy" OR "Latvia" OR "Lithuania" OR "Luxembourg" OR "Malta" OR "Netherlands" OR "Poland" OR "Portugal" OR "Romania" OR "Slovakia" OR "Slovenia" OR "Spain" OR "Sweden"). The selection was then refined based on the document type, which included articles, review articles, proceeding papers, and early access papers, reducing the number to 345 records.

Further filtering was applied by research area, focusing on Business Economics, Government Law, and Public Administration, narrowing the selection to 293 records. Articles were subsequently screened based on the publication period 2000-2024, leading to 275 records. The language criterion was then applied, restricting the selection to articles written in English, which resulted in 250 articles. After the multi-stage evaluation process based on the type of documents, time period and

language, 101 articles were considered ineligible and subsequently excluded. This inclusion and exclusion process resulted in 250 research papers. This systematic approach ensured a comprehensive and methodologically sound selection of literature relevant to the study's objectives (Figure no. 1).

After downloading the database, the authors read each abstract, along with the corresponding keywords, and the full manuscripts. After summarising each paper, it was found that some articles did not focus on European Union countries but instead focused on foreign countries from other continents. The authors chose to retain in their selection those articles which, despite addressing other countries as well, made even minimal reference to EU countries, as they still offered valuable insights into the European context. Through this in-depth relevance assessment process, 56 manuscripts were additionally excluded. Such careful methodology guaranteed the inclusion of academic publications related to the purpose of the study. The final corpus of 194 relevant research papers was subject to an in-depth thematic analysis process, as illustrated in Figure no. 2.

Figure no. 2. Relevance assessment process

Source: illustrated by authors in Microsoft Word, 2025

2.2 Keyword co-occurrence

The first step in constructing the author keyword co-occurrence map was standardising keywords to ensure consistency across the dataset. Singular forms were applied to selected words, such as reform, impact, response, lesson, expansion, cycle, transformation, deficit, transfer, strategy, income, tax reform, single earner, elite, household, wage, and interest rate, while preferences and consequences remained in their plural forms. This process eliminated inconsistencies caused by variations in singular and plural usage. Next, common keywords were grouped under a single term to consolidate similar concepts (e.g., tax reliefs, which included subcategories such as allowances, benefits, and incentives). Country names

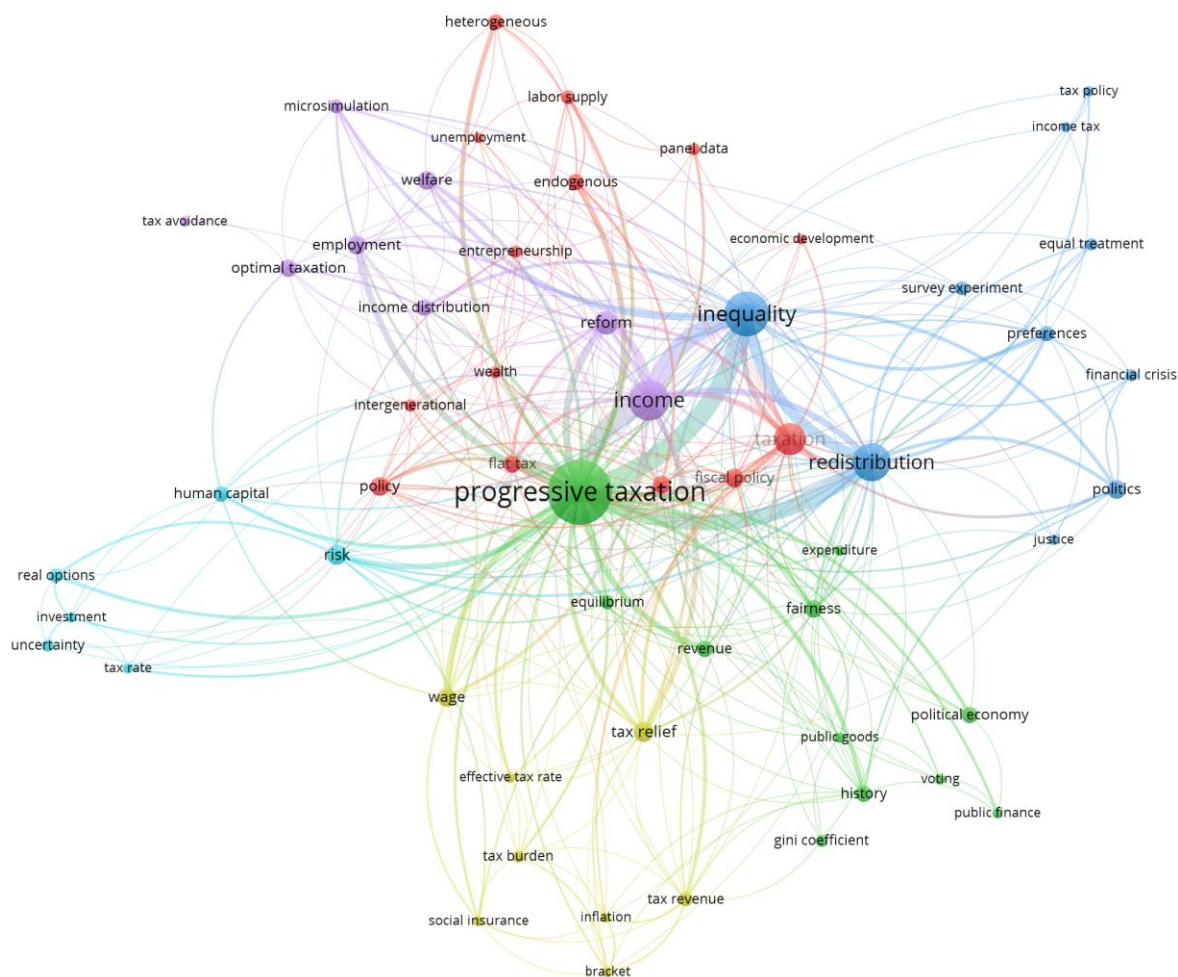
were removed from the keyword dataset. Any instance where "taxation" appeared alone was preserved, whereas instances of "taxation" followed by a specification (e.g., wage taxation) were split or removed to reduce redundancy.

Following the standardisation and refinement of keywords, the data was processed in VOSviewer to create a bibliometric-based co-occurrence map. The analysis was set to full counting, with a minimum occurrence threshold of three appearances applied to ensure that only recurring and relevant terms were included in the visualisation. Further, from the Analysis panel, the clustering algorithm was refined so that each cluster contained a minimum of four keywords.

As a result of this methodological approach, the analysis generated six distinct clusters, each representing a core thematic area within the literature on progressive taxation

in the EU (Figure no. 3). These clusters serve as the foundation for the subsequent discussion and synthesis of the research findings.

Figure no. 3. Keyword co-occurrence cluster

Source: data processed by authors in VOSViewer, 2025

1.3 Main topics of clusters

After generating the visual keyword co-occurrence map, the 57 keywords identified in the clusters were compiled into a structured table (Table no. 1). The table was sorted primarily by Total Link Strength, which reflects the degree of connection between terms, although occurrences were also recorded to indicate the frequency of each keyword. This structured approach allowed for a clear hierarchical representation of dominant themes within the dataset.

By analysing the keywords and the corresponding articles, six thematic clusters were identified: Cluster 1 (Red): Focuses on taxation policies and market dynamics. Cluster 2 (Green): Provides an in-depth analysis of progressive taxation and elements of public behaviour related to tax compliance and perception. Cluster 3 (Blue): Explores economic disparities and political implications. Cluster 4 (Yellow): Centers on tax relief and fiscal burden. Cluster 5 (Purple): Covers welfare state policies and income security. Cluster 6 (Cyan): Highlights taxation

challenges. These clusters provide a structured thematic framework, allowing for a comprehensive synthesis of progressive taxation research in the EU. The findings illustrate not only key areas of focus within the literature

but also emerging research gaps, which will be further explored in the discussion and conclusion sections.

Table no. 1. Clusters and main topics				
Cluster	Keywords	Occurrences	Total link strength	Main topic
Cluster 1 (Red)	taxation	25	65	Taxation policies and Market dynamics
	policy	9	27	
	flat tax	9	27	
	growth	8	23	
	fiscal policy	9	18	
	endogenous	7	18	
	labor supply	5	13	
	heterogeneous	6	12	
	intergenerational	4	11	
	entrepreneurship	4	11	
	wealth	4	7	
	panel data	4	7	
	economic development	3	7	
	unemployment	3	6	
Cluster 2 (Green)	progressive taxation	96	215	Progressive taxation and Public Behaviour
	fairness	8	26	
	revenue	7	24	
	history	7	20	
	equilibrium	5	19	
	expenditure	3	12	
	political economy	7	10	
	public goods	3	10	
	public finance	3	6	
	voting	3	6	
	gini coefficient	4	5	
Cluster 3 (Blue)	inequality	47	118	Economic Disparities and Politics
	redistribution	35	95	
	politics	9	21	
	preferences	6	22	
	survey experiment	5	12	
	equal treatment	4	8	
	financial crisis	4	9	
	justice	3	7	
	tax policy	3	6	
	income tax	3	4	
Cluster 4 (Yellow)	tax relief	10	36	Tax Relief and Fiscal Burden
	wage	9	30	
	tax revenue	5	21	
	tax burden	4	14	
	bracket	3	13	
	inflation	3	13	
	social insurance	3	13	
	effective tax rate	3	11	

Cluster	Keywords	Occurrences	Total link strength	Main topic
Cluster 5 (Purple)	income	39	112	Welfare and Income security
	reform	14	50	
	welfare	9	23	
	employment	9	21	
	microsimulation	5	19	
	optimal taxation	8	16	
	income distribution	7	14	
	tax avoidance	3	2	
Cluster 6 (Cyan)	risk	10	30	Taxation challenges
	human capital	6	18	
	investment	3	10	
	real options	5	11	
	tax rate	3	9	
	uncertainty	4	6	

Source: data processed by authors in Microsoft Excel, 2025

3. Results and Discussions

3.1 Cluster 1 – Taxation policies and Market dynamics

The first cluster presents articles that emphasise the effects of taxation policies across the EU. Alves and Coelho (2024) note that even if progressive taxation reduces inequality, it has mixed effects on growth across Europe. Focusing on economic development and growth, we found that papers discuss the effects of flat tax policies, in contrast to progressive ones. In countries with high corruption and weak legal systems, citizens support progressive taxation as a corrective measure. In contrast, richer post-socialist states favour it more than poorer ones, where flat taxes remain popular. Vlad and Brezeanu (2015) state that the flat tax failed to improve revenues or stability in post-communist EU countries, leading some even to abandon it. Studies revealed that, in Poland, a flat tax policy failed to reduce intergenerational income persistence, while in Italy, progressivity weakened income transmission at the top.

However, proportional taxation stabilises economies by eliminating endogenous cycles at high tax rates, while progressive taxation's impact depends on tax exemption levels, potentially creating instability (Koskela and Puhakka, 2006). In contrast to flat tax, progressive taxation can be justified as a means of distributing tax burdens based on uniform utility loss, balancing fairness and efficiency (Chambers and Moreno-Ternero, 2017). It

was also found that if the taxes are highly progressive, they can slow development by discouraging work and education (Widmalm, 2001).

Studies from this cluster proved that Bulgaria's economic growth would benefit more from progressive taxation, contradicting the assumption that flat taxes drive development. In Switzerland, switching to a flat tax lowered business formation and jobs, particularly for small firms, suggesting that some progression supports stability. The downside of flat taxes is that even if they simplify taxation, they increase inequality by shifting the burden onto lower earners, with no clear evidence they boost revenue or growth (Vörös, Kodenko and Komáromi, 2010). In post-communist Europe, high pre-tax inequality has not led to greater demand for redistribution, weakening political pressure for progressive taxation.

Thus, it was found that even if none of the two fiscal policies implicitly help economic development and don't drive growth *per se*, progressive taxation is preferred because it was shown to improve equality to some extent. Brumm *et al.* (2022) also add that progressive taxation may be a better alternative to deficit spending. Adding on, other papers focused on the environment and proved that even if mission-oriented innovation policies support growth and inequality reduction, they require progressive taxation to address climate change effectively.

Inside this cluster, the research found recent debates about theories of taxation. Orain (2010) shows that progressive taxation has long been linked to economic stability, fairness, and redistribution, but early theorists like Forbonnais and Gaslin argued that taxing luxury goods

and urban elites could reduce inequality, support agriculture, and stabilise the economy. Similarly, Turgot, Condorcet, and Morellet viewed progressive taxation as a way to align tax burdens with public spending needs, ensuring fairness. From a broader perspective, Corado and Solari (2010) showed that Wagner saw the state as an organic entity, responsible for redistributing wealth to maintain social cohesion and growth, influencing modern European tax policies. It was also shown that Keynesian theory supports progressive taxation as a stabilising tool, ensuring income levels remain steady during downturns, particularly in EU economies focused on social equity (Husman and Brezeanu, 2021). Manuscripts propose that a shift away from strictly positivist approaches in economic policy is necessary, as tax decisions inherently involve ethical considerations and interpersonal utility comparisons.

Regarding utility comparisons, progressive taxation focuses on labour supply, unemployment, and entrepreneurial issues as the most important market segments. Building on this assumption, various authors prove that progressive taxation affects work incentives differently across income groups. It was found that higher progressivity reduces overall labour supply, especially among high-income earners and married women taxed jointly, while low-income workers may work more due to lower marginal rates at the bottom. An additional risk that can influence the labour supply, besides progressive taxation. Authors proved that even if robotisation boosts economic growth, it widens wage inequality, especially between skilled and unskilled workers. Progressive taxation and monetary policy can reduce disparities altogether, but public investment in social capital and worker support programs are necessary. It was also pointed out that tax incentives do not always drive behaviour. In competitive environments, workers are less influenced by financial incentives, as the "joy of winning" plays a stronger role in labour supply decisions.

Long-term labour supply also varies on a temporal dimension, as Bengtsson, Holmlund and Waldenström (2016) prove that progressivity is lower over a lifetime than it appears annually. A *lifetime* involves individual decisions, but beyond those, progressive taxation impacts macroeconomic stability. It raises real wages but reduces employment and output, requiring long-term economic adjustments. In some cases, it can even increase volatility by amplifying self-fulfilling expectations.

Consequently, when it comes to unemployment, it was found that higher tax progressivity reduces it in Germany

(Boeters, 2013), but its effects vary across its regions. In European OECD countries, where tax burdens are highest, higher labour taxes increase unemployment (Zimčík, 2020). The impact also depends on tax structure, as higher payroll tax progressivity raises unemployment, while higher marginal income taxes lower it by moderating union wage claims and encouraging labour participation.

On the entrepreneurial side, progressive taxation reduces this activity at higher income levels by discouraging risk-taking, though its effects vary by country (Balioune-Lutz and Garello, 2013). While some policies increase the riskiness of after-tax income, affecting wealthy investors who dominate entrepreneurship, progressive taxation can also encourage self-employment by sharing income risks, as a safety net lost under a flat tax. A flatter tax schedule encourages self-employment, while progressive taxation increases risk but provides partial insurance.

"Working a lifetime" can contribute to wealth accumulation to some extent. However, wealth inequality is far more extreme than income inequality, with financial assets concentrated among the elite. Traditional inequality measures fail to capture polarization trends, requiring progressive taxation, financial regulation, and asset-building policies beyond simple redistribution (Fabiani, 2024).

Articles showed how in Germany, support for wealth taxes depends more on perceived fairness than income levels, with merit-based wealth seen as more legitimate. Meanwhile, middle-class wealth accumulation through housing and pensions has played a bigger role in reducing inequality than war or taxation, challenging traditional views on wealth distribution. In Italy, progressive taxation weakens intergenerational income persistence by reducing earnings inequality, particularly at the top, whereas Poland's quasi-flat tax has no such effect. Simulations confirm that lowering progressivity in Italy would increase intergenerational inequality.

Meanwhile, local governments must choose between reducing inequality (maximin policies) or preventing wealth clustering (utilitarian policies), as addressing both is impossible (Oddou, 2023). Progressive local taxation shapes income segregation, as wealthy households actively move to low-tax areas, while social factors and proximity to city centres further influence residential patterns. Fiscal decentralisation weakens progressivity, as wealthier households relocate to low-tax areas, reducing overall redistribution. It can be concluded that progressive

taxation alone is insufficient to ensure intergenerational equity, requiring additional policy measures.

3.2 Cluster 2 – Progressive Taxation and Public Behaviour

Cluster 2 (Green) presents a more in-depth image of progressive taxation as a modern-day concept accompanied by risks. Andersen and Dogonowski (2002) emphasise the automatic stabiliser role of progressive taxation, reducing macroeconomic volatility even when tax distortions exist. However, its role in economic stabilisation is limited, as income tax primarily stabilises through employment sensitivity to GDP, not tax rate progression. In economies with steep tax progressions, monetary policy must respond more aggressively to maintain stability. Studies add that while it dampens economic instabilities, it cannot fully eliminate fluctuations. Fluctuations are different from circumstances that ask for fiscal consolidation measures. In these cases, austerity or tax increases worsen recessions in high-inequality economies, highlighting the need for inequality-aware policies.

In Greece, austerity deepened regional inequalities, harming the North and West while Athens and the South remained more stable, increasing the risk of long-term economic divergence (Monastiriotes, 2011). Those situations drive people to regions or even countries where their disposable income can be optimised. This is just an instance that shows how globalisation has created a trade-off between tax progressivity and redistribution, leading to a "social democracy curse" where high-income individuals' mobility undermines progressive taxation. As migration costs decline, wealthy individuals relocate to lower-tax jurisdictions, making redistribution less effective and shifting the tax burden onto the middle class. This explains why inequality has risen despite increased public spending in many advanced economies, weakening the traditional social democratic model. Trade liberalisation exacerbates inequality, weakening public spending unless tariff revenues support government programs, or unskilled workers hold political power.

History is also a central concern among the Cluster 2 papers. More specifically, post-communist and post-war countries. In Germany, the support for redistribution varies. East Germans favour progressivity more than West Germans due to perceived inequality. Post-communist EU countries saw little benefit from flat taxes, leading some to

return to progressive systems for better fiscal balance (Vlad and Brezeanu, 2015). Countries affected by war destruction maintained lower tax progressivity to boost savings and investment, as seen in West Germany. Wartime inflation expanded tax bases, reducing progressivity while increasing redistribution.

Nowadays, authors have identified an actual challenge regarding political economies: the voting processes and everything it represents for a community. Progressive taxation is more politically viable when income distribution centres around the middle, as both the rich and the poor may oppose excessive tax burdens. Affluent left-wing voters resist tax cuts more than their low-income counterparts, suggesting the potential for a cross-class progressive coalition. Public support for taxing the rich depends more on their perceived fairness than on meritocratic factors like hard work.

The voting equilibria also influence the provision of public goods. This can lead to suboptimal growth in diverse societies, making certain policies unsuitable for direct democratic decisions (Borissov, Hanna and Lambrecht, 2019). Support for tax reductions often declines when people realise the trade-offs, such as reduced public spending or increased debt. If government spending benefits the wealthy, progressive taxation fails as a redistributive tool, making tax incidence alone an incomplete measure of fairness. In low-inequality societies, tax fairness is valued, fostering a progressive tax culture. In contrast, the elite in highly unequal societies favours regressive taxation unless external threats, like wars or revolutions, force higher public spending.

Lastly, this cluster showed a significant volume of research papers focusing on the statistical aspects of progressive taxation and related concerns. Arcarons and Calonge (2015) show that the Suits index is a strong measure of tax progressivity, but inflation-induced fiscal drag erodes progressivity over time. While the Gini coefficient is widely used to assess progressivity, data limitations can distort results, requiring corrections for small or skewed datasets. Alternative measures like the Kakwani and Suits indices provide more reliable assessments (David, 2019). Minimal equal sacrifice taxation can reduce inequality, but only under specific utility elasticity and concavity conditions (Moyes, 2003). Mathematical models confirm that progressive taxation aligns with both the benefit and ability-to-pay principles, challenging historical arguments for proportional taxation (Silvant, 2010).

3.3 Cluster 3 – Economic Disparities and Politics

The third cluster presents a more elaborate overview of the market inequalities and the role of redistribution. Overall, progressive taxation reduces income inequality, but broad-based progressivity is more effective than just raising top tax rates (Eydam and Qualo, 2024). However, taxation alone is not always enough, as additional conditions like consistency and revenue continuity must be met for redistribution to work. This is why social transfers significantly reduce inequality compared to taxation alone. Changes in tax policy and social transfer reductions have significantly contributed to rising inequality, even in countries with relatively low inequality levels by OECD standards.

Inequality and growth are impacted by fiscal policy, but not in the same way across different regions of the EU. In Eastern Europe, direct taxation and public spending boost growth, while in Western Europe, they tend to hinder it (Alves and Coelho, 2024). Studies also add that Stockholm's income inequality declined after 1920, driven by structural shifts and progressive taxation, with labour income becoming a key redistributive factor. Austerity measures worsen recessions in high-inequality economies, as income risk leads to more precautionary savings, reducing overall spending. Another issue seems to be the fact that modern poll taxes disproportionately harm small businesses and the self-employed, increasing financial distress and slowing economic recovery. It can be concluded that taxation corrects market failures, but balancing state intervention with market forces remains an ongoing challenge.

All these authors emphasise the role of redistribution in managing inequalities. However, some researchers have taken this role even further. This is why progressive taxation is optimal even without a redistributive goal, as wage inequality justifies higher taxes on skilled labour, whose work time is less. In the same light, Bucovetsky (2003) note that progressive taxation also supports efficient migration by redistributing productivity gains to non-migrants and low-skilled workers. Beyond its income redistribution role, progressive taxation enhances fairness and economic efficiency, ensuring that even low-productivity workers receive a fair share of the economic surplus.

In Slovenia and Croatia, for example, progressive tax structures reduce inequality and poverty, with Slovenia's

model being more redistributive and Croatia's model better at poverty reduction. Screpanti (2014) points out that redistribution is also a matter of freedom and fairness. Income constraints limit opportunities more than time constraints, making progressive taxation a tool for ensuring fair access to economic participation. However, it is never an unjust redistribution, but a logical way to share economic risks and benefits fairly. In contrast, it was argued that redistributive policies can also cause macroeconomic instability, requiring careful implementation. While higher tax progressivity lowers income inequality, it can increase wealth inequality by shifting labour toward more productive workers.

At this stage, it can be concluded that the economic trade-offs of progressivity remain complex—while it reduces inequality and funds public services, it can also weaken employment and capital accumulation when labour supply is elastic. Also, even if people support wage equality, they resist costly redistribution, showing that inequality aversion is shaped by context and self-interest. Additionally, it was shown that exposure to unfair voting systems reduces support for progressive taxation, challenging conventional redistribution theories. These findings suggest that one-size-fits-all progressivity rules are ineffective, as tax schedules should reflect societal inequality perceptions.

The reviewed articles continue to present redistribution strategies ranging from laissez-faire to full egalitarian models. Threshold-based redistribution offers a flexible and mathematically consistent way to reduce inequality while maintaining efficiency. Preferences for redistribution vary across countries, shaped by economic self-interest, social beliefs, and historical factors. Support for EU-wide fiscal integration is stronger in regions hit by multiple crises, with COVID-19 exposure being the strongest predictor of pro-redistribution attitudes.

In the Nordic countries, tax policy has shifted from Comprehensive Income Taxation—which taxes all income equally under progressive rates—toward Dual Income Taxation, where capital income is taxed at flat, lower rates while labour remains under progressive taxation (Ganghof, 2005). This shift has intensified income inequality, as capital income is increasingly concentrated among the wealthy, with Sweden being a partial exception. This is why, in general, beyond income redistribution, people value tax progressivity as an independent fairness principle, challenging traditional models that prioritize efficiency over equity.

As stated earlier, tax policy is not just an economic decision but a political struggle, shaped by party structure, electoral incentives, and coalition dynamics. In Spain and Austria, wealth taxes increased when left-wing factions gained power, whereas in Germany, the cautious SPD (social democratic party) blocked major tax changes. Elsässer, Fastenrath and Rehm (2023) point that crises create opportunities for redistributive policies, but their success depends on elite perceptions of electoral viability. Governments strategically adjust tax progressivity to influence voter behaviour—leftist incumbents sometimes favour flatter taxation, while right-wing incumbents may increase progressivity to gain electoral support. Parliamentary debates in Spain framed progressivity as proportional rather than redistributive, contributing to the country's resistance to fiscal reform.

Political ideology influences tax preferences, with highly knowledgeable voters prioritising values over financial self-interest—sometimes leading the wealthy to support progressive taxation for the greater good (Stiers *et al.*, 2022). Fair taxation stabilises political systems by preventing economic exclusion, reducing misinformation-driven alliances, and reinforcing democratic agreements. Taxation also intersects with defence policy, as leftist governments rearm faster than conservatives, leveraging progressive taxation and economic controls to fund military expansion. Poor tax policy adjustments have directly reduced progressivity, and better management of deductions and thresholds could have counteracted rising inequality.

The authors have gone further and analysed how financial crises influenced progressive taxation. The 2008 financial crisis increased public support for progressive taxation by strengthening fairness concerns, particularly in countries that experienced severe economic downturns, as demonstrated through survey experiments. Țibulcă (2022) concludes that tax policy reforms are essential to prevent revenue volatility in future crises and ensure fiscal stability across the EU. Finally, financial crises are fuelled by rising inequality, but progressive taxation and social policies in Scandinavia and Europe could help reduce financial instability.

3.4 Cluster 4 – Tax relief and Fiscal burden

Cluster 4 (Yellow) seems to concentrate more on the way progressive taxation is felt by the taxpayer. Many authors point to its effect on wages, as progressive taxation is shown to reduce wage inequality by compressing pre-tax

wages and discouraging skill accumulation (Guvenen, Kuruscu and Ozkan, 2014). Even without redistribution as a goal, taxing skilled labour at a higher rate is justified due to natural wage inequality. However, its impact on inequality varies—if high earners significantly cut their working hours, progressivity may lose its redistributive effect, and in some cases, proportional taxation could lead to similar post-tax income equality.

The wage effects of progressive taxation also depend on the labour market structure. In unionised settings, it moderates wages for middle-income workers but raises wages for high-income earners in competitive markets (Lockwood, Sløk and Tranaes, 2000). In the Visegrad Four, GDP growth and taxation strongly influence average wages, while minimum wages are largely political decisions (Meixnerová and Krajňák, 2020). Traditional tax progressivity measures may exaggerate the role of taxation while underestimating the impact of benefits in reducing inequality, requiring a more flexible redistribution.

A more elaborate analysis shows that, from the point of view of households and individuals, two main dimensions shape the fiscal burden: tax reliefs (incentives, allowances, benefits) and inflation. Household tax systems can mitigate inequality while preserving financial stability by combining progressive taxation on household income and financial profit taxes. In the Czech Republic, even with a flat tax rate, deductions maintained progressivity *de facto*, benefiting lower earners more than the previous system. Housing-related tax reliefs are often regressive, as wealthier households benefit disproportionately from mortgage tax relief, while low-income groups rely on housing benefits.

About the tax burden, it was shown that shifting it away from labour and onto capital or high-income earners can create a double dividend—reducing pollution while increasing social welfare. However, it is largely accepted that progressive taxation enhances redistribution at the cost of higher tax burdens, while flat taxes improve take-home pay but widen inequality. Effective tax-benefit systems, combining tax progressivity and generous social transfers, are key to reducing income inequality.

The second pillar is the inflation. Without automatic inflation adjustments, tax burdens rise significantly even at low inflation, pushing low-income earners into higher brackets and reducing progressivity. Countries with inflation-indexed tax systems (Netherlands, UK) avoid these distortions. Nam and Zeiner (2015) add that bracket

creep further increases tax burdens on middle-income earners, reinforcing inequality unless tax systems adjust for inflation. Inflation is mostly felt through consumption. Consumption taxes like VAT are regressive, disproportionately impacting lower-income individuals and worsening inequality. Hauck and Wallossek (2024) propose something very interesting to combat another reason why low-earners feel a bigger tax burden than intended: in many countries, including Germany, employees avoid filing tax returns due to automatic withholding, but over-withholding leads to excess tax payments for low earners. Automatic refunds or pre-filled tax returns could improve fairness and efficiency. These automatic refunds, along with counter-inflation mechanisms, could make the low and middle-income earners feel a milder fiscal burden, the real one, that is foreseen by the governments.

3.5 Cluster 5 – Welfare and Income Security

Cluster 5 (Purple) presents a detailed image of how progressivity influences employment as a phenomenon, how reforms shape people's income and how tax avoidance erodes the state's revenue. Progressive taxation affects job creation differently depending on tax levels and market conditions. Progressivity can boost employment when initial tax rates are low, but when tax burdens are already high, it may reduce worker effort and productivity, leading to fewer jobs (Schöb and Koskela, 2009).

In Denmark, lowering tax progressivity increased wages for blue-collar workers but reduced their employment, while white-collar employment remained stable, suggesting union influence can balance out labour market effects. In some cases, progressive taxation can support employment by reducing wage pressures, but excessive tax burdens may slow productivity growth and investment, ultimately harming job creation. Optimal taxation should follow a U-shaped progressivity pattern, with higher taxes for young and old workers and lower rates for the middle-aged to balance incentives and equity. In Germany, increasing tax progressivity lowered the labour supply but resulted in an equal income distribution.

It is known that progressive taxation reduced unemployment in Germany, but Boeters (2013) argue that it offers minimal welfare gains, averaging just two euros per person per month. Social welfare programs play a crucial role in mitigating economic shocks, as tax progressivity alone is insufficient without social transfers.

In strong welfare states, public acceptance of progressive taxation is higher because trust in redistribution is greater. In Europe, regressive VAT-based taxation funds larger welfare states, explaining why tax progressivity and welfare state size are inversely correlated.

Several studies highlight the limitations of proportional taxation and advocate for progressive tax reforms to improve equity and economic stability. Ledić, Rubil and Urban (2023) show that in Croatia, the personal income tax and the social insurance contributions are always progressive. At the same time, VAT and excises are only progressive under particular fairness views, highlighting the subjective nature of tax equity. In Romania, weak redistribution policies contribute to deep economic disparities, making progressive taxation a necessary reform (Georgescu, Cazacu and Cojocaru, 2020). Italy also gains from progressive income tax reforms, which could mitigate inequality's negative impact on consumption and growth. Hungary's flat tax reform reduced progressivity, benefiting high earners while increasing the burden on low-income, childless workers.

Additionally, revenue-neutral tax reforms can be designed to maximise employment without reducing government revenues, offering policymakers a framework for balancing growth and fairness. In Ukraine, reintroducing progressive taxation could increase revenues and reduce pension deficits. The 2021 Czech tax reform increased tax progressivity and eliminated income tax for minimum-wage earners but at the cost of reduced state revenues.

Some reforms aimed at fairness have been diluted or ineffective. In Poland, business lobbying and media pressure weakened the redistributive impact of the 2022 tax reform, favouring high-income, self-employed individuals. In Romania, fiscal incentives from 2013-2019 failed to generate sustainable growth, instead causing macroeconomic imbalances, higher imports, and weak corporate capitalisation. Despite the EU accession boosting economic potential, weak governance and poor EU fund absorption have hindered Romania's ability to reduce inequality. Reforming tax systems requires balancing fairness with economic efficiency. This is why Croatia's hybrid personal income tax system needs restructuring to improve fairness while maintaining competitiveness, mainly by adjusting tax brackets and non-taxable income levels.

Fair taxation seems to be challenged by many factors. Even when progressive taxation exists, other policies can undermine its impact. Sweden's tax system became

increasingly regressive over time as VAT and payroll taxes offset income tax progressivity, shifting the tax burden onto lower-income groups. Similarly, Hungary's 2012 tax reform introduced a flat personal income tax to enhance wage competitiveness but kept a high, nearly flat VAT, disproportionately affecting low-income households. In Germany, tax reforms reduced progressivity, boosting income growth and inequality, with redistribution depending on social preferences.

Rising inequality is primarily driven by tax avoidance and capital income shifts, rather than productivity differences. Mass-marketed tax avoidance schemes increasingly benefit middle-income taxpayers, further eroding progressive taxation. While progressive taxation enhances redistribution and increases revenue, excessive progressivity can encourage tax avoidance, requiring a balanced approach for fiscal stability. In the EU-28, corporate income tax plays a progressive role in reducing inequality, but its effectiveness is undermined by globalisation and corporate tax avoidance. At the highest income levels, progressive taxation becomes unsustainable due to subadditive avoidance costs and international fiscal competition. Wealthy individuals engage in tax avoidance and risk shifting, reducing progressivity's impact. Since avoidance costs do not scale with income, optimal top-tier taxation cannot remain progressive. Furthermore, international tax competition drives the wealthy to migrate to low-tax jurisdictions, reinforcing a cycle of tax regressivity.

3.6 Cluster 6 – Taxation challenges

The last cluster consists of studies that emphasise the challenges of taxation, other than tax avoidance itself. Progressive taxation affects corporate decisions in mixed ways. It distorts liquidation choices but can either delay or accelerate investment depending on exemptions and volatility (Alvarez and Koskela, 2008). Higher taxes may sometimes encourage investment due to flexibility premiums or favourable loss offset rules. While it stabilizes the economy, progressive taxation does not prevent business cycles and may reduce private investment despite boosting public capital. Excessive tax progressivity discourages entrepreneurship and distorts firm structures. In these cases, firms adjust to tax increases by reducing hiring. In Bulgaria, a progressive capital tax would add complexity without major benefits.

Education and investments are seen as challenges that can impact fiscal policies. Progressive taxation can reduce

human capital investment by lowering post-education income while keeping costs unchanged, discouraging immediate enrollment. Lower tax progressivity can enhance educational investment, while education subsidies help offset, but not eliminate, taxation's negative effects. Progressive tax systems and education subsidies are interdependent, requiring coordinated policy adjustments. Optimal tax policy should balance labour taxation with education spending to maintain efficiency. Progressive taxes discourage education investment by increasing post-graduation tax burdens, whereas a flat tax with deductible education costs remains neutral (Jacobs, 2007). Fiscal policies should adjust taxation levels to avoid suppressing skill accumulation, ensuring long-term economic growth. Poverty awareness increases high-income support for education spending, suggesting that redistribution efforts can be politically sensitive.

Tax morale is mainly derived from inequality perception. Doerrenberg and Peichl (2013) show that public support for progressive taxation is influenced by inequality aversion, with many individuals willing to sacrifice personal income for a fairer system. Moreover, countries with higher tax morale experience lower tax evasion, reinforcing that progressivity enhances compliance. People often misperceive their income status—those who realise they are poorer than expected tend to support progressive taxation, while the wealthy rarely adjust their tax preferences. While low-income groups generally favour progressivity, many high-income earners also support it, influenced by beliefs about effort, economic success, democracy, and social mobility. These findings challenge the assumption that tax preferences are driven purely by self-interest.

Another risk in implementing a one-fits-all progressive solution is the growing rate of tax evasion and the growing cost of enforcement. Stronger tax enforcement improves compliance without significantly increasing tax avoidance. Moreover, enforcement efforts are often less effective than regulatory interventions, which could offer a more sustainable solution. In high-evasion economies, progressive taxation is less effective at reducing inequality because wealthier taxpayers evade more, lowering their tax burden. Increased enforcement can mitigate this issue, but policymakers must account for evasion when designing tax policies.

Conclusions

Based on the reviewed manuscripts, we can now better understand the overall picture of the scholarly discourse on European progressive taxation, which topics get the most attention and which seek further research efforts. The findings highlight the main areas that researchers focus on which emerged from the analysis of the previous six clusters.

This study aimed to answer the following questions: *What are the dominant themes in EU progressive taxation research? and What are the key areas that require further exploration?*

The dominant themes that emerged from the cluster analysis are as follows: the role of progressive taxation in supporting economic growth; the search for new methods of calculation and forecasting to produce more accurate statistical results; the examination of both traditional and modern fiscal theories in today's economic contexts; the comparison between progressive and flat tax systems, especially in countries that have experienced both models; the impact of progressive taxation on labor and entrepreneurship; its role in reducing inequality, particularly wealth-based and intergenerational wealth accumulation; the influence of politics and public behavior on progressive tax policies; the historical and ideological legacies of communist regimes and how these continue to shape tax policies in some European countries; economic disparities and proven methods to reduce them; the emergence of modern redistribution policies and optimal combinations of tax relief and inflation control to ease the fiscal burden; the role of taxation in ensuring income security and general welfare; and finally, a close look at past, current, and future tax reforms, along with key challenges such as tax avoidance, evasion, globalization, migration, education, and other risks.

After carefully analysing all clusters and their component articles, it becomes clear that the scholarly discourse of the past 24 years increasingly highlights the limitations of progressive taxation in itself. While progressive tax rates were once considered sufficient, the rapid evolution of society, alongside globalisation, migration, and the growing sophistication of tax avoidance and evasion strategies, has made progressive taxation nearly as ineffective as proportional systems in many cases. As a result, scholars and policymakers are looking for new theories and practices that not only show statistical

efficiency but also adapt to the emerging fiscal challenges of our time.

The key areas that require further research derive from the main topics identified. However, certain areas of interest stand out more clearly, where active steps can be taken to improve fiscal policies and reduce inequality. As a result, there is a growing expectation for active state intervention rather than a laissez-faire approach. Both political leadership and effective administrative structures must play a role in shaping public opinion toward a more engaged, responsible form of tax contribution. Beyond behavioural aspects, states must design complementary fiscal policies that accompany progressive taxation—protecting low- and middle-income earners, actively supporting education through incentives, and reducing the bureaucratic burden in tax systems.

It has become evident that neither progressive nor flat tax systems alone can lead to sustainable economic growth, as their intended effects are increasingly challenged by new and complex risks that were virtually absent in the past.

A particularly important conclusion is drawn by Hauck and Wallossek (2024), who highlight the value of pre-filled tax returns, especially for low-income and wage earners. This approach not only reduces bureaucracy but also helps individuals retain more disposable income by the end of the fiscal year. Our conclusion is that, as logically derived from the analysis, this kind of automatic tax refund, when combined with anti-inflation measures, could significantly lighten the perceived fiscal burden for low- and middle-income groups, who usually choose not to fill tax returns and actively lose money. Hesami, Jenkins and Jenkins (2024) conducted a systematic literature review on this subject. This automatic refund system, especially when supported by inflation-mitigating policies, can help low and middle earners feel less financial pressure from taxation.

Finally, including in the corpus the studies that compare other countries' tax policies with those of the EU—even when they contain only minimal references to EU member states—was particularly relevant for several reasons. This should not be viewed as a limitation of the study, but rather as a strength. First, these articles offered valuable external perspectives, allowing researchers to identify patterns, contrasts, and transferable insights. The fact that authors still aimed to draw conclusions from such limited comparisons suggests a high level of academic interest in understanding the EU's position within a global context. The frequent focus on the United States and OECD

countries highlights their role as benchmarks or points of reference, especially when discussing tax efficiency, equity, or reform potential. Secondly, this was important regarding the perceived authority and relevance of EU tax policies. In many cases, European fiscal models are treated as benchmarks, even if imperfect, suggesting that their structure and evolution remain highly influential in global tax discourse.

This reinforces the conclusion that, while diverse and sometimes inconsistent, EU policies continue to shape international debates on progressive taxation, redistribution, and equity—further validating their inclusion in broader analytical frameworks.

In summary, new ideas are being explored that challenge traditional views on how progressive taxation works. This comes as communities grow more diverse and complex. It has become clear that neither progressive nor proportional taxation alone leads to economic growth. While a progressive tax does reduce inequality more effectively than a flat tax, both systems need to be supported by additional policies to truly impact development. The focus is shifting toward fairness, with growing efforts to find new ways to rebuild equity in modern societies. In this context, transatlantic and OECD comparisons show that EU tax policies, despite their imperfections, continue to serve as a global point of reference.

Although this study offers an integrated perspective on the scientific literature regarding progressive taxation in the European Union—combining bibliometric analysis with an in-depth qualitative evaluation of the relevant articles—several limitations must be noted.

Firstly, the bibliometric analysis was based exclusively on the keywords extracted from the utilised database, which means that the study relies on how authors have indexed their work. As a result, certain relevant articles may have been omitted from the selection if they did not include the targeted keywords, even if they addressed essential topics related to progressive taxation. Secondly, the co-occurrence analysis of keywords highlights only thematic proximity, not the depth or quality of the arguments. This may lead to a limited interpretation of the relationships between concepts. Although this method was complemented with a detailed qualitative analysis of the article's content, the inherent subjectivity of qualitative reading cannot be entirely excluded, particularly regarding conceptual interpretation. Lastly, the study did not include additional empirical validation (e.g., through quantitative analysis of fiscal data or expert interviews), which limits the conclusions' direct applicability to public policy. Consequently, the findings remain predominantly conceptual and analytical, providing a solid basis for future research.

Bibliography

1. Alvarez, L.H.R. and Koskela, E. (2008) 'Progressive Taxation, Tax Exemption, and Irreversible Investment under Uncertainty', *Journal of Public Economic Theory*, 10(1), pp. 149–169. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9779.2008.00356.x>.
2. Alves, J. and Coelho, J. (2024) 'Two-way relationship between inequality and growth within the fiscal policy channel: an empirical assessment for European countries', *Journal of Economic Studies*, 51(8), pp. 1629–1646. Available at: <https://doi.org/10.1108/JES-09-2023-0479>.
3. Andersen, T.M. and Dogonowski, R.R. (2002) 'Social Insurance and the Public Budget', *Economica*, 69(275), pp. 415–432. Available at: <https://doi.org/10.1111/1468-0335.00291>.
4. Arcarons, J. and Calonge, S. (2015) 'Inference tests for tax progressivity and income redistribution: the Suits approach', *The Journal of Economic Inequality*, 13(2), pp. 207–223. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10888-014-9280-0>.
5. Balasoiu, N., Chifu, I. and Oancea, M. (2023) 'Impact of Direct Taxation on Economic Growth: Empirical Evidence Based on Panel Data Regression Analysis at the Level of Eu Countries', *Sustainability*, 15(9), p. 7146. Available at: <https://doi.org/10.3390/su15097146>.
6. Balamoune-Lutz, M. and Garelo, P. (2014) 'Tax structure and entrepreneurship', *Small Business*

- Economics*, 42(1), pp. 165–190. Available at: <https://doi.org/10.1007/s11187-013-9469-9>.
7. Boeters, S. (2013) 'Optimal Tax Progressivity in Unionised Labour Markets: Simulation Results for Germany', *Computational Economics*, 41(4), pp. 447–474. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10614-012-9330-2>.
 8. Borissov, K., Hanna, J. and Lambrecht, S. (2019) 'Public goods, voting, and growth', *Journal of Public Economic Theory*, 21(6), pp. 1221–1265. Available at: <https://doi.org/10.1111/jpet.12404>.
 9. Brumm, J. et al. (2022) 'Are deficits free?', *Journal of Public Economics*, 208, p. 104627. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2022.104627>.
 10. Bucovetsky, S. (2003) 'Efficient migration and redistribution', *Journal of Public Economics*, 87(11), pp. 2459–2474. Available at: [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(02\)00049-X](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(02)00049-X).
 11. Cantante, F. (2020) 'Four profiles of inequality and tax redistribution in Europe', *Humanities and Social Sciences Communications*, 7(1), p. 33. Available at: <https://doi.org/10.1057/s41599-020-0514-4>.
 12. Chambers, C.P. and Moreno-Ternero, J.D. (2017) 'Taxation and poverty', *Social Choice and Welfare*, 48(1), pp. 153–175. Available at: <https://doi.org/10.1007/s00355-015-0905-4>.
 13. Corado, D. and Solari, S. (2010) 'Natural law as inspiration to Adolph Wagner's theory of public intervention', *The European Journal of the History of Economic Thought*, 17(4), pp. 865–879. Available at: <https://doi.org/10.1080/09672567.2010.511871>.
 14. David, P. (2019) 'Optimization of Gini Coefficient Affected by Imperfect Input Data', *European Journal of Business Science and Technology*, 5(1), pp. 21–29. Available at: <https://doi.org/10.11118/ejobsat.v5i1.160>.
 15. Doerrenberg, P. and Peichl, A. (2013) 'Progressive taxation and tax morale', *Public Choice*, 155(3–4), pp. 293–316. Available at: <https://doi.org/10.1007/s11127-011-9848-1>.
 16. Działo, J. (2015) 'Tax Competition Or Tax Coordination? What Is Better For The European Union?', *Comparative Economic Research*, *Central and Eastern Europe*, 18(2), pp. 37–55. Available at: <https://doi.org/10.1515/cer-2015-0011>.
 17. Elsässer, L., Fastenrath, F. and Rehm, M. (2023) 'Making the rich pay? Social democracy and wealth taxation in Europe in the aftermath of the great financial crisis', *European Political Science Review*, 15(2), pp. 194–213. Available at: <https://doi.org/10.1017/S1755773922000510>.
 18. Eydam, U. and Qualo, H. (2024) 'Income inequality and taxes – an empirical assessment', *Applied Economics Letters*, 31(18), pp. 1828–1835. Available at: <https://doi.org/10.1080/13504851.2023.2208328>.
 19. Fabiani, M. (2024) 'Wealth polarization in western countries', *Structural Change and Economic Dynamics*, 71, pp. 557–567. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2024.09.004>.
 20. Ganghof, S. (2005) 'Globalization, Tax Reform Ideals and Social Policy Financing', *Global Social Policy*, 5(1), pp. 77–95. Available at: <https://doi.org/10.1177/1468018105050121>.
 21. Georgescu, F., Cazacu, A.-M. and Cojocaru, A.-M. (2020) 'Weak Redistribution Dampens Economic Growth and Causes Strong Social Tensions', *Romanian Journal of Economic Forecasting*, Institute for Economic Forecasting, (4), pp. 154–169.
 22. Guvenen, F., Kuruscu, B. and Ozkan, S. (2014) 'Taxation of Human Capital and Wage Inequality: A Cross-Country Analysis', *The Review of Economic Studies*, 81(2), pp. 818–850. Available at: <https://doi.org/10.1093/restud/rdt042>.
 23. Hauck, T. and Wallossek, L. (2024) 'Optional (non-)filing and effective taxation', *Journal of Public Economics*, 238, p. 105187. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2024.105187>.
 24. Hesami, S., Jenkins, H. and Jenkins, G.P. (2024) 'Digital Transformation of Tax Administration and Compliance: A Systematic Literature Review on E-Invoicing and Prefilled Returns', *Digital Government: Research and Practice*, 5(3), pp. 1–20. Available at: <https://doi.org/10.1145/3643687>.
 25. Jacobs, B. (2007) 'Real options and human capital investment', *Labour Economics*, 14(6), pp.

- 913–925. Available at:
<https://doi.org/10.1016/j.labeco.2007.06.008>.
26. Jourard, I., Pisu, M. and Bloch, D. (2012) Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part 3. Income Redistribution via Taxes and Transfers Across OECD Countries. 926. Paris: *OECD Publishing*. Available at:
<https://doi.org/10.1787/5k9h296b1zjf-en>.
27. Koskela, E. and Puhakka, M. (2006) 'Indeterminacy and Stabilization of Endogenous Cycles with Balanced-Budget Distortionary Taxation', *FinanzArchiv*, 62(2), p. 149. Available at:
<https://doi.org/10.1628/001522106X120631>.
28. Ledić, M., Rubil, I. and Urban, I. (2023) 'Tax progressivity and social welfare with a continuum of inequality views', *International Tax and Public Finance*, 30(5), pp. 1266–1296. Available at:
<https://doi.org/10.1007/s10797-022-09752-y>.
29. Lockwood, B., Sløk, T. and Tranaes, T. (2000) 'Progressive Taxation and Wage Setting: Some Evidence for Denmark', *The Scandinavian Journal of Economics*, 102(4), pp. 707–723. Available at:
<https://doi.org/10.1111/1467-9442.00222>.
30. Meixnerová, L. and Krajňák, M. (2020) 'Macroeconomic Time Series Affecting the Minimum and Average Wages of V4 Countries', *E+M Ekonomie a Management*, 23(4), pp. 4–22. Available at:
<https://doi.org/10.15240/tul/001/2020-4-001>.
31. Monastiriotes, V. (2011) 'Making geographical sense of the Greek austerity measures: compositional effects and long-run implications', *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 4(3), pp. 323–337. Available at:
<https://doi.org/10.1093/cjres/rsr026>.
32. Moyes, P. (2003) 'Redistributive effects of minimal equal sacrifice taxation', *Journal of Economic Theory*, 108(1), pp. 111–140. Available at:
[https://doi.org/10.1016/S0022-0531\(02\)00016-9](https://doi.org/10.1016/S0022-0531(02)00016-9).
33. Nam, C.W. and Zeiner, C. (2015) 'Effects of Bracket Creep and Tax Reform on Average Personal Income Tax Burden in Germany', *SSRN Electronic Journal* [Preprint]. Available at:
<https://doi.org/10.2139/ssrn.2706509>.
34. Oddou, R. (2023) 'Inequalities and segregation: can welfarist local governments struggle against both simultaneously?', *Review of Economic Design*, 27(4), pp. 849–866. Available at:
<https://doi.org/10.1007/s10058-023-00326-w>.
35. Orain, A. (2010) 'Progressive indirect taxation and social justice in eighteenth-century France: Forbonnais and Gaslin's fiscal system', *The European Journal of the History of Economic Thought*, 17(4), pp. 659–685. Available at:
<https://doi.org/10.1080/09672567.2010.501108>.
36. Schöb, R. and Koskela, E. (2009) 'Is Tax Progression Good for Employment? Efficiency Wages and the Role of the Prereform Tax Structure', *FinanzArchiv*, 65(1), p. 51. Available at:
<https://doi.org/10.1628/001522109X444206>.
37. Screpanti, E. (2014) 'Progressive Taxation and the Distribution of Freedom', *Review of Political Economy*, 26(4), pp. 618–627. Available at:
<https://doi.org/10.1080/09538259.2014.954345>.
38. Silvant, C. (2010) 'Gustave Fauveau's contribution to fiscal theory', *The European Journal of the History of Economic Thought*, 17(4), pp. 813–835. Available at:
<https://doi.org/10.1080/09672567.2010.500738>.
39. Stiers, D. et al. (2022) 'Support for progressive taxation: self-interest (rightly understood), ideology, and political sophistication', *Journal of European Public Policy*, 29(4), pp. 550–567. Available at:
<https://doi.org/10.1080/13501763.2020.1866054>.
40. Țibulcă, I.-L. (2022) 'The impact of the COVID-19 pandemic on tax revenues in the EU', *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 35(1), pp. 2442–2459. Available at:
<https://doi.org/10.1080/1331677X.2021.1954967>.
41. Tjan, J.S. (2024) 'The Role of Tax Systems in Reducing Income Inequality: A Literature Review', *Advances in Taxation Research*, 2(1). Available at:
<https://doi.org/10.60079/atr.v2i1.290>.
42. Vlad, C. and Brezeanu, P. (2015) 'European Taxation – Between Flat And Progressive Tax', *Strategica*, p. 528.
43. Vörös, G., Kodenko, J. and Komáromi, K. (2010) 'Flat rate personal income tax', *Public Finance*

- Quarterly, Corvinus University of Budapest, vol. 55(2), pp. 357-374.
44. Vržina, S. and Luković, S. (2023) 'Taxes and income inequality in the European Union: A quantile regression approach', *Ekonomika preduzeća*, 71(5–6), pp. 325–342. Available at: <https://doi.org/10.5937/EKOPRE2306325V>.
45. Widmalm, F. (2001) 'Tax Structure and Growth: Are Some Taxes Better Than Others?', *Public Choice*, 107(3/4), pp. 199–219. Available at: <https://doi.org/10.1023/A:1010340017288>.
46. Zimčík, P. (2020) 'Tax Wedge in Labour Market', *International Scientific Conference Economic And Social Policy: Economic and Social Challenges for European Economy*, pp. 583-593.

Tax Compliance and Sanctions in the Field of Transfer Pricing. Romania's Position in the European Context

*Renata FULOP, Ph. D. Student,
Faculty of Economics and Business Administration,
Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania,
e-mail: renata.fulop@econ.ubbcluj.ro,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5307-554X>*

Abstract

Sanctions for non-compliance with the arm's length principle represent a key instrument for ensuring tax compliance in intra-group transactions. In the European Union, where tax regulations are influenced by OECD guidelines and domestic legislation, national approaches to sanction enforcement vary significantly. These differences can impact the strategies of multinational companies and the overall level of tax compliance. This study provides a quantitative analysis of the regulations and sanctions imposed by EU countries for breaches of the arm's length principle, examining the severity, frequency, and impact of these measures. The aim is to identify regional trends and factors influencing the strictness of regulations, offering a foundation for understanding the fiscal behavior of European tax authorities.

Key words: transfer price; related party transactions; tax compliance; European context;

JEL Classification: H26, H32, F23

To cite this article:

Fulop, R. (2025), Tax Compliance and Sanctions in the Field of Transfer Pricing. Romania's Position in the European Context, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.608-616, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/019

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/019>

Received: 17.04.2025

Revised: 9.05.2025

Accepted: 12.07.2025

1. Introduction

The reduction of tax liabilities through profit shifting, a practice adopted by multinational enterprises (MNEs), has become a top priority for international tax policy following the global financial crisis (Mooij & Liu, 2018). This issue has gained increased attention due to the G20/OECD initiative on Base Erosion and Profit Shifting (BEPS). Through this phenomenon, MNEs can shift profits from high-tax jurisdictions to low-tax jurisdictions, thereby minimizing their global tax obligations. Numerous empirical studies have confirmed the scope and frequency of this practice. For instance, research has shown that affiliated entities of MNEs in Germany paid, on average, 27% less in taxes than comparable locally owned German companies (Finke, 2013). These findings highlight the direct effects of tax planning strategies on national tax revenues.

One well-known method through which MNEs shift profits is the manipulation of transfer prices (TP), which are the prices set for transactions between affiliated parties. These TPs are necessary to determine the allocation of profits among the subsidiaries of a corporate group. Tax laws require that these prices be set in accordance with the arm's length principle (ALP), meaning they should reflect the prices that independent entities would use in comparable transactions. Despite the formal imposition of ALP compliance, its effectiveness largely depends on the rigor of tax authorities - both in terms of enforcement mechanisms and the extent to which they accept the documentation prepared by MNEs to justify their pricing decisions (Lohse et al., 2012).

The transfer pricing documentation (TPD) has been introduced into the legislation of each country, becoming a key tool for documenting and justifying compliance with the ALP. Its purpose is to provide tax authorities with a detailed view of intra-group transactions, including their economic structure, pricing methodology, and the comparability analysis used to demonstrate ALP adherence (OECD, 2022). Therefore, the existence of a well-prepared TPD serves as a safeguard for companies in the event of potential tax audits. Over time, however, TP legislation has evolved significantly, especially following the BEPS initiative. Countries have begun adopting increasingly strict documentation requirements for intra-group transactions and have implemented dispute resolution mechanisms such as Advance Pricing

Agreements (APAs) and Mutual Agreement Procedures (MAPs).

APAs and MAPs are fundamental instruments within international tax regulations, contributing to the reduction of tax uncertainty and the promotion of compliance in intra-group transactions. Avi-Yonah (2016) argues that APAs provide clarity and predictability for MNEs, while Hines (2014) highlights the role of MAPs in preventing double taxation through cross-border cooperation between tax administrations. However, these mechanisms have been criticized for their lengthy resolution periods – approximately 30 months, according to the OECD (2022) – and the high costs involved, which may discourage smaller taxpayers. Nonetheless, the 40% increase in cases registered with the OECD between 2015 and 2021 (PwC, 2021) underscores the growing importance of these instruments in an increasingly complex global tax environment.

2. Literature review

Over the past decade, the international taxation of TP has undergone significant changes. Eden (2001) identifies three main factors that have driven these developments. First, although national tax systems have remained domestic, MNEs have become increasingly globalized, taking advantage of integrated opportunities across various jurisdictions. Second, the rapid pace of globalization has facilitated TP manipulation, prompting governments to introduce stricter regulations to protect their tax bases. Third, disparities among international tax rules have created challenges for MNEs, which must comply with multiple requirements simultaneously, amid increasingly severe penalties for non-compliance. These changes have significantly influenced the European legal framework, prompting the European Union to implement measures aimed at harmonizing national TP regulations. By adopting the ALP as a common standard, member states have been encouraged to reduce tax discrepancies between jurisdictions and to strengthen the protection of their tax bases. These initiatives support both the prevention of profit shifting to low-tax jurisdictions and the alignment with OECD guidelines, thereby contributing to the development of a fairer and more transparent fiscal environment across Europe (Chan et al., 2004).

As the complexity of international transactions has increased, the academic literature has emphasized the importance of the ALP as a central element in preventing

TP manipulation. Cristea and Nguyen (2016) argue that MNEs tend to adjust TP according to the tax regimes of different jurisdictions, reducing the taxable base in high-tax countries while maximizing profits in low-tax ones.

Lohse and Riedel (2013) examine the effectiveness of TP documentation regulations across Europe, concluding that the varying compliance measures among countries directly impact the protection of the tax base. Their findings suggest that regulatory harmonization at the EU level could significantly reduce compliance costs and the risk of tax disputes. Another notable contribution is the study by De Mooij and Liu (2018), which explores the impact of globalization on tax policy. The authors highlight that, in the context of new technologies and increasingly integrated capital flows, European countries must collaborate to avoid harmful tax competition.

According to the EY Tax Risk and Controversy Survey 2021, 79% of companies anticipate a substantial increase in the number and intensity of tax audits over the next two years. In this context, TP is identified as the main area of tax risk, with 53% of respondents expecting greater focus from tax authorities on cross-border issues (EY, 2021).

3. Methodology

The applied research method follows a quantitative-descriptive approach, aiming to analyze the legislation of each European Union Member State and identify the amount of sanctions imposed, with a focus on the strictness of regulations regarding the documentation of transactions between related parties. This analysis seeks to highlight legislative discrepancies and their impact on tax compliance in the context of TP.

The data used in this analysis were collected through a systematic process, based on diverse and credible sources designed to provide a detailed and relevant overview of TP regulations in the European Union. A central source was the country profiles published by the OECD in 2022/2023, which offered comprehensive information on each country's regulations, including applicable sanctions and compliance requirements. These well-structured and reliable data proved particularly useful for countries where language barriers limited direct access to the legislation. Additional information was obtained from national tax authority websites, European Commission reports, and specialized tax databases. Cross-referencing these sources ensured the accuracy and consistency of the information. The collected data were then categorized

and analyzed to identify patterns, variations, and trends related to the severity of sanctions and the strictness of documentation requirements across Member States.

For a more detailed perspective, national tax codes were analyzed, allowing for the clear identification of applicable sanctions, whether related to the failure to submit the TP documentation file, errors, or incomplete documentation. This effort was complemented by the use of professional guidelines issued by leading companies from the Big Four group, such as Deloitte, PwC, KPMG, and EY. These sources provided additional insights into the practical application of the regulations, supplementing the legislative analysis with aspects of real-world implementation.

By combining these sources, the analysis was able to capture not only the specificities of each country but also general trends and existing discrepancies among national regulations. This approach enabled a deeper understanding of how sanctions are structured and applied, thereby contributing to the identification of areas where legislative harmonization could bring significant benefits.

4. European legislation. An analysis of the level of stringency and compliance

Starting from the premise that the OECD Guidelines (2022) represent a global consensus on TP, the following analysis explores the regulatory landscape across EU Member States. The aim is to assess where Romania stands in comparison to other EU countries in terms of documentation requirements and sanctions imposed for non-compliance.

A study conducted by EY Romania (2023) reveals that 52.9% of responding companies were subject to tax audits related to TP, and 33.3% of those experienced TP adjustments as a result. These figures highlight the importance of complying with applicable regulations and the need for thorough documentation to avoid sanctions.

This article focused on evaluating the sanctions imposed for non-compliance across EU Member States, with the objective of identifying the countries with the most stringent national regulations. The study compared criteria such as deadlines for submitting documentation, the severity of financial penalties, and the flexibility of

retroactive adjustment mechanisms, highlighting both the convergences and divergences among national regulatory frameworks.

With regard to sanctions, Member States apply various penalties for failure to submit the TP documentation file, for incorrect or incomplete submissions, as well as for delays. These sanctions range from fixed fines to

percentage-based penalties calculated on the additional tax assessed. **Table no. 1** presents the sanctioning regimes across EU Member States, divided into two main categories: penalties for non-submission of the file and specific penalties for incorrect or incomplete documentation.

Table no. 1. Sanctions applicable for non-compliance with transfer pricing regulations in European Union		
Country	Penalties for non-submission of the transfer pricing documentation file	Special sanctions
Austria	Up to 5.000 EUR	25.000 EUR - 50.000 EUR
Belgium	1.250 EUR - 25.000 EUR	10% - 200%
Bulgaria	767 EUR - 2.600 EUR + 0,5% interest/transaction	100.000 BGN - 200.000 BGN (51.000 EUR - 102.000 EUR)
Cyprus	500 EUR	500 EUR - 20.000 EUR
Croatia	0	20.000 HRK - 500.000 HRK (2.650 EUR - 66.200 EUR)
Czech Republic	0	Up to CZK 1,500,000 (approx. EUR 61,000)
Denmark	0	250.000 DKK (approx. 33.500 EUR)/year
Estonia	0	0,06% (payment delay)
Finland	0	25.000 EUR
France	10.000 EUR + 0,5% interest/transaction	10.000 EUR - 100.000 EUR
Germany	Up to 10.000 EUR	5% - 10% or min. 5.000 EUR
Greece	500 EUR - 10.000 EUR	5% - 10%
Hungary	0	2.000.000 HUF - 20.000.000 HUF (49.000 EUR - 490.000 EUR)
Ireland	4.000 EUR - 25.000 EUR	100 EUR - 2.535 EUR/day
Italy	10.000 EUR - 50.000 EUR	100% - 200%
Latvia	1% interest/transaction	<100.000 EUR
Lithuania	0	1.820 EUR - 6.000 EUR
Luxembourg	0	25% - 50%
Malta	0	Information not identified in the available sources
Netherlands	Up to 5.278 EUR	870.000 EUR + 8% interest/adjustment
Poland	0	1.000.000 PLN (214.130 EUR)
Portugal	500 EUR - 10.000 EUR	375 EUR - 22.500 EUR + 5%/day of delay
Romania	700 EUR - 3.500 EUR	0,01% - 0,08% interest/day of delay
Slovakia	60 EUR - 3.000 EUR	20% /year
Slovenia	1.200 EUR - 30.000 EUR	30% - 45% + 0,0274%/day
Spain	1.000 EUR - 10.000 EUR	15%
Sweden	0	40%

Notes: 0= the country's legislation does not mention any special sanctions

Source: own processing, based on OECD Country Profiles – 2022/2023

The analysis presented in **Table 1** reveals significant diversity in the way EU Member States apply sanctions for non-compliance with TP regulations. It is observed that countries with higher penalties, such as Italy (up to EUR

50,000) or the Netherlands (up to EUR 870,000 for special sanctions), promote preventive behavior among taxpayers, encouraging thorough and timely preparation of TP documentation. In contrast, lower penalties, such as

those in Romania (EUR 700 – 3,500), may pose higher non-compliance risks, particularly for SMEs. Greater convergence in sanction regulations is necessary to ensure a fair, consistent, and predictable tax framework that supports both taxpayer compliance and cooperation among national tax administrations.

The lack of a harmonized approach to TP within the EU has been emphasized by the European Commission, which has proposed a draft Directive aimed at establishing common TP rules at the EU level. According to KPMG (2023), this initiative seeks to reduce tax disputes and cases of double taxation, as well as to lower compliance costs for companies. Although a common directive could address many of the current issues, its implementation is not without challenges. Each Member State has its own economic and fiscal specificities, and the transposition of a European directive into national legislation may face resistance. Moreover, differences in administrative capacity and available resources could affect the uniform application of the new regulations.

5. APA and MAP – a comparative analysis across countries

Minimizing taxes is one of the most common objectives of MNEs. To ensure a fair TP system in each jurisdiction, an international standard is required. The OECD has promoted the ALP as the central theme in its TP guidelines. When governments adopt the ALP into their national legislation, they allow tax authorities to adjust a company's taxable income within their jurisdiction if they can prove that the ALP has not been respected.

Given that the OECD Guidelines represent a global consensus on TP, the following analysis explores the regulatory framework in the Member States of the European Union. The objective is to assess where Romania stands in comparison with other EU countries in terms of the strictness of documentation requirements and the sanctions applied for non-compliance. The data used in this analysis were manually collected from the official website of the European Commission, providing a factual and up-to-date basis for the comparisons made.

The questions considered relevant in analyzing the level of strictness are as follows:

- A. Does the country's domestic legislation require taxpayers to prepare specific transfer pricing documentation?**
- B. Is there a deadline for submitting the transfer pricing file?**
- C. Can the deadline be extended?**
- D. Does the legislation allow for collaboration with tax authorities through APAs and MAPs?**

The comparative **Table no. 2** presents the state of TP regulations in various European countries, showing the degree of alignment with OECD guidelines and the specific mechanisms applied in each jurisdiction. All the countries included have implemented a formal TP regime (indicated by "1" in column A), which demonstrates a general commitment to international standards.

Regarding the deadline for submitting documentation (column B), there are significant variations. For example, Romania allows a period of 30 or 60 days, depending on the type of request, similar to Germany or Ireland. However, other countries such as Hungary (3 days) or Poland (7 days) impose much stricter deadlines, which may increase pressure on taxpayers. On the opposite end, countries like Denmark, Estonia, and Finland offer extended deadlines of up to 60 days. It can be observed that countries such as Bulgaria and Croatia are at the top of the list where documentation must be available upon request from the tax authorities or during a tax audit. Romania ranks at the bottom, with a possible extension of 30 days, meaning that in the event of a tax inspection, taxpayers have a maximum of 90 days to submit the file.

Retroactive adjustments (column C) are allowed only under specific conditions in Romania, marked with "1". This indicates a certain degree of flexibility in the application of regulations, but also the need for additional justification. Other countries, such as Bulgaria and Malta, do not allow such adjustments at all, while states like Italy or Slovakia apply rules similar to those in Romania, specifying particular conditions.

Dispute resolution mechanisms (column D) include advance procedures such as APAs and MAPs, both of which are available in Romania. These mechanisms are used to prevent double taxation and facilitate cross-border compliance. Most European countries have implemented these mechanisms, highlighting their importance in managing transactions between related parties.

Table no. 2. Transfer pricing obligations and procedures in European Union Member States				
Country	A	B	C	D
Austria	1	30	0	APA and MAP
Belgium	1	30	1*	APA and MAP
Bulgaria	1	0*	0	MAP
Croatia	1	0*	0	APA and MAP
Cyprus	1	60	0	APA
Czech Republic	1	30	0	APA and MAP
Denmark	1	60	0	APA and MAP
Estonia	1	60	0	MAP
Finland	1	60	0	APA and MAP
France	1	30	0	APA and MAP
Germany	1	30/60	0	APA and MAP
Greece	1	30	0	APA and MAP
Hungary	1	3	0	APA and MAP
Ireland	1	28/60	0	APA and MAP
Italy	1	10	1**	APA and MAP
Latvia	1	30	0	APA and MAP
Lithuania	1	30	0	APA and MAP
Luxembourg	1	28	0	APA and MAP
Malta	1	0*	0	APA and MAP
Netherlands	1	30	1*	APA and MAP
Poland	1	7	0	APA and MAP
Portugal	1	10	0	APA and MAP
Romania	1	30/60	1**	APA and MAP
Slovakia	1	15	1***	APA and MAP
Slovenia	1	30	0	APA and MAP
Spain	1	10	0	APA and MAP
Sweden	1	30	0	APA and MAP

Abbreviations: MAP = Mutual Agreement Procedures, APA = Advance Pricing Agreement

1 = yes, 1* = extension period not specified, 1** = extension period is 30 days, 1*** = extension period is 1–2 weeks, 0 = no, 0* = must be available upon request from the tax authority.

Source: own processing, based on OECD Country Profiles

In conclusion, we can state that, from the perspective of submitting the file upon request by the tax authorities, it is advisable for the TPD to be prepared in advance. With a few exceptions, it can be said that the legislation of EU countries tends toward convergence – something that cannot be said in the case of sanctions. Romania aligns with European and international standards, having

regulations that facilitate compliance and offer solutions for tax disputes. However, differences among European countries – such as documentation deadlines or the possibility of retroactive adjustments – highlight the challenges of achieving full and uniform coordination at the EU level.

APAs and MAPs are essential solutions for managing and preventing double taxation in international transactions. APAs provide companies with tax predictability by establishing the TP method in advance of the transactions, thereby reducing the risk of disputes with tax authorities and encouraging investment. MAPs, on the other hand, resolve conflicts between jurisdictions

regarding tax adjustments, eliminating double taxation and ensuring fair treatment for taxpayers (Becker et al., 2014).

Table no. 3 summarizes the number of cases initiated, closed, and pending in 2023, reflecting the capacity of tax authorities to manage and resolve complex cross-border transactions.

Table no. 3. MAP and APA in the European Union in 2023								
Country	No. of MAP cases initiated (2023)	No. of MAP cases closed (2023)	No. of MAP cases at year-end	Average MAP resolution time (months)	No. of APA requests processed (2023)	No. of APA cases closed (2023)	No. of APA cases at year-end	Average APA completion time (months)
Austria	82	116	243	28.86	6	1	29	20
Belgium	462	422	887	22.47	17	7	51	17.19
Bulgaria	12	7	21	27.36	0	0	0	0
Cyprus	7	6	20	30.63	0	0	0	0
Croatia	0	0	0	0	0	0	0	0
Czech Republic	24	31	60	45.98	3	3	15	29
Denmark	91	90	206	21.01	15	19	39	23.29
Estonia	8	5	14	10.38	0	0	0	0
Finland	45	29	152	21.41	18	2	51	33.24
France	397	490	980	38.50	42	16	159	44
Germany	656	752	1332	25.16	82	46	375	44.5
Greece	14	5	65	10.47	0	0	12	n.a
Hungary	12	4	35	17.26	1	0	14	n.a
Ireland	85	53	177	17.27	16	1	68	71.97
Italy	350	405	874	30	68	39	244	41.91
Latvia	7	2	21	10.43	0	0	0	0
Lithuania	26	5	33	16.55	0	1	0	20
Luxembourg	157	134	251	24.81	7	1	51	21
Malta	4	1	23	2.69	3	0	7	n.a
Netherlands	318	361	494	18.50	39	36	110	34
Poland	57	65	192	42.93	11	14	59	48
Portugal	56	94	139	32.82	5	0	16	n.a
Romania	1	7	66	6.76	12	6	28	40.53
Slovakia	7	14	62	35.92	1	1	8	68.12
Slovenia	8	2	42	45	0	0	3	n.a
Spain	273	258	912	29.84	30	19	74	52
Sweden	114	126	316	30.04	14	21	83	38.86

Source: own processing, based on OECD – MAP and APA Statistics

These data highlight both differences between jurisdictions and regional trends. For example, Germany and France report the highest number of MAP and APA cases processed, indicating a high volume of intra-group transactions. In contrast, countries such as Romania or Bulgaria manage significantly fewer cases, suggesting

either lower levels of international economic activity or differing levels of resources allocated to this area.

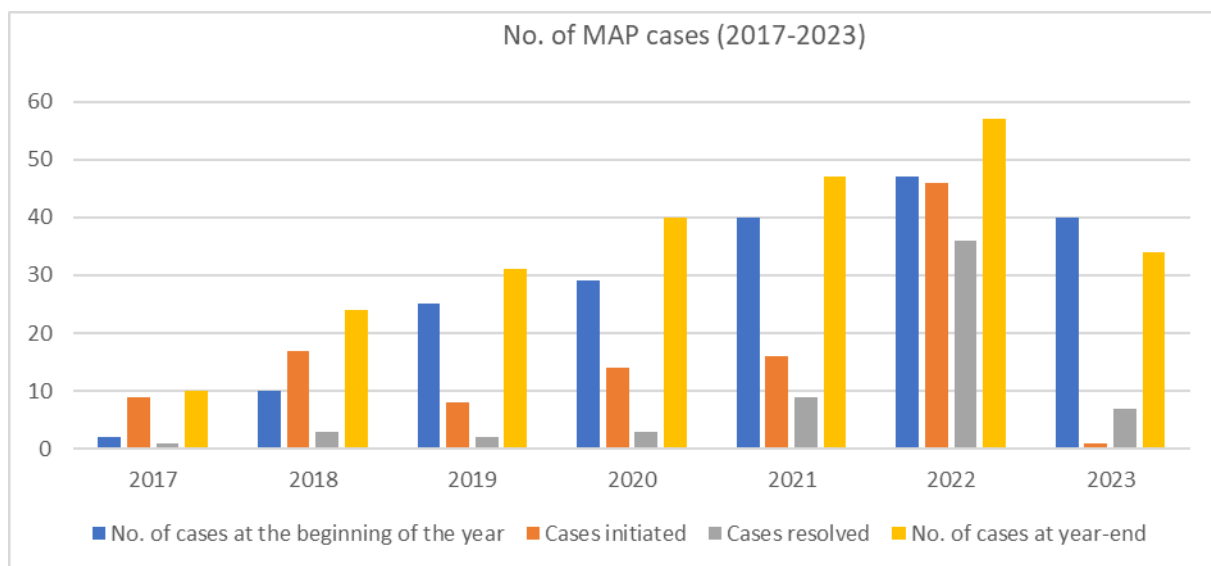
Table no. 3 also emphasizes the challenges related to the average duration of case resolution. While countries such as Malta or Estonia complete MAP cases in a relatively short time, other jurisdictions – such as the Czech

Republic of Poland – report much longer timeframes, which may indicate increased procedural complexity.

To better understand Romania's position in the context of MAP mechanisms, we analyzed the evolution of these procedures over time (2017-2023), using data manually extracted from OECD-published statistics (MAP Statistics). This analysis enables the identification of

specific trends and challenges related to the application of TP regulations and the use of international mechanisms to avoid double taxation. **Chart no. 1** presents data on the number of cases initiated, closed, and those remaining open at the end of each year, providing a clear perspective on the Romanian tax authorities' capacity to manage and resolve these complex transactions.

Chart no. 1. Evolution of MAP Cases in Romania (2017-2023)

Source: own processing based on OECD – MAP Statistics – Romania

The increased use of MAP between 2017 and 2022 reflects a rise in international economic activity and greater taxpayer awareness of the benefits of this mechanism for avoiding double taxation, which has led to a gradual increase in the number of cases initiated. However, the sharp decline in new cases in 2023 raises questions about possible legislative changes, improved taxpayer compliance, or operational limitations within the tax authorities. At the same time, the consistently high number of unresolved cases at the end of each year suggests ongoing pressure on the authorities, who must manage both new cases and those already in progress, which may impact the duration of the resolution process.

5. Conclusions

The results obtained from the analysis provide a clear and detailed overview of the diversity of transfer pricing

regulations within the European Union. Although the arm's length principle and OECD guidelines offer a unified reference framework, their actual implementation varies considerably among Member States. These differences are reflected in the level of sanctions imposed for non-compliance, the strictness of compliance deadlines, and the flexibility of administrative procedures.

Romania, although formally aligned with European standards, applies lower financial penalties compared to other countries (EUR 700–3,500 versus up to EUR 870,000 in the Netherlands) and allows extended deadlines for submitting the transfer pricing file, which may lead to a lower level of compliance, particularly among small and medium-sized enterprises. This leniency can undermine the effectiveness of tax audits and encourages a reactive rather than preventive approach.

The article argues that the implementation of a unified directive at the European Union level is a necessary

condition for reducing disputes, avoiding double taxation, and lowering compliance costs. However, the harmonization process is complicated by structural and administrative differences among Member States, as well as by unequal institutional capacities.

The comparative analysis of Mutual Agreement Procedures and Advance Pricing Agreements highlights significant differences in usage and effectiveness. Romania ranks at the bottom within the EU, with only one MAP case initiated in 2023 and a modest number of APA requests processed (12), in stark contrast to Germany (656 MAP, 82 APA) or Italy (350 MAP, 68 APA). Although the average resolution time for MAP in Romania is short (6.76 months), the average completion time for APA is among the longest (40.53 months), raising questions about the country's capacity and prioritization of these mechanisms.

These results underscore the need for enhanced fiscal coordination and investment in national institutional capacity to ensure a fair, coherent, and competitive tax

framework. Better use of preventive mechanisms such as APA, and corrective tools like MAP, could strengthen taxpayer confidence and encourage proactive tax behavior within the Romanian business environment.

6. Future research directions

Future research in this field could further explore the complex dynamics of transfer pricing practices, particularly in the context of evolving regulatory landscapes and technological advancements. As business operations become increasingly globalized and digital transactions proliferate, it becomes ever more necessary to examine the implications of digitalization on transfer pricing strategies and compliance frameworks. Additionally, investigating the role of emerging technologies – such as blockchain and artificial intelligence – in facilitating or disrupting transfer pricing practices could offer valuable insights into future trends and challenges in this domain.

References

1. Avi-Yonah, R. S., & Xu, H. (2016). Evaluating BEPS: A reconsideration of the benefits principle and proposal for UN oversight. *Harvard Business Law Review*, 6, 185–238.
2. Becker, J., Davies, R. B., & Jakobs, G. (2014). The economics of advance pricing agreements (CESifo Working Paper No. 5079). Munich: CESifo Group.
3. Chan, K. H., Lo, A. W. Y., & Mo, P. L. L. (2004). The Impact of Firm Characteristics on Book-Tax Conformity: An Empirical Study of Listed Companies in China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 13(2), 91–103.
4. Cristea, A. D., & Nguyen, D. X. (2016). Transfer pricing by multinational firms: New evidence from foreign firm ownerships. *American Economic Journal: Economic Policy*, 8(3), 170–202.
5. Eden, L. (2001). Taxes, Transfer Pricing, and the Multinational Enterprise. În A. Rugman & T. Brewer (Eds.), *The Oxford Handbook of International Business* (pp. 591–619). Oxford University Press.
6. Finke, K. (2013). Tax Avoidance of German Multinationals and Implications for Tax Revenue. ZEW – Centre for European Economic Research.
7. Hines, J. R. (2014). How serious is the problem of base erosion and profit shifting? *Canadian Tax Journal*, 62(2), 443–453.
8. Lohse, T., & Riedel, N. (2013). Do Transfer Pricing Laws Limit International Income Shifting? Evidence from European Multinationals. *CESifo Working Paper Series No. 4404*.
9. Lohse, T., Riedel, N. i Spengel, C. (2012), The Increasing Importance of Transfer Pricing Regulations – a Worldwide Overview, Working paper-Oxford University Centre for Business Taxation Said Business School, pp. 7
10. Mooij, R. A., & Liu, L. (2018). At a cost: The real effects of transfer pricing regulations. *IMF Economic Review*, 66(2), 361–387.
11. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE). (2022). Transfer pricing guidelines for multinational enterprises and tax administrations. Paris: *OECD Publishing*

Multi-dimensional Conceptual Approaches to Risk in Statutory Audit

Andrada-Mihaela STOICA, PH. D. Student,
Bucharest University of Economic Studies, Romania,
e-mail: stoicaandrada17@stud.ase.ro

Abstract

Given the rapid advancement of technology, the growing interconnection of global economies, and the evolving challenges faced by contemporary independent auditors, the topic of audit risk has gained increasing attention and significance. From this perspective, the objective of the present research is to identify and analyze, from a multidimensional standpoint, the conceptual approaches to risks in statutory audit. By conducting a bibliometric analysis of articles published in the Scopus database between 1987 and 2024, the study identifies the main research directions in the specialized literature, the frequency and relevance of the topics addressed, as well as the authors and works with significant impact. The results highlight the growing interest in audit risks and their critical importance in the context of financial reporting. Considering both the role of risk in the audit process and its influence on the auditor's opinion, this study makes a substantial contribution to the existing body of literature. Furthermore, the dynamic nature of the current economic environment underscores the continued need for research focused on audit-related risks.

Key words: statutory audit; audit risk; academic literature; bibliometric analysis; Scopus;

JEL Classification: M42, M48

To cite this article:

Stoica, A.-M. (2025), Multidimensional Conceptual Approaches to Risk in Statutory Audit, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.617-635, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/020

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/020>

Received: 5.05.2025

Revised: 8.05.2025

Accepted: 15.07.2025

Introduction

Audit risk research is a vital component of the audit process, serving as a fundamental mechanism for assessing and managing the risks that organizations face in their operations. This research aims to provide a comprehensive overview of the subject, integrating general explanations and conceptual clarifications with the analysis of relevant phenomena and significant scholarly studies. In addition, the study includes a rigorous bibliometric analysis, focused on identifying and examining research on audit risks selected from an accredited scientific database.

Auditing, as a professional practice, is closely intertwined with the concept of risk. In this context, risk refers to the potential occurrence of events that may negatively impact an organization's ability to achieve its objectives. Auditors – tasked with examining financial statements and ensuring their accuracy and reliability – must possess a thorough understanding of the real risks present within the entities they audit. Consequently, risk analysis has emerged as a specialized discipline within auditing, focused on identifying, assessing and addressing vulnerabilities that could affect an entity's financial health, operational efficiency and overall sustainability.

A critical analysis of audit risk involves a comprehensive examination of various facets inherent in the auditing process. This includes an in-depth evaluation of the methods and techniques employed by auditors to assess risk, the effectiveness of the risk management strategies implemented by organizations, but also the impact of identified risks on financial reporting and decision-making. It also explores the auditor's role in providing assurance regarding the adequacy and effectiveness of internal controls designed to mitigate risks. Furthermore, the analysis considers the evolution of the regulatory framework governing risk management practices and its influence on auditing standards and procedures.

The field of audit risk is characterized by dynamic developments and diverse approaches that influence both practice and outcomes. These include globalization, technological advancements, the increasing complexity of the business environment, regulatory reforms and the growing interconnectedness of financial markets. In this context, auditors face numerous challenges, such as identifying emerging risks, evaluating the sufficiency of risk-related information and integrating data analytics and

artificial intelligence into the audit processes to enhance risk assessment capabilities.

Research conducted to date has significantly contributed to understanding audit risk and its implications for stakeholders. Over time, studies have addressed a range of topics, from the effectiveness of risk assessment methodologies to the influence of audit committees on risk management. Empirical research has also underscored the relationship between risk disclosures in financial statements and organizational performance, offering valuable insights for practitioners, regulators and decision-makers. Nonetheless, several aspects remain underexplored, highlighting the need for continued research to strengthen both the theoretical foundations and methodological approaches within the domain of audit risk.

The literature reflects a wide range of perspectives and approaches to audit risk. For instance, Martinov-Bennie (1998) and Dobler (2003) highlight the challenges and limitations of current auditing practices, with Dobler placing particular emphasis on regulatory concerns. Peters (1989) and Allen (2006) explore the process of inherent risk assessment, with Allen even advocating for its reconsideration. Meanwhile, Schultz (2010) and Khwaja (2011) focus on the integration of business risk into the audit process – Khwaja through the lens of risk-based tax audits and Schultz by emphasizing the value of a strategic, systems-based approach. Lastly, Steele (1995) and Vitalis (2012) examine how business risk and auditing intersect, offering broader insights into the evolving nature of the field.

The main aim of this paper is to explore the conceptual approaches to identifying risks in the audit of economic entities, using bibliometric analysis to review literature indexed in the Scopus database from 1987 to 2024. Through this analysis, the study seeks to highlight the main research trends in audit-related risks, the most frequently discussed topics, the journals most receptive to these issues and the authors who have made significant contributions to advancing this area of study.

This research builds on existing work in the field of audit risk, offering a more in-depth understanding of key concepts in today's dynamic context. It also serves as a foundation for future investigations into how audit risks affect financial reporting and decision-making.

The paper is structured as follows: the first section presents a review of the relevant literature; the second

outlines the research methodology. The third section discusses the findings and provides a detailed analysis. Finally, the last section includes the conclusions, highlights the study's limitations and suggests directions for future research.

Audit Risks in Light of the International Standards on Auditing (ISAs)

Audit risk can be briefly defined as the risk that the auditor assumes when issuing an erroneous opinion on the audited financial statements. The identification and effective assessment of the risk factors that characterize the three components of audit risk – inherent risk, control risk and detection risk – directly contributes to rigorous audit planning.

Out of the need to determine a relationship between the main components of risk, the Accounting Principles and Auditing Standards proposed in 1988 a mathematical model, still well-known to contemporary auditors (Arens & Loebbecke, 2003):

$$\text{Audit Risk} = \text{Inherent Risk} \times \text{Control Risk} \times \text{Non-Detection Risk}.$$

In practice, it is recommended that the audit risk acceptance threshold not exceed 5%. Considering that the level of assurance (LoA) is inversely proportional to audit risk, the assurance level should therefore exceed 95% (ICAS & CAFR, 2019). Collecting a large volume of audit evidence, assigning the engagement to competent and experienced professionals and thoroughly monitoring the audit team's activities are among the key factors that can reduce audit risk.

Inherent risk represents the vulnerability of financial statements to material misstatements, even in the absence of internal control deficiencies. This risk depends on factors such as the nature of the entity's activities and the complexity of its economic operations. According to the existing literature, inherent risk refers to the susceptibility that a transaction class or account balance contains material misstatements – either individually or in combination with other balances or transactions – assuming that no related internal controls are in place (IAASB, 2018: ISA 200).

Control risk arises when internal control mechanisms fail to prevent or detect material misstatements in the financial statements. An ineffective internal control system can expose the entity to accounting errors and even fraud. It is

important to note that the internal audit function plays a crucial role in enhancing the effectiveness of corporate governance and management processes, particularly in managing internal control risk. The financial auditor may obtain information from the internal audit department regarding risks of material misstatement due to error or fraud (ISA 610).

Detection risk refers to the possibility that the auditor may fail to identify material misstatements during the audit process. This risk can be influenced by the use of inappropriate audit procedures or by the auditor's lack of experience.

In addition to the risks mentioned above, an essential aspect of the audit process is the **risk of fraud**. Fraud poses a major threat to the integrity of the audit, typically involving the intentional manipulation of financial information.

Review of the specialized literature

Financial auditing plays a key role in ensuring the transparency and accuracy of accounting information. However, the audit process involves risks that can affect the objectivity and quality of financial reporting. This article examines the main types of audit risks, the factors that influence them and the methods by which they can be effectively mitigated.

Although the profession of auditing, in its current form, was not known in early historical periods, similar practices can be traced back to Antiquity. Archaeological discoveries from ancient Babylon and Egypt attest to the use of supporting documents for commercial transactions, thus enabling an early form of verification and accounting record-keeping (Bogdan, 2005).

As trade developed, the need to monitor transactions became increasingly urgent, prompting a shift from rudimentary methods to much more systematic and complex approaches. Advancements in the field of accounting and financial oversight facilitated the management of economic activities but also created opportunities for fraud and manipulation aimed at gaining unjustified advantages. In response, state authorities implemented control mechanisms designed to oversee the use and flow of financial resources.

Over time, these mechanisms have diversified and improved, laying the foundation for advanced financial control techniques applied to assets, liabilities, equity,

expenses and revenues. Auditors, as independent experts representing the interests of shareholders, are responsible for ensuring the accuracy and compliance of financial statements prepared by management – thus assuming a particularly significant responsibility (Rodgers et al., 2019). Today, audit reports provide more detailed information to stakeholders compared to earlier formats.

Risk auditing involves identifying potential risks, analyzing their likelihood and impact, developing control measures to mitigate them and monitoring the effectiveness of these measures over time (Arens et al., 2017). This process includes both risks associated with financial reporting and those related to the operational aspects of organizations (Fleming, 2014).

A particularly important component is the identification of risks, which are reflected in audit reports as Key Audit Matters (KAMs) (Grosu, Robu & Istrate, 2020). Risk assessment, a fundamental element of modern audit practices, continues to evolve to address the dynamic nature of organizational risks. According to Arens et al. (2017), it is a structured process aimed at analyzing and managing the risks inherent in an organization's activities, with the goal of ensuring the achievement of strategic objectives and the protection of assets and resources. This definition highlights the proactive nature of risk auditing, emphasizing the importance of identifying, assessing and mitigating risks before they escalate into major threats.

Risk assessment holds a special place in the audit process due to its critical importance. One of the most debated challenges auditors face during engagements is audit risk. According to the specialized literature, the auditor's primary concern should be the proper assessment of audit risk. To evaluate the extent to which a company's financial statements fairly reflect its financial position and performance, the auditor must gather sufficient appropriate evidence to support the formation of an opinion. Effective management of the audit process requires an accurate assessment of audit risk, as this is an essential step in determining the methods, techniques, nature and extent of the procedures to be applied. "This approach begins in the early stages of planning, immediately after obtaining an understanding of the client and evaluating the internal control system" (Horomnea, 2014).

In the literature, the decision to accept and retain clients is considered a key aspect of the risk management process within audit firms. Johnstone (2000) proposes a

conceptual model in which client acceptance is viewed as a dual process, involving both risk assessment and adaptation to those risks. Auditors evaluate factors such as financial viability and the quality of internal controls to estimate the likelihood that the audit firm might incur losses, whether through reduced engagement profitability or through future litigation. The model outlines three risk response strategies: selecting clients based on their risk profile, assessing the potential loss to the firm, and – at least theoretically – implementing proactive measures such as fee adjustments or changes to audit planning. However, empirical research suggests that audit partners, in practice, tend to favor risk avoidance over proactive adaptation.

This trend is confirmed by further research conducted by Johnstone and Bedard (2004), which examine client acceptance and continuance decisions in a large audit firm, providing clear evidence of systematic risk-avoidance behavior. The results show that the firm actively rejects clients deemed riskier and accepts new clients with lower risk profiles, leading to an increasingly conservative portfolio. Risk differences are more pronounced between retained and rejected clients than between retained and newly accepted ones.

The study also highlights that audit-related risk factors – such as the risk of material misstatement or control risk – play a more critical role than financial factors in client portfolio decisions. Interestingly, after controlling for risk and other client characteristics, audit fees do not significantly influence acceptance or retention decisions. This evidence suggests that audit firms adopt a conservative approach, largely oriented toward risk avoidance, both at the individual level (i.e., audit partners) and at the institutional level (i.e., portfolio strategies), reflecting an organizational culture marked by strong risk aversion (Johnstone, 2000; Johnstone & Bedard, 2004).

The risks identified during the audit primarily serve as the basis for directing the auditor's efforts toward those areas where potential misstatements could distort the true and fair view of the financial statements. In essence, acceptable audit risk reflects the extent to which the auditor is willing to accept the possibility of material misstatements in the financial statements, even after issuing an unqualified audit opinion. Given the inherent limitations of any audit process, a certain level of risk is inevitable. However, the auditor must keep this risk as low as possible to ensure that the level of assurance provided by the audit opinion remains high. This objective can be

achieved through accurate identification of risk factors and by focusing audit procedures on areas with the highest likelihood of errors or fraud (Grosu & Mihalciuc, 2021).

It is generally accepted that as external users place greater reliance on audited financial statements, auditors should accept a lower level of audit risk. This implies that when the entity's going concern status is uncertain and management's competence and integrity are questionable, auditors must provide a higher level of assurance by reducing acceptable audit risk (Muñoz-Izquierdo, 2019).

According to the theoretical framework, several studies have explored the relationship between audit fees and subsequent financial statement restatements in the post-Sarbanes-Oxley (SOX) era, considering the substantial changes the Act imposed on audit practice. After evaluating internal control quality, research has shown a negative correlation between abnormal audit fees and the likelihood of subsequent restatements (Blankley, A.I., Hurtt, D.N., & MacGregor, J.E., 2012). This finding contradicts earlier studies, which reported a positive association between audit fees and future financial adjustments (Hoitash, R., Hoitash, U. & Bedard, J.C., 2008).

This discrepancy suggests that higher audit fees may not reflect a rigorous risk assessment but instead may indicate additional effort by auditors. Conversely, restatements may point to insufficient risk assessment in prior periods. From this perspective, the findings align with the hypothesis that financial statement revisions are not necessarily the outcome of improved risk assessment, but rather the result of low audit effort or risk underestimation in previous years.

These findings have significant implications for audit practice. They suggest that auditors should allocate greater time and resources to evaluating fraud and misstatement risks – especially in volatile economic conditions. Furthermore, they underscore the importance of transparency in audit fee determination and may prompt regulatory reforms to strengthen oversight of fee-setting practices (Blankley, A.I., Hurtt, D.N., & MacGregor, J.E., 2012).

The assessment of inherent risk is a critical step in the overall development of the audit plan. If the auditor concludes that there is a significant likelihood that the internal control system is deficient, they will consider inherent risk to be high. This conclusion directly impacts

the extent of audit evidence that must be gathered, implying additional effort within the audit engagement.

Factors the auditor should consider when assessing inherent risk include results of previous audits; comparisons between initial engagements by former auditors and their outcomes; the degree of professional judgment required to establish account balances and record transactions; and the presence of unusual or complex transactions. Other considerations include assets susceptible to embezzlement, the structure and size of the population and sample, the nature of the entity's operations, changes in management and the entity's reputation. The auditor must also consider the nature of the data processing environment and the use of modern communication technologies.

Before assessing inherent risk, auditors should perform a comprehensive analysis of the entity's operating environment and identify the specific characteristics of its transactions. Evaluating the factors mentioned above enables the auditor to determine the inherent risk associated with each transaction cycle, account, and audit objective. Auditors generally express inherent risk quantitatively after completing a questionnaire based on both factual responses and professional judgment.

Professional judgment is fundamental to the assessment of inherent risk, as it allows the auditor to estimate factors influencing risk level – both at the financial statement level and at the level of specific accounts and transaction categories.

Inherent risk can be classified as general inherent risk or specific inherent risk. For financial statements, the auditor should consider factors such as management integrity, any changes in management during the audit period, unusual pressures faced by management, the nature of the entity's operations and broader industry-related risks. General inherent risk refers to these broader factors, while specific inherent risk pertains to the more detailed considerations outlined below.

When assessing account balances and transaction categories, the auditor evaluates which financial statement elements may be susceptible to misstatement, the complexity of major transactions, events requiring expert opinion, the degree of judgment applied in determining account balances, susceptibility to asset loss or misappropriation and the nature and purpose of highly complex or unusual transactions.

The literature also includes experimental studies assessing the extent to which the audit risk model reflects actual planning decisions, particularly regarding resource allocation and fee determination. The results suggest that when the probability of error is high, the audit risk model significantly influences investment decisions, and audit fees typically do not include a risk premium. However, when the probability of irregularities (e.g., fraud) is high, business risks become the primary factor in planning decisions, and audit fees often include an additional cost in the form of a risk premium.

These findings indicate that the usefulness of the audit risk model in explaining auditor behavior – and the tendency to include a risk premium in fees – depends on the nature of the identified risks. In the presence of errors, the model adequately explains auditor decision-making, while in cases of fraud or irregularities, it appears insufficient (Houston, R.W., Peters, M.F., & Pratt, J.H., 1999).

The preliminary assessment of control risk refers to the evaluation of the effectiveness of an entity's accounting and internal control systems in preventing and detecting material misstatements. It is generally understood that control risks are inherent, given the limitations of any internal control system. In this preliminary assessment, auditors typically assume a high control risk – unless they can identify relevant controls related to key assertions that can prevent or detect and correct material misstatements, or if they intend to perform and rely on tests of controls to support a lower assessed level of risk.

There is an inverse relationship between the combined level of inherent and control risk and detection risk. Thus, when inherent and control risks are high, detection risk must be kept low to ensure that overall audit risk remains within an acceptable range. A low assessment of inherent and control risk does not eliminate the auditor's obligation to perform substantive procedures. The auditor must perform substantive procedures on significant account balances and classes of transactions, regardless of the assessed levels of inherent and control risk. The higher the assessment of these risks, the greater the amount of audit evidence required from substantive procedures. When both inherent and control risks are high, the auditor must determine whether substantive procedures alone can provide sufficient audit evidence to reduce detection risk – and consequently, overall audit risk – to an acceptably low level.

As previously noted, the audit risk model provides a framework for understanding the relationship among overall audit risk, inherent risk, control risk, and detection risk. Research in the specialized literature seeks to determine whether this model accurately reflects real-world auditing practices. According to a 2008 study, audit fees tend to be significantly higher for companies with internal control deficiencies, even after controlling for variables such as company size, financial risk, and profitability. Moreover, fee levels appear to correlate with the severity of the identified control issues, suggesting a direct relationship between control risk and the additional effort required by the auditor. These findings indicate that audit firms adjust their fees in line with identified risks, thereby aligning with the audit risk model (Hogan & Wilkins, 2008).

Auditors must remain vigilant for red flags, such as unjustified changes in accounting policies or suspicious transactions. In today's environment, technological advancements have both enabled fraudulent activity and empowered auditors to detect irregularities more effectively. This dual effect has prompted auditors to investigate fraud risks more closely and pushed organizations to strengthen their internal control systems.

Recent studies highlight various emerging trends and challenges in risk auditing. Like other professions in the digital era, accounting professionals have integrated artificial intelligence (AI) into their workflows. Advances in data analytics and predictive modeling have significantly transformed how risks are identified and assessed. By leveraging big data technologies and advanced analytics, auditors can process large volumes of structured and unstructured data to detect patterns, trends, and anomalies that may indicate risk (Jones et al., 2022). For example, machine learning algorithms can uncover suspicious transactions, detect fraud, and predict future risk events with increased accuracy and efficiency (Zhang & Wang, 2023). This data-driven approach enables auditors to identify hidden risks that might go undetected through traditional audit techniques.

Another key theme in recent literature concerns the influence of disruptive technologies on audit risk – both at the audited entity level and within audit firms. A study conducted on companies in the FTSE 100 index and their corresponding Big Four auditors (2015–2020) revealed a strong correlation between the adoption of disruptive technologies and a reduction in audit risk. The findings show that such technologies contribute to lowering both

inherent and control risks, as well as detection risk. These benefits were consistently observed across various industries, suggesting broad applicability and high potential for enhancing audit efficiency (Elnahass, Jia, & Crawford, 2024).

In parallel, Smith et al. (2023) emphasize the growing impact of technological risks – such as cyber threats and data breaches – on the modern business landscape. This underscores the need for auditors to adapt their risk assessment methods to manage these evolving threats effectively and safeguard organizational assets. At the same time, data analytics and AI have proven effective in enhancing risk assessment and detecting anomalies (Jones & Wang, 2022).

A notable example is Deloitte, one of the Big Four audit firms, which has been a pioneer in integrating AI into the audit process. Since 2016, Deloitte has used its proprietary "Deloitte Financial Robot" to optimize processes, reduce data processing time, lower labor costs, increase efficiency, and improve the understanding of client-specific financial risks (Müller & Bostrom, 2016). This integrated approach continues to evolve, offering auditors a deeper understanding of how different risk factors interact and affect organizational goals.

Leveraging advanced analytics allows auditors to rapidly analyze large datasets, identify trends and flag deviations from expected patterns – enabling more proactive risk management. Beyond technological advances, recent research also highlights the growing importance of incorporating Environmental, Social, and Governance (ESG) factors into risk auditing (Prodanova et al., 2023). As organizations face increasing pressure to demonstrate sustainability and corporate responsibility, auditors must assess how ESG risks affect organizational performance and reputation. This requires a holistic risk auditing approach that integrates both financial and non-financial risks, with substantial implications for long-term sustainability.

Fraud is one of the main causes behind numerous high-profile financial scandals in recent years, making it a key area of interest for financial stakeholders. In the modern era, technological advancements have facilitated the emergence of fraudulent activities within organizations. This evolution has simultaneously compelled auditors to investigate irregularities by applying risk identification and assessment methods, implementing internal control techniques, and performing substantive procedures to

assess fraud risk, while also encouraging organizational management to establish effective control systems.

Fraud risk refers to the probability that an entity's financial statements contain material misstatements resulting from intentional acts of fraud. As an essential component of audit risk, it demands heightened attention from auditors, as fraud can severely undermine the credibility and reliability of financial reporting. In the literature, fraud risk is often evaluated through two principal lenses: inherent risk and control risk – both of which reflect the vulnerability of the accounting system and internal controls to deliberate manipulation or omission of relevant information.

In this context, the Fraud Triangle – comprising pressure, opportunity, and rationalization – serves as a foundational conceptual framework for understanding fraudulent behavior. However, modern approaches have extended this model by incorporating factors such as organizational culture, the degree of digitalization, and the dynamics of governance. Effectively assessing fraud risk thus requires not only a strong theoretical grasp of the phenomenon but also the application of rigorous audit procedures to detect red flags and evaluate the potential impact on financial statements.

Recent literature reexamines the Fraud Triangle, offering contemporary perspectives and contributions from the professional community to develop a meta-model of fraud – a tool that supports both academic research and educational training. Although the Fraud Triangle remains fundamental, it is now considered only one component of a broader framework for assessing audit risk (Dorminey, J., Fleming, A.S., Kranacher, M., & Riley, R.A., 2012).

Professional standards issued by the AICPA and PCAOB (2010) clearly emphasize the auditor's responsibility to identify risks of material misstatement due to fraud, in accordance with assurance service requirements. Therefore, identifying fraud risk is not merely a procedural step, but a critical element that necessitates the use of explanatory models aligned with current understandings of fraudulent behavior.

To further understand the motivations behind fraudulent actions and support the professional community in preventing, detecting, investigating, and addressing fraud, researchers and practitioners have expanded upon the conceptual foundations of the Fraud Triangle. These efforts are synthesized into a meta-model, which offers a robust theoretical base for educators and researchers

engaged with fraud-related topics. This model holds significant didactic value in academic settings and empirical relevance in scientific investigations.

The COVID-19 pandemic has served as a major catalyst for reshaping risk auditing approaches, highlighting the need for auditors to revise their methodologies in response to global systemic disruptions (Noch, M.Y., 2024). It underscored the high degree of interconnection among supply chain risks, operational processes, and financial markets, reinforcing the importance of developing resilient risk management systems to mitigate systemic vulnerabilities.

In this evolving context, risk auditing is becoming a dynamic field, continually shaped by emerging trends and global economic challenges. Integrating classical audit principles with contemporary research empowers auditors with a consolidated framework for identifying, assessing, and managing risks effectively. However, sustaining the relevance and effectiveness of audit practices requires continuous innovation and adaptability to support organizational resilience and protect long-term strategic objectives.

Research methodology

To achieve the research objectives, we employed bibliometric analysis to identify and structure conceptual approaches related to audit risks. We analyzed articles indexed in the SCOPUS database, published between 1982 and 2024, with the intention of ensuring the study's relevance while acknowledging that auditing is a relatively young and continuously evolving field. Although SCOPUS includes sources dating back to 1982, we found that the first article referencing audit risk appeared in 1987. Therefore, the selected timeframe for our study spans 1987 to 2024. The current year (2025) was excluded from the final analysis due to an insufficient number of publications, which rendered it statistically irrelevant for a study considering full calendar-year data.

To identify relevant articles, we used the search filter phrase "audit risk", which yielded 914 results. After narrowing the document type to include only peer-reviewed journal articles, the dataset was reduced to 722 sources. The final filtering step involved selecting the relevant subject areas – "Business, Management and Accounting" and "Economics, Econometrics and Finance" – and limiting the results to articles published in English.

As a result, a total of 598 scientific research articles, published between 1987 and 2024, were selected for inclusion in the bibliometric analysis. The selection criteria are detailed in **Table no. 1**.

Table no. 1. Search criteria and results obtained

Search criteria	Result
Search key	Audit Risk
Time period	1987 – 2024
Area of interest	Accounting, Business, Economics, Finance
Document type	Scientific article
Language	English
No. of documents before filtering	914
No. of documents after filtering	598

Source: author's projection

The stages of bibliometric analysis include determining a literature review plan, centralizing the extracted data using preset search filters, graphically presenting the obtained data and, finally, detailing them.

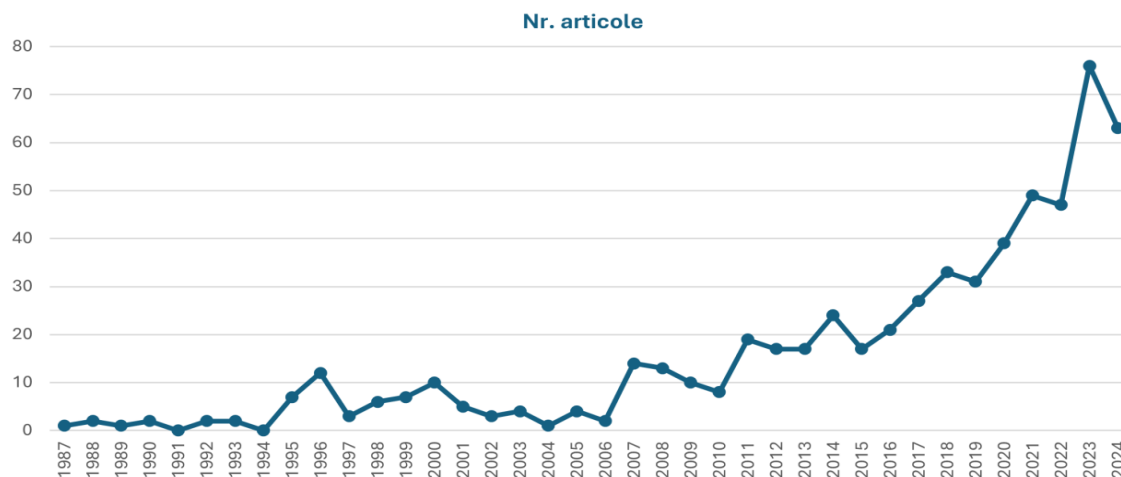
Results and discussion

The chronological evolution of publications on audit risk serves as an important indicator of the topic's relevance and growing academic interest. The distribution of articles published during the selected timeframe is illustrated in **Figure no. 1**, which shows a total of 598 articles published between 1987 and 2024, the reference period of this study.

The upward trend in the number of publications over time demonstrates the increasing significance of audit risk as a research topic. This growth reflects the subject's ongoing relevance and importance within the economic and financial fields, fueling both the demand for in-depth analysis and a heightened interest among researchers.

It is noteworthy that, at the beginning of the reference period, only one article was published on audit risk. By contrast, in 2024, the number of relevant publications has risen to over 60, highlighting a substantial increase in scholarly attention to this area.

Figure no. 1. Number of articles published in the selected range

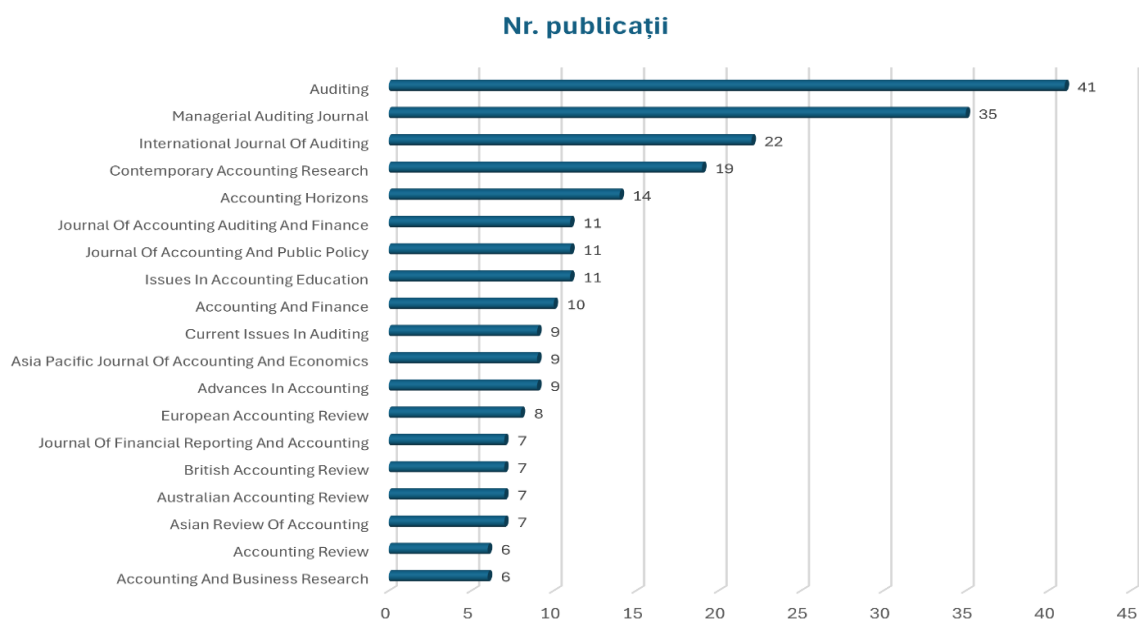

Source: author's projection

The initial part of the selected period shows an almost linear trend in publication volume, indicating minimal fluctuation and limited early interest in audit risk as a research topic. A noticeable increase begins around 1995, continuing into the 2000s – a time when the U.S. economy

was affected by global financial crises in Mexico, Asia, Russia, and Argentina. This period also coincided with the technological boom, which introduced new challenges for auditors and contributed to a heightened focus on audit-related risks.

Figure no. 2. Journals in which articles on audit risk were published

Source: author's projection

In the years leading up to the 2008 global financial crisis, the trend becomes relatively stable but slightly downward, corresponding to a pre-recession phase during which awareness of audit risk began to grow again.

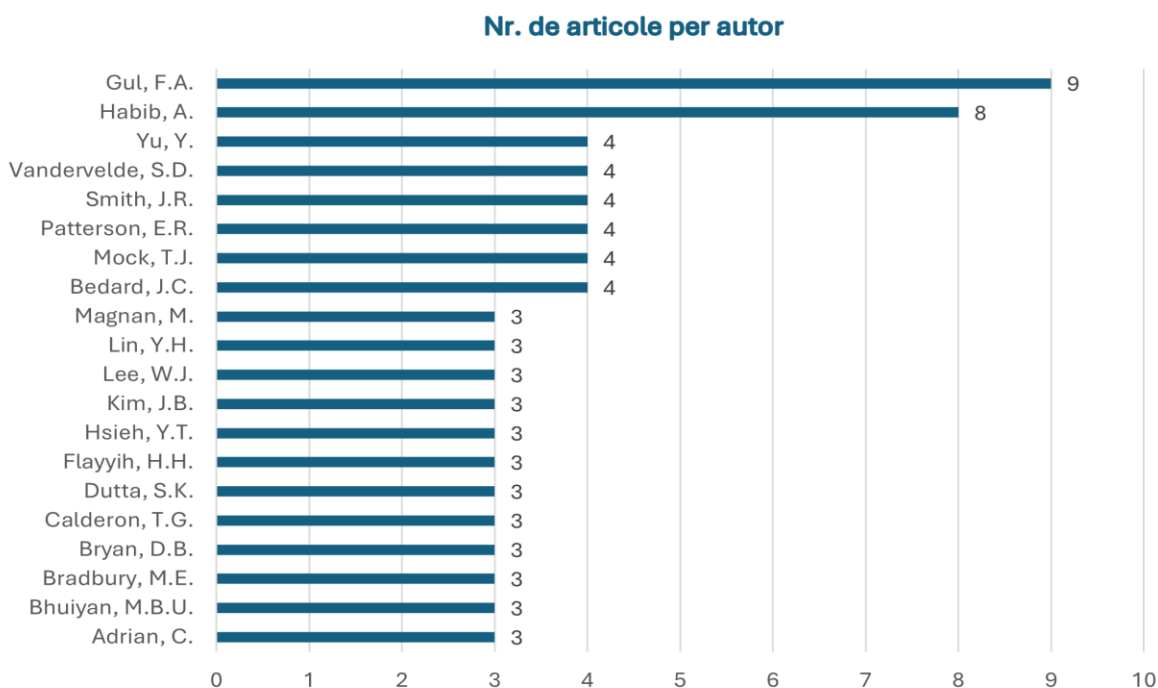
In the years that followed, a generally upward trend is observed, with only minor fluctuations. This growth aligns with ongoing technological advancements and the increasing complexity of the global business environment. As such, the rising volume of publications confirms the growing attention of the academic community to audit risk, highlighting the continued relevance and importance of this field in contemporary research.

The bibliometric analysis of publications by journal reveals that most articles on audit risk are published in auditing-specific journals, as well as in journals focused on finance

and accounting. The most prominent journals featuring audit risk research include *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, *Managerial Auditing Journal* and the *International Journal of Auditing* – all of which specialize in auditing-related scholarship. In addition, journals such as *Contemporary Accounting Research*, *Accounting Horizons*, and the *Journal of Accounting, Auditing & Finance* also publish relevant articles, reflecting the intersection between auditing and broader accounting topics (Figure no. 2).

The most frequently represented journal is *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, with 41 articles, followed closely by the *Managerial Auditing Journal*, which accounts for 35 articles.

Figure no. 3. Authors who have published articles on the topic of risks

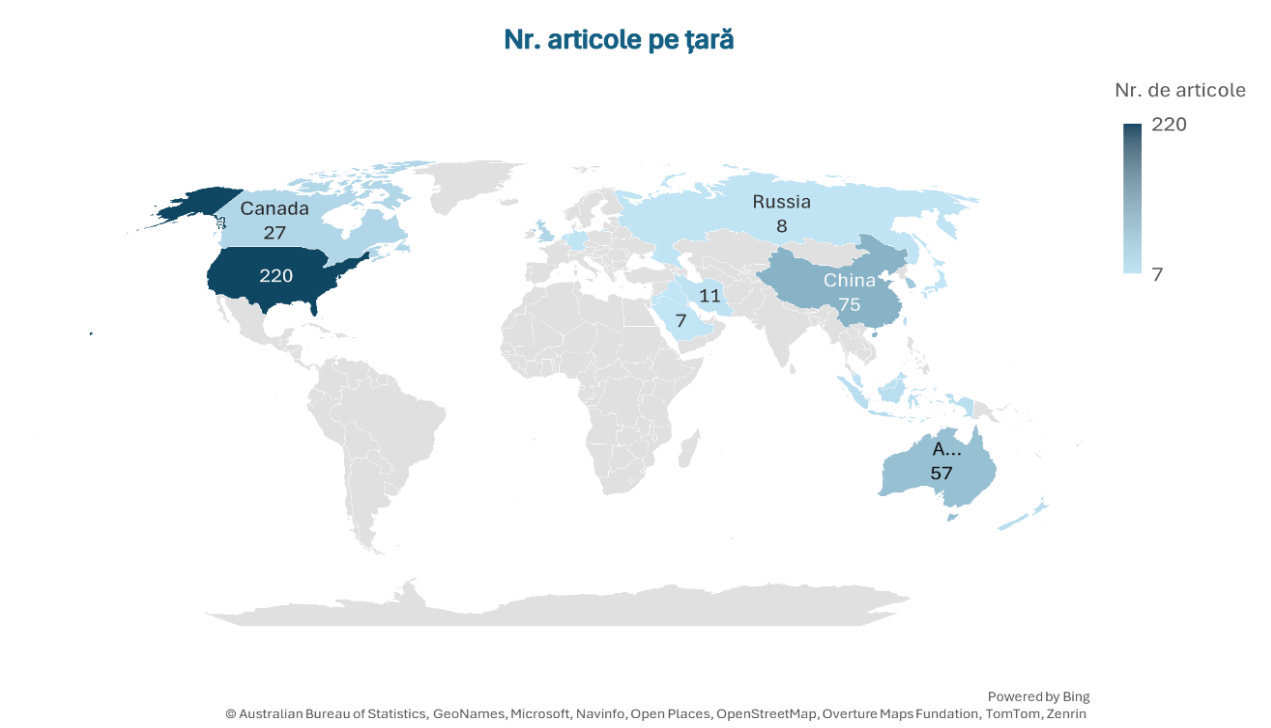

Source: author's projection

Figure no. 3 presents the authors who have published the most extensively on the topic of audit risk. The most prolific contributor is Gul, F.A., with 9 published articles, followed closely by Habib, A. A second tier of contributors

includes six authors, each with four publications on the subject. Based on this data, and maintaining the same ranking order, it can be concluded that Gul, F.A. demonstrates the highest level of academic interest and output on audit risk.

Figure no. 4. Origin countries of journals featuring audit risk articles

Source: author's projection

Table no. 2. Most cited articles addressing audit risks				
No. of documents	Article title	Author	Year of publication	Number of citations
1	Evidence on the audit risk model: Do auditors increase audit fees in the presence of internal control deficiencies?	Hogan CE; Wilkins MS	2008	411
2	The evolution of fraud theory	Dorminey J.; Scott Fleming A.; Kranacher M.-J.; Riley RA, Jr.	2012	256
3	Abnormal audit fees and restatements	Blankley AI; Hurtt DN; MacGregor JE	2012	235
4	Client-acceptance decisions: Simultaneous effects of client business risk, audit risk, auditor business risk, and risk adaptation	Johnstone, K.M.	2000	235
5	Audit firm portfolio management decisions	Johnstone Karla M.; Bedard, Jean C.	2004	186

No. of documents	Article title	Author	Year of publication	Number of citations
6	The audit risk model, business risk and audit-planning decisions	Krishnan G.; Visvanathan G.	1999	185
7	Internal control quality and audit pricing under the Sarbanes-Oxley Act	Hoitash R.; Hoitash U.; Bedard JC	2008	181
8	Do auditors value the audit committee's expertise? The case of accounting versus non-accounting financial experts	Krishnan G.; Visvanathan G.	2009	138
9	The effects of firm-initiated claw back provisions on earnings quality and auditor behavior	Chan LH; Chen KCW; Chen T.-Y.; Yu Y.	2012	138
10	Fear and risk in the audit process	Guénin-Paracini H.; Malsch B.; Paillé AM	2014	135

Source: author's projection

In terms of the country of origin of the journals analyzed (Figure no. 4), the majority of articles were published in the United States (220 articles), highlighting the strong interest of the American academic community in audit risk research. Following the U.S., the leading countries are China (75 articles), Australia (57 articles), South Korea (45 articles), and Canada (27 articles).

Within the European Union, the most prominent countries of origin for journals publishing on audit risk are the United Kingdom (28 articles), Germany (9 articles), and the Netherlands (7 articles). This geographic distribution of journal origins demonstrates notable diversity, underscoring the global significance of audit risk as a research topic.

Table no. 2 presents the articles with the highest number of citations according to the Scopus database. The article entitled “Evidence on the Audit Risk Model: Do Auditors Increase Audit Fees in the Presence of Internal Control Deficiencies?” stands out with the highest number of citations. It analyzes how audit firms respond to deficiencies in internal control systems, specifically investigating whether such deficiencies lead to increased audit fees.

Ranked second is “The Evolution of Fraud Theory”, which examines the impact of disruptive technologies on audit risk levels – both within organizations and audit firms. Following this is “Abnormal Audit Fees and

Restatements”, which explores the relationship between audit fees and subsequent financial statement restatements in the years following the enactment of the Sarbanes-Oxley Act of 2002 (SOX).

The article “Client-Acceptance Decisions: Simultaneous Effects of Client Business Risk, Audit Risk, Auditor Business Risk, and Risk Adaptation” develops and tests a model that characterizes client acceptance as a process involving both risk assessment and adaptation. The model posits that auditors evaluate risks associated with client financial viability and internal control quality to estimate potential exposure to losses – whether from unprofitable engagements or future litigation.

This is followed by “Audit Firm Portfolio Management Decisions”, which provides empirical evidence on client acceptance and retention strategies employed by a large audit firm, emphasizing the deliberate use of risk-avoidance techniques in portfolio management.

Additional influential works include “The Audit Risk Model, Business Risk, and Audit-Planning Decisions”, which identifies the conditions under which the audit risk model does or does not explain investment and pricing decisions, and “Internal Control Quality and Audit Pricing Under the Sarbanes-Oxley Act”, which builds on previous research by examining how internal control deficiencies influence audit pricing in the context of financial reporting.

Table no. 3. Word frequency

Word	Coincidence
Audit risk	214
Audit fees	153
Quality Audit	41
Corporate Governance	39
Audit fee	28
Audit Effort	27
Audit Pricing	25
Auditing	20
Risk Assessment	18
Audit Risk Model	18
Earnings Management	16
Audit Planning	16
auditor	16
Business Risk	15
Internal Control	13
Audit Committee	13

Source: author's projection

The final three articles in the ranking address themes related to audit fees in conjunction with various accounting concepts, as well as how perceptions of risk and auditor judgment interact in the audit process. Regarding the co-occurrence analysis presented in **Table no. 3**, five-word clusters were identified from the total set of keywords extracted after filtering the articles. The analysis was conducted using VOSviewer, which applies a minimum threshold of five occurrences per keyword, meaning that only terms appearing at least five times were included in the final analysis. Based on this criterion, a total of 49 keywords were identified, resulting in 694 co-occurrence links.

Each keyword cluster corresponds to one of the five identified thematic groups, representing distinct research directions within the audit risk framework. These word groups were constructed to facilitate analysis within the context of this study and will be examined both semantically and conceptually. Based on their content, a contextual interpretation of the conceptual approaches in the selected articles will be developed.

As shown in **Figure no. 5**, the five clusters are visually represented. For the purposes of analysis, the most frequently occurring and contextually relevant keywords from each group were selected and discussed.

Group 1: Audit Risk and Fees includes terms such as audit risk, audit fee, and global financial crisis, indicating a clear link between audit risk and financial aspects. An increase in audit risk often leads to higher audit costs for entities. Factors such as financial risk, tax avoidance, and political connections can influence the fees charged by auditors. Both inherent risk and control risk have been shown to positively affect audit fees (Xue & O'Sullivan, 2023).

Group 2: Audit Effort and Fees focuses on the relationship between audit fees and the level of effort exerted by auditors, as well as the factors that influence the cost and workload of an audit engagement. Fees are affected by the complexity and risk associated with the audit and tend to increase proportionally with auditor effort. High-risk companies typically pay higher audit fees. For companies with litigation risk, auditor effort intensifies, while firms with strong corporate social responsibility (CSR) policies may incur lower audit fees.

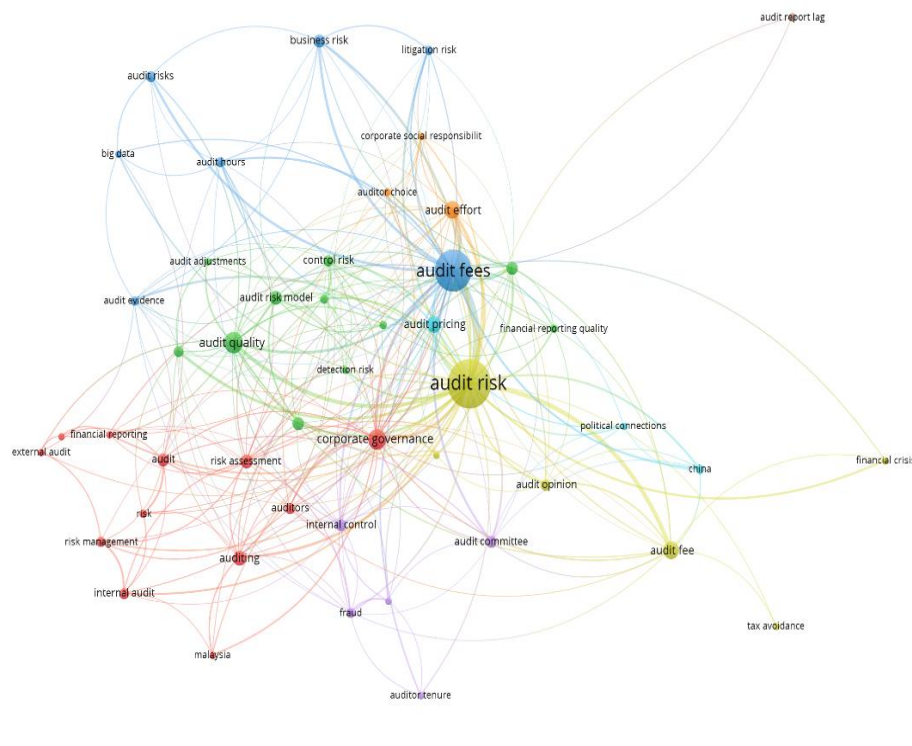
Group 3: Audit Quality and Financial Reporting brings together two foundational components of a robust financial system. A high-quality audit enhances the credibility, transparency, and compliance of an organization's financial reporting with legal and accounting standards. Simultaneously, financial reporting serves as the primary means by which entities communicate their financial performance and position. The literature confirms a strong link between professional skepticism and audit quality; however, the association between audit planning and audit quality is less consistent, as outcomes are influenced by audit risk (Sujana & Dharmawan, 2023).

Group 4: Audit and Corporate Governance relates to both the audit process and the broader governance mechanisms that companies implement to enhance performance and ensure accountability. This includes the role of the board of directors, the integrity of financial statements, and the effectiveness of risk management systems. During client acceptance, auditors place significant emphasis on corporate governance factors, particularly in an international context (Cohen et al., 2002). Additionally, the literature highlights the importance of the audit committee as part of corporate governance, emphasizing its contribution to transparency and financial responsibility (CAFR, 2020).

Group 5: Fraud and Internal Controls includes two core concepts in risk management and organizational integrity. Internal controls consist of systems and procedures designed to safeguard assets, ensure operational integrity, and prevent fraud and error. Effective internal controls are essential for fraud detection and prevention, providing a framework that limits opportunities for

undetectable misconduct. The Sarbanes-Oxley Act of 2002, which aimed to strengthen audit oversight and internal controls, succeeded in promoting stronger systems to reduce fraud risk. However, this does not necessarily imply a higher frequency of control testing (Patterson & Smith, 2007).

Figure no. 5. Coincidence of words and data groups

Source: author's projection

In the context of addressing fraud in auditing, **Table no. 4** presents the selected articles that, in addition to audit risk, also examine critical aspects of fraud and its impact on financial reporting.

The first three articles in **Table no. 4** address the impact of fraud risk on audit processes, particularly within the context of contemporary regulations such as the Sarbanes-Oxley Act (SOX), and the strategies auditors use to assess and manage such risks. These studies examine the role of auditing in detecting and preventing fraud, the regulatory influence of SOX on internal control testing and audit risk, and the effect of auditor tenure on audit strategy.

Dorminey et al. (2010) review and expand the Fraud Triangle model, a foundational tool in assessing fraud risks in audit practice. While the Fraud Triangle – comprising pressure, opportunity, and rationalization – remains central, it is viewed as only one component of a broader fraud risk assessment framework. In line with guidance from the AICPA and PCAOB (2010), the authors reaffirm that auditors have a clear responsibility to identify the risk of material misstatement due to fraud. Their proposed “meta-model of fraud” enhances the theoretical understanding of fraud motivation and strengthens auditors' ability to detect and respond to fraudulent behavior, drawing on recent academic contributions.

Table no. 4. Most cited articles addressing fraud risk

No. of documents.	Article title	Author	Year of publication	Number of citations
1	The evolution of fraud theory	Dorminey J.; Scott Fleming A.; Kranacher M.-J.; Riley RA, Jr.	2012	260
2	The effects of Sarbanes-Oxley on auditing and internal control strength	Patterson ER; Smith JR	2007	52
3	The effects of auditor tenure on fraud and its detection	Patterson ER; Smith JR; Tiras SL	2019	27
4	The joint influence of the extent and nature of audit evidence, materiality thresholds, and misstatement type on achieved audit risk	Budescu DV; Peecher ME; Solomon I.	2012	25
5	Are auditors sensitive enough to fraud?	Makkawi B.; Schick A.	2003	18
6	Evidence of fraud, audit risk and audit liability regimes	Patterson E.; Wright D.	2003	17
7	Corporate employment, red flags, and audit effort	Cao J.; Luo X.; Zhang W.	2020	17
8	Satyam fraud: A case study of India's enron	Brown VL; Daugherty BE; Persellin JS	2014	13
9	"Problem" directors and audit fees	Habib A.; Bhuiyan MBU; Rahman A.	2019	11
10	Detecting asset misappropriation: A framework for external auditors	Kassem R.	2014	11

Source: author's projection

Patterson and Smith (2002) present a theoretical model analyzing the effects of SOX on audit intensity and internal control strength. Their findings suggest that while SOX successfully promoted stronger internal control systems and reduced fraud, it did not necessarily result in increased control testing. Interestingly, their research indicates that audit risk actually rose post-SOX due to the added complexity and volume of required control procedures, despite improvements in internal controls.

Patterson, Smith, and Tiras (2019) explore how auditor tenure influences audit strategy and managers' likelihood of committing fraud. While prior studies suggest longer

tenure improves audit quality, critics argue it may impair auditor independence. This study finds that fraud risk – the likelihood that fraud exists and goes undetected – is lower when audits are performed by continuing auditors compared to newly appointed ones. This implies that auditor-client continuity enhances risk identification and fraud mitigation.

Budescu, Peecher, and Solomon (2012) challenge the assumption that expanding audit testing automatically reduces audit risk. Their study shows that under certain conditions, increased testing may even raise audit risk, highlighting the need for a more nuanced, context-

dependent approach to audit planning. Understanding internal control quality not only improves audit integration but also helps form more accurate judgments regarding evidence reliability and the likelihood of being misled by client management.

In another study, Makkawi and Schick (2003) investigate how auditors adjust audit programs when faced with increased risk of financial fraud. Their findings indicate that auditors must re-evaluate audit procedures in high-fraud-risk situations, balancing audit efficiency and effectiveness. This underscores the importance of strategic responsiveness, especially during periods of economic or industry-specific volatility.

Patterson and Wright (2003) explore the effects of different legal liability regimes on fraud and audit risk. Their study suggests that a proportional liability system – which reduces auditors' marginal liability – can lower audit risk, but only when auditors invest sufficient effort. When auditors must also assess evidence quality, however, the benefits of such liability limitations diminish, illustrating the complexity of legal and strategic factors in audit decisions.

Cao et al. (2019) examine how abnormal employment changes can signal accounting irregularities and fraud. Their research reveals that sharp declines in hiring are correlated with a higher likelihood of financial restatements, irregularities, and litigation, all of which increase audit workload, audit fees, and delays in audit reporting. This highlights the importance of monitoring operational metrics as early fraud indicators.

Brown et al. (2014) focus on the challenges of auditing in a globalized environment, using the Satyam scandal as a case study. The authors emphasize the importance of collecting and validating audit evidence, particularly in confirming cash balances and receivables. The case raises broader issues of quality control and cultural differences, reinforcing the need for enhanced planning and fraud risk assessment in international audit settings.

In another study, Habib et al. (2019) explore the relationship between “problem directors” – individuals with questionable reputations serving on boards or audit committees – and audit fees. Their findings suggest that the presence of such directors leads to higher audit fees, as auditors perceive increased audit risk. The study underscores the need for organizations to carefully evaluate director appointments due to the associated implications for audit complexity and cost.

Kassem (2014) addresses a less frequently discussed fraud risk: “asset proximity” fraud. Focusing on the Egyptian context, the study proposes a framework for external auditors to better assess and respond to this specific risk area. Through a combination of questionnaires and semi-structured interviews, the research highlights the importance of identifying red flags and tailoring auditor responses to localized fraud risks.

Overall, the reviewed literature highlights the evolving challenges auditors face in managing fraud risk and financial irregularities. These studies emphasize the importance of context-aware risk assessments, strategic audit planning, and the incorporation of both operational and behavioral factors into audit procedures. As organizational structures and management behaviors evolve, auditors must adapt their strategies and pricing models to remain effective in identifying and mitigating risk.

Conclusions

The research findings confirm that audit risk remains a subject of significant interest among scholars in the field of economics. The existing literature presents a wide range of perspectives, from analyses of economic, social, and governance frameworks to issues related to the implementation or enhancement of corporate governance structures – particularly through the introduction of more robust internal controls to minimize risk and prevent fraud.

Furthermore, given the rapid evolution of technology, notable progress has been made in the audit process. Risk assessments are becoming more comprehensive, incorporating a wider range of factors about the audited entity and assisting auditors in efficiently gathering and analyzing data.

Audit risks have a direct impact on the quality and credibility of financial reporting. By managing these risks through appropriate strategies and methodologies, auditors play a crucial role in strengthening confidence in financial information. In light of increasing economic complexity and technological advancement, it is essential that audit practices continue to evolve to uphold high standards of transparency and compliance.

The literature confirms that the Fraud Triangle remains a foundational tool for assessing fraud risk. However, recent research calls for a deeper understanding of the motivations behind fraudulent behavior and how these evolve over time. The implementation of the Sarbanes-

Oxley Act (SOX) has improved internal control systems, yet it has also added complexity to the audit process, which may have increased overall audit risk compared to prior periods.

Studies examining auditor tenure suggest that long-term auditor-client relationships can enhance fraud detection and improve audit risk management, especially when compared to frequent auditor rotations, which may hinder continuity and institutional knowledge.

The body of research underscores the importance of dynamic and continuous fraud risk assessment, highlighting the influence of regulations, auditor-client relationships, and advancements in internal control testing techniques.

The bibliometric analysis also sheds light on major financial events that have spurred scholarly interest. The early 21st century saw a rise in economic scandals, which led to new regulatory standards for boards of directors and auditing firms. This was followed by the 2007–2008 global financial crisis, which catalyzed a surge in research focused on audit risk.

Given the ongoing changes in the global economy and rapid technological developments, the focus on audit risk

analysis is expected to maintain its upward trajectory. Audit engagements are not linear processes with uniform outcomes; they are shaped by the auditor's expertise and the unique characteristics of each audited entity.

Continued research and deeper investigation into audit risk can uncover methodological gaps and contribute to the refinement of audit practices.

This study also shows that audit risk research has a global reach. While the highest volume of publications originates from the United States, notable and diverse contributions are also observed across Asia and Europe.

One of the primary limitations of this research is that the bibliometric analysis relied on a single database (Scopus). Nevertheless, given the substantial number and relevance of the selected articles, this limitation is not deemed to have a significant impact on the validity of the findings.

Looking ahead, future research should continue to expand on audit risk assessment, especially in the context of financial instability, technological disruption, and geopolitical uncertainty, as these factors increasingly shape the modern audit landscape.

Bibliography

- Allen, R. D., Hermanson, D. R., Kozloski, T. M., & Ramsay, R. J. (2006). Auditor Risk Assessment: Insights from the Academic Literature. *Accounting Horizons*, 20(2), 157–177. <https://doi.org/10.2308/acch.2006.20.2.157>
- American Institute of Certified Public Accountants. (2010). *Statement on Auditing Standards No. 122: Statements on Auditing Standards: Clarification and Recodification*. AICPA. <https://www.aicpa.org>
- Arens, A. A., Elder, R. J., Beasley, M. S., & Hogan, C. E. (2017). *Auditing and assurance services* (16th ed.). Pearson.
- Arens, A., Loebbecke, K., Audit: O abordare integrată, Editura Arc, Chișinău, 2003.
- Blankley, A. I., Hurtt, D. N., & MacGregor, J. E. (2012). Abnormal audit fees and restatements. *Auditing a Journal of Practice & Theory*, 31(1), 79–96. <https://doi.org/10.2308/ajpt-10210>
- Bogdan, A.M. (2005). Financial audit in the context of harmonization with international accounting standards. *Universitaria Publishing House*, Craiova.
- Brown, V. L., Daugherty, B. E. & Persellin, J. S. (2014). Satyam Fraud: a case study of India's Enron. *Issues in Accounting Education*, 29(3), 419–442. <https://doi.org/10.2308/iace-50735>
- Budescu, D. V., Peecher, M. E., & Solomon, I. (2012). The joint influence of the extent and nature of audit evidence, materiality thresholds, and misstatement type on achieved audit risk. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(2), 19–41. <https://doi.org/10.2308/ajpt-10239>
- CAFR (2020), Corporate Governance – The Role of the Audit Committee, Professional Research. https://www.cafr.ro/wp-content/uploads/2020/04/Cercetare-profesionala-CAFR_Guvernanta-Corporativa.pdf

10. Cao, J., Luo, X., & Zhang, W. (2019). Corporate employment, red flags, and audit effort. *Journal of Accounting and Public Policy*, 39(1), 106710. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2019.106710>
11. Dobler, M. (2003). Auditing the risk management process. *Managerial Auditing Journal*, 18(6/7), 504-511 <https://doi.org/10.1108/02686900310480820>
12. Dorminey, J., Fleming, A. S., Kranacher, M., & Riley, R. A. (2012). The evolution of fraud Theory. *Issues in Accounting Education*, 27(2), 555-579. <https://doi.org/10.2308/iace-50131>
13. Elnahass, M., Jia, X., & Crawford, L. (2024). Disruptive technology and audit risks: Evidence from FTSE 100 companies. *Emerging Markets Review*, 63, 101218. <https://doi.org/10.1016/j.ememar.2024.101218>
14. Fleming, M. (2014). Risk auditing: Concepts and applications. Wiley.
15. Grosu, M., & Mihalciuc, C. C. (2021). Audit Risk Assessment and Influence on the Auditor's Opinion. *Audit Financiar*, 19(163), 528-543. <https://doi.org/10.20869/auditf/2021/163/017>
16. Grosu, M., Robu, I. B., & Istrate, C. (2020). The quality of financial audit missions by reporting the key audit matters. *Audit Financiar*, 18(157), 182-195. <https://doi.org/10.20869/auditf/2020/157/005>
17. Habib, A., Bhuiyan, M. B. U., & Rahman, A. (2019). "Problem" directors and audit fees. *International Journal of Auditing*, 23(1), 125-143. <https://doi.org/10.1111/ijau.12150>
18. Hogan, C. E., & Wilkins, M. S. (2008). Evidence on the audit risk model: Do auditors increase audit fees in the presence of internal control deficiencies? *Contemporary Accounting Research*, 25(1), 219-242. <https://doi.org/10.1506/car.25.1.9>
19. Hoitash, R., Hoitash, U., & Bedard, J. C. (2008). Internal Control Quality and Audit Pricing under the Sarbanes-Oxley Act. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27(1), 105-126. <https://doi.org/10.2308/aud.2008.27.1.105>
20. Horomnea, E. (2014). Financial Audit. Concepts. Standards. Norms, Ed. *TipoMoldova*, Iași, 129.
21. Institute of Chartered Accountants of Scotland & the Romanian Association of Chartered Certified Accountants (2019). *Guide to a quality audit. Assistance in developing and documenting audit procedures*. Bucharest: CAFR.
22. International Auditing and Assurance Standards Board. (2013). *ISA 610 (Revised 2013): Using the work of internal auditors*. International Federation of Accountants. <https://www.ifac.org/>
23. International Auditing and Assurance Standards Board. (2018). *ISA 200 (Revised): Overall objectives of the independent auditor and the conduct of an audit in accordance with International Standards on Auditing*. International Federation of Accountants. <https://www.ifac.org>
24. Johnstone, K. M. (2000). Client-Acceptance decisions: simultaneous effects of client business risk, audit risk, auditor business risk, and risk adaptation. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 19(1), 1-25. <https://doi.org/10.2308/aud.2000.19.1.1>
25. Johnstone, K. M., & Bedard, J. C. (2004). Audit firm portfolio management decisions. *Journal of Accounting Research*, 42(4), 659-690. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679x.2004.00153.x>
26. Jones, P., & Wang, T. (2022). Leveraging data analytics and artificial intelligence in risk auditing: Implications for practice and research. *Accounting Horizons*, 36(3), 61-78. <https://doi.org/10.2308/acch-52857>
27. Júnior, E. D. A., & Galdi, F. C. (2019). The informational relevance of key audit matters. *Revista Contabilidade & Finanças*, 31(82), 67-83. <https://doi.org/10.1590/1808-057x201908910>
28. Kassem, R. (2014). Detecting asset misappropriation: a framework for external auditors. *International Journal of Accounting Auditing and Performance Evaluation*, 10(1), 1. <https://doi.org/10.1504/ijaape.2014.059181>
29. Khwaja, B. (2011). Integrating business risk into audit risk assessments. *International Journal of Auditing*, 15(1), 23-33. <https://doi.org/10.1111/j.1099-1123.2010.00452.x>
30. Makkawi, B., & Schick, A. (2003). Are auditors sensitive enough to fraud? *Managerial Auditing Journal*, 18(6/7), 591-598. <https://doi.org/10.1108/02686900310482722>

31. Martinov-Bennie, N. (1998). Risk management in the audit practice. *Managerial Auditing Journal*, 13(3), 152-158. <https://doi.org/10.1108/02686909810206923>
32. Morariu A., Suciuc G. & Stoian F. (2011). Financial Audit, ASE Publishing House, Bucharest.
33. Müller, V. C., & Bostrom, N. (2016). Future progress in Artificial Intelligence: A survey of expert opinion. In *Synthese Library/Synthese library* (pp. 555–572). https://doi.org/10.1007/978-3-319-26485-1_33
34. Noch, M. Y. (2024). A Critical Analysis of Risk Auditing: An Auditor's Approach. *Golden Ratio of Auditing Research*, 4(1), 01–13. <https://doi.org/10.52970/grar.v4i1.383>
35. Patterson, E. R., & Smith, J. R. (2007). The effects of Sarbanes-Oxley on auditing and internal control strength. *The Accounting Review*, 82(2), 427–455. <https://doi.org/10.2308/accr.2007.82.2.427>
36. Patterson, E. R., Smith, J. R., & Tiras, S. L. (2019). The effects of auditor tenure on fraud and its detection. *The Accounting Review*, 94(5), 297–318. <https://doi.org/10.2308/accr-52370>
37. Patterson, E., & Wright, D. (2003). Evidence of fraud, audit risk and audit liability regimes. *Review of Accounting Studies*, 8(1), 105–131. <https://doi.org/10.1023/a:1022652023592>
38. Peters, G. F. (1989). Using analytical procedures in audit risk assessment: The influence of tacit knowledge. *Accounting, Organizations and Society*, 14(1/2), 79-96. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(89\)90036-2](https://doi.org/10.1016/0361-3682(89)90036-2)
39. Prodanova, N., Tarasova, O., & Sotnikova, L. (2023). ESG audit and its fundamental concepts. *E3S Web of Conferences*, Vol. 402, p. 13025. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202340213025>
40. Public Company Accounting Oversight Board. (2010). *Auditing Standard No. 7: Engagement Quality Review*. PCAOB. <https://www.pcaobus.org>
41. Rodgers, W., Guiral, A., Gonzalo, J. A. (2019). Trusting/Distrusting Auditors' Opinions. *Sustainability*, 11(6), 1666. <https://doi.org/10.3390/su11061666>
42. Schultz, J. J. (2010). The influence of strategic-systems-audit approach on financial audit planning: A research note. *International Journal of Auditing*, 14(3), 243-256. <https://doi.org/10.1111/j.1099-1123.2010.00410.x>
43. Smith, J., & Johnson, M. (2023). Integrated risk assessment frameworks: Enhancing risk auditing effectiveness in dynamic business environments. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(5), 1–20. <https://doi.org/10.3390/jrfm16050191>
44. Steele, A. L. (1992). A Bayesian approach to statistical auditing. *The Statistician*, 41(2), 241-252. <https://doi.org/10.2307/2348435>
45. Stoian, F., & Morariu, A. (2010). Financial Audit: Concepts and Applications. Bucharest: Economica Publishing House.
46. Sujana, E., & Dharmawan, N. a. S. (2023). Audit Quality improvement and the role of risk: Audit as a moderator. *Australasian Accounting Business and Finance Journal*, 17(4), 213–228. <https://doi.org/10.14453/aabfj.v17i4.14>
47. Vitalis, A. (2012). Integrating business risk into audit risk models. *Managerial Auditing Journal*, 27(5), 438-458. <https://doi.org/10.1108/02686901211230585>
48. Xue, B., & O'Sullivan, N. (2023). The determinants of audit fees in the alternative investment market (Aim) in the UK: Evidence on the impact of risk, corporate governance and auditor size. *Journal of International Accounting Auditing and Taxation*, 50, 100523. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2023.100523>
49. Zhang, L., & Smith, A. (2023). Emerging technologies and their impact on risk auditing methodologies: Implications for practice. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/0148558X23162789>

Meta- morphosis of Risks of Material Misstatement in Statutory Audit, from Identification to Canon, in the Context of Globalization

Oana V. ȚÎRDEA (PREDOAIA),
 Ph. D. Student,
 Bucharest University of Economic Studies, Romania,
 e-mail: tirdeaoana06@stud.ase.ro

Alexandru Ioan MĂCĂ, Ph. D. Student,
 Bucharest University of Economic Studies, Romania,
 e-mail: macaalexandru23@stud.ase.ro

Abstract

In a context marked by the intensification of concerns for sustainable practices and transparency in corporate communication, the analysis of the factors influencing companies' decision to publish sustainability reports becomes relevant. The study analyzes to what extent the organizational size, expressed by the number of employees, influences the probability that a company will prepare a sustainability report, in the context of the new reporting obligations introduced by the applicable European regulations from 2024. The analysis is based on a sample of the top 50 companies listed on the Bucharest Stock Exchange, providing a relevant perspective on their degree of compliance with the requirements imposed on companies with more than 500 employees. Also, a complementary direction of the research aims to identify a possible association between the sector of activity and the presence of sustainability reports in 2023, an analysis carried out by applying the Chi-square statistical test.

The authors focus their analysis on a period when sustainability reporting was not mandated by mandatory regulations, thus providing relevant context for investigating companies' voluntary behavior. The study compares companies that have chosen to publish sustainability reports with those that have not taken this step, aiming to identify the motivations and internal factors that influence the adoption of these practices. The results provide valuable insights into how organisations react in the absence of legislative pressures, contributing to understanding the mechanisms underpinning the transition to more transparent and accountable sustainable reporting.

To cite this article:

Țirdea (Predoaia), O.-V., Măcă, A. I. (2025), Metamorphosis of Risks of Material Misstatement in Statutory Audit, from Identification to Canon, in the Context of Globalization, *Audit Financiar*, vol. XXIII, no. 3(179)/2025, pp.636-646, DOI: 10.20869/AUDITF/2025/179/021

To link this article:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/179/021>
 Received: 5.05.2025
 Revised: 13.05.2025
 Accepted: 17.07.2025

The study shows that large firms, especially those in sectors exposed to ESG risks, are more inclined to adopt sustainable reporting practices. It is also noted that Romania registers a growing interest in sustainability, reflected in the increase in the number of published reports, although this trend remains uneven.

The paper is relevant both for researchers, providing an up-to-date empirical basis for exploring the phenomenon of non-financial reporting in Eastern Europe and for

practitioners, providing useful benchmarks in the development of ESG compliance strategies.

Key words: ESG (Environmental, Social, Governance); sustainability report; Bucharest Stock Exchange; transparency; non-financial performance; internal factors; globalization;

JEL Classification: M42, M48

Introduction

Economic globalization and the increasing complexity of the business environment have brought significant changes in the field of statutory audit. This article explores the metamorphosis of risks of material misstatement, from their identification to their implementation as standards (canon) within audit processes. Their applicability in practice will be a canon for audit firms both technically and financially.

The challenges associated with globalization, emerging technologies and the pressures of international regulations are analyzed, providing a comprehensive perspective on the adaptation of auditors to an ever-changing environment. The research addresses the topic of risks of material misstatement in statutory audit, given the impact of globalization and developments in ESG (Environmental, Social, and Governance).

Convergence between regulatory structures can serve the interests of global investment decision-making. However, it may also be important to raise the question of whether statutory audit regulation is in fact effective in protecting the broader public interest (C. Richard Baker, Jean Bédard, Christian Prat dit Hauret, 2014).

While sustainability reporting remains a voluntary act in the United States, the European Union has mandated that publicly traded companies, financial institutions, and public-interest entities comply with non-financial reporting standards (Stephen N. Hamilton and Richard D. Waters, 2022).

According to national and European law, certain large entities must meet non-financial reporting requirements, including information related to their environmental impact, human rights and corporate governance. "We are

witnessing a profound change in the corporate reporting landscape, with ESG reporting evolving from a niche segment to a new valence, in which sustainability aspects are measured and reported with the same rigor as financial information. The independent assurance report issued by the financial auditor on sustainability reporting plays an essential role in building confidence on the robustness of non-financial information" (KPMG Romania).

Literature review

Sustainability reports play an increasingly important role in managing risks of material misstatement in audit, as they provide essential information about an entity's performance in areas that are not necessarily reflected in traditional financial statements, but which can have a material impact on the entity's risks and financial image. In the context of auditing, they can influence the identification and assessment of risks of material misstatement, and auditors need to integrate them into their audit process to get a full picture of the risks.

The importance of the sustainability report stems from the need for transparency and accountability towards stakeholders, including investors, customers, employees and local communities. The principles that underpin an effective sustainability report include integrity, accuracy, comparability and clarity (Rusu, T.M.; Odagiu, A.; Pop, H.; Paulette, L., 2024).

In Romania the legislative framework on sustainability ("ESG reporting") is represented by the Order of the Minister of Finance no. 85/2024 for the regulation of sustainability reporting aspects which entered into force in 2024 and partially transposes into national law Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the

Council with regard to corporate sustainability reporting (CSRD Directive – Corporate Sustainability Reporting Directive).

Rule no. 4 of the FSA requires listed companies, except for micro-entities, to include in the directors' report information on the impact of the activity on sustainability, as well as the way in which sustainability aspects influence the performance and evolution of the company. The NBR issued Order no. 1/2024 which establishes the reporting requirements for credit institutions and insurance companies.

Romania is among the few countries in Europe that have a Sustainability Code.

The new sustainability reporting rules will start to apply gradually between 2024 and 2028, as follows:

- From January 1, 2024, for public interest companies with more than 500 employees, the reports being issued in 2025;
- From January 1, 2025, for large companies (exceeding two of the size criteria: over 250 employees and/or 40 million euros turnover and/or 20 million euros total assets), the reports being issued in 2026;
- From January 1, 2026, for listed SMEs, the reports being issued in 2027 (KPMG, 2024).

Statutory audit is an essential component of the global financial system, with the role of ensuring transparency and credibility of financial information. In a globalised context, auditors face increasingly complex risks of material misstatement, influenced by factors such as digitalisation, the diversity of national regulations and cross-border economic interactions.

In Romania, statutory auditing is regulated by a legislative framework that ensures compliance with European Union directives and regulations, adapting them to national specificity. Law no. 162/2017 on the statutory audit of the annual financial statements and the consolidated annual financial statements establishes the main rules in this area.

At the level of a regulated capital market, the reporting of a complete set of financial statements that include quality financial information is the desire of the main users for the purpose of making strategic or operational decisions (Grosu, M., Robu, I-B., Istrate, C., 2020).

The public interest role of statutory audit means that a broad community of individuals and institutions relies on the quality of the work of a statutory auditor or audit firm. A

good quality audit contributes to the orderly functioning of markets by improving the integrity and efficiency of financial statements. As such, statutory auditors perform a particularly important social function (European Parliament, Council of the European Union, 2014).

The statutory audit is an important legal tool for controlling the legality of a company's registrations. The fundamental purpose of a statutory audit is to ensure objective, impartial, and expert oversight of the company's operations and its management to determine whether the company's operations were in compliance with the company's law, bylaws, and other acts (Aksamovic, Dubravka, 2024).

Methodology

Until 2024 Romanian legislation has not imposed a legal obligation on the submission of sustainability reports, leaving it up to companies to adopt such practices.

Analyzing the behavior of large companies in relation to sustainability reporting provides valuable insights into the relationship between organizational size and commitment to transparency. Sustainability reporting helps to identify and manage risks, both for companies and stakeholders, and for the general public, it increases confidence that companies comply with ethical, social and environmental principles, and for investors the reports reduce the risks of misrepresentation of financial and non-financial information. In the absence of a sustainability report, certain environmental, social or governance risks may not be reported or even underestimated. Example: Checking a company's carbon footprint can show the real level of engagement in the green transition.

The metamorphosis of risks of material misstatement involves an essential process within the audit, which starts with identifying them and continues with the implementation of appropriate standards to manage them effectively. This transformation represents a complex and strategic approach, with significant technical and financial implications for companies. As globalization continues to redefine the business environment, firms are facing new and diverse risks, which raises the question: is sustainability reporting an effective way to manage these risks?

Sustainability reporting facilitates effective risk management, starting with risk identification. The increase in international interdependencies amplifies vulnerabilities related to supply and logistics, the environmental impact

can influence the operations and reputation of companies, adapting to international standards and legislation imposes new compliance requirements.

The sustainability report allows companies to identify and monitor these risks, providing a structured framework for collecting and analysing relevant data. For example, indicators such as greenhouse gas emissions (GHG Scope 1, 2 and 3) or renewable energy consumption can be used to assess environmental performance.

GHG Scope 1 includes direct emissions resulting from the company's activities, such as burning fuels in its own equipment.

GHG Scope 2 refers to indirect emissions from the consumption of electricity, heat or steam purchased.

GHG Scope 3 encompasses other indirect emissions in the value chain, such as transport or product use. Also, the consumption of energy from renewable sources is measured as a percentage of the total energy used, providing a clear perspective on the transition to sustainability.

The sustainability report is not only a transparency tool, but also a strategic mechanism for managing the risks generated by globalization. By adopting international standards and adapting to the demands of the global environment, firms can proactively address risks, thus ensuring long-term stability and growth.

Observing and analyzing the behavior of companies in Romania regarding sustainability reporting are essential for understanding their degree of preparedness in adopting responsible practices. In addition, promoting sustainability reporting, even in the absence of legal obligation, offers significant benefits both at the organizational level and for the Romanian economy and society. This practice contributes to the creation of a more responsible business environment, capable of meeting global demands and supporting the transition to a sustainable future.

It is interesting to note to what extent the number of employees of a company influences the probability that a company will submit the sustainability report, using as a case study the top 50 companies listed on the Bucharest Stock Exchange.

In particular, the research focuses on the period leading up to 2024, when sustainability reporting regulations were not yet mandatory. This period provides relevant context to understand factors such as corporate voluntarism and

the social or economic pressures that drive the adoption of such initiatives. Data on the size of companies, measured by the number of employees, and the comparative analysis between companies that have submitted and those that have not submitted the sustainability report will be used to identify behavioral patterns and possible motivations.

Through this approach the study contributes to the literature on sustainability reporting, bringing empirical evidence on the influence of the organizational dimension on the adoption of this practice. The results obtained can provide valuable information for policymakers, private sector managers and researchers interested in corporate sustainability.

The sustainability report plays a key role in the audit process, contributing to a clearer and more detailed assessment of the organization's performance. The report provides auditors with an in-depth understanding of the environmental, social and governance (ESG) risks associated with the firm's business. The sustainability report helps to assess the correlation between financial performance and sustainability. For example, reducing costs through energy efficiency or resource management. The auditors verify the correctness and transparency of the information in the report, assuring the public and investors that the data is accurate and complete, this facilitates the identification of areas of vulnerability and possible opportunities for improvement.

A thorough understanding of environmental, social and governance (ESG) risks is essential for companies, investors and other stakeholders, having a direct impact on long-term sustainability and financial performance (**Chart no. 1**).

These risks refer to the critical aspects that can affect organizations in various and complex ways.

1. **Environmental risks (E - Environmental):** refers to the impact of the company's activities on the environment, as well as how environmental changes affect the company.

Examples: climate change, natural resources, environmental regulations, biodiversity degradation, etc.

A robust environmental risk assessment helps companies develop mitigation strategies, such as investing in green technologies or adopting the circular economy.

Chart no. 1. ESG risks

Source: authors' processing

2. **Social Risks (S – Social):** These focus on the company's relationships with employees, communities, customers, and other stakeholders. Examples: employee rights, community relations, health and safety, diversity and inclusion. Responsible management of social risks can improve the company's reputation, boost customer loyalty and attract quality workforce.

3. **Governance (G) risks refer to the way an organization is run and managed, with transparency, ethics and accountability in mind.**

Examples: corruption and fraud, transparency, governance structure.

Failure to comply with local or international regulations can expose the organization to penalties and reputational losses.

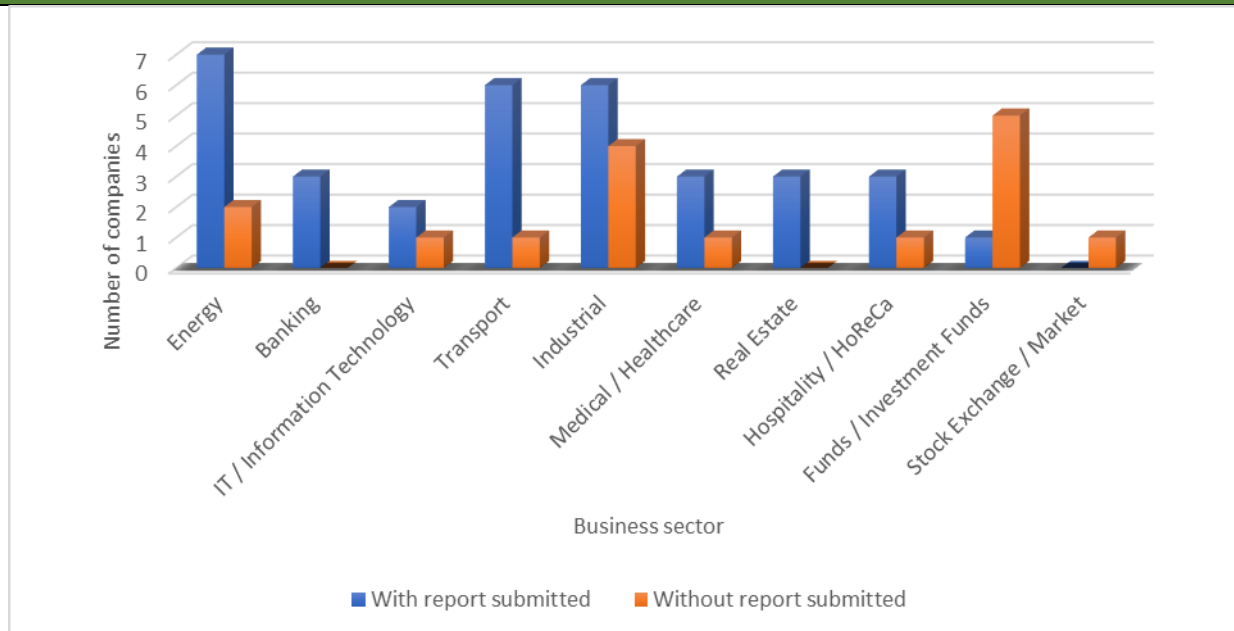
We analyzed the top 50 companies listed on the BVB on the regulated market, in order of capitalization. The data was collected from the official websites of the companies (sustainability reports), the BVB website, the Trade Register (number of employees).

This last criterion was essential in the context of the new European requirements on sustainability reporting: as of January 1, 2024, public-interest companies with more than

500 employees are required to publish such reports, starting with the 2025 financial year. Therefore, the inclusion of this indicator allowed us to more accurately assess the compliance and readiness of the entities concerned in relation to the new regulations.

1. The objective of the research: to analyze the relationship between the sector of activity of companies and the existence of sustainability reports in 2023, using the Chi-square test.
2. Data collection: the data was taken from an excel file, containing information about the companies, the sector of activity, the existence of sustainability reports and the number of employees.
3. Quantitative analysis: creating a contingency table between the sector of activity and the existence of sustainability reports. Application of the Chi-square test to determine if there is a statistically significant association between the two variables.
4. Interpretation of results: evaluation of observed and expected frequencies to identify specific patterns, as well as interpretation of the p-value to establish statistical significance.

Chart no. 2. Distribution of the existence of sustainability reports by sectors of activity

Source: authors' processing based on data collected from www.bvb.ro

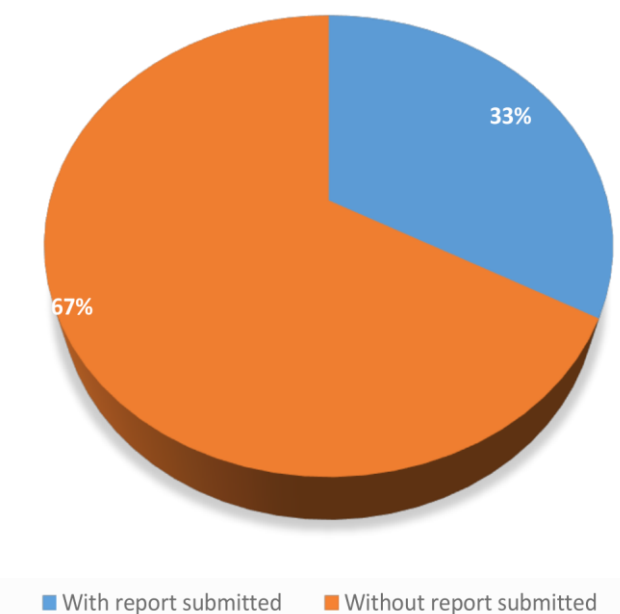
Chart no. 2 shows how companies in different sectors of activity, listed on the Bucharest Stock Exchange, were involved in sustainability reporting in 2023.

The data show that the ENERGY sector stands out for the highest number of companies that publish sustainability reports (7 companies), reflecting both the pressure of regulations in the field and the high exposure to environmental, social and governance risks. Also, the BANKING and TRANSPORT sectors register high reporting rates (over 75%), signaling an increased concern for transparency and compliance with ESG standards.

On the other hand, the BURSA and FUNDS sectors have a low number of companies reporting, and the BURSA sector did not register any companies with a published report, which may indicate a lack of prioritisation of reporting in these areas or a reduced perception of the relevance of sustainability for their respective activities.

This unequal distribution highlights the differences in ESG maturity and engagement between sectors, highlighting the need for incentives, legislative clarifications or support for less active sectors, so that reporting becomes a standardised and relevant practice across the market (**Chart no. 2**).

Chart no. 3. Proportion of reporting listed companies vs. non-reporting companies (2023)

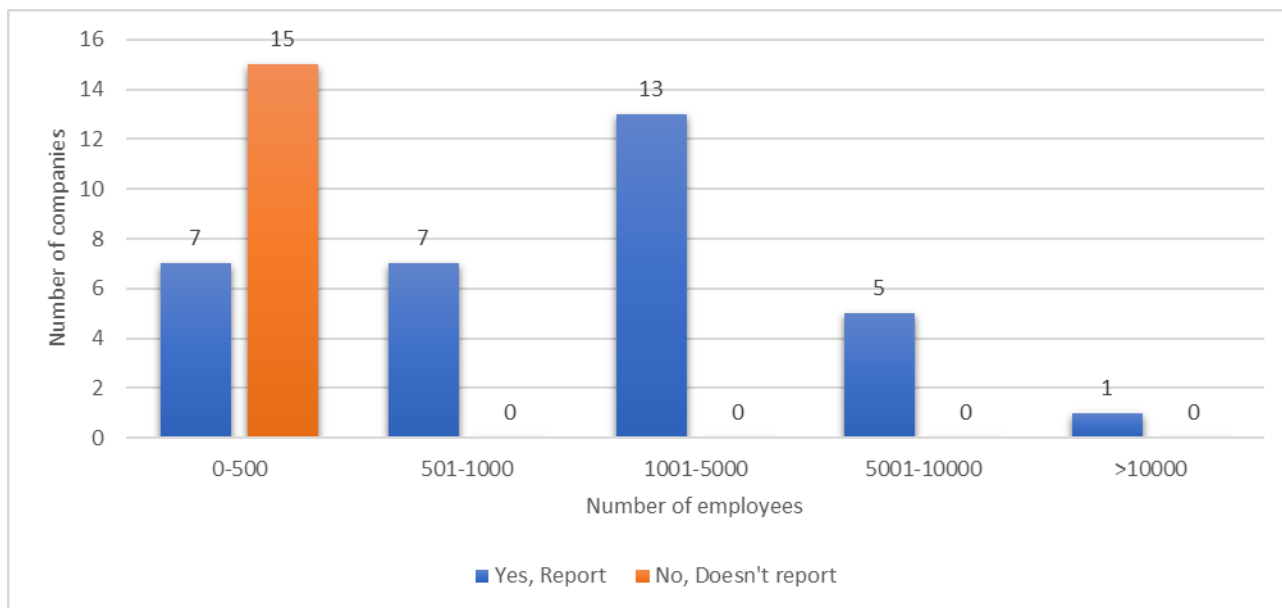

Source: authors' processing, based on data collected from www.bvb.ro

Chart no. 3 highlights the fact that in 2023 approximately 67% of companies listed on the Bucharest Stock Exchange (BVB) chose to publish sustainability reports, while 33% did not.

This distribution reveals a clear trend of increasing transparency among companies, reflecting a progressive adaptation to the requirements of the market, investors and the European legislative framework on sustainable development (**Chart no. 3**).

Chart no. 4. Sustainability reporting by average number of employees: reporting vs. non-reporting companies (2023)

Source: authors' processing, based on data collected from www.bvb.ro

Chart no. 4 highlights a significant difference between companies that report sustainability and those that do not, depending on the average number of employees. According to the data, companies that publish sustainability reports have on average a much higher number of employees, which suggests that the size of the company is a determining factor in the adoption of non-financial reporting.

This trend is correlated with European and national regulations in the field, in particular with the entry into force, starting with 2024, of the new sustainability reporting requirements for companies with more than 500 employees, according to the CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). Thus, large companies are either already subject to these obligations or are actively preparing to comply, which partly explains the high level of reporting among them.

On the other hand, firms with a smaller number of employees – often in the SME category – are less represented in the reporting area, either due to a lack of legal obligations to date, or due to limited resources or a lower level of awareness (**Chart no. 4**).

Results and discussions

The Chi-square test is used to check if there is a statistically significant association between two categorical variables. In this case, the variables analyzed are:

- Existence of the sustainability report (2023):** Categorical variable with two values: "Yes" and "No".
- Number of employees (grouped into categories):** Categorical variable divided into employee ranges:

- 0-500
- 501-1000
- 1001-5000
- 5001-10000
- >10000

1. Data preparation

- The data in the column (number of employees) has been divided into **categories** to turn this numeric variable into a categorical one.
- A contingency table **has been created** showing the frequencies of each combination of the two variables. The table shows, for example, how many companies that report sustainability have between 0-500 employees and how many do not (**Table no. 1**).

Table no. 1. Contingency table		
Employee category	Yes (Report)	No (Does not report)
0-500	7	15
501-1000	7	0
1001-5000	13	0
5001-10000	5	0
>10000	1	0

Source: authors' processing, based on data collected from www.bvb.ro

2. Expected frequencies (Eij)

For each cell in the table, the expected frequencies (Eij) are calculated as follows:

$$E_{ij} = \frac{(\text{Row Sum } i) \times (\text{Column Sum } j)}{\text{Total Observations}}$$

Total observations: Total amount = 48

Amounts per row:

"Yes" (Report): $7+7+13+5+1 = 33$

"No" (Does not report): $15+0+0+0+0=15$

Amounts per column (Categories of employees):

- 0-500 $\rightarrow 7+15=22$

- 501-1000 $\rightarrow 7+0=7$
- 1001-5000 $\rightarrow 13+0=13$
- 5001-10000 $\rightarrow 5+0=5$
- >10000 $\rightarrow 1+0=1$

Now we calculate each Eij:

$$\text{For cell } E_{\text{Yes},0-500} = \frac{33 \times 22}{48} = 15.13$$

$$\text{For cell } E_{\text{No},0-500} = \frac{15 \times 22}{48} = 6.88$$

We continue this process for all cells. The results can be found in **Table no. 2**.

Table no. 2. Expected frequencies obtained		
Employee category	Yes (Expected)	No (Expected)
0-500	15.13	6.88
501-1000	4.81	2.19
1001-5000	8.94	4.06
5001-10000	3.44	1.56
>10000	0.69	0.31

Source: authors' processing based on data collected from www.bvb.ro

3. Calculating the Chi-square value

The formula for the Chi-square value is:

$$\chi^2 = \sum \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}}$$

For each cell, we calculate:

- Oij: the observed frequency,
- Eij: the expected frequency.
- Formula: $(O_{ij} - E_{ij})^2 / E_{ij}$

Example for Yes, 0-500:

$$\chi^2_{\text{Yes},0-500} = \frac{(7-15.13)^2}{15.13} = \frac{(-8.13)^2}{15.13} = \frac{66.09}{15.13} = 4.37$$

Repeat for all cells and sum the values:

$$\chi^2 = 4.37 + \dots = 25.79$$

4. Degrees of Freedom (DOF):

$$\text{DOF} = (\text{Number of rows} - 1) \times (\text{Number of columns} - 1)$$

Number of rows: 2 (Yes, No)

Number of columns: 5 (Employee categories)

$$\text{DOF} = (2-1) \times (5-1) = 4$$

5. P-Value

Using the value $\chi^2 = 25.79$ and $\text{DOF} = 4$, the p-value is determined from a Chi-square table or with a statistical function.

$$D = 3.5 \times 10^{-5}$$

6. Interpretation

- **$\chi^2 = 25.79$:** The statistics indicate a significant difference between the observations and the expected frequencies.
- **p-value = 3.5×10^{-5} :** Being well below the threshold of 0.05, the results are statistically significant.
- **DOF = 4:** Reflects the complexity of the contingency table.

Conclusions

The distribution of sustainability reports by sector is not significantly different from a random distribution. However, certain sectors such as ENERGY and TRANSPORT seem to have a greater involvement in reporting, while others, such as BURSA and FUNDS, are less involved.

A positive trend in sustainability reporting, most sectors demonstrate an increased commitment to reporting.

Clear sectorization: sectors such as ENERGY and TRANSPORT are leaders in reporting, while sectors such as BURSA and FUNDS lag behind.

Correlation with the size of the organization: There is a link between the size of the company (measured by the number of employees) and the probability of publishing reports.

These observations could guide policies or initiatives that encourage sustainability reporting in less involved sectors.

Conclusions on the application of the Chi-square test

- 1) **There is a statistically significant association between the number of employees and sustainability reporting:**
 - The p-value (3.5×10^{-5}) is well below the standard significance threshold (0.05). This indicates that the variable "number of employees" significantly influences the likelihood that a company will report sustainability.
- 2) **Companies with a large number of employees are more likely to report sustainability:**
 - In the 501-1000, 1001-5000, 5001-10000 and >10000 categories, all companies reported sustainability.
 - The 0-500 employee category is the only one where most companies did not report (15 out of 22).
- 3) **According to the expected frequencies:**
 - Small companies (0-500 employees) should have reported more often according to the general distribution, but they did not.
 - Larger companies significantly exceeded reporting expectations.
- 4) **Practical involvement of results:**
 - Large companies may have more resources (financial, human) to prepare sustainability reports.
 - Small firms may require additional support to comply with future reporting regulations, especially in the context of the legal obligation that will apply from 2024.
- 5) **Limitations of the analysis:**
 - The contingency table includes a few cells with low expected frequencies (<5), which may affect the validity of the Chi-square test.
 - The sample includes only the top 50 listed companies, which limits generalization to other organizations.

The study highlights a growing interest in sustainability reporting among Romanian companies, especially large, listed ones. This positive trend is encouraging and aligns with the pressures exerted by investors, business partners and recent European regulations, particularly the CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), applicable from 2024 to companies with more than 500 employees.

However, the distribution of sustainable reporting remains uneven. Sectors such as ENERGY and TRANSPORT demonstrate greater involvement in reporting, while others – such as STOCK EXCHANGE and FUNDS – are significantly less active. In addition, the analysis highlights a statistically significant association between the size of the company and the probability of reporting, which suggests that large companies have more resources (financial, human, technical) necessary for compliance. Small companies, on the other hand, require additional support to meet the new requirements, including methodological assistance and accessible digital infrastructure.

The limitations of the research include the small sample size – only 50 companies listed on the Bucharest Stock Exchange being analyzed – and the presence of low frequencies in the contingency table, which may affect the robustness of the Chi-square test. Also, the exclusive focus on the Romanian market limits the degree of generalization of conclusions at regional or international level.

Directions for future research aims to expand the database at European level, by including companies listed on other EU stock exchanges, in order to carry out a comparative analysis on the adoption of sustainable reporting.

In conclusion, sustainable reporting is becoming an essential tool for transparency and governance in the Romanian economy. The transition to a responsible economy, aligned with the principles of sustainable development, depends not only on legal obligations, but also on building an organizational culture oriented towards responsibility, performance and trust.

Bibliography

1. Almaqtari, F. A. (2024). The role of IT governance in the integration of AI in accounting and auditing operations. *Economies*, 12(8), 199. <https://doi.org/10.3390/economies12080199>
2. Financial Supervisory Authority (2024). Rule no. 4/2024 on the amendment and completion of the ASF Rule no. 39/2015 for the approval of the Accounting Regulations in accordance with IFRS. *Official Gazette of Romania, Part I*, no. 295 of 4 April 2024
3. Global Reporting Initiative (GRI). (2024). Standardele GRI. Disponibil la: <https://www.globalreporting.org>
4. Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B. (2016). Statistics for the behavioral sciences (10th ed.). Cengage Learning.
5. Greenhouse Gas Protocol (GHG Protocol) (2024). Complete guide to the measurement and management of GHG emissions, divided into Scope 1, 2 and 3. Available at: <https://ghgprotocol.org>
6. Grosu, M., Robu, I-B., Istrate, C. (2020), The Quality of Financial Audit Missions by Reporting the Key Audit Matters, *Audit Financiar*, vol. XVIII, no. 1(157)/2020, pp. 182-195, DOI: 10.20869/AUDITF/2020/157/005
7. Hamilton, S.N.; Waters, R.D., (2022), Mainstreaming Standardized Sustainability Reporting: Comparing Fortune 50 Corporations' and U.S. News & World Report's Top 50 Global Universities' Sustainability Reports. *Sustainability*, 14, 3442. <https://doi.org/10.3390/su14063442>
8. International Sustainability Standards Board. (2024). International Sustainability Standards Board overview. *IFRS Foundation*. <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board>
9. Ministry of Finance (2024). Order no. 85 of January 12, 2024 for the regulation of aspects related to sustainability reporting. *Official Gazette of Romania, Part I*, no. 75 of January 26, 2024
10. National Bank of Romania (2024). Order no. 1/2024 on the amendment and completion of the NBR Order no. 27/2010 for the approval of the Accounting Regulations in accordance with IFRS. *Official Gazette of Romania, Part I*, no. 499 of 30 May 2024

11. Ruiz-Barbadillo, E., Martínez-Conesa, I., Serrano-Madrid, J., & Brown, H. (2014). Audit risk management and audit effort in small and medium audit firms. *Managerial Auditing Journal*, 29(5), 371–394
12. Rusu, T. M., Odagiu, A., Pop, H., & Paulette, L. (2024). Sustainability performance reporting. *Sustainability*, 16(19), 8538. <https://doi.org/10.3390/su16198538>
13. Sustainability Standards Board. (2024). *International Sustainability Standards Board overview*. IFRS Foundation. <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board>
14. The European Parliament and the Council of the European Union. (2022). *Directive (EU) 2022/2464 of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU on corporate sustainability reporting*
15. The Romanian Government (2023). Decision no. 1117/2023 for the approval of the Methodology for sustainability reporting, the Romanian Sustainability Code. *Official Gazette of Romania, Part I*, no. 1 052 of 21 November 2023
16. The Romanian Parliament (2024). Law no. 307 of December 5, 2024 on the establishment of the Center of Excellence for Public Administration in the Field of Sustainable Development. *Official Gazette of Romania, Part I*, no. 1228 of December 6, 2024